

Indholdsfortegnelse for bilag

1 Godkendelse af referat	2
Bilag 1: Referat 21112018.....	2
2 Udvalgets temadrøftelse om DSA-området (OKJ).....	7
Bilag 1: Beslutningsmemo - Temadrøftelse vedr. DSA-området	7
Bilag 2: Baggrundsmateriale til temadrøftelse vedr. DSA-området.....	9
Bilag 3: Bilag 1 - Statistik DSA-børn 2018.....	26
Bilag 4: Bilag 2 - Analyse af modtagelsesområdet, Hovedrapport.....	33
Bilag 5: Bilag 3 - Analyse af modtagelsesområdet, Pixi.....	132
3 Drøftelse af Charter for Social Nytænkning.....	177
Bilag 1: Beslutningsmemo om Charter for Social Nytænkning.....	177
Bilag 2: Bilag 1 Om CFSN og Charter for Social Nytænkning.....	179
4 Forberedelse af møde i byrådet (HvB)	183
5 Evt.....	183
6 (Lukket).....	183
7 (Lukket).....	183

Bilagsforside

Dokument Titel: Referat 21112018

Dagsordens titel Godkendelse af referat

Dagsordenspunkt nr 1

Referat

MBU - Rådmandsmøde

Dato: 21. november 2018
Tid: 09:15 - 11:30
Sted: G2 1128
Deltagere: Ole Kiil Jacobsen (OKJ)
Henning Mols (HM)
Søren Aakjær (SOA)
Helle Bach Lauridsen (HBL)
Hardy Pedersen (HP)
Thomas Medom (TM)
Mia Brix Jensen (referent)

Bemærkning: Hans van Binsbergen (HvB) deltog i
behandlingen af punkt 7 og 8.

1 Godkendelse af referat

Referatet blev godkendt.

2 Henvendelse fra Aarhus Stadsarkiv om deltagelse i ansøgning til A. P. Møller Fonden (OKJ)

Aarhus Stadsarkiv har henvendt sig til Børn og Unge med en forespørgsel om deltagelse i en ansøgning til A. P. Møller Fonden, som Kolding Stadsarkiv og Kolding Kommune er afsender af. Ansøgningen handler om efteruddannelse af historielærere.

Indstilling om, at rådmanden beslutter, om Børn og Unge skal deltage i ansøgningen til A. P. Møller Fonden

OKJ præsenterede indstillingen.

Deltagerne drøftede fordele og ulemper. Herunder: Øvrige tiltag ift.

kompetenceudvikling; Det forholdsvise snævre fokus i den konkrete ansøgning samt et ønske om at kompetenceudvikling i vid udstrækning gerne skal foregå praksisnært. Der er en opmærksomhed på mange vikartimer.

Beslutning:

- Rådmanden besluttede, at Børn og Unge skal ikke deltage i ansøgningen.
- Det skal fremgå af afslaget, at MBU gerne vil indgå i andre projekter, herunder muligheden for at stadsarkivet indgår i andre samarbejder direkte med konkrete skoler.

(OKJ følger op)

Om A.P. Møller fonden

Drøftelse af andre muligheder for at ansøge om midler. A.P. Møllen fonden er særligt interesserede i tværmagistratslige projekter. Det skal overvejes om Flere i Folkeskolen er en mulighed.

Beslutninger:

- Rådmanden ønsker en status (helt kort notat) ift. mulighederne for ansøge om midler fra A.P. Møller Fonden. Frist: Inden 6-by mødet den 30. november **(OKJ følger op)**

3 Proces for opfølgning på Børn og Unge-udvalgets studietur til London (OKJ)

Forvaltningschef Ole Kiil Jacobsen har sat forslaget på dagsorden med henblik på en kort drøftelse af proces for opfølgning på Børn og Unge-udvalgets studietur til London den 5.-8. november 2018.

Indstilling om, at der tages stilling til:

1. Den beskrevne tidsplan for drøftelse af rapporten i Børn og Unge-udvalget.
2. Skitsen til rapportstruktur og fokusområder.

Dennis Møller Hansen (DMH), Simone de Lemos og Jens Møller Hald deltog i drøftelsen.

DMH præsenterede indstillingen samt ønsket om en bred inddragelse af politikerne. Rapporten er et element i evalueringen af studieturen.

TM bemærkede, at rapporten i sig selv har værdi. Samt at det er en god ide at få udvalget tidligt ind i processen.

Deltagerne drøftende faglige perspektiver fra studieturen. Der var blandt andet følgende pointer i drøftelsen:

- Gode pointer fra Brenda Taggart, herunder om tidlig indsats og læringsmiljøer.
- Stærke på den fælles bane – forpligter sig om konkrete initiativer. Peer Review. Spændende indsats. Tidligere hjemmebesøg. Positivt men ressourcekrævende.
- Forskel i kultur ift. vægtningen af fri leg.
- Preschool er nogle vigtige læringsmiljøer.
- Opmærksomhed på ikke at måle og teste for meget i detaljer. Lokalt ejerskab til evalueringsformer.
- Invitere forældrene tidligt ind.
- Anvendelse af børnenes bøger fra preschool og op. Fokus på læringsmiljøer.
- Økonomiske udfordringer som løftestang til øget samarbejde og tillid ml. skolerne.
- En systemiske tilgang som afgørende element i at løfte børnene.
 - Vi skal være nysgerrige på balancen ml centrale beslutninger og decentralt råderum og ejerskab.
- Interessant at skolesamarbejdet i høj grad bliver drevet nede fra.
- Gode til at støtte børnene i at udvikle sig.
- Fokus på adfærd og respekt allerede i børnehaven.

- Inklusion er også en stor udfordring i London.
- Fremadrettet skal der være opmærksomhed på; Også at mødes med politikere; Balancen mellem at lytte og deltage aktiv; Transport.

Beslutninger

- Økonomien skal fremgå af rapporten.
- Med denne bemærkning og de ovennævnte pointer ift. indholdet i evalueringen blev indstillingens to punkter godkendt.

(OKJ følger op)

4 Temadrøftelse om udskoling (OKJ)

Til Udvalgets temadrøftelse om "motiverende undervisning og medbestemmelse i udskolingen" den 21.11, har Pædagogisk Afdeling udarbejdet et skriftligt oplæg, der er fremsendt til udvalgets dagsorden. På udvalgsrådet suppleres det skriftlige oplæg af tre korte.

Indstilling om, at udvalgets teamdrøftelse forberedes på rådmandsmødet.

Jesper Callesen (JC) deltog i drøftelsen. JC præsenterede indstillingen. De tre oplægsholdere giver i korte oplæg billeder på vores praksis.

Deltagerne drøftede forskellene ml. skolerne, samt hvilke mulighederne der er for at ændre dette. Der var blandt andet følgende punkter i drøftelsen:

- Demokrati og medbestemmelse ift. de unge
- Balancen mellem flere valgfag og et samlet skoletilbud.
- Nysgerrighed på de fire skoler, der klarer sig bedst.
- Stærkere læringsfællesskaber er en del af løsningen.
- Muligt samarbejde med Danske Skoleelever og Skole og Forældre om gode løsninger.
- KvaS-Vital præsenteres på mødet.

OKJ følger op

5 Forberedelse af møde i Børne- og Ungeudvalget (HvB)

Om forventet regnskab

Grethe Sjørsløv Laursen præsenterer det forventede regnskab.

Om mobning og trivsel

- Rammesætning ved Jan Kirkegaard og May-Britt Kullberg.
- Ole Jepsen deltager ift. at svare på konkrete spørgsmål.
- Drøftelse af skoleskift. Obs på fald i antallet.
- OKJ sender oplægget til deltagerne **(OKJ følger op)**

Om rottebekæmpelse

Tina Degn Rasmussen giver en kort orientering.

Med disse bemærkninger tog rådmanden orienteringerne til efterretning.

6 Evt.

HM orienterede om presse ift. skoleindskrivning. Der eftersendes et visuelt element senere i dag.

- Rådmanden ønsker, at der skal reserveres et mindre beløb pr. skole, som kan anvendes til lokale indsatser for at skabe fokus på skoleindskrivningen. **(HBL følger op)**

OKJ orienterede om mødet med håndværksforeningen den 19. november 2018

- Byggeboksen – der udestår finansiering. LU arbejder videre.
- Om erhvervspraktik. Rådmanden er nysgerrig på mulighederne for at understøtte at flere kommer i erhvervspraktik. Afdække samarbejde med erhvervsorganisationerne. Rådmanden ønsker en sag om dette **(OKJ følger op)**

TM orienterede om et møde med netværket for de selvejende daginstitutioner.

- Drøftelse af nybyggeri.
- Drøftelse af den pædagogiske lærerplan.
- Overvejelser ift. om disse elementer kan tænkes ind ift. den nye driftsaftale
- Forskelle på at leje og ejer den enkelte institution. Rådmanden ønsker at få det tidligere udarbejdede materiale om emnet. **(OKJ følger op).**

HP orienterede om et møde med tre forældreorganisationer om administrative fællesskaber.

TM og SOA orienterede om, at det er aftalt med BUPL, at administrative fællesskaber skal drøftes på HMU.

Drøftelse af dialogmøde med dagtilbudsbestyrelserne d.d. og med FU-bestyrelserne d. 22. nov.

Bilagsforside

Dokument Titel:	Beslutningsmemo - Temadrøftelse vedr. DSA-området
Dagsordens titel	Udvalgets temadrøftelse om DSA-området (OKJ)
Dagsordenspunkt nr	2

Emne Temadrøftelse i Børn og Unge-udvalget vedr. 'Børn og unge med dansk som andetsprog 0-18 år'
Til Rådmandsmøde

21. november 2018

Side 1 af 1

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Den 5. december 2018 afholdes temadrøftelse i Børn og Unge-udvalget vedr. dansk som andetsprogsområdet 0-18 år. Vedhæftede udkast til baggrundsmateriale fremsendes med henblik på godkendelse forinden fremsendelse til Børn og Unge-udvalget.

Baggrundsmaterialet indeholder en kort, generel indføring i dansk som andetsprogsområdet samt et mere specifikt fokus på nyankomne børn og unge med dansk som andetsprog. Herudover indeholder materialet en kort introduktion og status på initiativer iværksat med henblik på en styrkelse af området.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

På rådmandsmødet ønskes en godkendelse af materialet samt en drøftelse af eventuelle opmærksomhedspunkter til temadrøftelsen i udvalget.

3. Videre proces og kommunikation

På baggrund af tilbagemelding fra rådmandsmødet justeres baggrundsmaterialet, og der udarbejdes et forslag til præsentation for udvalget.

Materialerne fremsendes til udvalget ultimo november med henblik på drøftelse på udvalgsrådet d. 5.12.2018.

BØRN OG UNGE
Pædagogisk afdeling
Aarhus Kommune

Læring og Udvikling
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon:
23 38 01 26

Direkte e-mail:
masdav@aarhus.dk

Sagsbehandler:
Lone Nielsen
Gitte Bligaard
Maria Skøtt Davidsen

Bilag 2/5

Dokument Titel: **Baggrundsmateriale til temadrøftelse vedr. DSA-området**

Dagsordens titel: **Udvalgets temadrøftelse om DSA-området (OKJ)**

Dagsordenspunkt nr **2**

TEMADRØFTELSE i Børn og Unge-udvalget:

En god start for børn og unge med dansk som andetsprog i Aarhus Kommune

Indhold

1. **Baggrund**
2. **Viden om børn med dansk som andetsprog – hvad siger forskningen?**
3. **Det lovgivningsmæssige grundlag og byrådsbeslutninger i Aarhus Kommune**
 - 3.1 Dagtilbudsområdet
 - 3.1.1 Dansksproglige kompetencer
 - 3.1.2 Børn med DSA med behov for støtte til den videre udvikling af det danske sprog
 - 3.1.3 Tidlig sprogindsats
 - 3.2 Skoleområdet
 - 3.2.1 Sprogindsats i skolen
 - 3.2.2 Børn med DSA med behov for støtte til den videre udvikling af det danske sprog
 - A. Supplerende undervisning i DSA
 - B. Henvisning af børn med sprogstøttebehov
 - 3.2.3 Børn med DSA med ingen eller meget begrænsede dansksproglige forudsætninger
 - 3.2.4 Basisundervisning i modtagelsesklasser
 - 3.2.5 Overgang til ungdomsuddannelse
4. **Andre udfordringer end sprog: sundhed, bopæl**
5. **Afgrænsning af temadrøftelsens fokus**
 - 1.1 Analyse af modtagelsesområdet i Aarhus Kommune
 - 1.1.1 Kvalificering og systematisering af den pædagogiske og administrative praksis
 - 1.1.2 Afprøvning af nye organiseringsmodeller
 - 1.1.3 Styrket vidensgrundlag
6. **Opsummering**

Som baggrund for Børn og Unge-udvalgets temadrøftelse om dansk som andetsprog i et 0-18 års perspektiv, gives der i det følgende en introduktion til området.

Indledningsvist gives en faktuel indføring i dansk som andetsprogs-området med fokus på baggrund og vidensgrundlag. Herefter indsnævres fokus til alene at omfatte nyankomne børn og unge med dansk som andetsprog (herefter benævnt DSA) og indsats iværksat med henblik på at styrke netop dette område. I opsummeringen vil der blive refereret til udvalgets studietur til London med henblik på at inddrage inspiration og erfaringer herfra i udvalgets drøftelse af, hvorledes vi fortsat og bedst muligt udvikler vores indsats målrettet børn og unge med DSA.

1. Baggrund

I Aarhus udgør gruppen af børn og unge med DSA ca. 20 % af det samlede børnetal. Mangfoldigheden i børnesammensætningen og arbejdet med DSA som et perspektiv i alle læringsmæssige sammenhænge er dermed ikke en særlig opgave, som tilfalder nogle få dagtilbud og skoler, men er snarere en del af den generelle indsats i alle dagtilbud og skoler. Dog er der nogle dagtilbud og skoler, som har en meget høj koncentration af børn med DSA. Bilag 1 viser den konkrete fordeling på de enkelte skoler. Bemærk, at listen viser en samlet opgørelse over børn med DSA og ikke børn med DSA med et sprogstøttebehov. Sondringen

er vigtig, idet der sagtens kan være børn med DSA, som taler et alderssvarende dansk, og som dermed ikke har et særligt sprogstøttebehov. Der findes ikke en tilsvarende opgørelse på dagtilbudsområdet.

Jf. visionen for Børne- og unge-politikken arbejdes der i Aarhus Kommune for, at alle børn og unge udvikler sig til:

- Glade, sunde børn og unge med selvværd.
- Personligt robuste, livsduelige og kreative børn og unge, der bliver så dygtige, som de kan og er rustede til at møde fremtidens udfordringer.
- Børn og unge, der oplever medborgerskab og bruger det.
- Børn og unge, der deltager i og inkluderer hinanden i fællesskaber.
- Børn og unge med globalt udsyn og lokal indsigt.

Et løbende fokus handler om at sikre, at Børne- og ungepolitikens vision lever - også for børn, som møder vores dagtilbud, skoler og fritidstilbud med nogle andre forudsætninger end flertallet, herunder børn med DSA.

2. Viden om børn med DSA – hvad siger forskningen?

Børn med DSA har mange forskellige baggrunde (etnisk, sprogligt, socioøkonomisk mv.) og er dermed kendetegnet ved en stor diversitet - i lighed med alle andre børn.

Et barn har dansk som andetsprog, når ingen af forældrene har talt dansk på et modersmålsniveau med barnet fra fødslen.

Det er altså barnets første sprog, som afgør, om et barn har DSA og ikke herkomst eller etnicitet.

Nogle børn med DSA er født og opvokset i Danmark/Aarhus, mens andre først er tilflyttet senere i livet. Nogle børn er fx kommet hertil som børn af internationale arbejdstagere, mens andre er kommet hertil som flygtninge. Børnene kommer fra både vestlige (EU og EØS-lande) og fra ikke-vestlige lande. En tidligere opgørelse på skoleområdet har vist, at der var mere end 35 forskellige nationaliteter repræsenteret i modtagelsesklasserne, og heraf var ca. 25% af børnene fra vestlige lande og 75% fra ikke-vestlige lande.

Fælles for målgruppen er, at de ikke har mødt dansk på et modersmålsniveau i hjemmet, men først lærer dansk senere – eventuelt først ved indskrivning i dagtilbud eller skole.

I forhold til en forståelse af processen omkring dét at tilegne sig et andetsprog er der med baggrund i forskningen nogle overordnede pointer, der er vigtige at holde sig for øje:

A. Det sproglige miljø i hjemmet

Den sproglige stimulering i hjemmet er af afgørende betydning for alle børns sproglige udvikling. Forskning tyder på, at det sproglige miljø i hjemmet kan være endnu vigtigere for børn, som skal tilegne sig to eller flere sprog.

B. Modersmålet er ikke en konkurrent til dansk

Modersmålet er fundamentet for tilegnelsen af et andetsprog. Uden en begrebsverden inden for sit primære sprog/ modersmål er det vanskeligt at tilegne sig en begrebsverden inden for et nyt sprog.

C. Ordforrådet er afgørende for læseforståelsen – og læseforståelsen er nøglen til faglig viden

Forskning viser en positiv sammenhæng mellem ordforrådets størrelse hos 3-årige og deres læseforståelse som 16-årige. De børn, som først tilflytter Danmark i løbet af skoleforløbet, står således overfor en stor opgave i forhold til at "indhente" deres etsyrogede jævnaldrende, som har haft længere tid til opbygningen af ordforrådet.

D. Der er forskel på udviklingen af hverdagssproglige og fagsproglige kompetencer

Udviklingen af *hverdagssproget* finder sted, når man deltager i og anvender sproget i forskellige sociale sammenhænge. Hverdagssproglige kompetencer kan udvikles i løbet af to-tre år.

Anderledes ser det ud med udviklingen af *fagsproglige kompetencer*. Forskning viser, at det for børn med DSA kan tage op til 10 år at udvikle et fagligt sprog svarende til jævnaldrende etsyrogedes sproglige niveau, alt afhængig af barnets sproglige forudsætninger, herunder om barnet har et veludviklet modersmål.

E. "The fourth grade slump"

Generelt kræver et barns faglige deltagelse og progression i skolen et alderssvarende dansk sprog. Især fra mellemtrinnet og op kræver det et veludviklet fagsprog, fordi undervisningen gradvist bliver mere og mere abstrakt. Et uudviklet fagsprog får konsekvenser for børn med DSAs muligheder for at klare sig på lige fod med deres etsyrogede jævnaldrende, fordi sprogtilegnelse og faglig udvikling finder sted sideløbende. Den mulige konsekvens af denne udfordring betegnes "The Fourth Grade Slump" med henvisning til, at det netop er omkring 4. klasse, at uddannelseskløften mellem et- og flersprogede elever kan blive tydelig, hvis der ikke arbejdes bevidst og målrettet med udviklingen af elevernes sproglige kompetencer sideløbende med den faglige udvikling.

F. Klare fordele ved at være flersproget

I en globaliseret verden er der naturligvis åbenlyse fordele forbundet med at mestre flere sprog. Desuden peger undersøgelser på, at folk, der taler flere sprog, har en større metalingvistisk forståelse, end folk, der kun har modersmålet til deres disposition. Dette vil bl.a. være en fordel i tilegnelsen af andre sprog. Disse kognitive fordele kommer også til udtryk på ikke-sproglige områder såsom i håndteringen af kompleks information samt i sorteringen af relevant information fra irrelevant information.

3. Lovgivningsmæssig grundlag og byrådsbeslutninger i Aarhus

På dagtilbuds- såvel som på skoleområdet er der overordnede lovgivningsmæssige rammer for understøttelsen af den dansksproglige udvikling hos børn med DSA.

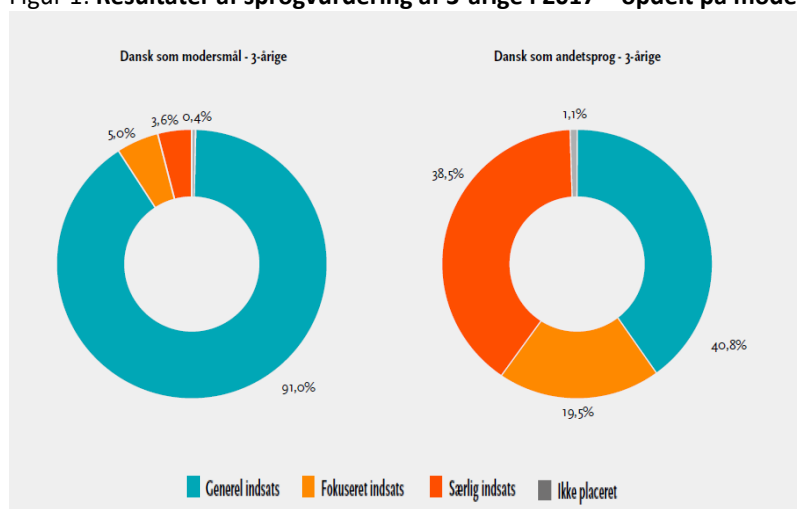
3.1 Dagtilbudsområdet

3.1.1. Dansksproglige kompetencer

Samlet set vurderes andelen af børn med DSA at udgøre omkring 20 % af det samlede børnetal på dagtilbudsområdet, dog med det forbehold, at der ikke findes valide tal om børns modersmål fra fødslen.

Et godt sprog tidligt i livet er et vigtigt fundament for børns trivsel, læring og udvikling både på kort og på langt sigt. I Aarhus Kommune bliver alle børn sprogvurderet ved 3 års-alderen, og der ses her en betydelig forskel i børnenes dansksproglige kompetencer, idet 91,0 % af børnene med dansk som modersmål har et alderssvarende sprog (behov for en generel sproglig indsats i tabellen nedenfor), mens andelen for børn med DSA ligger på 40,8 %.

Figur 1: Resultater af sprogvurdering af 3-årige i 2017 – opdelt på modersmål¹

3.1.2 Børn med DSA med behov for støtte til den videre udvikling af det danske sprog

Lovgrundlaget vedrørende sprogvurdering og sprogstimulering af børn med DSA i dagtilbud er Dagtilbudslovens § 11, som foreskriver, at der skal gennemføres en sprogvurdering af børn i tre-årsalderen, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering.

Byrådet har besluttet, at alle treårige børn med DSA skal sprogvurderes med henblik på at vurdere deres dansksproglige kompetencer og eventuelle behov for sprogstimulerende støtte. Baggrunden herfor er, at der netop er tale om en gruppe af børn, som ikke har talt dansk på et modersmålsniveau i hjemmet, og som derfor ofte har behov for støtte i sprogtilegnelsesprocessen. Der gives sprogstimulering til 3-6-årige børn med DSA i dagtilbuddene, hvis resultatet af sprogvurderingen viser, at børnene har behov herfor.

En sprogvurdering afdækker barnets sproglige kompetencer og danner dermed et vigtigt grundlag i vurderingen af barnets eventuelle sprogstøttebehov med henblik på at kunne lave en rettidig sprogindsats i praksis. Sprogvurderingen er et redskab, der hjælper det pædagogiske personale til at kvalificere og målrette det pædagogiske arbejde med børnenes sproglige udvikling. Sprogvurderingen udgøres af observationer og små legende opgaver. Vurderingen foregår i barnets vante omgivelser og med en kendt voksen fra dagtilbuddet.

Dagtilbudslovens § 11 foreskriver endvidere, at alle børn i tre-årsalderen, som ikke er tilmeldt et dagtilbud, skal sprogvurderes for at kunne vurdere, om barnet har behov for sprogstimulering. Hvis sprogvurderingen viser et sprogstøttebehov, skal barnet indskrives i et dagtilbud og modtage sprogstimulering i 30 timer ugentligt. I Aarhus anvises børn uden for dagtilbud med behov for sprogstimulerende støtte enten til en plads i et dagtilbud eller til et særligt sprogstimuleringsstilbud (fx "Troldeholdet"), hvor sprogstimuleringen af barnet varetages af kvalificeret personale.

Børn med DSA er siden 2009 blevet sprogscreenet både ved 3 år og ved indskrivning til skolestart i 0. klasse. Når der ses på den sproglige progression for børnene i denne treårige periode ses det, at 94% af børnene har haft en sproglig fremgang - dvs., at børnene i perioden fra 3 til 6 år dansksprogligt har flyttet sig mere

¹ Kvalitetsrapport for Børn og Unge 2017, figur 2.5, side 22

end, hvad man normalt forventer, at børn med dansk som modersmål. Størstedelen af børnene har således profiteret af dagtilbuddenes sprogindsatser i perioden fra 3 år til skolestart.

Dagtilbuddene arbejder målrettet med at styrke børnenes danske sprog, og de har et særligt fokus på indsats, som styrker den sproglige udvikling hos børn med DSA. Udover det generelle fokus på dansksproglig udvikling arbejdes der bl.a. med følgende indsats:

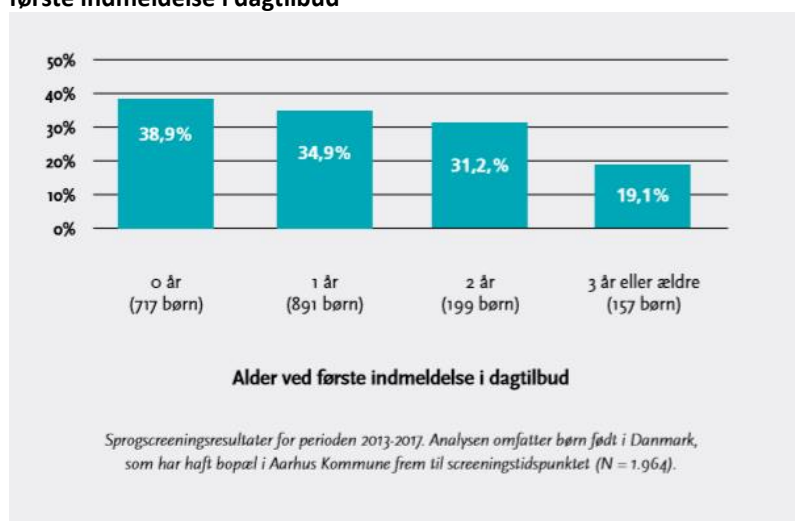
- at styrke pædagogernes kompetencer til at opspore børns sproglige udfordringer så tidligt som muligt og understøtte deres sproglige udvikling
- at sikre rammer i dagtilbuddene, som inspirerer til at lege med sproget
- at styrke forældreinddragelse i forhold til udvikling af børnenes sproglige kompetencer derhjemme (READ)

READ tager afsæt i de positive forskningsresultater fra et tidligere projekt, der blev gennemført på en række skoler i Aarhus i 2014 samt et "Kuffertprojekt" i dagtilbud i 2009. Projekterne viste, at især to ting fremmer udviklingen af et barns sprog og læsning; nemlig forældrenes engagement og daglig læsning med barnet. Formålet med READ er at styrke børnenes ihærdighed, sprog og læsefærdigheder gennem øget forældreinddragelse og således bygge bro mellem den læring, der sker i hjem, dagtilbud og skole.

3.1.3 Tidlig sprogindsats

National forskning viser, at jo tidligere børn med DSA starter i dagtilbud jo bedre bliver den dansksproglige udvikling. Dette bekræftes i vores analyser af de sprogscreenede børn, som viser, at børn, som er blevet indskrevet tidligt i dagtilbud og dermed har gået længere tid i dagtilbud, klarer sig bedre ved skolebegynderscreeningen. Der ses desuden færre børn med alderssvarende dansk blandt de grupper af børn, som hhv. er startet sent i dagtilbud (barnet var 2 år eller ældre ved første indmeldelse i dagtilbud), er født i udlandet, eller har haft bopæl i Danmark i kort tid (under tre år).

Figur 2: **Andel børn med dansk som andetsprog med alderssvarende dansk inden skolestart - opdelt på alder ved første indmeldelse i dagtilbud²**

² Kvalitetsrapport for Børn og Unge 2017, figur 2.4, side 21.

Ovennævnte peger på relevansen af indsatser målrettet dels en styrket tidlig sprogindsats i dagtilbuddene, dels en styrket forældrerettet indsats for at få børnene så tidligt i dagtilbud som muligt. Der gøres derfor allerede et stort opøgende arbejde for at få børn med DSA i dagtilbud så tidligt som muligt.

I forbindelse med vedtagelsen af den nye Dagtilbudslov 24. maj 2018, er der samtidig truffet beslutning om obligatoriske læringstilbud til 1-årige i udsatte boligområder samt bedre fordeling i daginstitutioner. De obligatoriske tilbud skal foregå som en integreret del af et dagtilbud, som en særlig pladstype. I forbindelse med vurderingen af de obligatoriske læringstilbud samt bedre fordeling i daginstitutioner er der i Aarhus Kommune lavet en opgørelse, som viser, at der juni 2018 var 39 etårige og 23 toårige, der var bosat i et udsat boligområde, og ikke var indskrevet i et dagtilbud, svarende til ca. 21,3% og 13,4%.

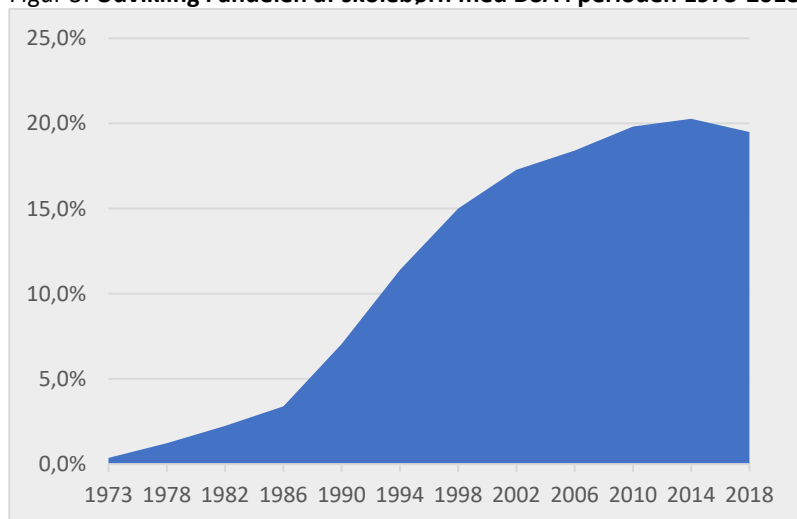
3.2. Skoleområdet

3.2.1 Sprogindsats i skolen

På skoleområdet udgør andelen af børn med DSA i dag ca. 20% af det samlede antal indskrevne børn og unge.

Udviklingen i andelen af børn med DSA har været stigende siden 1973, hvor andelen alene udgjorde 0,37%. Stigningen i løbet af 1980'erne og 1990'erne hænger sammen med gæstearbejdere, primært fra Tyrkiet, som kom til Danmark i løbet af 1960'erne samt et øget antal asylansøgere og personer, der fik ophold, primært grundet borgerkrige i Sri Lanka, Libanon og Bosnien samt krigen mellem Iran og Irak. De seneste 5-7 år har den procentvise andel ligget på ca. 20%. Kommunen har de seneste år modtaget en hel del flygtningebørn, hvilket alt andet lige burde have medført en stigning i den procentvise andel af børn med DSA. Baggrunden for, at dette ikke er sket, er sandsynligvis, at flere børn end tidligere nu har dansk som modersmål som følge af, at forældrene taler dansk på et modersmålsniveau med barnet fra dets fødsel. Disse børn indgår dermed ikke længere i målgruppen af børn med DSA, som skal sprogscreenes.

Figur 3: Udvikling i andelen af skolebørn med DSA i perioden 1973-2018³

Et godt dansk sprog er et vigtigt fundament for børns trivsel, læring og udvikling både på kort og på langt sigt. På skoleområdet sondres der i lovgivningen mellem, om der er tale om børn med DSA, som allerede mestrer det danske sprog, men som eventuelt har behov for støtte til den videre udvikling, eller børn med

³ Analyse af modtagelsesområdet 2016, Børn og Unge, Aarhus Kommune, figur 3, side 21 – opdateret til 2018 tal

DSA, som har meget begrænsede eller ingen dansksproglige forudsætninger, og som derfor har behov for massiv støtte til udviklingen af det danske sprog.

3.2.2. Børn med DSA med behov for støtte til den videre udvikling af det danske sprog

A. Supplerende undervisning i dansk som andetsprog

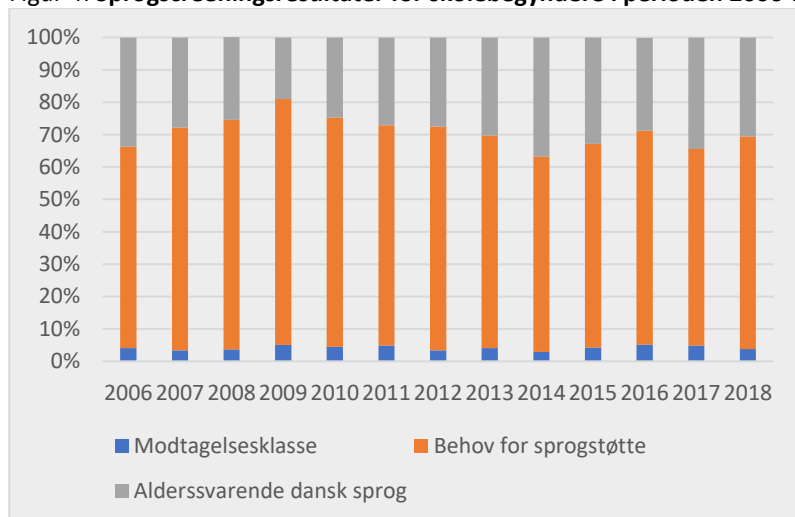
Alle børn med DSA, som har behov for støtte til den videre udvikling af det danske sprog, skal jævnfør folkeskolelovens §5 stk. 6, have supplerende undervisning i DSA – enten som en dimension i den almindelige undervisning eller på særlige hold /som enkeltmandsundervisning.

Den enkelte skole vurderer elevens behov samt omfanget og tilrettelæggelsen af den supplerende undervisning i DSA. Det varierer således fra skole til skole, fra fag til fag og fra elev til elev, hvordan den supplerende undervisning gennemføres.

Byrådet besluttede i 2005, at alle børn med DSA skal sprogscreenes ved indskrivning i forbindelse med skolestart (0. klasse), ved tilflytning til kommunen eller ved anmodning om et skoleskift til en af kommunens skoler. På baggrund af sprogscreeningsresultaterne ved vi, hvilke børn, der har behov for støtte til den dansksproglige udvikling, og som løbende skal følges af skolen med udgangspunkt i observationsmaterialet Ki@k på sproget.

Sprogscreeningsresultaterne viser, at andelen af skolebegyndere med DSA, som har et alderssvarende dansk sprog, har været moderat svingende gennem årene. Ved indskrivningen til indeværende skoleår havde 30,6% af børnene et alderssvarende dansk sprog, 65,6% havde et sprogstøttebehov, mens 3,8% havde behov for basisundervisning i dansk i en modtagelsesklasse (se afsnit nedenfor: "Børn med DSA med ingen eller meget begrænsede dansksproglige forudsætninger").

Figur 4: Sprogscreeningsresultater for skolebegyndere i perioden 2006-2018⁴

B. Henvisning af børn med sprogstøttebehov

I forlængelse af ovennævnte byrådsbeslutning om sprogscreening af børn med DSA i forbindelse med skolestart, besluttede byrådet desuden at benytte muligheden i folkeskolelovens § 5 stk. 7, hvor man kan henvise elever med DSA til en anden skole end distriktsskolen, hvis det vurderes, at eleven har et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte.

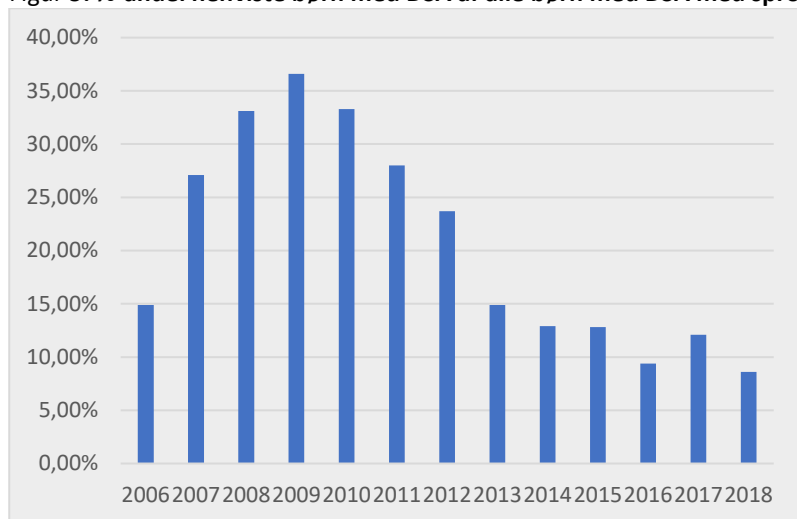
Alle børn med DSA med sprogstøttebehov fratages jf. § 5 stk. 7 retten til det frie skolevalg, indtil de har opnået alderssvarende dansksproglige kompetencer. Byrådet besluttede, at der maksimalt må være 20% elever med DSA med et sprogstøttebehov på en årgang, hvilket betyder, at der alene kan optages børn med DSA med sprogstøttebehov, hvis der er mindre end 20% på klassetrinnet.

Hvis der er mere end 20% børn med DSA med sprogstøttebehov på en årgang, henvises der til en anden skole med færre børn med DSA. Man kan blive henvist til egen distriktsskole, til en ønsket skole eller til en modtagerskole, men det er forudsætningen, at der er mindre end 20% med sprogstøttebehov på årgangen.

Langt de fleste af børnene med sprogstøttebehov henvises til egen distriktsskole eller til en skole, som forældrene har ønsket barnet optaget på. Det betyder også, at andelen af henviste børn til en udpeget modtagerskole ud af det samlede antal børn med sprogstøttebehov har været meget svingende gennem årene. Dette skyldes, at beregningen af de 20% er afhængig af, hvor mange børn med dansk som modersmål og børn med DSA med alderssvarende dansk sprog, der er indskrevet den pågældende skole, hvilket kan svinge fra år til år og fra skole til skole.

Ved indskrivningen tilbage i 2012 blev 23,7%, svarende til 91 børn, henvist til modtagerskoler, mens der i år blev henvist 8,6%, svarende til 28 børn. Dette skal dog ses i sammenhæng med, at alle børn med sprogstøttebehov jævnfør byrådets beslutning kan optages på heldagsskolerne: Tovshøjskolen og Søndervangskolen. I 2013 begyndte Ellekærskolen desuden at optage alle børn med sprogstøttebehov, hvilket har indflydelse på andelen af henvisninger til modtagerskoler fra 2013 og frem, jf. grafen nedenfor.

Figur 5: %-andel henviste børn med DSA af alle børn med DSA med sprogstøttebehov ⁵

I perioden fra 2006 til i dag er der blevet henvist knap 1.000 skolebegyndere til en modtagerskole. Erfaringen viser, at henvisningen af børn til modtagerskoler har påvirket elevsammensætningen på distriktsskolerne, mens der afventes forskningsbaseret viden om effekt i forhold til det faglige og trivselsmæssige aspekt.

3.2.3 Børn med DSA med ingen eller meget begrænsede dansksproglige forudsætninger

I Aarhus Kommune starter alle børn med meget begrænsede eller ingen dansksproglige forudsætninger deres skoleforløb i en modtagelsesklasse. Forløbet i modtagelsesklasse skal give børnene basiskompetencer i dansk med henblik på, at børnene efterfølgende kan deltage i almenundervisningen med et fagligt udbytte.

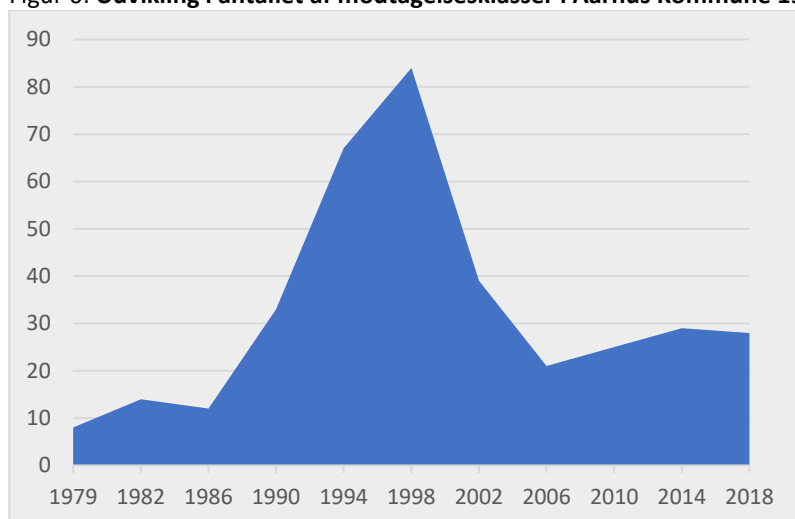
I skoleåret 2018/19 er der 28 modtagelsesklasser i Aarhus og klasserne er placeret på 6 skoler, som har bydækkende undervisning. En modtagelsesklasse må spænde over tre klassetrin.

Der er i udgangspunktet 12 elever i klasserne, men Byrådet har vedtaget, at elevtallet kan øges i dialog med den lokale skoleledelse, hvis der er pædagogiske begrundelser, som taler herfor, fx at søskende kan gå på samme skole, elevens kompetenceprofil eller afstanden mellem skole og hjem.

Eleverne kan gå op til to år i en modtagelsesklasse. Perioden kan dog udvides for elever, der er kommet til Danmark sent i skoleforløbet samt for elever, der ikke tidligere har modtaget undervisning i at læse og skrive. En opgørelse fra 2016 viser, at 56 % af eleverne går under et år i modtagelsesklasse.

Grafen nedenfor viser udviklingen i antallet af modtagelsesklasser i perioden fra 1979-2018. Som det fremgår, opstod der i perioden 2013-2016 et øget behov for at oprette modtagelsesklasser, hvilket primært skyldtes en stigning i antallet af flygtningebørn, især fra Syrien, samtidig med en fortsat tilflytning af internationale borgere fra en række andre lande. I indeværende skoleår er der sket en nedjustering i antallet af modtagelsesklasser, hvilket primært skyldes en nedgang i antallet af flygtningefamilier, som visiteres til boligplacering i Aarhus. Pr. 5.9.2018 var der indskrevet 266 børn i modtagelsesklasse i Aarhus Kommune.

Figur 6: Udvikling i antallet af modtagelsesklasser i Aarhus Kommune 1979-2018

3.2.4 Basisundervisning i modtagelsesklasser

I modtagelsesklasserne tilrettelægges undervisningen med et særligt sprogpædagogisk sigte. Formålet hermed er at forberede børnene dansksprogligt til deltagelse i almenundervisningen. Som det fremgår af den tidligere gennemgang af pointer forbundet med tilegnelsen af et andetsprog, kræver det en kontinuerlig sprogpædagogisk indsats.

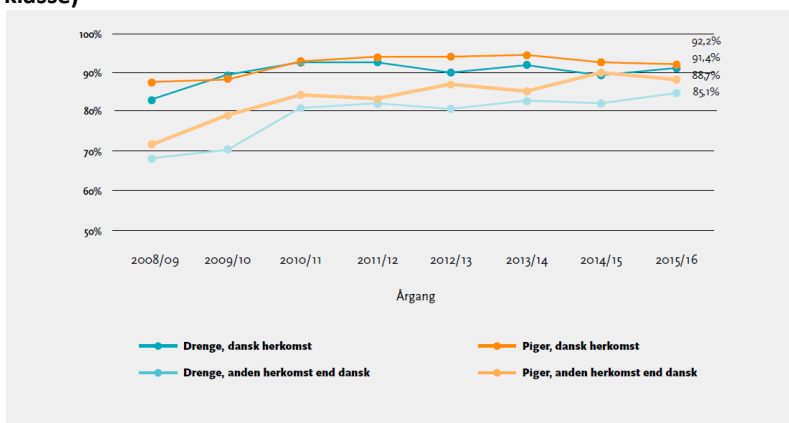
En udfordring forbundet med, at nyankomne børn med DSA starter deres skoleforløb i en modtagelsesklasse, er imidlertid, at hovedparten af børnene ikke kan starte på deres distriktsskole. Dermed får børnene ikke den hurtige og tætte sociale tilknytning til lokalområdet, og desuden står mange børn overfor et skoleskift relativt tidligt i skoleforløbet.

3.2.5 Overgang til ungdomsuddannelse

En opgørelse viser, at der har været en markant positiv udvikling i perioden 2010-2017 i andelen af unge med anden herkomst end dansk, der er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter definitivt

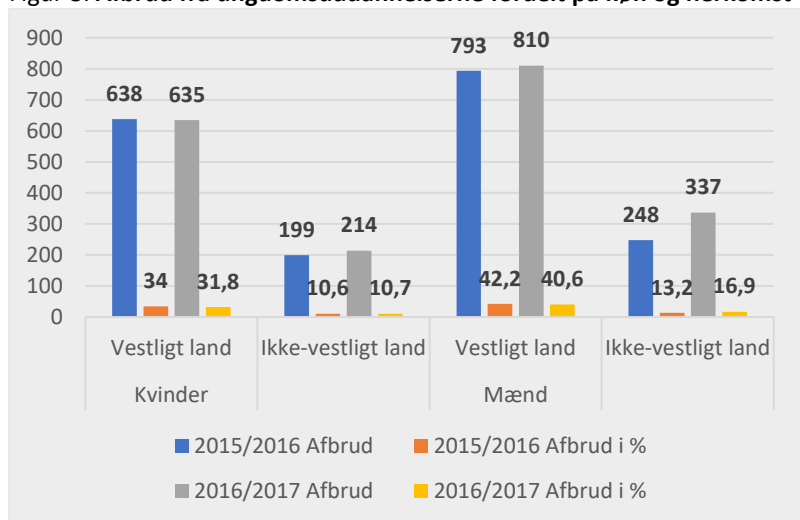
afsluttet folkeskole. Gabet mellem unge med DSA og unge med dansk herkomst er dermed blevet mindre i den viste periode, og samlet set giver det flere mulighed for at få en uddannelse og et job og på sigt blive selvforsørgende.

Figur 7: Andel unge i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter definitivt afsluttet folkeskole (9. eller 10. klasse) ⁶

Set på længere sigt viser nedenstående graf baseret på tal fra 'Afbudsrapporten 2017' fra Jobcenter Aarhus, Aarhus Kommune, at andelen af unge i alderen 15-24 år fra et ikke vestligt land, der afbryder en ungdomsuddannelse, er stigende for både mænd og kvinder. Den største stigning er hos mænd fra et ikke vestligt land, hvor der er en stigning i antallet af afbrud på 89 fra 248 afbrud i skoleåret 2015/16 til 337 afbrud i skoleåret 2016/17, hvilket svarer til en stigning på 35,9%. Mænd fra ikke vestlige landes andel af det samlede antal afbrud er således steget fra 13,2% i skoleåret 2015/16 til 16,9% i skoleåret 2016/17.

Figur 8: Afbud fra ungdomsuddannelserne fordelt på køn og herkomst⁷

⁶ Kvalitetsrapport for Børn og Unge 2017, figur 3.24, side 61

⁷ "Afbudsrapporten 2017" fra Jobcenter Aarhus, tabel 28, side 26.

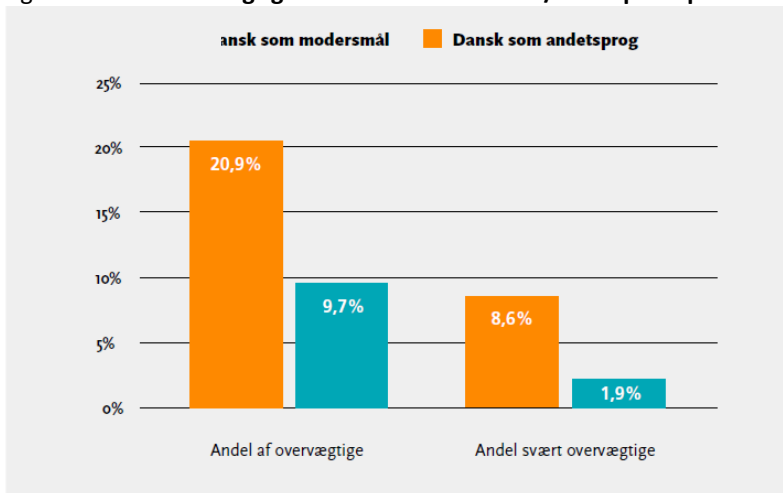
4. Andre udfordringer end sprog

Som det fremgår af ovenstående gennemgang, kan det være en udfordring for børn og unge med DSA at udvikle alderssvarende dansksproglige kompetencer, hvilket kræver en målrettet og systematisk indsats i de læringsmiljøer, som børnene og de unge indgår i både i dagtilbud, skole, fritidstilbud og hjemme.

Data viser imidlertid, at børn og unge med DSA i Aarhus Kommune også er udfordret på en række ikke-kognitive parametre som fx sociale og personlige kompetencer.

På dagtilbudsområdet viser data fra bl.a. dialoghjulet, at der er en betydelig forskel i vurderingen af kompetencer hos børn med DSA og børn med dansk som modersmål - særligt i forhold til læreplanstemaerne sprog, natur og naturfænomener samt kulturelle udtryksformer og værdier. Dertil kommer, at forskellige opgørelser viser, at sundhedsområdet kan være en udfordring for børn med DSA. Helt konkret viser data, at andelen af overvægtige elever i 0. klasse i skoleåret 2016/17 for børn med DSA lå på 20,9%, mens det tilsvarende tal for børn med dansk som modersmål lå på 9,7%. Ses der på svær overvægt ligger andelen på henholdsvis 8,6% og 1,9%. Sundhedsplejen har allerede fra 9-måneders alderen fokus på forebyggelse af overvægt.

Figur 9: Andel overvægtige elever i 0. klasse 2016/17 – opdelt på modersmål ⁸

Sunde tænder er også en integreret del af den tidlige forebyggende sundhedsindsats i Aarhus Kommune. Udover at sunde tænder er et mål i sig selv, kan børns manglende tandsundhed være en indikator på mistrivsel og usunde vaner. Tandplejens tidligere forebyggende indsats starter ved 3-årsalderen.

Som det fremgår af nedenstående tabel, er der betydelig forskel i tandsundheden imellem børn med DSA og børn med dansk som modersmål. Således er andelen med mange huller 7,9 gange så stor blandt børn med DSA (14,2 %) end blandt børn med dansk som modersmål (1,8%).

⁸ Kvalitetsrapport for Børn og Unge 2017, figur 2.16, side 32

Tabel 1: Tandsundhed for 5-årige opdelt på modersmål ⁹

	Børn med dansk som modersmål	Børn med dansk som andetsprog	Alle børn
Gennemsnitligt antal huller	0,35	2,72	0,76
Andel med 0 huller	92,1 %	58,2 %	86,3 %
Andel med mange huller (> 6)	1,8 %	14,2 %	4,0 %

Note: Antal børn med dansk som modersmål: 2.227. Antal børn med dansk som andetsprog: 459. Omfatter alle besøg ved Tandplejen i 2016.

Ser man på tandsundheden fordelt på dagtilbud viser den, at 8 dagtilbud har 100% børn uden huller, mens en række dagtilbud har under 60% børn uden huller i tænderne. Kendetegnende for disse dagtilbud er, at de alle er placeret i udsatte boligområder og/ eller er dagtilbud med en høj andel børn med DSA.

Yderligere analyser viser, at der er en sammenhæng mellem antallet af huller i tænderne ved 5-årsalderen og overvægt i 0. klasse. Blandt de elever, der havde mange huller i tænderne som 5-årige, var andelen af overvægtige i 0. klasse 14,9%, mens 9,5% af de børn, der havde under 6 huller i tænderne, var overvægtige.

På skoleområdet viser data fra bl.a. Gentænk Aarhus Vest, at børn og unge, der vokser op i bestemte lokalområder, møder flere bump på vejen end det er tilfældet i andre lokalområder. Dette gælder bl.a. for børn som vokser op i udsatte boligområder i Aarhus Vest. Gellerup og Tovshøj er blandt Danmarks fattigste og mest udsatte boligområder.

Data viser bl.a., at børn og unge, som vokser op i udsatte boligområder i Aarhus Vest, sammenlignet med resten af kommunen:

- Har større fravær 0.-9. klasse
- Har lavere prøvefrekvens
- Opnår et væsentligt lavere karaktergennemsnit i de bundne prøver
- Har større tendens til overvægt
- Har mindre skoleglæde

Samlet set viser disse data, at børn og unge, som vokser op i bestemte områder i Aarhus, herunder en stor andel børn og unge med DSA, har nogle sværere betingelser for at opnå chancelighed i det danske samfund, hvilket hænger sammen med en række andre parametre end sprog. Samtidig viser forskningsmæssige resultater, at også forældrenes uddannelsesbaggrund er et væsentligt parameter for, hvordan børnene klarer sig, jf. fx James J. Heckmans forskning i tidlig indsats.

6. Afgrænsning af temadrøftelsens fokus

I det følgende indsnævres fokus til at omhandle et udsnit af DSA-området med henblik på at kunne nå i dybden med et tema. Der fokuseres derfor på *nyankomne børn og unge med dansk som andetsprog*.

Med betegnelsen *nyankomne børn og unge med dansk som andetsprog* henvises der til børn og unge, som tilflytter Danmark /Aarhus fra andre lande, og som ved ankomsten har ingen eller meget begrænsede dansksproglige forudsætninger.

⁹ Kvalitetsrapport for Børn og Unge 2017, tabel 2.1 side 34

5.1 Analyse af modtagelsesområdet i Aarhus Kommune

I efteråret 2016 blev der udarbejdet en faglig analyse af modtagelsesområdet i Børn og Unge (se bilag 2 og 3). Analysen blev iværksat på et tidspunkt med stor tilflytning af borgere med flygtningebaggrund.

Formålet med analysen var at kortlægge de eksisterende indsatser i et 0-18- års perspektiv og bruge de gode erfaringer og viden om området som afsæt for udviklingsindsatser med henblik på en styrkelse af området. Målgruppen for analysen var den samlede gruppe af nyankomne børn med DSA; en meget differentieret gruppe af børn, som kommer hertil med begrænsede eller ingen dansksproglige forudsætninger.

Bl.a. på baggrund af analysens opmærksomhedspunkter og anbefalinger blev der af daværende rådmand besluttet og igangsat en række initiativer, der samlet set udgør grundstenene i et udviklingsarbejde, som har til formål at styrke det strukturerede og systematiske pædagogiske arbejde med nyankomne børn med DSA. Desuden blev initiativer vedrørende anvendelse af ny lovgivning på 16-25-årsområdet samt muligheder for mere fleksibilitet på modtagelsesklasseområdet behandlet og tiltrådt af byrådet (september 2017).

Initiativerne er centreret omkring tre fokuspunkter:

1. Kvalificering og systematisering af den pædagogiske og administrative praksis
2. Afprøvning af nye organiseringsmodeller
3. Styrket vidensgrundlag

Der gives i det følgende en kort indføring i samt status på initiativerne.

5.1.1 Kvalificering og systematisering af den pædagogiske og administrative praksis

Analysen af modtagelsesområdet pegede på et behov for en større bydækkende systematik og udbredelse af viden i forhold til modtagelsen af nyankomne familier med DSA i dagtilbud og i skole, løbende og systematisk opfølgning på børn med den dansksproglige udvikling hos børn med DSA samt overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse for børn i skolealderen.

I forlængelse heraf er iværksat nedenstående initiativer/udviklingsprojekter:

Initiativ	Indhold og status
Sprogstimulering i dagtilbud	<p><i>"Investering i børns fremtid"</i> (IBF) er en sprogindsats målrettet de dagtilbud, som har den højeste andel af børn med DSA. IBF sigter mod at styrke børnenes dansksproglige udgangspunkt inden skolestart og har dermed et forebyggende sigte</p> <p>Fokus er bl.a. rettet mod ledelsesmæssig understøttelse af den pædagogiske systematik i arbejdet med indsatsen. Der arbejdes hen mod en tættere kobling mellem aktiviteterne i indsatsen og børnenes sproglige behov, som de viser sig i data (f.eks. sprogvurderinger og systematisk løbende opfølgning vedrørende det enkelte barns progression) omsat til konkrete læringsmål. Samtidig sættes særligt fokus på yderligere systematisk arbejde med de 0-2-årige børns sprog, idet en tidlig indsats for denne gruppe er helt afgørende for at nå i mål. Endelig lægges vægt på en styrket systematisk involvering af forældre som ressource og øget samskabelse med disse omkring barnets sproglige udvikling.</p> <p>Der er tale om en varig indsats etableret på baggrund af budgetforligs 2010, som evalueres hvert tredje år.</p>

<p>Systematisk modtagelsespraksis 0-6 år</p>	<p>Med henblik på at styrke understøttelse og erfaringsopbygning med modtagelse af flygtningebørn i dagtilbud er der iværksat en bydækkende systematisk praksis om god modtagelse af flygtningebørn og deres familier.</p> <p>Initiativet henvender sig dels til det pædagogiske personale, dels til familierne. Der er tale om introduktion til det danske samfund og en dansk daginstitutionskultur i form af fyraftensmøder med relevante temaer (personale), pjecer om livet og forventninger i de danske samfund, samtalekort mv.</p> <p>En site med det samlede materiale er under udarbejdelse.</p>
<p>Kompetenceudvikling og styrket systematisk modtagelsespraksis 6-18 år</p>	<p>Udviklingen af en mere systematisk modtagelsespraksis for nyankomne børn med DSA fordrer kompetenceudvikling af de fagprofessionelle, som bl.a. centrerer sig om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • DSA som en dimension i alle fag • Basisundervisning og supplerende undervisning i DSA • Styrket forældresamarbejde med fokus på inddragelse af forældre som ressource i elevernes læringsproces • Afprøvning af Ministeriets afdækningsmateriale ”Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer” • Sproget i fokus i SFO og klub <p>Dette udmøntes i følgende:</p> <p><i>Skræddersyede kompetenceudviklingsforløb</i> sammensættes i samarbejde med de enkelte skoler i henhold til skolernes ønsker og behov.</p> <p><i>Pilotafrøvning af Undervisningsministeriets afdækningsmateriale: ”Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer – afdækning af nyankomne og øvrige tosprogede elevers kompetencer til brug i undervisningen”</i> (skoleåret 2018/19). Materialet er målrettet visitation med baggrund i elevens erfaringer og forudsætninger ved ankomst samt evaluering i form af løbende og systematisk opfølgning i såvel modtagelsesklasse som almenklasse efter udslusning.</p> <p>I foråret 2019 evalueres pilotprojektet med henblik på beslutning om den fremadrettede anvendelse.</p>
<p>Etablering af bydækkende Kompetencecenter for dansk som andetsprog</p>	<p>Det bydækkende Kompetencecenter varetager dels den driftsmæssige opgave ift. skoletilbud til nyankomne elever med DSA, dels den pædagogiske og faglige opgave med understøttelse af DSA-indsatsen på skolerne i form af kompetenceudviklingsforløb, faglig understøttelse af netværk samt sparring og vejledning på skolerne.</p>
<p>Driftsplan for modtagelsesklasseområdet</p>	<p>Der er udviklet en driftsplan for modtagelsesklasseområdet med henblik på at sikre en robust struktur, som er gearret til det konstante flow af elever, der indskrives i og udsluses fra modtagelsesklasse. Driftsplanen, tager udover fysisk kapacitet, højde for:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Faglige principper som grundlag for modtagelsesklassernes placering på skoler, herunder faglig kapacitet og samarbejde, kontinuitet for elever og forældre, elevsammensætning og friholdelse af heldagsskoler samt at der er tale om et bydækkende tilbud. • Skolernes ønsker og muligheder i forhold til den fremadrettede drift.

	<ul style="list-style-type: none"> • Flexibilitet i forhold til opgaven, herunder elevtal, jf. byrådsbeslutning om muligheden for at øge elevtallet i modtagelsesklasserne, samt tilgang til opgaven på skolerne ift. klassedannelse. • Forventninger til elevtallet i modtagelsesklasser i et fremadrettet perspektiv. • Tidligere chefgruppebeslutning om udflytning af de ældste modtagelsesklasser fra Læssøesgades Skole.
--	---

5.1.2 Afprøvning af nye organiseringsmodeller

Analysen har peget på et behov for at afprøve nye modeller for organiseringen af modtagelsestilbud for nyankomne børn med DSA med henblik på at styrke sammenhængen mellem basisundervisningstilbud og almentilbud samt tilknytningen til lokalområdet.

I den forbindelse udgør gruppen af unge i alderen 16-18 år, som kommer til Danmark/Aarhus sent i skoleforløbet, et særligt fokus, idet de unge står over for en stor udfordring i forhold til *de/ls* i løbet af kort tid at tilegne sig de sproglige og faglige kompetencer, som er forudsætningen for videre uddannelse og /eller beskæftigelse, *de/ls* i forhold til at mestre overgangen fra børne-/ ungdomslivet til voksenlivet i et nyt land.

Følgende initiativer er iværksat:

Initiativ	Indhold og status
Afprøvning af lokalt forankrede modtagelsestilbud	<p>For at opnå en øget viden om, hvordan nyankomne børn bedst muligt understøttes i deres læring, udvikling og trivsel ved ankomst til Aarhus, iværksættes forsøg med forskellige former for modtagelsesklassetilbud og følgeforskning i tilknytning hertil.</p> <p>Ved at arbejde mere helhedsorienteret med barnets læring, trivsel og udvikling inden for et kontinuum, som spænder mellem modtagelsesklasse og direkte integration i almenklasse med sprogstøtte, opnås øget viden om, hvilke organiseringsformer, der bidrager med mest mulig læring, trivsel og udvikling hos de nyankomne elever med DSA. Dette sker under hensyntagen til differentiering og imødekomme af det enkelte barns behov samt sammenhæng mellem modtagelsestilbud og elevens tilknytning til lokalområdet.</p> <p>Iværksættes fra skoleåret 2019/20.</p>
Nyt undervisningstilbud for sent ankomne unge	<p>Fra skoleåret 2018/19 til og med skoleåret 2020/2021 er etableret et midlertidigt projekt med et undervisningstilbud på Tranbjergskolen til de sent ankomne unge 16-18-årige. Projektet forsøger at favne hele den unges tilværelse i form af skolegang, fritid, familie og erhverv. Således er der udover basisundervisningen på Tranbjergskolen iværksat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Særlige undervisningsforløb med fokus på koblingen mellem teori og praksis i samarbejde med erhvervsskolerne.</i> Dette for at give de unge et kendskab til forskellige erhverv og måden, der arbejdes med dem på i Danmark. • <i>Håndholdt indsats i forhold til ungdomslivet</i> i form af bl.a. fritidsaktiviteter, fritidsjob samarbejde med Ungdomskulturhuset og generel introduktion til fritidslivet i Danmark. • <i>Særlig introduktion til forældre</i> (afprøves første gang i december). Der forsøges målrettet information til forældrene om de unges muligheder og hverdag.

5.1.3 Styrket vidensgrundlag

Analysen har peget på et behov for at øge den systematiske opfølgning på data om børn med DSA med henblik på at kunne følge området, og dermed effekten af iværksatte indsatser, tættere.

Følgende er iværksat:

Initiativ	Indhold og status
Bedre data 0-18 år	Der udarbejdes et nyt DSA-datasæt, som giver mulighed for at følge, hvordan relevante DSA-målgrupper klarer sig i forhold til de tre effektmål for Børn og Unge - sammenlignet med alle børn og unge. Initiativet forventes igangsat primo 2019.
Den generelle viden om modtagelsesindsatser for nyankomne børn og unge	Generelt er modtagelsesområdet kendetegnet ved begrænset viden om, hvilke former for tilbud, der bidrager til mest mulig udvikling, læring og trivsel hos nyankomne børn og unge. Med iværksættelsen af initiativer omkring nye organisationsmodeller er det hensigten, at Aarhus kommune kan bidrage til en nuancering af viden på området, så vi fremadrettet har et øget vidensgrundlag at stå på ved vurdering af, hvordan vi giver nyankomne børn og unge det bedst mulige fundament for en god fremtid i Aarhus. Der er dialog med Aarhus Universitet og VIA om muligheden for et samarbejde om følgeforskning.

6. Opsummering

Formålet med initiativerne er at bidrage til en generel styrkelse af området, hvad angår det pædagogiske og praksisnære plan såvel som det organisatoriske og administrative plan. Generelt set afspejler initiativerne en ambition om i højere grad at differentiere og målrette vores indsatser i henhold til børnenes, de unges og familiernes behov og forudsætninger. Det rummer en forudsætning om, at der ikke findes "one size fits all"-løsninger, men at en differentieret målgruppe som *nyankomne børn og unge med DSA* kræver differentierede indsatser.

Ambitionen er at sikre alle børn og unge lige adgang til fællesskaber uagtet deres forskellige udgangspunkter.

Der er dog nogle indbyggede dilemmaer i denne ambition, for hvad vil det sige at have lige adgang til fællesskaber? Hvad giver adgang til fællesskaber, og hvad ekskluderer?

På baggrund af materialet og udvalgets nylige studietur til London ønskes en drøftelse af, hvad udvalget er særligt optaget af, samt på hvilke områder, udvalget ser et behov for ændringer og justeringer, fx i forhold til:

- Vores generelle tilgang til gruppen af børn og unge med DSA
- Forældresamarbejde
- Den yngste (0-2-årige) og den ældste (16-18+-årige) del af målgruppen
- Skolestart i modtagelsesklasser
- Henvisning til andre skoler end distriktsskolen

Bilag 3/5

Dokument Titel: **Bilag 1 - Statistik DSA-
børn 2018**

Dagsordens titel: **Udvalgets temadrøftelse
om DSA-området (OKJ)**

Dagsordenspunkt nr **2**

Elev er med dansk som andetsprog pr. 5. september 2017

Skole	Antal elever med dansk som andetsprog		
	0.-9. kl.	10. klasse	Spec.kl.
Bakkegårdskolen	118	0	0
Bavnehøj Skole	58	0	0
Beder Skole	46	0	8
Elev Skole	4	0	0
Ellekærskolen	174	0	28
Ellevangskolen	162	0	3
Elsted Skole	59	0	0
Engdalskolen	183	0	0
Frederiksbjerg Skole	65	0	0
Gammelgaardsskolen	181	0	0
Hasle Skole	305	0	4
Holme Skole	106	0	8
Højvangskolen	76	0	0
Hårup Skole	13	0	2
Katrinebjergskolen	137	0	16
Kragelundskolen	123	0	0
Lisbjergskolen	41	0	0
Lystrup Skole	68	0	0
Læssøesgades Skole	76	2	13
Malling Skole	17	0	0
Møllevangskolen	164	0	15
Mårslet Skole	25	0	0
Næshøjskolen	70	0	0
Risskov Skole	53	0	7
Rosenvangskolen	90	0	0
Rundhøjskolen	86	36	5
Sabro-Korsvejskolen	105	0	0
Samsøgades Skole	94	0	0
Skjoldhøjskolen	142	0	15
Skovvangskolen	96	0	21
Skæring Skole	40	0	4
Skødstrup Skole	30	0	0
Skåde Skole	97	0	0
Solbjergskolen	43	0	0
Strandskolen	47	0	0
Sødalskolen	219	0	0
Sølystskolen	22	0	8
Søndervangskolen	325	0	0
Tilst Skole	296	0	8
Tovshøjskolen	237	0	0
Tranbjergskolen	78	39	0

Vestergårdsskolen	134	48	15
Viby Skole	79	0	12
Virupskolen	32	0	0
Vorrevangskolen	116	0	53
Åby Skole	190	0	0
Under beh./afventer skoletilbud	5	0	0
Heltidsundervisningen	8	0	0
Hjemmeundervisning	2	0	0
Opholdssteder	0	0	0
I alt	4937	125	245

2018

DSA		%-vis andel af	%-vis andel af
Modt. kl.	I alt	normal 0.-9. kl.	normal 0.-10. kl.
11	129	29,28%	29,28%
0	58	9,72%	9,72%
0	54	8,47%	8,47%
0	4	2,41%	2,41%
0	202	88,78%	88,78%
0	165	19,35%	19,35%
0	59	6,97%	6,97%
0	183	19,57%	19,57%
0	65	6,86%	6,86%
0	181	18,55%	18,55%
0	309	45,45%	45,45%
0	114	20,11%	20,11%
0	76	10,33%	10,33%
0	15	4,11%	4,11%
0	153	25,70%	25,70%
0	123	13,40%	13,40%
0	41	11,33%	11,33%
0	68	10,76%	10,76%
70	161	36,36%	37,32%
0	17	2,87%	2,87%
0	179	44,57%	44,57%
0	25	3,00%	3,00%
0	70	11,90%	11,90%
0	60	6,56%	6,56%
55	145	16,42%	16,42%
0	127	18,07%	22,55%
0	105	18,13%	18,13%
0	94	19,67%	19,67%
0	157	41,40%	41,40%
0	117	19,75%	19,75%
0	44	5,04%	5,04%
0	30	2,44%	2,44%
0	97	14,74%	14,74%
0	43	6,14%	6,14%
0	47	7,15%	7,15%
12	231	65,37%	65,37%
0	30	3,48%	3,48%
3	328	94,20%	94,20%
0	304	42,05%	42,05%
19	256	100,00%	100,00%
95	212	9,05%	12,89%

0	197	37,96%	43,65%
0	91	16,39%	16,39%
0	32	4,88%	4,88%
0	169	29,00%	29,00%
0	190	28,79%	28,79%
0	5	29,41%	29,41%
0	8	18,60%	18,60%
0	2	10,00%	10,00%
0	0	0,00%	0,00%
265	5572	18,13%	18,01%

%-vis andel af
alle klasser
31,16%
9,72%
9,05%
2,41%
80,16%
19,39%
6,97%
19,57%
6,86%
18,55%
45,04%
19,32%
10,33%
4,59%
25,93%
13,40%
11,33%
10,56%
48,49%
2,87%
42,62%
3,00%
11,90%
7,22%
24,05%
22,01%
18,13%
19,67%
39,55%
20,89%
5,17%
2,44%
14,74%
6,14%
7,15%
66,57%
4,36%
94,25%
41,76%
100,00%
21,24%

43,20%
17,14%
4,88%
32,88%
28,79%
29,41%
18,60%
10,00%
0,00%
19,49%

Bilag 4/5

Dokument Titel:	Bilag 2 - Analyse af modtagelsesområdet, Hovedrapport
Dagsordens titel:	Udvalgets temadrøftelse om DSA-området (OKJ)
Dagsordenspunkt nr	2

ANALYSE AF
MODTAGELSE SOMRÅDET

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Baggrund og formål	4
Målgruppen for analysen	4
Metode	5
Læsevejledning	5
1. Organiseringen af modtagelsesområdet i MBU	7
Dagtilbudsområdet	7
Lovgivning	7
Dagtilbudsområdet i tal	8
Nuværende organisering og praksis	9
Forældresamarbejde	14
Opmærksomhedspunkter	15
Skoleområdet	17
Lovgivning	17
Skoleområdet i tal	21
Nuværende organisering og praksis	23
Forældresamarbejde	47
Opmærksomhedspunkter	48
Fritids- og Ungdomsskoleområdet	49
Lovgivning	49
Nuværende organisering og praksis	49
Forældresamarbejde	51
Opmærksomhedspunkter	51
Indsatser i Pædagogisk Afdeling	52
PPR	52
Sundhedsplejen	53
Tandplejen	54
Magistraten for Sociale forhold og Beskæftigelse (MSB)	56
Økonomi	59
2. Vidensramme	64
To perspektiver	65
Sprogtilegnelse	65
Medborgerskab	70
Kvalitet og effekt	72
Opmærksomhedspunkter	87
3. En styrket modtagelse af børn og unge med DSA	88
Afrunding: En ny vision for modtagelsesområdet i MBU	94
Litteraturliste	95

Indledning

Med afsæt i viden om evidens samt erfaringer fra egen og andre kommuner er der belæg for at arbejde hen imod en ny vision for modtagelsesområdet, som skal være retningsgivende for en robust og helhedsorienteret indsats med effekten af iværksatte initiativer som et bærende element. Analysen har modtagelsen af børn og unge med dansk som andetsprog (herefter DSA) som omdrejningspunkt, hvilket vil sige, at målgruppen er børn og unge med ingen eller begrænsede dansksproglige forudsætninger, som bor i Aarhus Kommune eller som tilflytter kommunen (se desuden nærmere definition af målgruppe s. 4).

Analysen er udarbejdet med henblik på at styrke grundlaget for en ny vision for modtagelsesområdet i Børn og Unge (herefter MBU). Visionen skal læne sig op ad erfaringer fra det vi *gør*, det vi *ved* og det vi *vil* med henblik på at skabe de bedste betingelser for DSA-børn og unges læring, trivsel og udvikling i Aarhus Kommune. Intentionen med analysen er således at kortlægge de nuværende indsatser og etablere en vidensramme som grundlag for anbefalinger til en styrkelse af området.

Analysens overordnede ramme tegnes af Børne- og ungepolitikken, som bygger på, at alle, der vokser op i Aarhus kommune skal have mulighed for at realisere deres personlige, sociale og faglige potentiale. Alle børn og unge skal være glade, sunde og have selvværd. De skal opleve og bruge medborgerskab, deltage i og inkludere hinanden i fællesskaber. De skal udvikle sig til personligt robuste, livsduelige og kreative børn og unge, der bliver så dygtige, som de kan, og som med globalt udsyn og lokal indsigt er rustede til at møde fremtidens udfordringer (Aarhus Kommune 2016a).

I forhold til modtagelsesområdet er det afgørende at sikre, at Børne- og ungepolitikken vision lever og dermed, at de initiativer, som børn og unge møder i forbindelse med ankomsten til kommunen, er funderet i det holistiske børne- og ungdomssyn, som visionen bygger på, uagtet om de ved ankomst taler dansk eller ej. Helt grundlæggende handler det om at skabe chancelighed – også for børn, som møder børne- og ungeområdet med nogle andre forudsætninger end flertallet.

Børne- og ungepolitikken vision er omsat til fire strategiske overskrifter, som udgør rammen om alle indsatser i MBUs regi, henholdsvis: 'Samskabelse – forældre som ressource', 'Vidensbaseret ledelse og praksis', 'Tidlige og forebyggende indsatser' samt 'Helhedssyn – øget fokus på de ikke-kognitive kompetencer'. Der vil blive perspektiveret til de fire strategiske overskrifter i de konkrete anbefalinger til afprøvning af indsatser, som analysen afføder, så der sikres en rød tråd mellem anbefalinger for det konkrete område og den overordnede strategi for arbejdet i MBU.

Endvidere inddrages den tværmagistratslige Flygtningehandleplan og den viden, som arbejdet hermed har genereret, i forhold til, hvorledes vi kan styrke vores samarbejde og initiativer omkring modtagelsen af flygtningebørn og -unge i Aarhus Kommune. Om end målgruppen for analysen er modtagelsen af alle børn og unge med DSA, så indgår flygtningeperspektivet som et særligt fokus, idet Aarhus Kommune har modtaget et stort antal børn og familier med flygtningebaggrund og derfor står over for en særlig opgave.

Analysen kommer med anbefalinger til udvikling og afprøvning af nye initiativer i forbindelse med modtagelsen af DSA-børn, som dels er centreret omkring udviklingen af den pædagogiske praksis, dels omkring afprøvning af nye organiseringsmodeller. Analysen peger bl.a. på, at den gode modtagelse *både* handler om at sikre de bedste betingelser for barnets læring, trivsel og udvikling *og* at skabe rammer, som muliggør barnets og familiens integration og aktive deltagelse i lokalområdet.

Analysen udmønter sig således ikke i et forslag til en ny sammenhængende model for området men retter fokus mod muligheder for optimering af eksisterende praksis samt afprøvning af nye initiativer med dét formål at styrke vores viden om, hvad der har størst effekt. Et væsentligt fikspunkt er dermed, at

afprøvningen af nye initiativer følges af en plan for vidensopsamling og dokumentation med henblik på at sikre, at en eventuel udbredelse af iværksatte initiativer hviler på et evidensbaseret grundlag.

Baggrund og formål

Intentionen med analysen er at afdække modtagelsesområdets nuværende organisering og pædagogiske praksis i et 0-18 års perspektiv med henblik på at bruge erfaringer og viden som afsæt for anbefalinger til, hvordan man kan styrke den nuværende organisering og pædagogiske praksis i Aarhus Kommune.

Iværksættelsen af en analyse af modtagelsesområdet i MBU er aktualiseret af et pres på området, som hænger sammen med dels en øget tilstrømning af borgere med flygtningebaggrund, dels at der fortsat er mange internationale borgere, der vælger at bosætte sig i Aarhus Kommune.

Beslutningen om at udarbejde en analyse blev truffet på et tidspunkt, hvor der skete en markant stigning i antallet af flygtninge, som kom til Danmark, og hvor forventningen var, at tilstrømningen ville fortsætte. Der er siden sket en kraftig nedjustering i antallet af flygtninge, som forventes visiteret til boligplacering i kommunerne. For 2017 er tallet nedjusteret fra 15.000 til 8.000 (KL 2016a). Grundet familiesammenføringer til herboende flygtninge samt den fortløbende tilflytning af internationale borgere oplever MBU imidlertid fortsat en stigning i antallet af nytilkomne børn og unge uden dansksproglige kompetencer ved ankomst til kommunen. Der er dermed et stort behov for at fastholde fokus på en styrkelse af området i et 0-18 års perspektiv.

Behovet for analysen er bl.a. affødt af et skærpet fokus på, om MBU i et 0-18 års perspektiv anvender sine ressourcer bedst muligt i forhold til modtagelsen af nyankomne børn uden dansksproglige kompetencer, herunder særligt i forhold til flygtningebørn. Det skærpede fokus skal ses i relation til målsætningen om, at alle unge afslutter folkeskolen minimum med karakteren 02 i dansk og matematik, samt at 95 % af de unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Målgruppen for analysen

Analysens primære målgruppe er nyankomne DSA-børn, som ved tilflytning til kommunen har meget begrænsede eller ingen dansksproglige kompetencer. Analysen omfatter imidlertid også DSA-børn i dagtilbudsalderen, som er født i Danmark, men som først møder det danske sprog i forbindelse med opstart i et dagtilbud. Fælles for målgruppen er, at de ikke har mødt dansk på et modersmålsniveau i hjemmet, men først lærer dansk senere og måske først ved indskrivning i dagtilbud eller skole. Det betyder, at der sagtens kan være børn med en anden etnisk oprindelse end dansk i dagtilbud og skoler, som ikke karakteriseres som DSA-børn, fordi de har talt dansk på et modersmålsniveau i hjemmet.

Målgruppen for analysen 'nyankomne børn med DSA' består af børn med mange forskellige baggrunde (etnisk, sprogligt, socioøkonomisk) og med forskellige læringsmæssige forudsætninger. Helt overordnet kan man inddele gruppen i tre kategorier:

- *Borgere fra Europa og andre vestlige lande*, som har valgt at bosætte sig i Aarhus af forskellige årsager, fx muligheder for beskæftigelse eller uddannelse. Der er fx tale om borgere fra andre EU-lande, som benytter den frie bevægelighed inden for EU's grænser såvel som arbejdstagere, der fx er tilknyttet en virksomhed eller en forskningsenhed på universitetet.
- *Borgere fra ikke-vestlige lande*, som har valgt at bosætte sig i Aarhus af forskellige årsager, fx muligheder for beskæftigelse eller uddannelse. Variationen inden for denne gruppe er stor, idet der

er tale om familier med stor spredning i forhold til forældres uddannelsesniveau og børnenes skolegang i hjemlandet m.v.

- *Borgere med flygtningebaggrund*, der kommer til Aarhus som kvoteflygtninge, asylansøgere eller familiesammenførte. Ligesom gruppen ovenfor er variationen i denne gruppe også stor. Nogle børn kommer hertil med stabil og alderssvarende skolegang – andre har fx grundet krig haft en ustabil skolegang, mens andre igen ikke har haft skolegang i hjemlandet og dermed ikke er alfabetiserede. Ud over forskellen i børnenes tidligere skolegang kan nogle af børnene også være traumatiserede i et eller andet omfang.

Ovennævnte tjener alene det formål at tydeliggøre diversiteten i målgruppen og har ikke til hensigt at gruppere børnene i henhold til nationalitet, da der er mange andre parametre, som afgør, hvorvidt børnene – udover tilfældigvis at have samme oprindelsesland – har noget til fælles. Denne nuancering af målgruppen er vigtig at have in mente ved læsning af analysen.

Flygtningebørn indgår som sagt som et særligt fokus med henblik på at sikre, at særlige behov, tiltag og udfordringer, som hænger sammen med modtagelsen af børn og familier med flygtningebaggrund, bliver berørt. Dette fokus skyldes, at der er tale om en gruppe børn med nogle særlige behov, som det er vigtigt, at vi er gearet til at tage imod på en hensigtsmæssig måde.

Metode

Analysen bygger på kvantitative såvel som kvalitative data. Der er fokus på en bredde i perspektiver, hvorfor datagrundlaget tæller følgende:

- Statistisk materiale
- Bidrag fra: Fritids- og Ungdomsskoleområdet (herefter FU), Pladsanvisningen, PPR, Sundhed og Trivsel, Tandplejen, Økonomi
- Bidrag fra Magistraten for Sociale Forhold og Beskæftigelse (herefter MSB) omkring modtagelsen af flygtningefamilier
- Bidrag fra visitationscenter
- 28 interviews gennemført med elever, pædagoger, lærere, FU-leder, klubleder, sprogkonsulenter, et forældrepar samt integrationsmedarbejder fra MSB
- 13 besvarelser af spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt lærere i modtagelsesklasser
- Den tværmagistratslige Flygtningehandleplan: Inddragelse af materiale samt erfaringer udsprunget af det tværfaglige samarbejde i henholdsvis arbejdsgruppe, projektgruppe samt ved deltagelse i workshops
- Publikationer og rapporter.

Læsevejledning

Analysen er inddelt i tre overordnede dele:

Første del har et kortlæggende sigte og beskriver, hvorledes modtagelsesområdet i et 0-18 års-perspektiv på nuværende tidspunkt er organiseret i MBU. Der lægges vægt på vejen ind i systemet for henholdsvis dagtilbuds- og skolebørn, som tilflytter kommunen samt den ydelse, som disse børn møder. Endvidere inddrages det tværmagistratslige samarbejde med MSB, som er blevet et særligt vigtigt element i takt med den øgede tilstrømning af familier med flygtningebaggrund. I første del af analysen tydeliggøres særlige opmærksomhedspunkter i relation til den nuværende organisering og praksis.

I **anden del** opbygges en vidensramme, som tjener det formål at fundere anbefalinger til en styrkelse af området i viden. Vidensrammen indeholder følgende to afsnit:

I **første afsnit** præsenteres to overordnede perspektiver:

- Et *sprogtilgængeligheds*perspektiv, hvor fokus er rettet mod de særlige ressourcer og udfordringer, som er forbundet med tilegnelsen af dansk som andetsprog.
- Et *medborgerskabs*perspektiv med særligt fokus på, hvad der skal til for at blive en inkluderet og aktiv del af fællesskabet.

I **andet afsnit** præsenteres et kvalitets- og effektperspektiv, hvor relevante undersøgelser af området inddrages med henblik på at identificere forhold, som har betydning for kvaliteten og effekten af modtagelsestilbud.

Tredje del har et fremadrettet fokus og kommer med konkrete anbefalinger til udvikling og nytænkning af området med afsæt i erfaringer (del 1) samt viden om området (del 2). Anbefalingerne relateres til de fire strategiske overskrifter for arbejdet i MBU.

1. Organiseringen af modtagelsesområdet i MBU

Denne del af analysen har til formål at kortlægge, hvorledes modtagelsen af DSA-børn, herunder flygtningebørn, på nuværende tidspunkt er organiseret i MBU. Kortlægningen skal dels give et overblik, dels give anledning til refleksioner over positive erfaringer såvel som opmærksomhedspunkter, der skal tænkes ind i forhold til anbefalinger til en styrkelse af området.

Kortlægningen er inddelt i seks overordnede kapitler:

- Dagtilbud
- Skole
- Fritids- og Ungdomsskoleområdet
- PPR
- Sundhedsplejen
- Tandplejen.

De første tre kapitler følger samme struktur: Først redegøres der for den gældende lovgivning, herefter følger en beskrivelse af området i tal, den nuværende organisering og praksis med fokus på ydelser målrettet DSA-børn og eventuelle særlige tiltag målrettet flygtningebørn samt forældresamarbejde. Hvert kapitel afrundes med en opsummering af opmærksomhedspunkter.

Fokus i de efterfølgende tre kapitler er rettet mod de respektive afdelingers særlige indsatser målrettet børn med DSA, herunder et særligt fokus på flygtningebørn. Kapitlerne afrundes med et blik på særlige opmærksomhedspunkter.

Dagtilbudsområdet

Dette kapitel kortlægger modtagelsen af børn med DSA på dagtilbudsområdet. Kapitlet er struktureret således:

- Lovgivning
- Dagtilbudsområdet i tal
- Nuværende organisering og praksis
- Forældresamarbejde
- Opmærksomhedspunkter

Lovgivning

Lovgrundlaget vedrørende sprogvurdering og sprogstimulering af DSA-børn i dagtilbud er i dagtilbudslovens § 11, hvorefter der skal gennemføres en sprogvurdering af børn i treårsalderen, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering.

Lovgivningen giver ikke anledning til etablering af særlige modtagelsesforanstaltninger i forbindelse med DSA-børns tilflytning til kommunen eller ved opstart i dagtilbud svarende til modtagelsesklassetilbud i skoleregion.

Aarhus Byråd har besluttet, at alle treårige DSA-børn skal sprogvurderes med henblik på at vurdere deres dansksproglige kompetencer og eventuelle behov for sprogstimulerende støtte. Der gives sprogstimulering til 3-6-årige DSA-børn i dagtilbuddene, hvis resultatet af sprogvurderingen viser, at børnene har behov herfor.

Dagtilbudslovens § 11 foreskriver endvidere, at alle børn i treårsalderen, som er uden for dagtilbud, skal sprogvurderes. Hvis sprogvurderingen viser et behov for sprogstimulering, skal barnet modtage

sprogstimulering 15 eller 30 timer ugentligt. Forældrenes beskæftigelsesgrad afgør omfanget af sprogstimuleringen: Er den ene eller begge forældre uden for beskæftigelse, skal barnet modtage 30 timers sprogstimulering ugentligt (§ 11, stk. 4 og 5).

I Aarhus Kommune anvises børn uden for dagtilbud med behov for sprogstimulerende støtte enten en plads i et dagtilbud eller i et særligt oprettet sprogstimuleringsstilbud.

Dagtilbudsområdet i tal

I Aarhus Kommune er der på dagtilbudsområdet alene foretaget en systematisk registrering af 3-6 årige DSA-børn, hvilket hænger sammen med dagtilbudslovens krav om sprogstimulering af de 3-6 årige børn med et sprogstøttebehov.

Af nedenstående tabel fremgår udviklingen i det samlede antal DSA-børn på dagtilbudsområdet over de seneste 6 år. Det ses af tabellen, at både det samlede antal DSA-børn og den procentvise andel af DSA-børn i dagtilbud har været nogenlunde stabil gennem de seneste tre år. Der gøres opmærksom på, at tabellen indeholder alle 3-6 årige DSA-børn og dermed ikke kun de nyankomne DSA-børn under dansksproglige kompetencer, som er analysens primære målgruppe.

Tabel 1: **Udvikling i antal og andel af DSA-børn 3-6 år i perioden 2010-15**

År	Antal DSA-børn 3-6 år i dagtilbud	Antal børn 3-6 år i dagtilbuddene	Andel %
2010	1.645	9.356	17,6%
2011	1.589	9.418	16,9%
2012	1.579	9.694	16,3%
2013	1.550	9.890	15,7%
2014	1.529	9.912	15,4%
2015	1.544	9.889	15,6%

Note: Hvert år i oktober udarbejdes en statistik over alle indskrevne DSA-børn i alderen 3-6 år

Som følge af den øgede tilflytning af flygtningebørn har Pladsanvisningen siden 2015 systematisk registreret alle flygtningebørn, der er indskrevet i kommunens dagtilbud. Der er alene sket en systematisk registrering af flygtningebørn og dermed fremgår de øvrige nyankomne DSA-børn under dansksproglige kompetencer, som også er en del af analysens primære målgruppe, ikke af registreringen.

Nedenstående tabel illustrerer antallet af flygtningebørn fra 0-6 år, som er blevet indskrevet i dagtilbud. Det ses her, at der siden 2015 er indskrevet 113 flygtningebørn i dagtilbud, heraf blev 66 indskrevet i 2015. Indtil medio september 2016 er der modtaget 47 flygtningebørn.

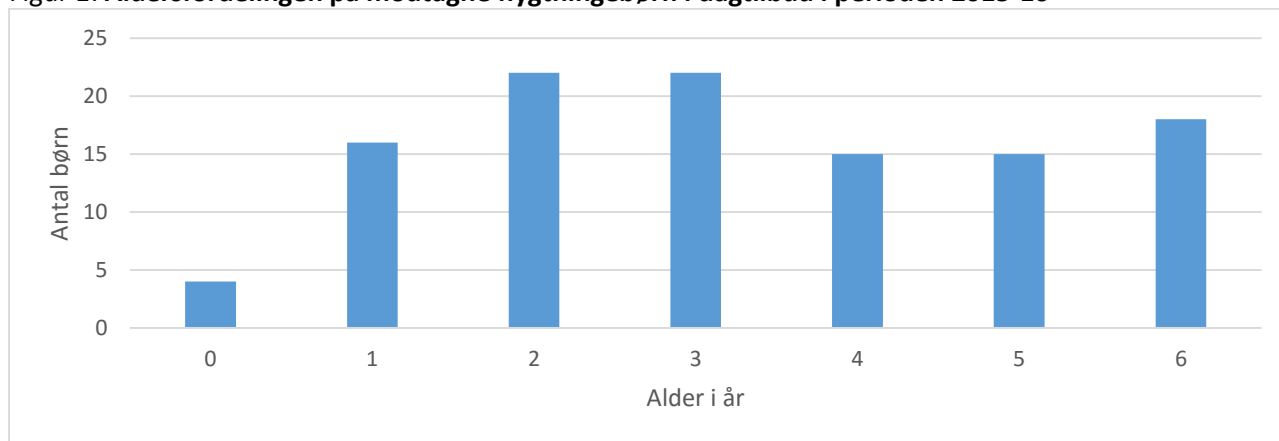
Tabel 2: **Antal modtagne flygtningebørn i dagtilbud i perioden 2015-16**

År	Antal modtagne flygtningebørn i dagtilbud
2015	66
2016	47
I alt	113

Note: Tallene er opgjort pr. 14. september 2016.

Nedenfor ses aldersfordelingen på de 113 flygtningebørn på dagtilbudsområdet, som indtil videre er indskrevet i et dagtilbud. 42 af børnene er indskrevet på 0-2 års området (37%) og 71 er indskrevet på 3-6 års området (63%). Det ses af tabellen, at 16% af børnene først er ankommet til Aarhus lige inden skolealderen.

Figur 1: **Aldersfordelingen på modtagne flygtningebørn i dagtilbud i perioden 2015-16**

Note: Tallene er opgjort pr. 14. september 2016.

Som det fremgår af figuren, er 37% af de indtil videre indskrevne flygtningebørn mellem nul og to år. Dagtilbudslovens § 11-sprogstimuleringsindsatser retter sig mod 3-6 årige børn, men bl.a. ovenstående data viser, at der er behov for et forstærket fokus på de 0-2 årige børns sproglige udvikling. Der er endvidere behov for yderligere generering af data omkring børnenes progression set i forhold til deres baggrund og alder ved ankomst til kommunen. Dette med henblik på at optimere vores viden om, hvorledes vi styrker sprogstimuleringsindsatsen for hele gruppen af DSA-børn i 0-6 års alderen.

Nuværende organisering og praksis

I afsnittet beskrives, hvorledes dagtilbudsområdet er organiseret i forbindelse med modtagelsen af børn med DSA, herunder også flygtningebørn. Der anvendes følgende struktur:

1. Modtagelse af børn med DSA
 - Særlige tiltag målrettet flygtningebørn
 - Sprogscreening af DSA-børn
2. Den pædagogiske praksis
 - Opstart i dagtilbud
 - Det sprogpædagogiske arbejde
 - Sprogstimuleringskompetencer i dagtilbud

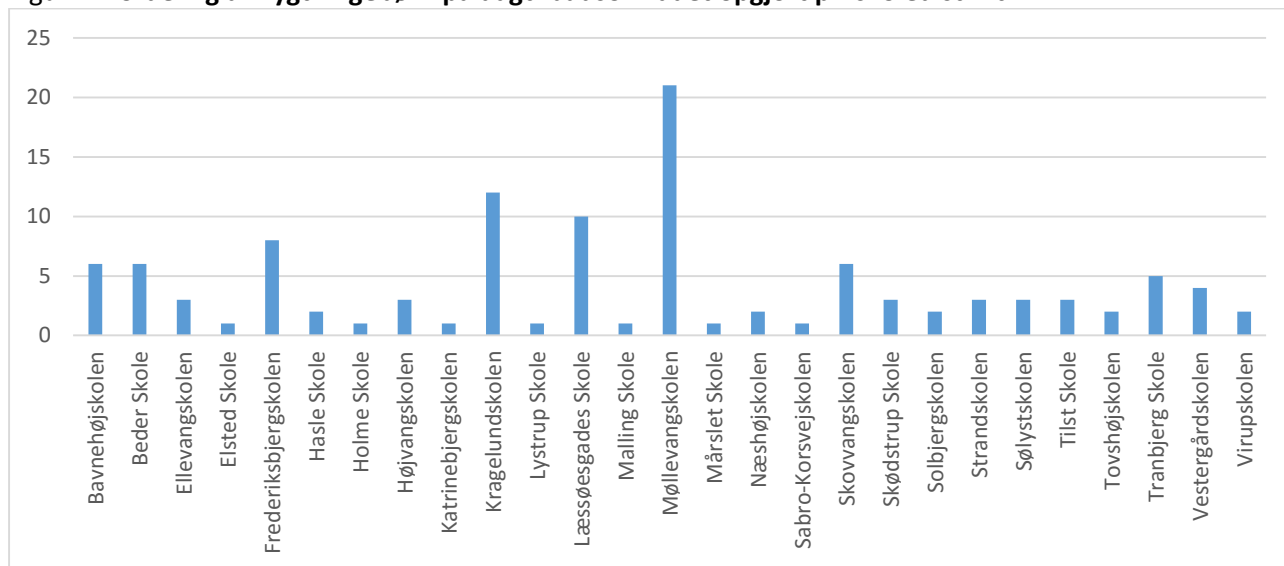
Modtagelse af DSA-børn

I lighed med alle andre børn anvises DSA-børn, herunder også flygtningebørn, en dagtilbudsplads via Pladsanvisningen.

Der er ingen dagtilbud, som er særligt udpeget til at modtage DSA-børn og ej heller flygtningebørn. På skoleområdet visiteres alle DSA-børn uden eller med meget begrænsede dansksproglige kompetencer til en modtagelsesklasse. Herudover har Byrådet besluttet, at der i almenklasser maksimalt må være 20% DSA-elever med sprogstøttebehov pr. årgang (læs mere herom på s. 17 og 23). Der er ikke truffet lignende beslutninger på dagtilbudsområdet, hvilket betyder, at alle dagtilbud kan modtage DSA-børn og herunder også flygtningebørn.

Som tidligere angivet er der alene sket en systematisk registrering af flygtningebørn, og dermed fremgår de øvrige nyankomne DSA-børn uden dansksproglige kompetencer, som også er en del af analysens primære målgruppe, ikke af Pladsanvisningens opgørelse. Nedenfor ses, hvorledes de 113 flygtningebørn, som er indskrevet i dagtilbud indtil medio september 2016, fordeles sig på skoledistrikter (nogle skoledistrikter indeholder flere anvisningsdistrikter).

Figur 2: Fordeling af flygtningebørn på dagtilbudsområdet opgjort pr. skoledistrikt

Det fremgår af figuren, at 27 ud af 46 distrikter har modtaget flygtningebørn, og at distrikterne i midtbyen (Frederiksbjergskolen og Læssøsgades Skole) samt Møllevangskolen og Kragelundskolen har modtaget en stor andel af flygtningebørnene på dagtilbudsområdet.

Det skal i den sammenhæng bemærkes, at MSB boligplacere alle flygtningefamilier. Der boligplaceres ikke i områder med mange socialt udsatte borgere eller i områder med en stor andel beboere med udenlandsk herkomst. Ligeledes boligplaceres der ikke i bydele, som er på den såkaldte ghettoliste.¹ Intentionen hermed er at sikre en blandet beboersammensætning i de almene boligområder.

Pladsanvisningen oplever, at der kan være udfordringer forbundet med midlertidige boligplaceringer af flygtningefamilier, hvilket kan betyde et institutionsskift for børnene i forbindelse med flytning til en permanent bolig. MSB prioriterer imidlertid, at familier tildes permanent bolig ved visitation til boligplacering i kommunen, hvorfor den nævnte udfordring gør sig gældende for få familier.

Boligplaceringspolitikken for flygtningefamilier giver et bredt bosætningsmønster og betyder, at flygtningebørnene på dagtilbudsområdet bliver spredt til mange forskellige dagtilbud. Dette giver anledning til et fokus på styrket videndeling og kompetenceudvikling mellem alle dagtilbud i kommunen omkring modtagelsen af DSA-børn, herunder børn med flygtningebaggrund, samt et fortsat fokus på kompetenceudvikling af pædagoger og ledere i dagtilbuddene.

Særlige tiltag målrettet flygtningebørn

¹ "Ghettolisten" offentliggøres af Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet d. 1. december hvert år. I 2015 figurerer Gellerup/Toveshøj og Bispehaven som ghettoområder i Aarhus Kommune.

Det vurderes, at flygtningebørn har behov for en hurtig opstart i dagtilbud, dels grundet børnenes behov for sprogstimulering, dels grundet forældrenes forpligtelser i integrations- og danskundervisning. Flygtningebørn er derfor pr. automatik prioriterede børn ved indskrivning i dagtilbud, hvilket betyder, at de kommer foran øvrige børn til de pladser, der er ledige i det pågældende område.

Pladsanvisningen modtager ansøgninger om plads i dagtilbud og ansøgning om økonomisk friplads for flygtningebørn direkte fra integrationsmedarbejderen fra MSB, der er tilknyttet den enkelte flygtningefamilie (læs mere om integrationsmedarbejderens funktion i kapitlet vedrørende MSB, s. 56). Pladsanvisningen har én medarbejder, som er kontaktperson i forhold til anvisning af plads i dagtilbud til flygtningebørn, således at samarbejdspartnerne har samme kontaktperson at henvende sig til.

Pladsanvisningen og den decentrale leder (dagtilbudsleder eller pædagogisk leder) i det område, hvor flygtningefamilien skal bo, finder i samarbejde frem til, hvor barnet skal have tilbudt en dagtilbudsplads.

Sprogscreening af DSA-børn

Som nævnt i afsnittet vedrørende lovgivningen for området bliver alle treårige DSA-børn sprogvurderet med henblik på at afgøre deres eventuelle behov for sprogstimulerende støtte i forhold til udviklingen af det danske sprog. Hvis resultatet af sprogvurderingen viser, at børnene har et støttebehov, gives der sprogstimulering i dagtilbuddet.

I nedenstående tabel ses sprogscreeningsresultaterne for de sprogscreenede treårige DSA-børn i perioden fra 2012 til og med 2016. Det ses her, at 2% af børnene har et alderssvarende dansk sprog, og at de dermed alene har behov for en generel sprogindsats. 98% af DSA-børnene har således behov for en fokuseret eller en særlig indsats i forhold den dansksproglige udvikling. Det er vigtigt at holde sig for øje, at definitionen på et DSA-barn netop er, at forældrene ikke har talt dansk med barnet fra fødslen. Barnet har typisk først ved indmeldelsen i et dagtilbud stiftet bekendtskab med det danske sprog, og det er derfor forventeligt, at en større andel af børnene i treårsalderen har et dansksproglig støttebehov i større eller mindre omfang.

Det er en løbende udfordring at løfte DSA-børnenes dansksproglige kompetencer, når dansk ikke er førstesproget i hjemmet. Herudover ved vi, at en del af de DSA-børn, der er født og opvokset i Danmark, først indskrives i et af kommunens dagtilbud, når de er tre år eller ældre. Dette giver nogle ekstra udfordringer i dagtilbuddene med hensyn til at løfte børnenes dansksproglige kompetencer til et alderssvarende niveau inden skolestart. Dette giver anledning til en øget opmærksomhed særligt rettet mod de 0-2 årige børn uden for dagtilbud og muligheden for et styrket samarbejdet med hjemmet omkring sprogstimuleringsindsatsen.

Tabel 3: Sprogscreeningsresultater i procent for treårige DSA-børn i perioden 2012-16

Sprogscreeningsresultat	2016	2015	2014	2013	2012
Generel indsats	2%	1%	2%	1%	1%
Fokuseret indsats	51%	56%	55%	54%	50%
Særlig indsats	47%	42%	43%	45%	49%
SUM	100%	100%	100%	100%	100%

Hvert år ses der desuden nærmere på de sprogscreenede treårige DSA-børns sproglige progression indtil skolestart. Dette sker via en sammenkobling af sprogscreeningsresultater fra 3-års-screeningen sammenholdt med sprogscreeningsresultater fra skolebegynderscreeningen.

I nedenstående tabel ses, at mere end 95% af de børn, som er sprogscreenet både ved tre år og igen inden skolestart, har haft en dansksproglig fremgang (markant eller forventelig fremgang). Der er således kun få DSA-børn, som ikke har en forventelig dansksproglig fremgang fra tre til seks år.

Tabel 4: **Dansksproglig progression fra tre år til skolestart for sprogscreenede DSA-børn fra 2012-2016**

	2016	2015	2014	2013	2012
Markant fremgang	52%	52%	55%	61%	61%
Forventelig fremgang	44%	42%	41%	33%	34%
Ikke forventelig fremgang	5%	5%	4%	6%	4%
SUM	100%	100%	100%	100%	100%

På trods af, at langt de fleste børn har en dansksproglig fremgang fra tre til seks år, er det stadig alene under 40% af børnene, som har et alderssvarende dansk sprog ved skolestart (se tabel 5 s. 24 for opgørelse over sprogscreeningsresultater). Der er således behov for et endnu stærkere fokus på børnenes dansksproglige udvikling i dagtilbuddene. Fokus på tidlig indsats forstået som så tidligt som muligt i barnets liv, er helt centralt for at sikre børnene gode muligheder fremadrettet. Dette giver anledning til at styrke det faglige arbejde med området samt fortsat at understøtte et godt samarbejde med forældrene, som selvfølgelig har et stort ansvar for børnenes udvikling.

Den pædagogiske praksis

Følgende beskrivelse bygger på generel viden samt interviews med pædagoger, sprogkonsulenter og integrationsmedarbejder fra MSB. Beskrivelsen af den pædagogiske praksis er således ikke repræsentativ for alle dagtilbud men bidrager med relevante perspektiver, som giver anledning til refleksioner og opmærksomhedspunkter i forhold til en styrkelse af modtagelsesområdet for DSA-børn i dagtilbudsalderen.

Opstart i dagtilbud

Opstarten i dagtilbud inkluderer ofte et opstartsmøde, hvor familien får en introduktion til hverdagen og diverse praktiske informationer. Nogle steder udleveres konkret materiale om dagtilbuddet. Er der tale om DSA-børn, deltager en tolk ved behov. Den konkrete planlægning af opstartsperioden varierer fra barn til barn og fra institution til institution alt afhængig af det enkelte barns og families behov. Nogle børn vil have behov for en særligt tilrettelagt indkøringsperiode, mens dette behov kun vil eksistere i et begrænset omfang hos andre. I forhold til DSA-børn, herunder flygtningebørn, som begynder i dagtilbud, vil behovene ligeledes variere. Der er fx stor forskel på, om familierne har et kendskab til institutionskulturen eller om det er nyt og ukendt for dem at skulle aflevere deres børn i et dagtilbud.

For flygtningefamilier fungerer integrationsmedarbejderen fra MSB som et bindeled mellem dagtilbud og familie, idet vedkommende har den løbende kontakt med familien og dermed kan være med til at koordinere de praktiske ting i forbindelse med opstarten.

I nogle dagtilbud har man en fast struktur for, hvornår der afholdes en opfølgende samtale med forældrene, hvor der fx er fokus på, hvordan man i hjemmet kan understøtte barnets udvikling. I områder med en høj andel af DSA-børn har man endvidere erfaringer med tilknytning af forskellige samarbejdspartnere i forhold til forældresamarbejdet – fx sundhedsplejerske eller socialrådgiver. Endvidere har man nogle steder ansat

flersprogede pædagoger/medhjælpere, hvilket vurderes at have betydning for børnenes og forældrenes tryghed i forbindelse med opstarten samt den løbende dialog og samarbejdet mellem hjem og dagtilbud.

Det sprogpædagogiske arbejde

Dagtilbuddene har ansvar for at etablere mål og rammer for sprogarbejdet, som giver mulighed for en fokuseret støtte til det enkelte barns sprogtilegnelsesproces, når der er behov herfor - både i daglige rutiner og i særligt tilrettelagte aktiviteter for mindre grupper af børn med samme alder/udviklingsniveau og/eller med samme sproglige kompetencer. Dette gør sig gældende for alle børn.

Der har i Aarhus siden 1998 været et særlig fokus på den dansksproglige udvikling hos 3-6 årige DSA-børn (se afsnittet om Sprogstimuleringskompetencer i dagtilbud, s. 14). Fra efteråret 2008 er dagtilbuddets sprogpædagogiske arbejde målrettet DSA-børn indgået som et særskilt fokus i de pædagogiske læreplaner² på lige fod med det generelle arbejde med børns sprogudvikling. Formålet hermed er at sikre et særskilt fokus på DSA-børns sproglige udvikling og behov samt at beskrive, hvordan den lovpligtige sprogstimuleringsindsats for 3-6 årige børn organiseres og udmøntes i det enkelte dagtilbud. Der er forskel på, hvordan og i hvilket omfang sprogstimuleringsindsatsen er beskrevet i læreplanerne, hvilket naturligvis hænger sammen med børnesammensætningen i de enkelte dagtilbud og deres erfaringer med området.

Den sprogstimulerende praksis er ligeledes forskellig fra institution til institution. Mange steder arbejder man systematisk med at inddrage sproget som en dimension i hverdagsrutiner og har et særligt fokus på eksempelvis dialogisk læsning. Systematikken og strukturen varierer imidlertid og afhænger bl.a. af børnesammensætningen og vurderingen af børnenes behov. I dagtilbud med en høj andel af DSA-børn kan en tendens fx være, at den sproglige dimension i høj grad er tænkt ind som en del af hverdagspraksis og som en dimension i det generelle arbejde med læreplanstemaerne. Her består den særlige sprogstimuleringsindsats således ikke udelukkende i særligt tilrettelagte forløb målrettet en mindre gruppe af børn. I dagtilbud med få DSA-børn og med begrænset erfaring med området tænkes opgaven nogle steder i højere grad som en særlig opgave målrettet en lille gruppe af børn.

Desuden gennemføres der i Aarhus Kommune løbende projekter med sprogstimulering af DSA-børn og sproglig udvikling som omdrejningspunkt bl.a. med henblik på at styrke vores viden om, hvilke indsatser, der er effektfulde, når målet er at sikre børnene det bedst mulige sproglige fundament. "Kuffertprojektet" kan nævnes som et eksempel på, hvordan man har arbejdet med at styrke samarbejdet mellem hjem og dagtilbud i forhold til DSA-børns sproglige udvikling (Aarhus Kommune 2014). Projektet "Biliteracy i børnehavens hverdag" har fokus på børnenes metalingvistiske forståelse, hvorfor intentionen hermed bl.a. har været at inddrage familiernes samlede sproglige kompetencer i den pædagogiske praksis (Aarhus Kommune 2016d). Senest er forskningsprojektet "READ-sammen om læsning", som i første omgang har været målrettet børn i skolealderen, udfoldet til dagtilbudsniveau som en almenindsats men med en oversættelse af materialer til relevante sprog med henblik på at kunne nå ud til alle børn og forældre. READ-projektets fokus er bl.a. rettet mod inddragelse af forældre som en ressource i børnenes sprogtilegnelsesproces (Aarhus Kommune 2016e).

Den løbende evaluering af DSA-børnenes udvikling finder sted i forbindelse med sprogscreeningen ved tre år, sprogscreeningen inden skolestart samt Status og Udviklingssamtaler³ tre gange i dagtilbudsforløbet. Desuden udarbejder man nogle steder individuelle sproghandleplaner for DSA-børn med behov for sprogstimulering.

² Foruden det sproglige fokus skal dagtilbuddenes læreplaner indeholde mål for børns læring inden for temaerne: Barnets alsidige personlige udvikling, Sociale kompetencer, Krop og bevægelse, Naturen og naturfænomener, Kulturelle udtryksformer og værdier.

³ Status- og Udviklingssamtaler er et tilbud til alle forældre, når barnet er henholdsvis 9-14 måneder, på vej mod tre år og på vej mod seks år. Samtalerne tager udgangspunkt i barnets læring, trivsel og udvikling med afsæt i de seks læreplanstemaer.

Beskrivelsen af den pædagogiske praksis viser, at der er behov for en større systematik i forhold til det løbende fokus på og evaluering af DSA-børnenes dansksproglige udvikling. Jf. opgørelsen over sprogvurderingsresultaterne har hovedparten af DSA-børnene et behov for sprogstøtte i treårsalderen. Samarbejdet mellem dagtilbud og forældre i forhold til at løfte børnenes dansksproglige kompetencer frem mod skolestart er dermed fortsat et vigtigt fokus. Det kalder på en udbredelse af gode erfaringer fx i forhold til forældresamarbejdet og samarbejdet omkring udarbejdelsen og den løbende evaluering af individuelle handleplaner.

Sprogstimuleringskompetencer i dagtilbud

Som en del af sprogstimuleringsindsatsen for 3-6 årige DSA-børn, jf. dagtilbudslovens § 11, har alle dagtilbud tilknyttet en sprogkonsulent fra Læring og Udvikling, som er en del af Pædagogisk Afdeling i MBU. Sprogkonsulentens primære arbejde består af at varetage sparring med og vejledning af det pædagogiske personale, herunder de uddannede sprogvejledere (se nedenfor) i dagtilbuddene. Vejledningen finder sted efter behov på baggrund af de udfordringer og/eller kompetenceudviklingsønsker, som eksisterer i de enkelte dagtilbud. Vejledningen kan derfor have mange forskellige former og kan fx bestå af individuel sparring med udgangspunkt i konkrete læringsaktiviteter, såvel som af vidensoplæg for den samlede personalegruppe med afsæt i relevante sprogtematikker. Sprogkonsulenten kan efter behov også bruges til vejledning eller faglig sparring i forbindelse med sprogarbejdet med DSA-børn med sproglige udfordringer på 0-3-årsområdet.

Når et flygtningebarn anvises en dagtilbudsplads, orienterer Pladsanvisningen den sprogkonsulent, som er tilknyttet den pågældende institution. Sprogkonsulenten kontakter herefter institutionen og orienterer om mulighederne for at søge vejledning og faglig sparring i forhold til nyankomne flygtningebørn.

Alle dagtilbud har mindst en uddannet sprogvejleder, hvis rolle er at kvalificere dagtilbuddets arbejde med sproglig udvikling, herunder de pædagogiske læreplaner vedrørende sprog, samt at vejlede om udførelsen af sprogvurderinger. Sprogvejlederen rådgiver desuden dagtilbuddets personale og forældre i spørgsmål vedrørende sproglig udvikling og giver idéer og inspiration til det daglige sprogstimuleringsarbejde. Sprogvejlederen har i kraft af sin uddannelse viden om både første- og andetsprogstilegnelse samt om forældresamarbejde. Det er dagtilbudslederens ansvar, at sprogvejlederen viden og kompetencer anvendes bedst muligt i det enkelte dagtilbud.

Qua den store diversitet i gruppen af DSA-børn, herunder også flygtningebørn, er der stor forskel på, hvorledes det enkelte dagtilbud varetager det daglige sprogstimuleringsarbejde. Der er derfor behov for at udbrede viden og erfaringer.

Forældresamarbejde

Som det er tilfældet med alle andre forældre, er der stor forskel på, hvilken forforståelse og hvilke forventninger forældre til DSA-børn møder dagtilbuddet med. Oplevelsen er, at det for nogle forældre kan være både grænseoverskridende og utrygt at aflevere deres barn i en institution – fx fordi normen i deres hjemland er, at barnet passes hjemme indtil skolestart.

I forhold til samarbejdet med forældrene er dialogen naturligvis altafgørende, bl.a. med henblik på etablering af tryghed og en fælles forståelse for barnet og dets behov, dagligdagen i institutionen og de udviklingsmuligheder, der ligger i de forskellige hverdagsituationer- og aktiviteter.

Af arbejdet med den tværmagistratslige Flygtningehandleplan udspringer en idé om udvikling af et informationsmateriale om dagtilbud på flere sprog. Idéen om materialet er aktualiseret af et erfaret behov hos forældre, pædagoger og integrationsmedarbejdere og har til formål at tilbyde tilgængelig information til familier, der af gode grunde ikke har kendskab til de logikker, som den daglige institutionspraksis bygger på.

Dette kan fx være information om hverdagens struktur, traditioner, kommunikation mellem institution og hjem mv., visualisering af ting, som barnet skal have med i institution, samt en miniparlør, som forældrene kan anvende i kommunikationen med dagtilbuddet – fx via SMS. I dagtilbud/områder med meget erfaring med DSA-området har man opbygget egne procedurer og eventuelt materialer, som man naturligvis bør skele til, hvis man vil udvikle et fælles materiale.

Der er værdifulde erfaringer i forhold til optimeringen af samarbejdet med forældre til DSA-børn. Fx fremhæves tilknytningen af flersprogede medarbejdere som en vigtig ressource i forhold til den løbende dialog med forældrene i hverdagen og dermed som et værdifuldt bindeled mellem forældre og institution. I et område fremhæves positive erfaringer forbundet med et særligt struktureret forældresamarbejde, hvor en mindre gruppe forældre mødtes ugentligt i 10-12 uger. Endvidere fremhæves gode erfaringer med hjemmebesøg som afsæt for etableringen af et frugtbart og trygt samarbejde.

I nogle flygtningefamilier kan der være udfordringer forbundet med barnets behov for en indkøringsperiode og forældrenes integrationsundervisning og danskundervisning, hvilket i nogle familier tilføjes en ekstra udfordring i form af lang transporttid mellem hjem og undervisningssted. Forslag til et styrket samarbejde med forældre med flygtningebaggrund kræver således et tværmagistratsligt fokus på at sikre, at indsatser udviklet i et regi ikke spænder ben for indsatser udviklet i et andet. Med andre ord: Hvorledes kan en styrket familierettet opstart i og tilknytning til dagtilbud spille sammen med de indsatser, som integrationsprogrammet rummer for forældrene?⁴

Opmærksomhedspunkter

Samlet set viser kapitlet vedrørende dagtilbud, at der er etableret procedurer, som skal sikre gode betingelser for DSA-børns, herunder flygtningebørns, opstart i og tilknytning til dagtilbud samt samarbejdet med forældrene. Kapitlet peger dog også på særlige opmærksomhedspunkter, som det er væsentligt at holde sig for øje i forbindelse med forslag til en styrkelse af praksis.

En styrket datagenerering med henblik på at skærpe vores viden om DSA-området udgør et væsentligt fokusområde. Resultaterne af treårsvurderingerne peger bl.a. på behovet for en opfølgning på børnenes institutionshistorik relateret til sprog vurderingsresultaterne: Kan der fx spores en forskel i resultaterne for gruppen af DSA-børn, som har haft en tidlig tilknytning til dagtilbud, sammenlignet med DSA-børn, som er blevet tilknyttet dagtilbud som treårige eller senere? Er der forskel at spore i resultaterne for DSA-børn, som har været tilknyttet henholdsvis dagpleje og vuggestue? Hvilke dagtilbud har særlig succes med at øge DSA-børnenes dansksproglige udvikling frem mod skolestart?

Med det strategiske fokus på tidlig indsats er der endvidere behov for yderligere datagenerering, så det blive muligt at følge DSA-børnenes dansksproglige udvikling i hele dagtilbudsforløbet og senere ind i skoleforløbet.

Sprog vurderingsresultaterne for de treårige DSA-børn giver endvidere anledning til at rette fokus mod en styrket tidlig indsats, hvor børn uden for dagtilbud bør tænkes ind som et særligt fokus. Sundhedsplejen har den løbende dialog med alle nyankomne familier med småbørn (læs mere herom i kapitlet vedrørende Sundhedsplejen, s. 53), hvorfor et styrket samarbejde med Sundhedsplejen om at nå ud med sprogstimuleringsindsatser til børnene og deres forældre kan være et relevant udviklingspunkt.

⁴ Se <http://www.aarhus.dk/~media/eDoc/2/7/6/2762419-4387717-1-pdf.pdf> for brugerrejse udviklet i forbindelse med arbejdet med den tværmagistratslige Flygtningehandleplan. Brugerrejsen viser de forskellige trin, som flygtningefamilier skal igennem i forbindelse med ankomst til kommunen.

Endvidere er der intet krav om, at sprogstimuleringsarbejdet målrettet 0-2-årige DSA-børn, som er tilknyttet dagtilbud, beskrives i læreplanerne, hvilket er et oplagt styrkeområde, om end 0-2-årsområdet ikke er omfattet af den lovpligtige sprogstimuleringsindsats i henhold til dagtilbudslovens § 11.

I forhold til flygtningefamilier har strategien for boligplacering den betydning, at også dagtilbud med begrænset erfaring med DSA-området modtager børn med flygtningebaggrund. Dette betyder, at der i nogle dagtilbud mangler specialistkompetencer i forhold til DSA-området, ligesom erfaringerne med at tænke sprogstimuleringen ind i den almene hverdagspraksis som en dimension i hverdagsrutiner og -aktiviteter nogle steder er begrænsede. Dette, kombineret med, at der i mange dagtilbud eksisterer gode eksempler på pædagogisk praksis i forhold til sprogstimuleringsindsatsen målrettet DSA-børn, kalder på en øget sparring og videndeling på tværs af dagtilbud samt en kompetenceudviklingsplan, som tager afsæt i de erfarede behov i de enkelte dagtilbud – fx i forhold til modtagelsen af flygtningebørn og deres familier.

Jf. afsnittet om forældresamarbejde er der anledning til at reflektere over udviklingen af det gensidige samarbejde med nyankomne forældre. Balancen mellem den informationsbaserede kommunikation (jf. idéen om informationsmateriale om daginstitutioner på flere sprog) og den gensidige dialog mellem forældre og dagtilbud er afgørende for etableringen af et samarbejde, hvor forældrenes viden og ressourcer bringes i spil som en værdifuld og afgørende dimension i forhold til barnets læring, trivsel og udvikling.

Skoleområdet

Dette kapitel kortlægger den nuværende organisering af modtagelsen af DSA-børn, herunder flygtningebørn, på skoleområdet i Aarhus Kommune.

Kapitlet følger samme struktur som det foregående:

- Lovgivning
- Skoleområdet i tal
- Nuværende organisering og praksis
- Forældresamarbejde
- Opmærksomhedspunkter

Lovgivning

I det følgende beskrives den nuværende lovgivning for undervisning af DSA-børn på skoleområdet. Der redegøres for Aarhus Kommunes anvendelse af folkeskolelovens § 5, stk. 7, som muliggør henvisning af børn med DSA til en anden skole end deres distriktsskole. Desuden beskrives de lovgivningsmæssige rammer omkring basisundervisning i DSA samt den supplerende undervisning i DSA. Endeligt gennemgås den nye *Lov om kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge* (vedtaget pr. 8. juni 2016 med virkning fra 1. august 2016), som giver kommunen nye muligheder for at udvikle tilbud om grundskoleundervisning til børn og unge med DSA under 25 år.

Sprogscreening og henvisning af DSA-elever med sprogstøttebehov

Jævnfør folkeskolelovens § 5 stk. 7 kan det frie skolevalg ophæves for en DSA-elev, hvis der vurderes, at eleven har et ikke uvæsentligt behov for dansksproglig støtte, og det vurderes at være pædagogisk påkrævet at henvise eleven til en anden skole end distriktsskolen.

I Aarhus Kommune har man siden skoleåret 2006/07 benyttet § 5, stk. 7. Dette betyder, at alle børn med DSA skal sprogscreenes ved indskrivning i forbindelse med skolestart (0. klasse), ved tilflytning til kommunen eller ved anmodning om et skoleskifte til en af kommunens skoler.

Læs mere om dette i afsnittet om organisering og praksis vedr. sprogscreeninger på s. 23.

Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog

I denne skriveproces er der udstedt en ny bekendtgørelse (BEK nr. 1053 af 29/06/2016), som pr. 1. august 2016 udvider rammerne for blandt andet driften af modtagelsesklasser. I de følgende beskrivelser tages der afsæt i den tidligere bekendtgørelse (BEK nr. 690 af 20/06/2014), som den nuværende organisering af modtagelsesklasserne i Aarhus Kommune har taget udgangspunkt i. Desuden tydeliggøres de muligheder, som den nye bekendtgørelse rummer.

Basisundervisning

Jf. bekendtgørelsens § 4 gives der basisundervisning til DSA-børn, hvis behov for sprogstøtte betyder, at de ved optagelsen ikke kan deltage i den almindelige undervisning i klassen grundet manglende eller begrænsede dansksproglige kompetencer. Basisundervisningen kan gives i én af følgende former:

- 1) Modtagelsesklasse
- 2) På særlige hold eller som enkeltmandsundervisning

Ad. 1

Modtagelsesklasser oprettes som aldersintegrerede klasser, der spænder over maksimalt tre klassetrin med op til 12 elever i hver klasse ved skoleårets begyndelse. Det tilstræbes, at elevtallet i løbet af skoleåret ikke overstiger 12 elever.

I Aarhus Kommune organiseres basisundervisningen udelukkende som modtagelsesklasser, og dette udmønter sig i en særlig trin-model (se tabel 6, s. 26).

Den nye bekendtgørelse giver Byrådet mulighed for at træffe beslutning om:

- 1) Et klassetrinsspænd på op til fem klasser, hvis eleverne overvejende har samme sproglige behov og øvrige forudsætninger (BEK nr. 1053 af 29/06/2016, § 4 stk. 5).
- 2) En øgning af elevtallet fra 12 til:
 - 15 elever ved skoleårets begyndelse, hvis det vurderes at være pædagogisk forsvarligt i forhold til undervisningens kvalitet.
 - 18 elever ved skoleårets begyndelse, hvis eleverne har overvejende samme sproglige behov og øvrige forudsætninger.
(ibid., § 4, stk. 4)

I begge tilfælde tilstræbes det, at elevtallet ikke øges yderligere i løbet af skoleåret.

Ifølge den nye bekendtgørelse skal eleverne i begyndelsen have *alle* eller *en del* af deres timer i modtagelsesklassen, hvor ordlyden i den tidligere bekendtgørelse lød *alle* eller *den overvejende del* af deres timer (ibid. § 4, stk. 2).

Ad. 2

Basisundervisning i dansk som andetsprog kan også oprettes som undervisning på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning. Holdundervisningen kan omfatte op til syv elever og har ingen begrænsning på klassetrinsspænd eller spændvidde i forhold til alder.

Den nye bekendtgørelse rummer ingen ændringer i forhold til organiseringen af basisundervisningen på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning.

Som nævnt benytter Aarhus Kommune sig pt. ikke af muligheden for at udbyde basisundervisning på hold.

Tid i modtagelsesklasse

Det ugentlige timetal for modtagelsesklasseelever skal svare til det af lovgivningen fastlagte minimumstimetal og fagrække for det tilsvarende klassetrin i almenundervisningen. For den konkrete modtagelsesklasseelev kan timetallet i særlige tilfælde nedsættes i op til tre måneder, så længe det ugentlige gennemsnit for undervisningstiden er på mindst 30 timer i perioden. Eleven kan desuden i særlige tilfælde fritages for undervisningen i et fag og modtage anden undervisning i stedet.

I Aarhus Kommune svarer det ugentlige timetal og fagrækken til det af lovgivningen fastlagte. Det er op til den enkelte skoleleder at give tilladelse til, at en elev i en kortere periode kan få nedsat den ugentlige undervisningstid, eller at en elev fritages for undervisningen i et fag.

Basisundervisningen ophører, når det vurderes, at eleven kan følge almenundervisningen med sprogstøtte – dog senest efter to års forløb i modtagelsesklassen. Begrænsningen på to år gælder ikke elever, der visiteres til en modtagelsesklasse på 8. klassetrin eller senere, samt elever, som ikke tidligere har modtaget undervisning i at læse og skrive.

I Aarhus Kommune udsluses modtagelsesklasselever til almenundervisningen, når det af skolen vurderes, at eleven kan følge undervisningen med supplerende dansksproglig støtte. Det tilstræbes, at alle elever er udsluset inden for to år med mindre særlige forhold taler for, at en elev vil profitere af længere tid i modtagelsesklassen.

Supplerende undervisning i DSA

Jf. bekendtgørelsens § 3 gives der undervisning i DSA til børn, som er i stand til at deltage i almenundervisningen, men som stadig har et sprogstøttebehov.

Den *supplerende undervisning i dansk som andetsprog* gives i en af følgende former:

- 1) Som en dimension i den almindelige undervisning
- 2) På særlige hold eller som enkeltmandsundervisning

Den del af den supplerende undervisning i DSA, som ikke foregår som en integreret del af den almindelige undervisning i klassen, skal finde sted i tiden afsat til understøttende undervisning eller uden for den almindelige undervisningstid.

Elever, som grundet omfanget af sprogstøttebehovet, ikke vil få tilstrækkeligt udbytte af at deltage i den almindelige undervisning i klassen, selvom der ydes støtte i klassen, kan gives undervisning i dansk som andetsprog i visse fag eller dele af et fag parallelt med den almindelige undervisning.

Omfanget af undervisningen i dansk som andetsprog samt varigheden af forløbet fastsættes ud fra den enkelte elevs behov.

I Aarhus Kommune er det den enkelte skoleleder, som vurderer behovet, omfanget og tilrettelæggelsen af den supplerende undervisning i DSA. Det varierer således fra skole til skole, fra fag til fag og fra elev til elev, hvordan den supplerende undervisning gennemføres.

Særlige tilbud til børn og unge

Pr. 1. august 2016 trådte Lov om kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge (LBK nr. 747 af 20/06/2016) i kraft. Loven gør det muligt for kommunen at tilbyde grundskoleundervisning til børn og unge med DSA i alderen 6-25 år uden for folkeskolelovens rammer, hvis det vurderes, at eleverne har et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte i form af undervisning i DSA, og det vurderes at være pædagogisk påkrævet at henvise eleverne til det særlige tilbud (§ 3).

Byrådet kan, jf. § 1, træffe beslutning om oprettelse af særlige tilbud og fastlægger herunder også de bevillingsmæssige og økonomiske rammer, tilbuddets omfang med hensyn til klassetrin, elevtal, specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, undervisning i fritiden, antal skoledage og rammer for klassesammenkomsten, elevernes undervisningstid og skoledagens længde (§ 1 stk. 2).

De særlige tilbud er ikke underlagt Folkeskoleloven men skal ifølge § 5 *stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen*.

Der gøres opmærksom på, at loven om de særlige tilbud ophæves den 31. juli 2021, hvilket betyder, at det alene til og med skoleåret 2020/21 er muligt at have de særlige tilbud uden for Folkeskolelovens rammer.

Opmærksomhedspunkter

Klassetrinspænd i modtagelsesklasser

Den nye bekendtgørelse giver mulighed for at opjustere klassetrinspændet i modtagelsesklasserne fra tre til fem. Dette vil øge fleksibiliteten i modtagelsesklassesystemet, da flere skoler dermed vil kunne tilbyde undervisning af elever på flere klassetrin i samme modtagelsesklasse. Det er dog vigtigt at bemærke, at en opjustering af klassetrinspænd fra tre til fem klasser, jf. lovgivningen, kræver, at *eleverne overvejende har samme sproglige behov og øvrige forudsætninger* (BEK nr. 1053 af 29/06/2016, § 4, stk. 5), hvilket vil kræve et screeningsværktøj, som kan afdække elevernes sproglige, faglige og sociale kompetencer.

Aarhus Kommune er en stor kommune med pt. 40 modtagelsesklasser, og det vurderes derfor, at der allerede er en høj grad af mulighed for fleksibilitet i forhold til planlægning og organisering. Ud fra et fagligt synspunkt kan en opjustering af klassetrinspændet betyde forringede muligheder for udbuddet af fag på de enkelte klassetrin. Dette kan få negative konsekvenser for den enkelte elevs udbytte af undervisningen. Det anbefales derfor, at klassetrinspændet som udgangspunkt fastholdes på maksimalt tre klassetrin.

Elevtal i modtagelsesklasser

Den nye bekendtgørelse åbner op for en øgning af elevtallet i modtagelsesklasserne fra 12 til 15 eller 18 elever, hvis det, jf. lovgivningen, vurderes at være *pædagogisk forsvarligt* (ibid., § 4, stk. 4). Man må her vurdere, hvorvidt antallet af elever spiller ind i forhold til den enkelte elevs udbytte af undervisningen. En opjustering til 18 elever kan dog kun ske, hvis eleverne har *overvejende samme sproglige behov og øvrige forudsætninger* (ibid.), hvilket - som det er tilfældet i forhold til muligheden for at øge klassetrinspændet - kalder på et stærkt dialogværktøj, som kan afdække dette.

Aarhus Kommune har allerede en række differentierede modtagelsesklassetilbud, som anvendes til at skabe de bedste læringsbetingelser for den enkelte elev alt efter elevens sproglige og faglige forudsætninger. Muligheden for at opjustere elevtallet i modtagelsesklasserne vil alt andet lige kunne øge mulighederne for placeringen i det tilbud, der vurderes at være mest optimalt for eleven - set i henhold til både kompetencer, bopæl, søskendeforhold eller andet. Med henblik på at øge fleksibiliteten i systemet kan en opjustering af elevtallet dermed anbefales – ikke som et generelt princip for klassedannelse men som en mulighed, der foreligger i løbet af skoleåret, hvis der er forhold, som taler herfor.

Ud fra et fagligt synspunkt kan en opjustering af elevtallet fra 12 til 15 eller 18 elever dog betyde forringede muligheder for undervisningsdifferentiering, hvilket kan få konsekvenser for den enkelte elevs udbytte af undervisningen. Pt. tilbringer hovedparten af modtagelsesklasseeleverne under et år i modtagelsesklasse (se tabel 10, s. 35 for opgørelse over tid i modtagelsesklasse), hvorfor en eventuel sammenhæng mellem elevtal og tid i modtagelsesklasse bør følges, såfremt man vælger at opjustere elevtallet.

Timer i modtagelsesklasser

En anden ny mulighed handler om andelen af timer i modtagelsesklassen, hvor kravet om, at eleverne skal have *alle eller den overvejende del af timerne i modtagelsesklassen* (BEK nr. 690 af 20/06/2014, § 4, stk. 2) er nedjusteret til *alle eller en del af timerne* (BEK nr. 1053 af 29/06/2016, § 4, stk. 2). Dette giver mulighed for øget fleksibilitet i forhold til planlægningen af den enkelte elevs modtagelsesklasseforløb, herunder den løbende udslusning til almenundervisningen med afsæt i den enkelte elevs læringsmæssige forudsætninger og behov.

I Aarhus Kommune er modtagelsesklasserne i dag fordelt på seks folkeskoler foruden Center 10 og Aarhus Produktionsskole, som har klasser målrettet den ældste del af målgruppen (se opgørelse s. 28), og mange modtagelsesklasseelever går derfor i skole på en anden skole end deres distriktskole. Dette udfordrer den løbende udslusning til almenundervisningen for elever, som ikke går i modtagelsesklasse på deres

distriktsskole. Det anbefales, at der ses nærmere på mulighederne for, at elever har tilknytning til både modtagelsesklasse og almenundervisningen i et omfang, som tilrettelægges på baggrund af den enkelte elevs læringsmæssige forudsætninger og behov.

Særlige tilbud til børn og unge

Den nye lovgivning rummer mulighed for oprettelse af særlige tilbud til børn og unge under 25 år uden for folkeskolelovens rammer med hensyn til bl.a. timetal, fagrække mv. Dette giver nye muligheder i forhold til indhold og rammer for undervisning af DSA-børn og -unge med sprogstøttebehov.

I Aarhus Kommune har MBU et samarbejde med Aarhus Produktionskole om oprettelse af to modtagelsesklasser. Tilbuddet er målrettet de ældste modtagelsesklasseelever, som har behov for en mere praktisk tilgang til undervisningen. De to klasser er beliggende på Aarhus Produktionskole men er underlagt Folkeskolelovens rammer for elevtal, timetal mv.

Det anbefales, at MBU i samarbejde med relevante samarbejdspartnere, herunder MSB, Aarhus Produktionskole og andre ungdomsuddannelser, ser nærmere på, hvilke muligheder der kunne være for oprettelse af særlige tilbud målrettet de ældste DSA-børn. En etablering af særlige tilbud vil bl.a. kræve en stillingtagen til, hvilken målgruppe tilbuddet skal rette sig imod, hvilke udfordringer, det særlige tilbud skal imødekomme, samt hvilket pædagogisk og fagligt grundlag tilbuddet skal hvile på.

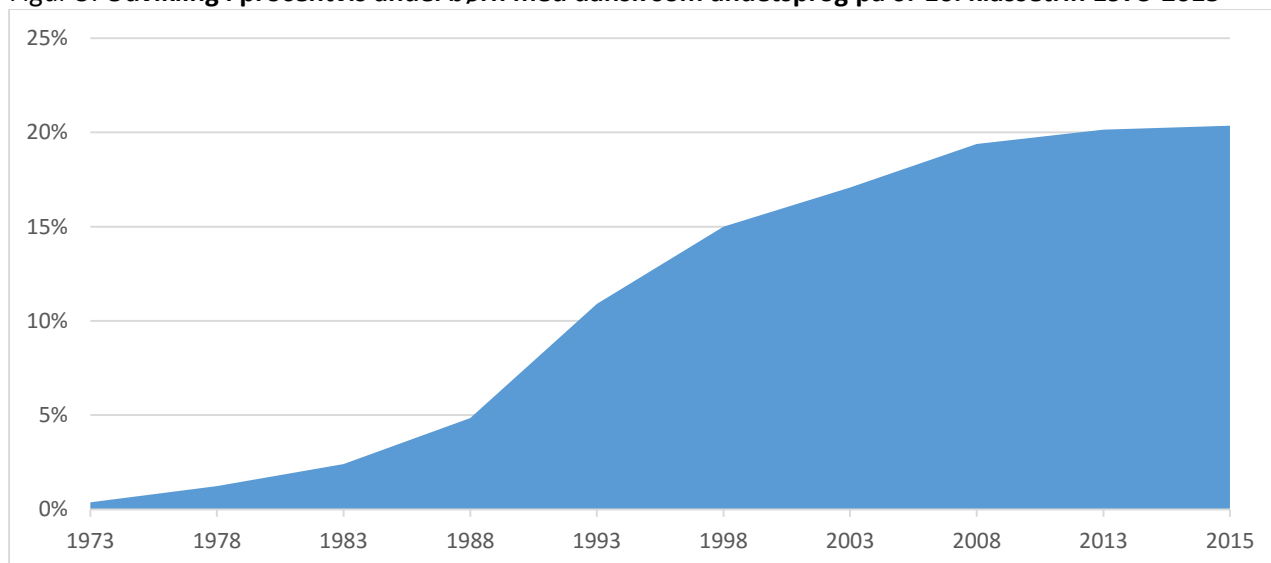
Skoleområdet i tal

Den følgende del af kapitlet vedrørende skoleområdet går tættere på DSA-området på folkeskolerne i Aarhus Kommune. Med henblik på etablering af overblik følger først en kort status på udviklingen i andelen af DSA-elever samt udviklingen i antal modtagelsesklasser.

Udviklingen i andelen af elever med dansk som andetsprog

Hvert år pr. 5. september udarbejdes en statistik over antal og andel DSA-børn på folkeskolerne. Denne opgørelse indeholder alle DSA-børn på 0.-10. klassetrin og indeholder dermed også DSA-børn, som er født og opvokset i Aarhus. Disse børn er ikke en del af analysens primære målgruppe, men opgørelsen er medtaget for at vise den generelle udvikling i andelen af DSA-børn på folkeskolerne. Denne udvikling fremgår af nedenstående figur. Det ses her, at andelen siden 1973 har været stigende. I 1973 udgjorde andelen af DSA-børn 0,37% (120 elever), og i 2015 er andelen steget til 20,36% (5.792 elever).

Figur 3: Udvikling i procentvis andel børn med dansk som andetsprog på 0.-10. klassetrin 1973-2015

Stigningen i løbet af 1980'erne og 1990'erne hænger sammen med gæstearbejdere, primært fra Tyrkiet, som kom til Danmark i løbet af 1960'erne⁵ samt et øget antal asylansøgere og personer, der fik ophold i Danmark, primært grundet borgerkrige på Sri Lanka, i Libanon og Bosnien samt krigen mellem Iran og Irak.

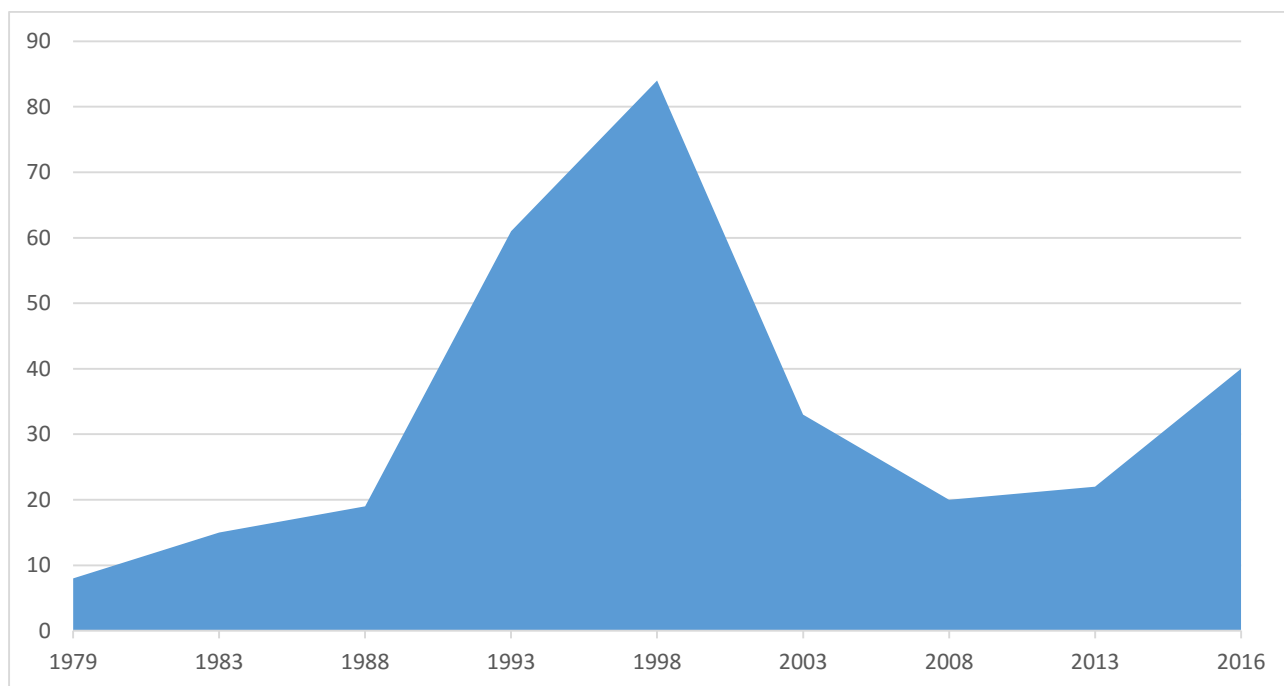
De seneste fire år har den procentvise andel ligget på ca. 20%, hvilket betyder, at den øgede tilstrømning af flygtningebørn endnu ikke er slået igennem på den samlede procentvise andel DSA-børn på 0.-10. klasses trin.

Udviklingen i antal modtagelsesklasser

I lighed med DSA-opgørelsen ovenfor, registreres også antallet af oprettede modtagelsesklasser hvert år i september måned.

Som det fremgår af figuren nedenfor, medførte det stigende antal nyankomne DSA-elever med behov for basisundervisning i 1980'erne og 1990'erne et øget behov for oprettelse af modtagelsesklasser, særligt i 1990'erne. Fra starten af 2000'erne faldt antallet af modtagelsesklasser igen som følge af fald i tilstrømningen af flygtningebørn samtidig med, at der skete en udslusning af elever fra modtagelsesklasser til almenundervisningen.

Figur 4: Udvikling i antal modtagelsesklasser i perioden 1979-2016

Fra 2013 er der igen opstået et øget behov for at oprette modtagelsesklasser, hvilket skyldes en stigning i antallet af modtagne flygtningebørn, primært fra Syrien, samtidig med at tilflytningen af internationale borgere fra vestlige såvel som ikke-vestlige lande fortsætter. Dette har betydet en udvidelse af antallet af modtagelsesklasser fra 22 klasser i skoleåret 2013/14 til 40 klasser i indeværende skoleår 2016/17.

⁵ Der blev indført indvandringsstop i 1973, men retten til familiesammenføring betød en fortsat stigning i antallet af udenlandske borgere i Danmark.

Nuværende organisering og praksis

I det følgende beskrives, hvorledes skoleområdet i Aarhus Kommune er organiseret i forhold til modtagelsen af DSA-børn og herunder også flygtningebørn. Der anvendes følgende struktur:

1. *Modtagelse af DSA-børn*
 - Sprogscreening
 - Visitation
2. *Basisundervisning i modtagelsesklasse*
 - Diversitet i elevgruppen
 - Differentierede modtagelsestilbud
 - Modtagelsesklassers fordeling på skoler
3. *Modtagelsesklasseområdet i tal*
 - Udviklingen i elevtal
 - Skoledistriktsmæssig tilknytning
 - Udslusede elever
 - Afgangsprøveresultater i dansk og matematik
 - Trivselsundersøgelse
4. *Den pædagogiske praksis*
 - Pædagogisk praksis i Aarhus Kommune
 - Modtagelsen af elever i modtagelsesklasse
 - SFO / klub
 - Undervisning i modtagelsesklasse
 - Den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse
 - Den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse
 - Samarbejdet med Ungdommens Uddannelsesvejledning (MSB)
 - Eksisterende kompetencer og behov for kompetenceudvikling
 - Elevperspektiver
 - Undervisningen i modtagelsesklasse og udslusningen til almenklasse

Modtagelse af DSA-børn

Sprogscreening

Byrådet vedtog i december 2005 at tage folkeskolelovens § 5 stk. 7 i anvendelse fra skoleåret 2006/07. Dette betyder, at elever med DSA, som vurderes at have *et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte*, kan henvises til en anden skole end distriktsskolen, hvis det vurderes at være *pædagogisk påkrævet*. Vurderingen skal foretages ud fra en individuel vurdering af elevens sprogstøttebehov.

På baggrund heraf sprogscreenes alle DSA-børn i forbindelse med indskrivning til skolegang (skolebegyndere), ved skoleskift fra privatskoler eller folkeskoler i andre kommuner (skoleskiftere) eller ved tilflytning til kommunen (tilflyttere).

I forlængelse heraf blev det ydermere besluttet, at der maksimalt må være 20% elever med DSA, der har et sprogstøttebehov, på hver årgang. Hvis der er mere end 20% DSA-børn med sprogstøttebehov på den pågældende årgang på distriktsskolen, skal nye DSA-distriktsbørn (skolebegyndere, skoleskiftere og tilflyttere) med sprogstøttebehov henvises til en udpeget modtagerskole, som har en mindre andel DSA-børn med sprogstøttebehov. Alle DSA-børn med sprogstøttebehov fratages jf. § 5 stk. 7 retten til det frie skolevalg, indtil de har opnået alderssvarende dansksproglige kompetencer. Proceduren for visitation af skoleskiftere og tilflyttere gennemgås i afsnittet vedrørende visitation af nyankomne DSA-børn (se side 25).

Tabellen neden for viser en opgørelse over sprogscreeningsresultaterne for skolestartere fra implementeringen i 2006/07 til indeværende skoleår 2016/17. Som det ses, er langt størstedelen af DSA-børnene med sprogstøttebehov blevet henvist til egen distriktsskole eller en skole, som forældrene har ønsket.

Det fremgår endvidere, at der i perioden er sket et markant fald i andelen af børn, som er blevet henvist til en modtagerskole. I indeværende skoleår er der således alene 32 skolebegyndere, som ikke kunne optages på egen distriktsskole, og som derfor blev henvist til en modtagerskole.

Tabel 5: Sprogscreeningsresultater for skolebegyndere i perioden fra 2006/07 til 2016/17

Skoleår	Antal sprogscreenede børn med dansk som andetsprog	Heraf antal børn med			Antal børn med sprogstøttebehov, som henvises til almenklasse på en modtagerskole
		alderssvarende dansk sprog (omfattet af frit skolevalg)	behov for basisundervisning i dansk og henvist til en modtagelsesklasse	behov for sprogstøtte og henvist til en almenklasse på distriktsskolen eller ønsket skole	
2016/2017	515	148	27	340	32
2015/2016	511	168	22	321	41
2014/2015	516	190	15	311	40
2013/2014	509	154	21	334	50
2012/2013	556	153	19	384	91
2011/2012	572	155	28	389	109
2010/2011	580	143	26	411	137
2009/2010	547	104	28	415	152
2008/2009	546	139	20	387	128
2007/2008	590	164	20	406	110
2006/2007	582	196	24	362	54

Det skal nævnes, at alle DSA-børn med sprogstøttebehov, som har bopæl i henholdsvis Søndervangskolens og Tovshøjskolens skoledistrikt, har krav på optagelse her, da de to skoler er heldagsskoler⁶. Herudover har Byrådet som en del af en særlig indsats i Ellekærområdet besluttet, at alle DSA-skolebegyndere med sprogstøttebehov, som er bosat i Ellekærskolens skoledistrikt, kan optages her uagtet andelen af DSA-børn med sprogstøttebehov på årgangen. Som det fremgår af tabellen ovenfor, har det samlede antal børn med sprogstøttebehov været mere eller mindre stabilt de seneste fire skoleår (se kolonnen "behov for sprogstøtte og henvist til en almenklasse på distriktsskolen eller ønsket skole").

Henviste DSA-børns dansksproglige udvikling skal følges løbende med henblik på at afgøre, hvornår barnet ikke længere har behov for sprogstøtte og dermed er omfattet af Folkeskolelovens regler om frit skolevalg. I MBU-regi er der udarbejdet et særligt observationsmateriale "Ki@k på sproget", som skolerne skal anvende til en vurdering af børnenes dansksproglige udvikling.

⁶ En heldagsskole er en skole, som giver et obligatorisk skoletilbud fra kl. 08.00 til kl. 16.00 på alle skoledage. Formålet med heldagsskolen er at give DSA-børn en god skolegang, der styrker dem både sprogligt, fagligt, socialt og kulturelt.

Aarhus Kommunes henvisningsmodel skal tænkes ind i forhold til en eventuel ændring af strukturen for modtagelsesklasseområdet. Ønsker man eksempelvis direkte integration af DSA-elever i almensystemet kan dette få konsekvenser for reglen om maksimalt 20 % DSA-elever med sprogstøttebehov på en årgang. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at modtagelsesklasser og det generelle DSA-system er uløseligt forbundet, hvorfor eventuelle forslag til en ændret organisering af området skal ses i et helhedsperspektiv.

Visitation

Vejen ind i skolesystemet for nyankomne DSA-børn afhænger af, hvilken baggrund barnet har, og om barnet ved ankomst har dansksproglige kompetencer eller ej.

MBU har to visitationscentre, som er placeret på henholdsvis Ellekærskolen og Læssøesgades Skole:

- *Visitationscenter Læssøesgade* står for den løbende visitation af DSA-børn uden eller med få dansksproglige kompetencer, og som dermed har behov for basisundervisning i en modtagelsesklasse.
- *Visitationscenter Ellekær* står for den løbende sprogscreening og visitation af tilflyttere og skoleskifttere med DSA, som skal have et tilbud i almenundervisningen.

Placeringen af visitationscentre på disse to skoler skyldes primært de lokalemæssige muligheder og tilstedeværelsen af kompetencer, viden og erfaring med elever i modtagelsesklasser.

De fleste nyankomne familier henvender sig direkte på distriktsskolen, mens andre henvender sig til Læring og Udvikling eller direkte til visitationscentre. Nogle henvendelser sker også via arbejdsgiver eller via en kontaktperson for familien.

Hvis det nyankomne barn har dansksproglige kompetencer i et eller andet omfang, vil barnet blive sprogscreenet inden der tages stilling til, hvilket skoletilbud barnet skal have. Dette gælder fx DSA-børn, som

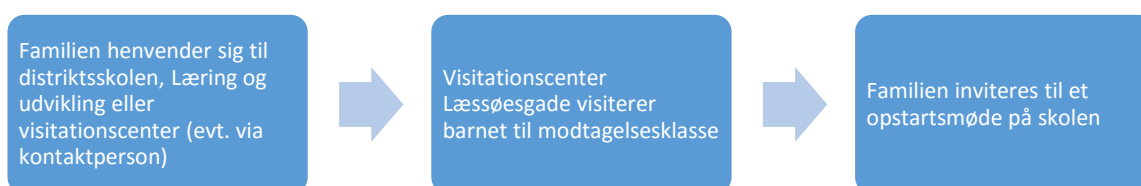
flytter til Aarhus fra andre kommuner, eller DSA-børn, der flytter tilbage til Danmark efter et ophold i udlandet.

Hvis det nyankomne barn ikke har dansksproglige kompetencer, fx flygtningebørn, visiteres barnet direkte til en modtagelsesklasse uden en sprogscreening. Når flygtningefamilier kommer til kommunen er der en fast procedure for indmeldelse og opstart i dagtilbud og skole. Her fungerer integrationsmedarbejderen som bindeleddet mellem visitationscenter og skole (læs mere herom i kapitlet vedrørende MSB, s. 56).

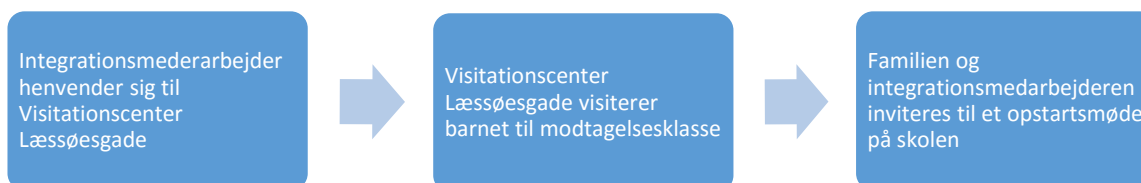
På næste side illustreres visitationsproceduren for hhv. DSA-børn uden dansksproglige kompetencer (1), flygtningebørn (2) og DSA-børn med dansksproglige kompetencer (3).

Figur 5: **Visitationsprocedurer**

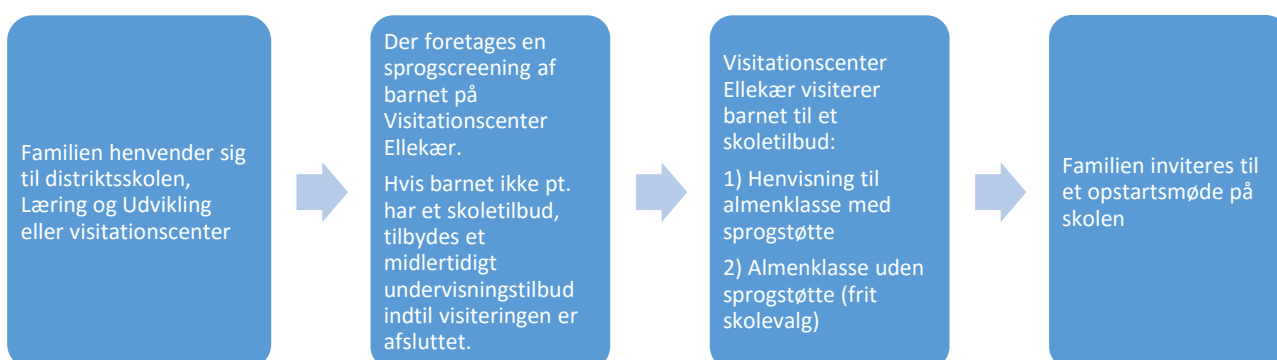
Visitationsprocedure 1: Nyankomne DSA-børn uden dansksproglige kompetencer

Visitationsprocedure 2: Nyankomne flygtningebørn uden dansksproglige kompetencer

Visitationsprocedure 3: Nyankomne DSA-børn med dansksproglige kompetencer

Alle visiteringer til modtagelsesklasse sker på visitationscenteret på Læssøesgades Skole. Personalet på visitationscenteret er ligeledes lærere i modtagelsesklasserne, hvilket skaber en tæt forbindelse mellem

Læring og Udvikling og praksis i forhold til den løbende dialog om bl.a. kapacitet og organiseringsmuligheder. Derudover kan visitationscenterets personale grundet deres funktion som lærere i modtagelsesklasser svare på forældres mangeartede spørgsmål angående den kommende skolegang.

Basisundervisning i modtagelsesklasse

I det følgende kortlægges den nuværende organisering af modtagelsesklasseområdet i Aarhus Kommune, herunder placeringen af modtagelsesklasserne og oversigter over, hvilke skoler modtagelsesklasserne er placeret på samt hvilke modtagelsesklassetyper, der er på de forskellige skoler.

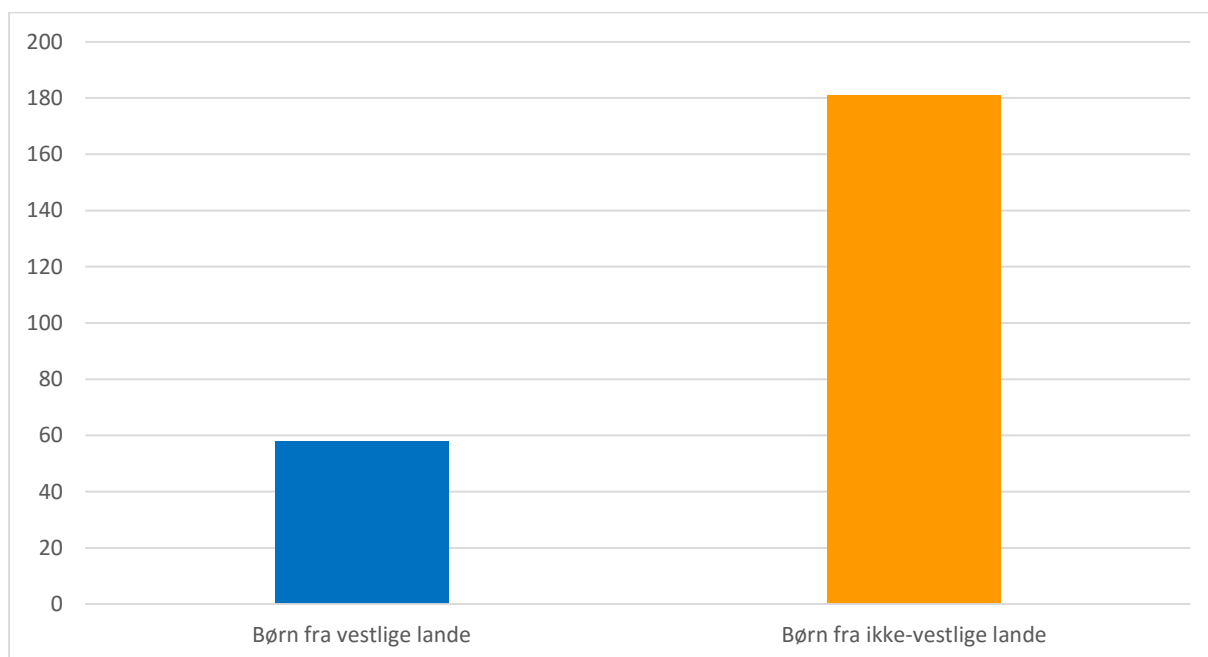
Diversitet i elevgruppen

Som tidligere nævnt er der stor diversitet i gruppen af DSA-børn. Med henblik på at synliggøre diversiteten i forhold til børn, som visiteres til modtagelsesklasse, følger neden for et overblik over elever modtaget i Visitationscentret på Læssøesgades Skole i skoleåret 2015/16.

I alt blev 239 elever i dette skoleår visiteret til modtagelsesklasse. Eleverne fordeler sig på 37 forskellige nationaliteter, og i tabellen nedenfor ses de 239 børns nationaliteter fordelt på henholdsvis vestlige og ikke-vestlige lande. Som tabellen viser, lyder fordelingen på 181 børn fra ikke-vestlige lande (75%) og 58 børn fra vestlige lande (25%).

Overblikket tjener primært det formål at tydeliggøre diversiteten og har ikke til hensigt at gruppere børnene i henhold til nationalitet, da der vil være mange andre parametre, som afgør, hvorvidt børnene – udover tilfældigvis at have samme oprindelsesland – ellers har noget til fælles.

Figur 6: Nyankomne modtagelsesklasseelever i skoleåret 2015/16 fordelt på nationalitetsgrupper

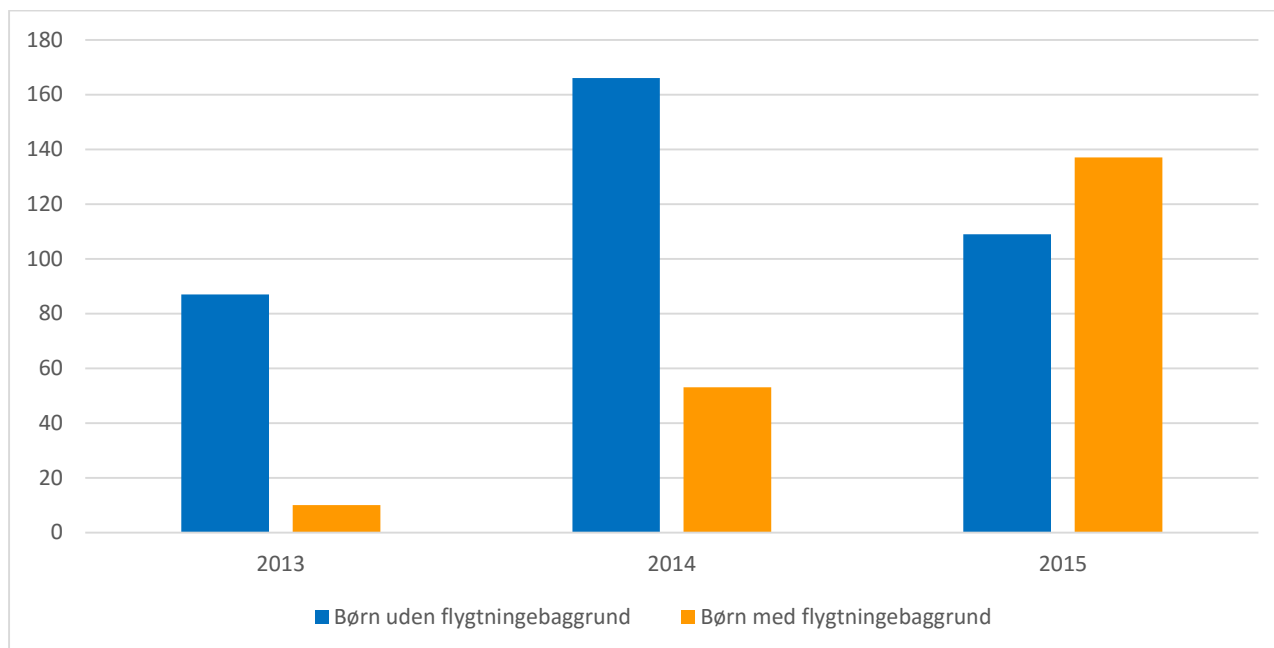

Flygtningebørn indgår i de ovennævnte tal og i skoleåret 2015/16 er der indskrevet 125 flygtningebørn ud af de i alt 239 nyindskrevne modtagelsesklassebørn, hvilket svarer til en procentandel på 52%.

Ud af de 125 flygtningebørn er de 98 børn fra Syrien, 8 er statsløse palæstinensere og de øvrige 19 børn er primært fra Central Afrika, Congo eller Eritrea.

I figuren på næste side vises udviklingen i antallet af nyankomne flygtningebørn siden 2014/15, hvor registreringen af flygtningebørn blev igangsat grundet den øgede tilstrømning til Danmark. Det ses her, at antallet af flygtningebørn er steget markant, og at andelen i sidste skoleår udgjorde mere end halvdelen af alle nyankomne børn i modtagelsesklasserne.

Figur 7: Fordelingen af nyindskrevne elever i modtagelsesklasse i perioden 2013-2015 fordelt på børn med og uden flygtningebaggrund

Differentierede modtagelsesklassetilbud

Modtagelsesklasserne er jævnfør Folkeskolelovens bestemmelser om klassetrinspænd (se s. 17) inddelt i trin (0, A, B, C, D) og er dermed aldersintegrerede klasser, hvilket nedenstående oversigt illustrerer.

Tabel 6: Modtagelsesklassernes inddeling på trin

Klassebetegnelse	Klassetrin	Trin	Børnenes alder
MO 0	0. klassetrin	Indskoling	Skolebegyndere/6 årige
MO A	1.-3. klassetrin	Indskoling	7-9 årige
MO B	4.-6. klassetrin	Mellemtrin	10-12 årige
MO C	7.-9. klassetrin	Udskoling	13-15 årige
MO D	10. klassetrin	Udskoling	16-18 årige

Som det er tilfældet med alle andre børn, har DSA-børn med behov for basisundervisning også vidt forskellige læringsforudsætninger, hvilket betyder, at de profiterer af forskellige undervisningsformer.

Som noget særligt er modtagelsesklasserne i Aarhus Kommune derfor i et vist omfang oprettet efter elevprofiler på baggrund af den erfaring, at elevernes forskellige læringsmæssige forudsætninger tilgodeses bedst muligt ved differentierede undervisningstilbud. Overordnet ser der fem forskellige typer af modtagelsesklasser:

1. **Almindelig modtagelsesklasser:** Klasser for børn, som har haft en stabil og alderssvarende skolegang, og som har kendskab til det latinske alfabet.
2. **Alfaklasser:** Klasser for børn, som ikke har haft en stabil og alderssvarende skolegang, og som ikke er latinsk alfabetiseret.
3. **Mixklasser:** Klasser for børn, som er ægte og latinske analfabeter, og som ofte har brug for yderligere udredning.
4. **Internationale velkomstklasser:** Klasser for børn, som har haft en stabil og alderssvarende skolegang fra hjemlandet eller et andet land, som kan det latinske alfabet, og som i udgangspunktet har et modersmål af den germanske sprogstamme. For de 7-9 årige gælder desuden, at de er i gang med at læse og skrive på modersmålet. For de 10-12/13-årige gælder det oftest også, at de har tilegnet sig et fremmedsprog.
5. **Ældste modtagelsesklasser:** Klasser for unge på 8.-10. klasses trin, som er ankommet til Danmark, efter de er fyldt 14 år. Der differentieres mellem tilbuddene således:
 - Klasser for fagligt stærke elever med alderssvarende skolegang fra hjemlandet, som taler engelsk og/eller andre fremmedsprog, og som eventuelt har været i gang med en gymnasial uddannelse i hjemlandet og/eller påtænker det her i Danmark.
 - Klasser for nyankomne elever med blandede læringsmæssige forudsætninger og elever, der rykker op fra trin C.
 - Klasser for elever med ikke alderssvarende skolebaggrund, som vurderes at have behov for en mere praktisk tilgang til læring med fokus på overgangen til ungdomsuddannelse.

De nyankomne flygtningebørn har udover forskellig alder, også forskellig skolemæssig baggrund og læringsmæssige forudsætninger. Nogle af flygtningebørnene er kommet uledsaget til Danmark, hvilket kan betyde en helt særlig kompleksitet i forhold til undervisningstilbud, samarbejde med bosteder og værger mv.

Modtagelsesklassers fordeling på skoler

Som det fremgår af tabellen nedenfor, er der i indeværende skoleår 2016/17 oprettet 40 modtagelsesklasser, som er fordelt på otte skoler.

Ved oprettelse af modtagelsesklasser på skolerne tages der hensyn til bl.a. lokalekapacitet, lokalområde, erfaringer med DSA-området, samt at der så vidt muligt etableres en klasse på det efterfølgende trin med henblik på i videst mulige omfang at undgå u hensigtsmæssige skoleskift i forbindelse med oprykning til næste modtagelsesklassetrin.

Tabel 7: Fordelingen af modtagelsesklasser på skoler i skoleåret 2016/17

Skole	Mo.kl. Trin 0	Mo.kl. Trin A	Mo.kl. Trin B	Mo.kl. Trin C	Mo.kl. Trin D	Int. velkomst-klasse 7-9 år	Int. velkomst-klasse 10-14 år	Mix-klasse 13-18 år	Samlet antal klasser
Bakkegårds skolen		1	1						2
Læssøesgades Skole	1	2	2	2		1	1	1	10
Rosenvangskolen	1	1	1	2					5
Sødal skolen	2	2	2						6
Tovshøj skolen	1	2		2					5
Tranbjerg skolen			1	2	2				5
Center 10					5				5
Aarhus Produktionsskole					2				2
I alt	5	8	7	8	9	1	1	1	40

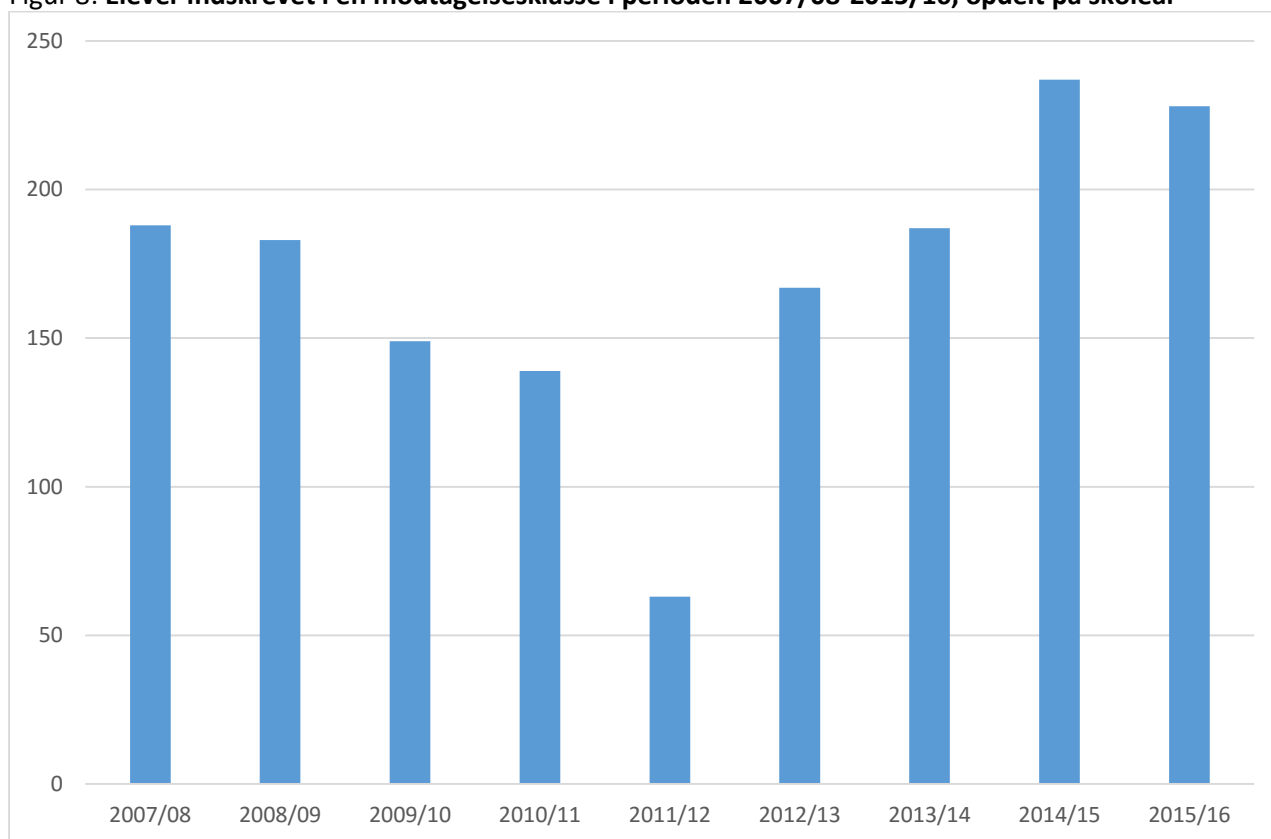
Modtagelsesklasseområdet i tal

Afsnittet kortlægger modtagelsesklasseområdet i tal og har til formål at give et samlet billede af modtagelsesklasseområdet. Dels på et overordnet organisatorisk plan med fokus på elevtal, placeringen af modtagelsesklassetilbuddene og elevernes skoledistriktsmæssige tilknytning, dels på et ydelses- og effektplan med fokus på elevernes udslusning (tid i modtagelsesklasse, og hvad de udsluses til), de udslusede elevers resultater ved afgangsprøven i dansk og matematik samt resultatet af trivselsmålingen.

Udvikling i elevtal

Den følgende tabel illustrerer antallet af indskrevne elever i modtagelsesklasser i perioden fra skoleåret 2007/08 til skoleåret 2015/16 (til og med april 2016). Det ses her, at antallet af elever, som *begyndte* i modtagelsesklasserne, faldt i perioden fra skoleåret 2007/08 frem til skoleåret 2011/12, hvorefter det igen steg. Stigningen skyldes primært den øgede tilstrømning af børn med flygtningebaggrund.

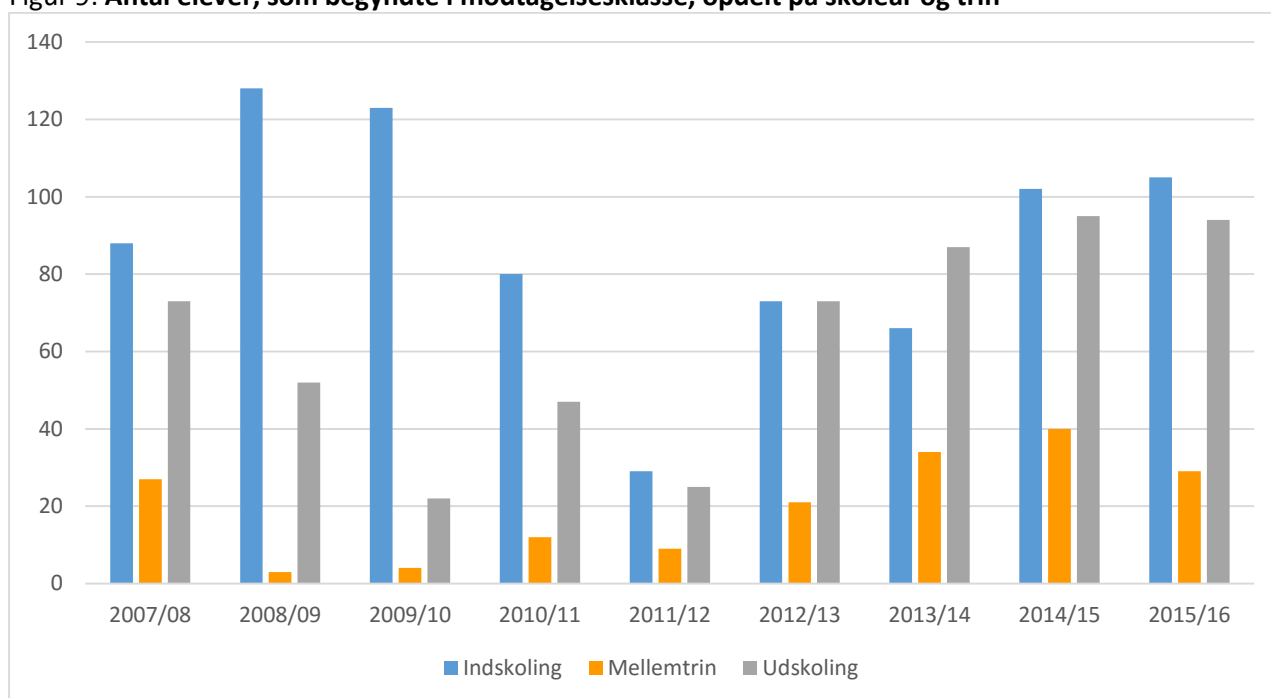
Figur 8: Elever indskrevet i en modtagelsesklasse i perioden 2007/08-2015/16, opdelt på skoleår

Der gøres særligt opmærksom på, at figuren alene viser antallet af nyindskrevne elever i modtagelsesklasserne i de pågældende år og dermed ikke det reelle antal børn indskrevet i modtagelsesklasserne.

Figur 9 på næste side illustrerer fordelingen af eleverne i modtagelsesklasser på trin – indskoling, mellemtrin og udskoling. Det ses her, at der overordnet set er flest elever, som begynder i en modtagelsesklasse i indskoling henholdsvis udskoling.

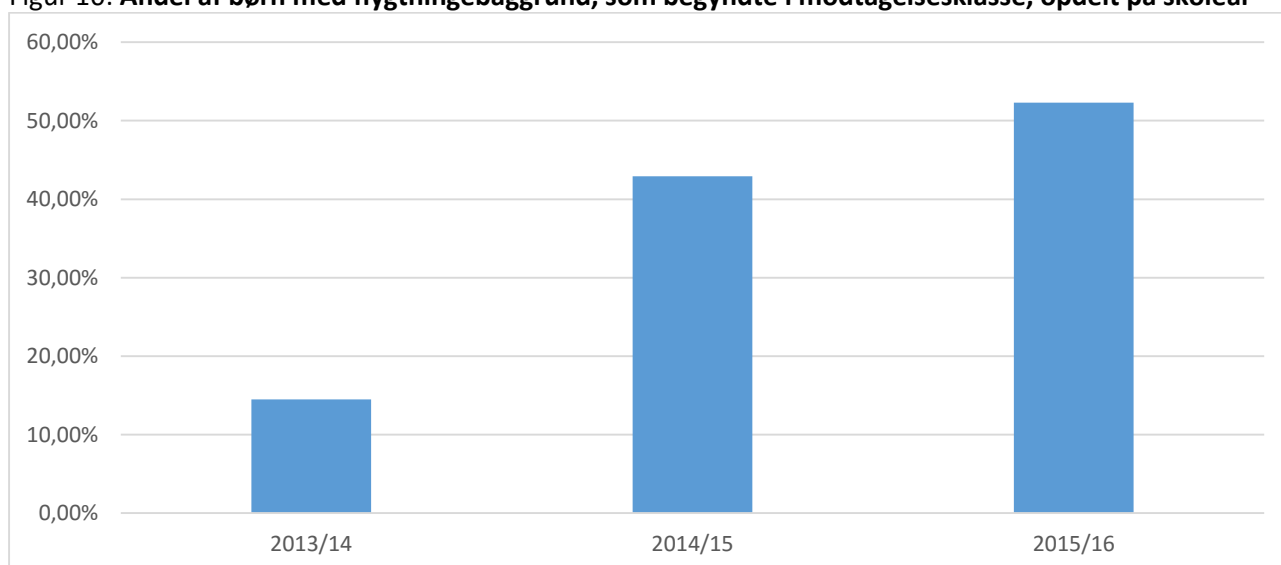
Figur 9: Antal elever, som begyndte i modtagelsesklasse, opdelt på skoleår og trin

Den følgende figur viser udviklingen i andelen af nyankomne elever med flygtningebaggrund i modtagelsesklasserne fra skoleåret 2013/14, hvor MBU påbegyndte registreringen af DSA-børn med flygtningebaggrund.

Figuren illustrerer, at der de seneste to år er sket en stor stigning i antallet af flygtningebørn, som begynder deres skolegang i en modtagelsesklasse i takt med, at markant flere flygtningebørn er kommet hertil. Den procentvise andel flygtningebørn i sidste skoleår udgjorde mere end halvdelen (52,3%) af den samlede gruppe, som blev indskrevet i modtagelsesklasse (se desuden figur 6, s. 27).

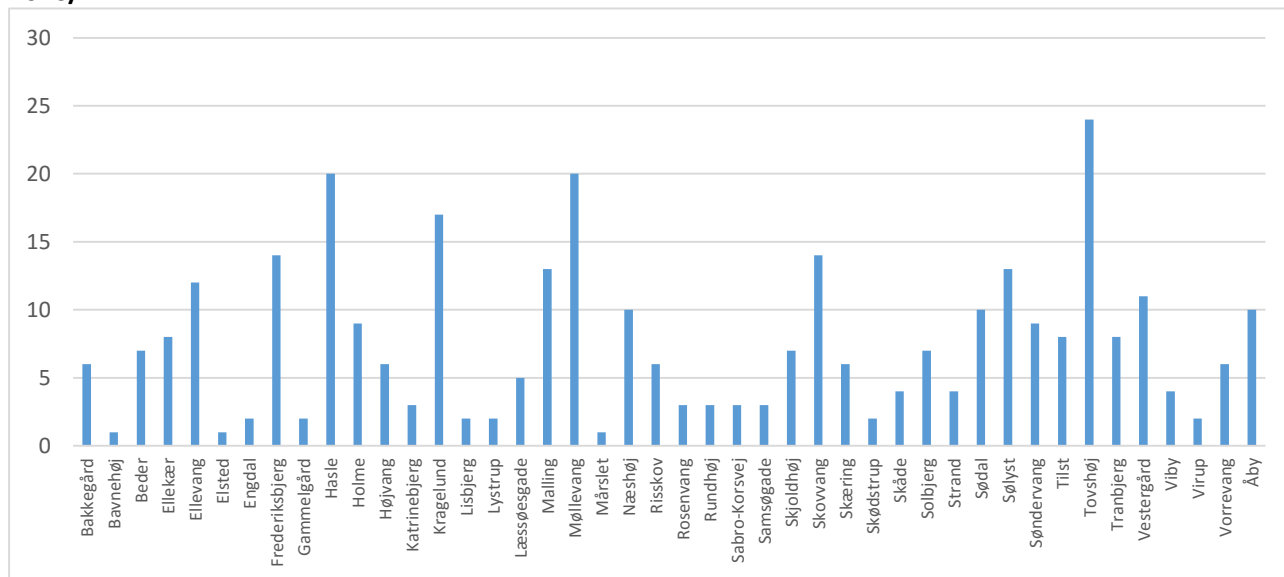
Figur 10: Andel af børn med flygtningebaggrund, som begyndte i modtagelsesklasse, opdelt på skoleår

Skoledistriktsmæssig tilknytning

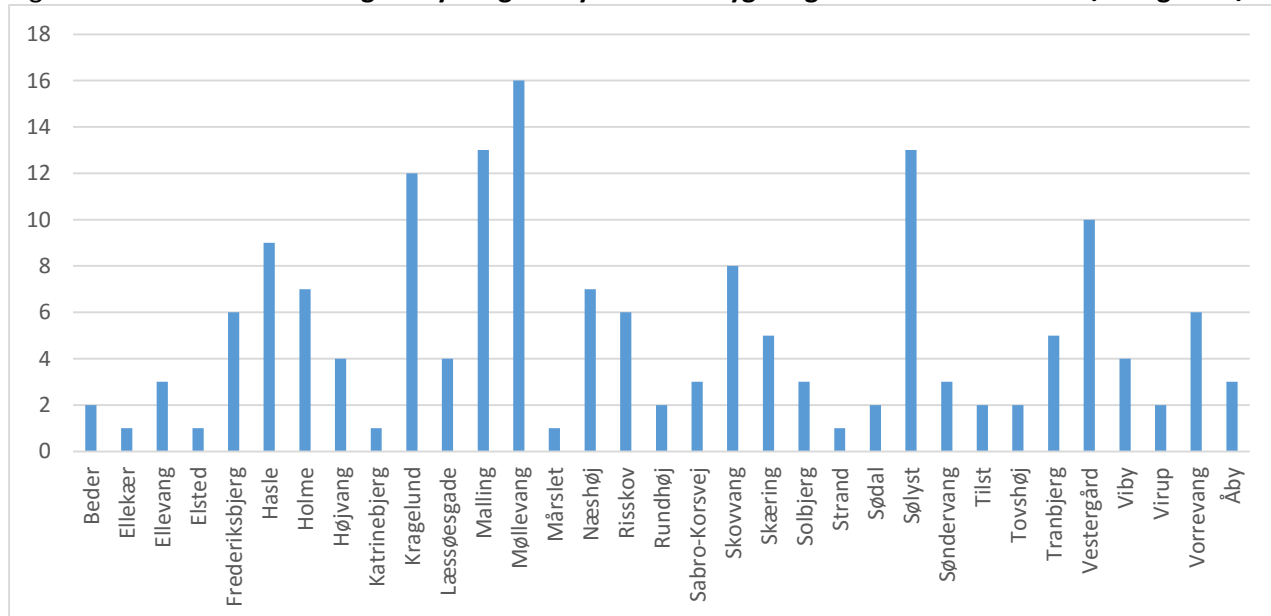
I figur 11 gives et billede af, hvilke skoledistrikter de 328 nyankomne modtagelsesklasselever i skoleåret 2015/16 og indtil videre i skoleåret 2016/17 (opgjort pr. 14. september 2016) tilhører. Heraf fremgår det, at den skoledistriktsmæssige tilknytning er fordelt på 44 ud af 46 skoler. Det er alene Elev Skole og Hårup Skoles skoledistrikter, der endnu ikke har modtaget børn, som skulle placeres i en modtagelsesklasse.

Figur 11: Skoledistriktsmæssig tilknytning for nyankomne modtagelsesklasselever i skoleåret 2015/16 og 2016/17

Ud af de 328 elever, som er visiteret til modtagelsesklasser, er de 167 børn med flygtningebaggrund. Nedenstående tabel viser, at disse 167 flygtningebørn alene fordeler sig på 33 ud af 46 skoledistrikter. Kragelundskolens, Malling Skoles og Møllevangskolens og Sølystskolens distrikter har modtaget flest flygtningebørn.

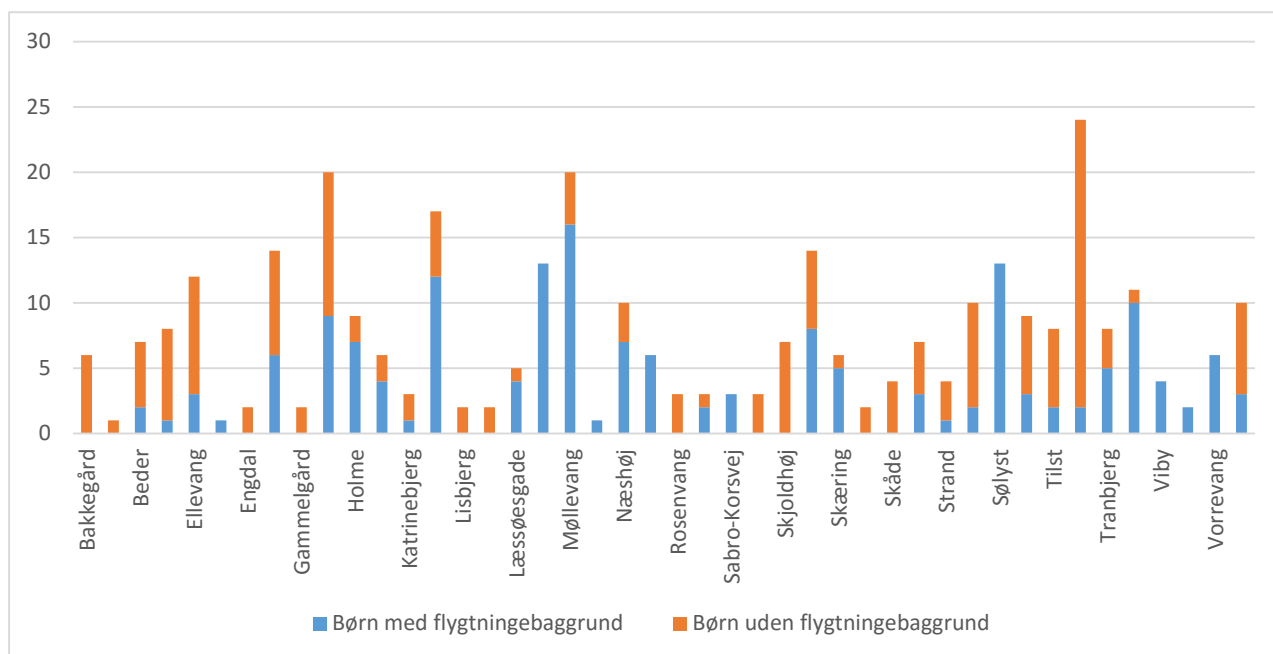
Figur 12: Skoledistriktsmæssig tilknytning for nyankomne flygtningebørn i skoleåret 2015/16 og 2016/17

Den spredte distriktsmæssige tilknytning for børn med flygtningebaggrund hænger naturligvis sammen med kommunens politik for boligplacering af flygtningefamilier. Som beskrevet i kapitlet, der vedrører dagtilbud, boligplacerer MSB alle flygtningefamilier, og det sker primært i områder med få socialt udsatte borgere og områder med begrænset andel af familier med anden etnisk herkomst end dansk. Det er samtidig vigtigt at have in mente, at det udelukkende er flygtningefamilier, der boligplaceres. Den resterende del af de nyankomne familier med DSA-børn kan naturligvis bosætte sig, hvor de ønsker det.

I nedenstående figur ses den skoledistriktsmæssige tilknytning for DSA-børn med og uden flygtningebaggrund. Det ses her, at der er markant forskel på, hvilke skoledistrikter de to grupper henholdsvis boligplaceres eller bosætter sig i. Familier med DSA-børn vælger at bosætte sig i distrikter, hvor flygtningefamilier primært ikke boligplaceres (fx Tovshøjskolens, Ellekærskolens, Sødalskolens og Søndervangskolens skoledistrikt).

Figur 13: Skoledistriktsmæssig tilknytning fordelt på DSA-børn med og uden flygtningebaggrund i skoleåret 2015/16 og 2016/17

Forskellen mellem bosætningsmønstret for de to grupper er et vigtigt parameter, som bør inddrages i overvejelser om en ændret organisering af modtagelsesklasseområdet.

Desuden giver den nuværende placering af modtagelsesklasserne sammenlignet med bosætningsmønstret for såvel DSA-familier med og uden flygtningebaggrund anledning til opmærksomhed, såfremt ønsket er at styrke familiernes tilknytning til lokalområdet.

Udslusede elever

Elevers basisundervisning i dansk, herunder undervisningen i modtagelsesklasser, skal afsluttes, når eleverne er i stand til at deltage i den almene undervisning i alle fag. Udslusningen af elever fra modtagelsesklasser til almenklasser sker derfor løbende, når det vurderes, at den konkrete elev har de fornødne dansksproglige forudsætninger – dog som udgangspunkt efter et forløb på maksimalt to år i modtagelsesklasse, medmindre eleven er ankommet til Danmark efter at være fyldt 14 år (jf. BEK nr. 1053 af 29/06/2016, § 4, stk. 7, se s. 17 for uddybning af lovgivning vedrørende tid i modtagelsesklasse).

I alt 1.551 børn har været indskrevet i modtagelsesklasser i perioden 2007/08 til 2015/16, og heraf går de 401 børn fortsat i modtagelsesklasse pr. april 2016. Der er således 1.150 elever, som er blevet udsluset af modtagelsesklasse i perioden.

Den følgende tabel er en oversigt over, hvor de 1.150 elever er udsluset til. Det ses her, at mere end 60% af alle elever er udsluset til almenklasse. Derudover er 5% af eleverne udsluset til en specialklasse/-skole, og 9% har afsluttet folkeskolen i en modtagelsesklasse efter 9. eller 10. klassestrin. Det ses også, at 5% af eleverne er skiftet til en privatskole eller en efterskole, samt at 17% af alle eleverne i modtagelsesklasserne er fraflyttet kommunen.

Tabel 8: Elevers udslusning fra modtagelsesklasse i perioden 2007/08-2015/16

Udslusning	Antal	Pct.
Udsluset til almenklasse	726	63%
Udsluset til specialklasse eller specialskole	60	5%
Afsluttet folkeskole fra modtagelsesklasse	108	9%
Skiftet til privatskole, efterskole mv.	57	5%
Fraflyttet kommunen	199	17%
I alt	1.150	100%

I nedenstående tabel ses, hvorledes ovennævnte elever fordeler sig på trin (indskoling, mellemtrin og udskoling). Det fremgår, at 56% af alle de udslusede elever er udsluset i indskoling, 10% er udsluset på mellemtrinnet og 34% er udsluset i udskoling. Det ses endvidere, at mere end 70% af eleverne i indskoling og på mellemtrinnet er udsluset til almenklasse, mens det alene drejer sig om knap 50% i udskoling. Dette hænger naturligvis sammen med, at 28% af udskolingseleverne har afsluttet folkeskolen fra 9. eller 10. klassestrin i modtagelsesklassen.

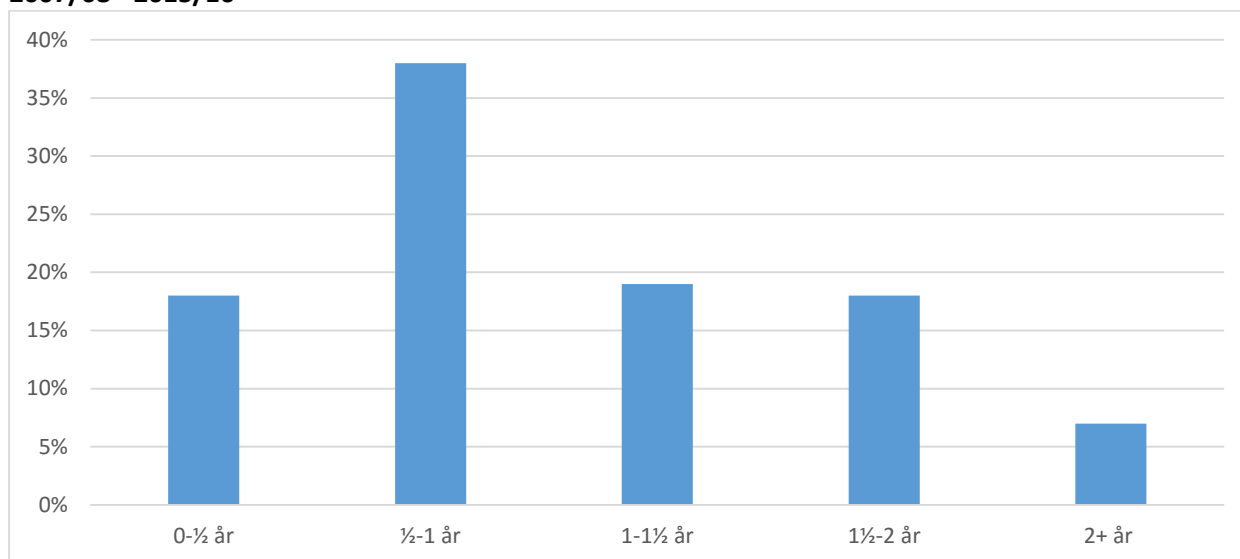
Tabel 9: Udslusede elever i perioden 2007/08-2015/16 fordelt på trin

Udslusning	Indskoling		Mellemtrin		Udskoling	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Udsluset til almenklasse	451	70%	83	73%	192	49%
Udsluset til specialklasse el. specialskole	48	7%	6	5%	6	2%
Afsluttet folkeskole fra modtagelseskl.	0	0%	0	0%	108	28%
Skiftet til privatskole, efterskole mv.	37	6%	2	2%	18	5%
Fraflyttet kommunen	111	17%	23	20%	65	17%
I alt	647	100%	114	100%	389	100%

Den følgende figur illustrerer, hvor længe eleverne har gået i en modtagelsesklasse, inden der er sket udslusning. Som tidligere angivet udsluses der løbende til almenundervisningen, når det vurderes, at den konkrete elev har de fornødne dansksproglige forudsætninger.

I figuren er alene medtaget de 786 elever, som er blevet udsluset til enten en almenklasse eller en specialklasse/-specialskole, da dette giver det mest korrekte billede af tid i modtagelsesklassen, fordi forældre til enhver tid kan vælge at flytte deres børn til privatskole eller fraflytte kommunen.

Figur 14: Tid i modtagelsesklasse for elever udsluset til almenklasse, specialklasse/-skole i perioden 2007/08 - 2015/16

Figur 14 viser, at 56% af alle de udslusede elever går under ét år i modtagelsesklasse, samt at hovedparten af eleverne går i modtagelsesklasse i under to år. Dog viser tabellen også, at 7% af de udslusede elever har gået mere end to år i en modtagelsesklasse. Dette kan skyldes konkrete elevers særlige forhold, eller at eleverne først er tilflyttet Danmark, efter at de er fyldt 14 år og efter en konkret vurdering har haft behov for at afslutte folkeskolen i modtagelsesklassen.

Den følgende tabel nuancerer tallene ved at illustrere, hvordan tiden i modtagelsesklasser fordeler sig på de forskellige trin for elever, som har afsluttet et modtagelsesklasseforløb.

Tabel 10: Tid i modtagelsesklasse for udslusede elever i perioden 2007/08 – 2015/16 fordelt på trin

Tid	Indskoling		Melletrin		Udskoling	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
0-1/2 år	88	18%	11	12%	42	21%
1/2-1 år	203	41%	24	27%	72	36%
1-1 1/2 år	74	15%	30	34%	44	22%
1 1/2-2 år	94	19%	16	18%	30	15%
2+ år	40	8%	8	9%	10	5%
I alt	499	100%	89	100%	198	100%

Af tabellen fremgår, at 59 % af indskolingseleverne har tilbragt maksimalt et år i modtagelsesklasse, hvilket ligeledes gør sig gældende for udskolingseleverne. For elever på melletrinnet gælder dette 40 % af eleverne. Det fremgår endvidere, at en større procentmæssig andel af eleverne i indskoling og på melletrin tilbringer mere end to år i modtagelsesklasse sammenlignet med elever i udskoling. Dette stemmer ikke umiddelbart overens med den gængse forventning om, at jo ældre eleverne er, desto længere modtagelsesklasseforløb har de behov for – jf. lovgivningen på området, som giver elever ankommet sent i skoleforløbet mulighed for et forlænget modtagelsesklasseforløb.

Som angivet tidligere anbefales det, at der - for at kunne vurdere effekten af de differentierede modtagelsesklassetilbud - opsamles en øget og systematisk viden med henblik på en styrkelse af datagrundlaget for området. I dette bør også inddrages elevernes tid i modtagelsesklassen, inden de udsluses til almenundervisningen, herunder om der er særlige forhold, som gør sig gældende for elever i indskolingen, på mellemtrinnet eller i udskolingen.

Afgangsprøveresultater i dansk og matematik

Som nævnt i afsnittet vedrørende baggrund og formål (se s. 4) er et vigtigt fokus for alle børn og unge i Aarhus Kommune målsætningen om, at alle minimum opnår resultatet 02 ved folkeskolens afgangsprøve i dansk og matematik set i relation til muligheden for en realisering af målsætningen om, at 95 % af en årgang gennemfører en ungdomsuddannelse.

Med henblik på at belyse opfyldelsen af denne målsætning er der i nedenstående tabel set nærmere på, hvor mange og hvor stor en procentvis andel af elever udsluset fra modtagelsesklasse, som har opnået minimum 02 i dansk og matematik ved afgangsprøverne de seneste tre år, og som dermed opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne.

Tabel 11: **Opfyldelse af adgangskrav til erhvervsuddannelserne om 02 i dansk og matematik**

År	Alle elever				Udslusede modtagelsesklasseelever			
	Opfylder adgangskrav		Opfylder ikke adgangskrav		Opfylder adgangskrav		Opfylder ikke adgangskrav	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
2014	2184	85%	374	15%	19	63%	11	37%
2015	2152	87%	325	13%	20	77%	6	23%
2016	2173	88%	306	12%	36	67%	18	33%
I alt	6509	87%	1005	13%	75	68%	35	32%

Tabellen viser, at en forholdsmeæssig stor andel (32 %) af de udslusede modtagelsesklasseelever ikke opnår et resultat, der giver adgang til erhvervsuddannelserne, sammenlignet med alle andre elever.

I forbindelse med fortolkningen af ovennævnte data er det imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er muligt at lave direkte sammenligninger af prøveresultater for DSA-elever udsluset fra modtagelsesklasse og elever, som udelukkende har modtaget undervisning i almenklasse. De udslusede DSA-elevs forudsætninger for gennemførelse af afgangsprøven vil være meget forskellige alt afhængig af, hvor længe de har opholdt sig i Danmark. Det er dermed ikke muligt at opsætte standardkriterier for, hvornår en udsluset modtagelsesklasseelev har klaret sig *godt* eller *som forventet*, da en vurdering heraf nødvendigvis må ske med afsæt i den enkelte elevs baggrund. Ikke desto mindre er målsætningen, at alle elever uagtet baggrund skal have mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Derfor giver ovenstående data bl.a. anledning til refleksioner over, hvordan vi kan styrke modtagelsesklassetilbuddet – særligt for de elever, som ankommer sent i skoleforløbet, med henblik på at optimere deres muligheder for at komme videre i uddannelsessystemet.

Dette element bør inddrages i udviklingen af et styrket datagrundlag for modtagelsesområdet, herunder hvorledes og i hvilket omfang elevernes baggrund, både den skolemæssige og socioøkonomiske/familiemæssige, har indflydelse på effekten af undervisningstilbud.

Trivselsundersøgelse

Med henblik på at sikre et bredt fokus på elevernes læring og trivsel, jf. Børne- og ungepolitikens vision om *glade, sunde børn og unge med selvværd*, inddrages i det følgende data fra Aarhus Kommunes Trivselsundersøgelse i 2016. Der er udvalgt fem spørgsmål, som dækker forskellige dimensioner af trivsel:

1. Er du glad for din skole? (Tit + Meget tit)
2. Føler du dig ensom? (Sjældent + Aldrig)
3. Er du blevet mobbet i dette skoleår? (Sjældent + Aldrig)
4. Jeg klarer mig godt fagligt i skolen. (Enig + Helt enig)
5. Andre elever accepterer mig, som jeg er. (Enig + Helt enig)

Ad 1)

Andelen af elever i modtagelsesklasser, som tit eller meget tit er glade for deres skole, er højere end alle elever samlet set. Der er nemlig 79% af modtagelsesklasseeleverne mod 75 % af alle elever, som svarer, at de tit eller meget tit er glade for deres skole. Det ses også, at den procentvise andel, som tit eller meget tit er glade for deres skole, falder til 67%, når eleverne er blevet udsluset til almenundervisningen.

Ad 2)

Andelen af elever i modtagelsesklasser, som sjældent eller aldrig føler sig ensomme i skolen, er markant lavere end alle elever samlet set. Der er nemlig alene 54% af modtagelsesklasseeleverne, som sjældent eller aldrig føler sig ensomme i skolen, sammenlignet med 79% af alle elever.

Det ses dog også, at den procentvise andel, som sjældent eller aldrig føler sig ensom i skolen, stiger markant til 73%, når eleverne er blevet udsluset til almenundervisningen. Det stemmer ikke umiddelbart overens, at modtagelsesklasseeleverne tilsyneladende er mere glade for deres skole sammenlignet med alle elever samtidig med, at modtagelsesklasseeleverne føler sig markant mere ensomme end alle andre elever.

Ad 3)

Andelen af elever i modtagelsesklasser, som sjældent eller aldrig er blevet mobbet i skolen, er markant lavere end alle elever samlet set. Der er nemlig alene 65% af modtagelsesklasseeleverne, som sjældent eller aldrig er blevet mobbet, sammenlignet med hele 92% af alle elever.

Det ses dog også, at den procentvise andel som sjældent eller aldrig er blevet mobbet, stiger markant til 89%, når eleverne er blevet udsluset til almenundervisningen. Igen er der diskrepans i forhold til modtagelsesklasseelevernes angivelse af, at de er glade for skolen.

Ad 4)

Andelen af elever i modtagelsesklasser, som føler, at de klarer sig godt fagligt i skolen, er markant højere end alle elever samlet set, eftersom 81% af modtagelsesklasseeleverne svarer, at de klarer sig godt fagligt i skolen sammenlignet med kun 75% af alle elever. Det ses også, at den procentvise andel, som svarer, at de klarer sig godt fagligt i skolen, falder til 67%, når eleverne er blevet udsluset til almenundervisningen.

Ad 5)

Andelen af elever i modtagelsesklasser, som føler, at andre accepterer dem, som de er, ligger på samme niveau (77%) sammenlignet med både elever, som er udsluset til almenundervisningen (76%), og sammenlignet med alle elever samlet set (78%).

Tabel 12 belyser, hvordan DSA-elever i modtagelsesklasser trives sammenlignet med DSA-elever, som er udsluset til almenklasser set i forhold til alle andre elever på skolerne, som har deltaget i trivselsundersøgelsen.

Tabel 12: Elevtrivsel for udslusede og ikke-udslusede elever (2016)

		DSA-elever som er i en modtagelses-klasse	DSA-elever som er udsluset til almen- eller specialklasse	Alle elever
Er du glad for din skole? (Tit + Meget tit)	Antal	71	300	14.476
	Pct.	79%	67%	75%
Føler du dig ensom? (Sjældent + Aldrig)	Antal	67	298	14.369
	Pct.	54%	73%	79%
Er du blevet mobbet i dette skoleår? (Sjældent + Aldrig)	Antal	66	297	14.252
	Pct.	65%	89%	92%
Jeg klarer mig godt fagligt i skolen. (Enig + Helt enig)	Antal	68	287	14.192
	Pct.	81%	67%	75%
Andre elever accepterer mig, som jeg er. (Enig + Helt enig)	Antal	61	288	14.196
	Pct.	77%	76%	78%

For at nuancere elevtrivslen set i forhold til elever med flygtningebaggrund viser tabel 13 en opdeling af udslusede elever mellem henholdsvis DSA-elever og flygtningeelever.

Tabel 13: Elevtrivsel for udslusede og ikke-udslusede elever, opdelt på flygtningestatus (2016)

		DSA-elever med flygtninge baggrund	DSA-elever uden flygtninge baggrund
Er du glad for din skole? (Tit + Meget tit)	Antal	23	348
	Pct.	83%	68%
Føler du dig ensom? (Sjældent + Aldrig)	Antal	21	344
	Pct.	52%	71%
Er du blevet mobbet i dette skoleår? (Sjældent + Aldrig)	Antal	21	342
	Pct.	71%	85%
Jeg klarer mig godt fagligt i skolen. (Enig + Helt enig)	Antal	20	335
	Pct.	75%	70%
Andre elever accepterer mig, som jeg er. (Enig + Helt enig)	Antal	19	330
	Pct.	74%	76%

Som det ses, er der markant forskel i antallet af respondenter uden flygtningebaggrund og antallet af respondenter med flygtningebaggrund. Dette skyldes højst sandsynligt, at flygtningebørnene alene har

opholdt sig i Danmark i kort tid og dermed ikke har haft de dansksproglige forudsætninger, som en deltagelse i trivselsundersøgelsen kræver.

Alt andet lige kan det på baggrund af disse data overordnet set konkluderes, at børnene med flygtningebaggrund:

- er markant gladere for skolen end børn uden flygtningebaggrund
- føler sig markant mere ensomme end børn uden flygtningebaggrund
- i højere grad er blevet mobbet i dette skoleår end børnene uden flygtningebaggrund
- i lidt højere grad føler, at de klarer sig fagligt godt i skolen sammenlignet med børnene uden flygtningebaggrund
- føler, at andre accepterer dem, som de er, i samme grad som børnene uden flygtningebaggrund.

Som det fremgår af bemærkningerne ovenfor, er besvarelsene ikke entydige, hvorfor det ikke er muligt at komme med entydige konklusioner. Umiddelbart tyder besvarelsene på, at der kan være sproglige og/eller kulturelle udfordringer forbundet med besvarelsen. Det er derfor vigtigt at overveje, hvilken kulturel forståelse spørgsmålene bygger på, og om det er muligt/meningsfuldt at anvende dem i en modtagelsesklassekontekst, eller om der skal udvikles en særlig undersøgelse specifikt målrettet denne målgruppe.

Desuden tyder det begrænsede respondentantal i modtagelsesklasserne på, at mange lærere ikke prioriterer elevernes deltagelse i målingen, hvilket fx kan skyldes begrænsede dansksproglige kompetencer. Det er derfor værd at overveje, om undersøgelsen fx skal oversættes, om nogle spørgsmål skal vælges ud, eller om man på anden vis kan gøre undersøgelsen tilgængelig for en større målgruppe.

Om end de ovenstående data ikke er entydige, giver de anledning til en særlig opmærksomhed rettet mod elevernes trivsel i modtagelsesklasserne samt ved overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse. Dette tyder på, at der sker et fald i elevernes trivsel i forbindelse med overgangen, ligesom elevernes vurdering af deres eget faglige standpunkt falder. Denne reaktion er måske ikke overraskende, idet eleverne går fra at have en skolehverdag i et trykt miljø med en mindre gruppe af elever, som alle lærer dansk som andetsprog, til en skolehverdag i en almenklasse med flere elever og med nye faglige udfordringer. Ikke desto mindre giver elevbesvarelsene anledning til at rette opmærksomheden mod systematikken i overgangen – både i forhold til det trivselsmæssige aspekt (elevens løbende tilknytning til almenklassen, mentorordninger mv.) og i forhold til det faglige aspekt (systematisk videndeling og samarbejde mellem lærere i modtagelsesklassen og lærere i almenklassen) med henblik på at styrke trivslen.

Den pædagogiske praksis

Det følgende afsnit går tættere på den pædagogiske praksis i modtagelsesklasserne og i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse.

Undervisningen i modtagelsesklasserne varetages af lærere eller andet personale, som gennem uddannelse eller på anden vis, er kvalificerede til opgaven. Det faktum, at modtagelsesklasserne er placeret på få enheder betyder, at man her har opbygget stor viden om og erfaring med området. Dog varierer erfaringerne fra skole til skole, da der løbende er sket en justering i placeringen af modtagelsesklasserne. Nogle skoler har dermed haft modtagelsesklasser i mange år, mens det for andre skoler er en relativt ny opgave.

I Aarhus Kommune er lærerne ansat på den skole, hvor de underviser i modtagelsesklasser, hvilket betyder, at skolelederen har det ledelsesmæssige ansvar for lærerne og undervisningen.

Helt overordnet er basisundervisningen i modtagelsesklasserne underlagt Fælles Mål, som det er tilfældet for al anden undervisning i folkeskolen. Kompetencemålene for DSA-undervisningen falder under fire kategorier; henholdsvis læsning, lytning, skrivning og tale, som alle skal knyttes tæt til skolens øvrige fag. Det samme gælder den supplerende undervisning i DSA, hvor kompetencemålene ligeledes er koblet til de fire nævnte kategorier.

Pædagogisk praksis i Aarhus Kommune

Den følgende beskrivelse af den pædagogiske praksis i modtagelsesklasserne og i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse bygger på grundlæggende viden om praksis samt perspektiver, som er fremkommet under interviews med lærere og pædagoger, som underviser i modtagelsesklasser, har modtaget udslusede modtagelsesklasseelever i almenklasser eller har modtaget modtagelsesklasseelever i SFO eller klub samt spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt lærere i modtagelsesklasser⁷.

Der er tilstræbt en bredde i perspektiver, således at data er indsamlet på tværs af trin (henholdsvis trin A, B, C og D) på skoler med forskellige profiler bl.a. i forhold til andelen af DSA-elever. Der er i interviewene lagt vægt på følgende perspektiver:

- Undervisningen i modtagelsesklasse
- Overgangen til almenklassen: Den løbende og den endelige udslusning
- Forældresamarbejde

Spørgeskemaet har primært haft fokus på den løbende og endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse.

I det følgende fremhæves hovedpointer fra de gennemførte interviews og spørgeskemaer. Det er vigtigt at pointere, at de kvalitative data repræsenterer et udpluk af perspektiver på den pædagogiske praksis. Disse giver således ikke anledning til generelle konklusioner men danner sammenholdt med øvrig viden bevæggrund for relevante refleksioner.

Afsnittet struktureres under følgende overskrifter:

- Modtagelsen af elever i modtagelsesklasse
- SFO/klub
- Undervisningen i modtagelsesklasse
- Den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse
- Den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse
- Samarbejdet med Ungdommens Uddannelsesvejledning
- Eksisterende kompetencer og behov for kompetenceudvikling
- Elevperspektiver
 - Undervisningen i modtagelsesklasse og udslusningen til almenklasse
 - Det sociale liv i skolen

Modtagelsen af elever i modtagelsesklasse

Når en elev er visiteret til opstart i modtagelsesklasse, afholdes der typisk et opstartsmøde med deltagelse af elev, forældre og en lærer fra modtagelsesklassen. Nogle skoler prioriterer desuden, at skolens ledelse er repræsenteret. Er der tale om børn med flygtningebaggrund, deltager den integrationsmedarbejder, som er

⁷ Det skal bemærkes, at responsen på spørgeskemaundersøgelsen er begrænset til 13 besvarelser fra i alt tre skoler med modtagelsesklasser, hvilket betyder, at konklusionerne ikke er repræsentative men dog giver relevante perspektiver på praksis i relation til det undersøgte område.

tilknyttet familien. Mødet har til hensigt at sikre en gensidig dialog mellem skole og hjem forud for opstart med fokus på overlevering af relevant information om skole såvel som familie/barn.

I forhold til den konkrete opstart er praksis forskellig: Nogle elever starter direkte efter opstartsmødet, andre har første skoledag nogle dage efter. På nogle skoler prioriteres det, at forældrene er med første skoledag, ligesom der på nogle skoler holdes et opfølgingsmøde med forældrene en måned efter skolestart.

Forskellen i systematikken omkring opstarten kalder på et behov for fælles retningslinjer og udbredelse af positive erfaringer med fokus på, hvorledes man som skole sikrer de bedste rammer for eleven og forældrenes første møde med skolen. Desuden har skoleledelsen en vigtig rolle i forhold til at sikre tydelighed omkring det fælles ansvar, der er forbundet med modtagelsesopgaven og den fælles forpligtelse, der ligger i at sikre, at alle børn er en del af fællesskabet på skolen.

SFO / Klub

Eleverne har mulighed for tilknytning til SFO eller klub på den skole, hvor de går i modtagelsesklasse, eller på deres distriktsskole. Nogle familier ønsker, at deres børn er tilknyttet SFO'en i deres lokaldistrikt men er udfordret af, at der er lang transporttid mellem skole og hjem. Dette kan betyde, at barnet ikke kan nå at komme i SFO i lokaldistriktet om eftermiddagen.

Indmeldingen i SFO foregår som ved alle andre børn via pladsanvisningen, hvilket kan udfordre nogle familier, som har behov for hjælp hertil.

I SFO- og klubregi er der forskel på, om og i hvilket omfang der eventuelt er et særligt fokus på de nyankomne DSA-elever. I nogle distrikter oplever man et behov for øget viden om DSA-området med henblik på at kunne optimere indsatsen. Det fremhæves som positivt, hvis SFO-/klubpædagoger også er tilknyttet undervisningen i modtagelsesklasserne og almenklasserne, da det kan være med til at styrke sammenhængen for den enkelte elev. Det fremhæves som en udfordring at undgå, at der opstår en "klub i klubben" bestående af elever eksempelvis med samme modersmål. Ikke desto mindre oplever pædagogerne, at børnene har behov for et frirum, når de kommer i SFO/klub, og derfor ofte søger hinanden. Det opleves ligeledes som en udfordring, at der ikke er tale om en rammesat kultur men snarere et fritidstilbud, hvor børnene i et eller andet omfang selv er med til at definere rammer og aktiviteter.

Endvidere følger der ikke særlige ressourcer med modtagelsesklasseeleverne – der skal ansøges til det enkelte barn. Praksis vedrørende distriktsbørn og ikke-distriktsbørn fremhæves her som en udfordring: Er der tale om ikke-distriktsbørn, som på sigt skal flytte SFO/klub, opleves det ikke altid som umagen værd at ansøge om ekstra ressourcer, fordi det opleves som en tidskrævende og omfangsrig proces.

Klubområdet vil blive beskrevet yderligere i afsnittet vedrørende FU, se s. 49.

Undervisningen i modtagelsesklasse

De overordnede rammer for klassedannelse i modtagelsesklasserne fastlægges i forbindelse med skoleårets planlægning i et samarbejde med skoleledelserne og justeres løbende i henhold til det aktuelle elevtal. Inden for disse rammer har skolerne frihed til at organisere undervisningen i forhold til eksempelvis elevgruppens sammensætning og kompetencer. Har man flere klasser på samme trin, giver det mulighed for holddeling.

Et grundvilkår for undervisningen i modtagelsesklasserne er, at eleverne befinder sig på mange forskellige faglige niveauer, ligesom nye elever uden eller med meget begrænsede dansksproglige kompetencer løbende kommer til. Dette betyder, at undervisningsdifferentieringsopgaven er stor.

Undervisningen i modtagelsesklasser er kendetegnet ved et stærkt fokus på sprog, struktur, rammer, gentagelser og forudsigelighed samt udvikling af elevernes kendskab til skolekulturen. Desuden er der i undervisningen fokus på at styrke elevernes kendskab til det nye land, som de er blevet en del af, bl.a. med fokus på samfundsforhold og traditioner. Det faktum, at der er en forholdsmæssig lille gruppe elever (pt. max 12) i klassen, fremhæver lærerne som en forudsætning for at kunne etablere den fornødne ro og regelmæssighed omkring eleverne.

På nogle skoler har man desuden gode erfaringer med tilknytningen af flersprogede lærere i relation til undervisningen af især de fagligt svageste elever.

Diversiteten i klasserne fremhæves som en udfordring såvel som et værdifuldt vilkår. Udfordringen ligger i at sikre den enkelte elevs læring – værdien ligger i den rummelighed, som kendetegner et klassefællesskab med stor sproglig og etnisk diversitet.

I forhold til undervisningens planlægning er der forskel på, om og i hvilket omfang der samarbejdes herom på tværs af modtagelsesklasserne. Der samarbejdes tilsyneladende ikke på tværs af modtagelsesklasser og almenklasser om udarbejdelse af årsplan og planlægning af undervisningen. Der er opmærksomhed omkring løbende at evaluere den enkelte elevs progression, fx med afsæt i individuelle læringsmål. Der er stor forskel på, hvilken systematik og hvilke evalueringmateriale, der anvendes, fx om der anvendes evalueringmateriale, som er særligt udviklet til DSA-området, og/eller om man som lærer eller team selv har udviklet et evalueringssystem.

Af interviewene fremgår, at den pædagogiske praksis i forhold til planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen i modtagelsesklasserne varierer fra lærer til lærer. En særlig modtagelsesdidaktik (i form af fokus på sprog, struktur osv.) fremhæves dog som grundlaget for en vellykket undervisning. Fremadrettet vil det være interessant at undersøge og udbrede viden og erfaringer inden for området med henblik på at sikre, at der blandt lærere og pædagoger i modtagelsesklasser eksisterer et fælles vidensgrundlag, som undervisningen beror på, samt at der udvikles centrale anbefalinger i forhold til den løbende evaluering af elevernes sproglige og faglige udvikling.

Tidsbegrænsningen på to år i modtagelsesklasse opleves af nogle lærere som en stressfaktor i forhold til at nå de i Fælles Mål fastlagte målsætninger. Systemet opleves som ufleksibelt, da nogle elever grundet eksempelvis afbrudt skolebaggrund, traumer mv. har behov for længere tid i modtagelsesklasse. Dette hænger ikke umiddelbart sammen med data for udslusning, som viser, at hovedparten af eleverne tilbringer mellem ½ og 1 år i modtagelsesklasse (se tabel 10 s. 35). Ikke desto mindre kalder lærernes bekymring samt det faktum, at 7 % af eleverne går over to år i modtagelsesklasse på et øget fokus på den løbende evaluering og særlige handlemuligheder, hvis en elev sprogligt og fagligt ikke udvikler sig som forventet. Dette bl.a. med henblik på at sikre en adskillelse af DSA-udfordringer og andre, eventuelt specialpædagogiske, udfordringer. Der udtrykkes endvidere bekymring over, at der ikke er PPR-ressourcer særligt målrettet modtagelsesklasserne, da nogle elever, fx flygtningebørn, som har været udsat for traumatiserende oplevelser, har store specialpædagogiske behov.

Den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse

Jf. vejledningen for undervisningen i DSA (UVM 2007) skal elever visiteret til modtagelsesklasse ligeledes tilknyttes en almenklasse med henblik på, at eleven løbende deltager i timer i almenklassen i takt med, at vedkommende vurderes at være parat hertil. I starten deltager eleverne fx ofte i praktisk musiske fag, som ikke vurderes som sprogtunge⁸ eller i fag, hvor eleven har særlige forudsætninger.

⁸ Det er imidlertid omdiskuteret, hvorvidt de praktisk musiske fag er det bedste afsæt for tilknytningen til almenklassen, da disse kan være mindre strukturerede og have rammer og regler, som de nyankomne elever ikke kender.

Interviews og spørgeskemaer viser, at praksis omkring den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse varierer meget fra skole til skole i Aarhus Kommune. Den overvejende forskel handler om, hvorvidt der er tale om distriktselever, som skal fortsætte på skolen efter forløbet i modtagelsesklasse, eller ikke-distriktselever, hvor et skoleskift er forventeligt i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse. Nogle steder har man øje for elevernes særlige kompetencer ved ankomst og sørger for udslusning i fag som fx engelsk og matematik – bl.a. også med henblik på, at de ældste elever kan gå til afgangsprøve.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at tilknytningen til almenklasse kan virke meget motiverende for eleverne, hvorfor det anføres som ærgerligt, at den tætte kobling mellem modtagelses- og almentilbud ikke prioriteres højere. Nogle steder giver man udtryk for, at eleverne fra modtagelsesklasser og almenklasser kun møder hinanden i frikvarterne. Andre lærere er meget opmærksomme på det særlige trykbehov, som de oplever hos de nyankomne DSA-elever, og giver udtryk for, at en tilknytning til almenklassen ikke vil være i overensstemmelse med barnets tarv.

Nogle steder har man erfaringer med særlige ”praktikforløb” for elever, som er ved at være udslusningsparate. Der indgås da aftale med distriktsskolen om en praktikperiode i elevens kommende klasse. Dette er imidlertid ikke en standardprocedure men ad hoc-aftaler, som indgås, hvis det er muligt, og hvis det vurderes at være meningsfuldt i forhold til den pågældende elev.

Den forskellige praksis omkring den løbende udslusning til almenområdet giver anledning til refleksioner over, hvorledes praksis skal styrkes på dette område. Fx vanskeliggøres den tætte kobling mellem modtagelsesklasse og almenklasse på nogle skoler af, at der er mange modtagelsesklasser placeret på samme sted. Desuden er der pædagogiske overvejelser forbundet med argumentet om, at mange elever på sigt ikke vil være tilknyttet modtagelsesklasseskolen. Udfordringen er dermed at få skabt en meningsfuld løbende udslusningspraksis, som kan virke både fagligt og socialt befordrende for eleverne.

Den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse

Den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse finder sted på baggrund af en faglig vurdering foretaget af lærere i modtagelsesklassen. Læring og Udviklings udslusnings- og evalueringsmateriale anvendes ofte, men ikke konsekvent. Desuden finder der ofte, men ikke altid, et overleveringsmøde mellem modtagelsesklasselærer og almenklasselærer sted. Der er forskel på, hvordan møderne forløber og hvem, der inviteres med, fx om forældre deltager, og om skoleledelsen er repræsenteret. Praksis omkring overleveringsmøderne varierer ligeledes. Der er behov for en øget systematik forbundet med udslusningen, således at kvaliteten af overleveringen sikres ved udarbejdelse af fælles retningslinjer herfor, fx i forhold til, hvilke informationer, der følger med eleven, hvem, der deltager i overleveringsmødet, hvordan, der følges op mv.

Nogle modtagelsesklasselærere afholder udslusningssamtaler med eleverne med henblik på at forberede dem bedst muligt på overgangen til almenklasse. På nogle skoler er det endvidere gældende praksis, at man mere eller mindre konsekvent, efter aftale med forældrene, udsluser eleverne en årgang under elevernes aldersmæssige årgang.

Der er forskellig praksis i forhold til elevernes opstart i almenklassen: Nogle steder gør man ikke noget særligt – andre steder taler man med klassen om de særlige vilkår, som gør sig gældende for den nye elev, der er ”på vej” i sin sprogtilegnelsesproces og etablerer eventuelt mentorordninger. Generelt er oplevelsen, at elevernes sociale integration i klassen ikke er et problem.

Anderledes ser det ud med de udslusede elevs mulighed for at deltage i faglige sammenhænge i almenklassen. Flere lærere giver udtryk for, at de udslusede elever ikke er på fagligt niveau med de andre elever i klassen, og at de derfor kan have svært ved at følge med i undervisningen, hvorfor de i nogle tilfælde

arbejder parallelt med andre materialer på et lavere niveau. Her fremhæves samarbejdet med eksisterende ressourcer på skolerne, fx læsevejleder og DSA-koordinator, som vigtigt i forhold til at sikre, at læreren i almenklassen får den fornødne sparring. Oplevelsen er, at der ikke altid er overensstemmelse mellem det billede, som lærerne fra almenklasserne har fået af elevens kompetencer i forbindelse med overleveringen, og de reelle kompetencer, som de oplever hos eleven. Når en elev udsendes fra modtagelsesklasse udløser det en ekstra ressource til skolen, som det er ledelsens ansvar at få bragt i anvendelse i forhold til den konkrete elevs behov for supplerende undervisning i DSA. Flere lærere oplever dog en manglende prioritering af området og efterlyser flere ressourcer.

Især på mellemtrinnet og i udskolingene opleves de udsendte elevers faglige udfordringer som markante. Mange grundlæggende og vigtige begreber er faldet på plads for eleverne under forløbet i modtagelsesklasse. Det er imidlertid svært for dem at følge med på samme niveau og i samme tempo som andre elever, hvilket blandt nogle lærere i almenklasserne giver anledning til refleksioner over, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at udslette elever så sent i skoleforløbet. Erfaringen er, at eleverne ofte får dårlige karakterer og er bekymrede for deres muligheder for videreuddannelse.

Denne udfordring giver anledning til et skærpet fokus på dialektikken mellem sproglig og faglig udvikling. Dels i forhold til den pædagogiske praksis i modtagelsesklasserne (hvorledes sikres det, at man arbejder sideløbende med de to processer, således at begrænsede dansksproglige kompetencer ikke spænder ben for en alderssvarende faglige udvikling?). Dels i forhold til den pædagogiske praksis i almenklassen, hvor koblingen mellem sproglig og faglig udvikling fortløbende vil være påkrævet. Det kræver en bevidsthed hos de modtagende lærere om, at udsletningen ikke er ensbetydende med, at eleverne har opnået alderssvarende dansksproglige kompetencer. Desuden lægger udfordringen op til at rette et fokus særligt mod de elever, som kommer sent i skoleforløbet, med henblik på at styrke vores viden om, hvorledes deres folkeskoleforløb og deres vej videre i uddannelsessystemet kan optimeres.

Samarbejdet med Ungdommens Uddannelsesvejledning (MSB)

Den Ungdoms-uddannelsesvejleder (herefter UU-vejleder), som er tilknyttet den enkelte skole, dækker også skolens modtagelsesklasser. Som det er gældende praksis for alle andre elever, skal skolen udarbejde en uddannelsesparathedsvurdering (UPV) for den enkelte elev i de ældste modtagelsesklasser. Intentionen hermed er bl.a. at sikre, at der ydes en særlig indsats for elever, der erklæres ikke uddannelsesparate, med henblik på, at så mange unge som muligt er uddannelsesparate efter endt folkeskoleforløb. For de ældste elever i modtagelsesklasserne er UPV'en med til at tydeliggøre de krav, der er forbundet med optagelse på en ungdomsuddannelse. For nogle elever giver den anledning til bekymringer, da det hermed bliver tydeligt for dem, at de måske ikke umiddelbart har de samme muligheder for uddannelse som deres jævnaldrende. I den forbindelse er UU-vejlederen en vigtig sparringspartner, som kan hjælpe de unge med at se muligheder og veje at gå, som de måske ikke selv har været opmærksomme på. Dette gælder også de unges forældre, som kan have behov for hjælp til at navigere i systemet: Hvorfor skal barnet fx starte i modtagelsesklasse før en ungdomsuddannelse er mulig? Hvilke ungdomsuddannelser eksisterer, og hvad kræver det at blive optaget? Nogle skoler har gode erfaringer med at invitere UU-vejlederen med på forældremøder.

Når den unge fylder 18 år, overgår vedkommende til MSB's regi, hvor det er UU-vejlederens opgave, i samarbejde med den unge, at finde mulige veje at gå. Hvis den unge er kommet sent i skoleforløbet og dermed stadig har et stort sprogstøttebehov, starter vedkommende typisk i et forløb på Lær Dansk.

Som fremhævet i afsnittet vedrørende lovgivningen for området, giver den nye lov om særlige tilbud til børn og unge under 25 år (se s. 19) nye muligheder. Det anbefales, at der på tværs af MBU og MSB arbejdes med at optimere mulighederne for de ældste modtagelsesklasseelever med henblik på styrke kontinuiteten i overgangen fra folkeskole og videre i uddannelsessystemet.

Eksisterende kompetencer og behov for kompetenceudvikling

Alle folkeskolerne har en uddannet DSA-koordinator. Koordinatorens rolle varierer fra skole til skole og afhænger af mange forhold, fx elevsammensætningen, skolens erfaring med DSA-området og lærerkollegiets kompetencer inden for området. Koordinatorerne er organiseret i et DSA-koordinatornetværk med en konsulent fra Læring og Udvikling som tovholder.

På skoleområdet har man ikke et centralt korps af sprogkonsulenter, som er tilknyttet de enkelte distrikter, som det er tilfældet på dagtilbudsområdet. Man har snarere prioriteret at kapacitetsopbygge decentralt med DSA-koordinatoren som en central figur på den enkelte skole. Desuden udbydes der løbende efteruddannelsesforløb med afsæt i erfarede behov, fx i relation til undervisningen i modtagelsesklasser. Det er skoleledelsens ansvar at sikre, at lærere, der underviser i modtagelsesklasser, har formelle kompetencer inden for DSA-fagfeltet.

Stigningen i modtagelsen af flygtningebørn har haft betydning for iværksættelse af kompetenceudviklingsinitiativer. Disse har været forankret i en arbejdsgruppe på tværs af Pædagogisk Afdeling samt med deltagelse af områdekoordinator fra Familiecenteret (MSB), som på baggrund af erfarede behov i praksis har afviklet fyraftensmøder, kursusforløb, oplæg mv.

Af interviewene fremgår det imidlertid, at dette behov stadig eksisterer. Flere og flere lærere får berøring med elever med flygtningebaggrund i takt med udslusningen fra modtagelsesklasserne, hvilket giver anledning til bekymring for den særlige pædagogiske opgave, der kan være forbundet hermed, fx hvis barnet har psykiske (evt. traumerelaterede) problemer. Endvidere udtrykkes der behov for øget viden om antiradikalisering med fokus på, hvornår elevens adfærd kræver særlig opmærksomhed og eventuel handling.

Behovet for den fortløbende kompetenceudvikling eksisterer i modtagelsesregi såvel som i almenregi.

I modtagelsesklasserne oplever man, at de tilknyttede lærere ikke nødvendigvis har en grundlæggende viden om DSA-feltet. Det gælder fx faglærere, som kan have behov for en fagspecifik introduktion til DSA-området med henblik på at kunne koble den sproglige og den faglige dimension af undervisningen. Behovet for kompetenceudvikling hænger sandsynligvis sammen med den markante udvikling i antallet af modtagelsesklasserne de seneste år (se figur 4, s. 21), som betyder, at flere lærere har fået berøring med undervisningen i modtagelsesklasserne. Endvidere kan der være udfordringer forbundet med, at linjefagsuddannelsen i Dansk som andetsprog ikke længere eksisterer på læreruddannelsen, hvorfor der ikke længere uddannes lærere med specialistkompetencer inden for området⁹.

En optimal udnyttelse af klubpædagogernes kompetencer i forhold til den konkrete målgruppe giver endvidere anledning til kompetenceudviklingsforløb målrettet denne faggruppe.

Flere modtagelsesklasselærere giver udtryk for et ønske om mere videndeling på tværs af skoler med modtagelsesklasser. Det kunne være i form af et formaliseret netværkssamarbejde for lærere på de forskellige trin. Lige nu er praksis, at lærerne tilknyttet trin C og D mødes en gang årligt, mens der for de andre trin ikke eksisterer et formaliseret samarbejde.

I forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse er der behov for, at nogle lærere på de modtagende skoler bliver klædt bedre på til at modtage, understøtte og følge de udslusede elevs sproglige og faglige progression. På nogle skoler har man store erfaringer med DSA-området, hvilket bl.a. afspejler sig i skolens profil: Er der tale om en skole med en stor andel af elever med DSA, er tendensen, at lærere i almenundervisningen er vant til at tænke DSA ind som en dimension i undervisningen, fx i form af et konstant

⁹ Alle nyuddannede lærere deltager imidlertid i modulet "Undervisning af tosprogede elever", som sammen med fem andre moduler udgør faget "Lærers grundfaglighed" (VIA 2016). Det betyder, at alle nyuddannede lærere har et kendskab til DSA-området, men ingen uddannes med specialistkompetencer (svarende til linjefag).

fokus på udvidelse af elevernes begrebsverden. Begrænset erfaring og/eller begrænsede kompetencer kan udmønte sig i en følelse af utilstrækkelighed blandt de lærere, som modtager udslusede elever, idet de ikke føler sig i stand til at understøtte eleverne optimalt. Dette giver anledning til et fokus på den brede kompetenceudvikling i forhold til DSA som en dimension i undervisningen – og dermed en udbredelse af DSA-kompetencer fra specialistkompetencer til almenkompetencer.

Elevperspektiver

Afsnittet bygger på interviews med DSA-elever, som enten går eller har gået i modtagelsesklasse. Interviewene er foretaget med henblik på at sikre målgruppen en stemme i analysen: Hvordan opleves modtagelsesklasseforløbet for den målgruppe, som det har til hensigt at hjælpe i gang med skoleforløbet? Hvilke positive erfaringer har eleverne gjort sig, og hvilke udfordringer oplever de?

Helt grundlæggende giver de adspurgte elever udtryk for, at de er/var glade for at gå i modtagelsesklasse. Derudover er der, som det er tilfældet med alle andre børn, stor forskel på, hvad der opleves som positivt, udfordrende, spændende, kedeligt, nemt, svært osv.

Undervisningen i modtagelsesklasse og udslusningen til almenklasse

Den sproglige dimension af undervisningen fremhæves som en særlig udfordring – især i starten af modtagelsesklasseforløbet, hvor der ikke eksisterer et fælles kommunikationssprog, medmindre eleven taler engelsk. Det manglende fælles kommunikationssprog kan let føre til misforståelser, hvorfor det opleves som en stor hjælp, hvis der ind i mellem er tilknyttet en lærer, som taler elevens modersmål. Desuden kender lærerne ikke altid elevens sproglige og faglige niveau i starten, hvilket kan gøre det vanskeligt at ramme det rigtige niveau. Den faglige viden fra hjemlandet fremhæves som værdifuld, fordi den betyder, at det ikke nødvendigvis er svært at følge med i undervisningen.

Eleverne oplever, at de ikke altid har den samme fagrække, som de kender fra hjemlandet, men synes dog, at de lærer mange nyttige ting i modtagelsesklassen. Det gælder især grammatik, læsning og at tale dansk. Desuden handler undervisningen om noget, de kan bruge i deres liv. Det faktum, at der løbende kommer nye elever til, som endnu ikke taler dansk, fører ifølge nogle elever til, at undervisningen går for langsomt.

Forholdet mellem lærere og elever i modtagelsesklasserne fremhæves som meget betydningsfuldt: Lærerne er hjælpsomme, hvis der opstår problemer, og det opleves som en god ting, at man løbende har elevsamtaler.

Udslusede elever giver udtryk for at have lært meget efter opstarten i almenklasse. En elev beskriver, hvorledes han var på besøg sammen med sine forældre i almenklassen og fik de bøger med hjem, som der arbejdes med i klassen. På den måde havde han mulighed for at forberede sig på opstarten. Han kendte de fleste elever i forvejen – både fra klub og fra idrætsundervisningen, som modtagelsesklasserne og almenklasserne har sammen på den pågældende skole. Alligevel var han meget nervøs, men det gik over efter en uge.

Der er forskel på den supplerende støtte, som eleverne får i forbindelse med udslusningen. Nogle elever giver udtryk for, at de ikke får ekstra støtte ud over lektiehjælp, andre får i starten supplerende undervisning uden for den almindelige undervisning.

Det sociale liv i skolen

Eleverne giver udtryk for, at de lærer rigtig meget af hinanden i skolen – og ikke kun i undervisningen men også i frikvarterne, hvor ”nye” modtagelsesklasseelever oplever, at de ”gamle” elever hjælper dem med at oversætte og lære nye ord. Derfor fremhæves blandingen af elever med og uden dansksproglige kompetencer som vigtig, fordi man kan lære meget fra hinanden. Eleverne oplever det som en udfordring, at de er på forskellige sproglige og faglige niveauer. Nogle synes det er godt, fordi man kan lære af hinanden.

Modtagelsesklassernes spænd over tre klassetrin kan være en udfordring for de elever, der enten er yngre eller ældre end flertallet i klassen. Det kan betyde, at man i fritiden søger andre relationer end ens klassekammerater. Desuden oplever nogle elever et meget stærkt hierarki, bl.a. mellem modtagelsesklasser og almenklasser og beskriver, at der er meget ballade, hvor de stærke mobber de svage. Ifølge nogle er der status forbundet med udslusningen til almenklasse, hvilke kan få konsekvenser for de hidtidige sociale relationer, fordi de udslusede elever ikke længere søger deres gamle kammerater fra modtagelsesklasserne.

Forældresamarbejde

Fundamentet for et godt skole-hjem-samarbejde etableres i modtagelsesklasseforløbet. Derfor gør man på skolerne meget ud af samarbejdet med de nyankomne familier. Fokus er rettet mod at give forældrene en grundlæggende forståelse for barnets skoleforløb og for samarbejdet mellem skole og forældre.

Som det fremgår af beskrivelsen af den pædagogiske praksis, indgår samarbejdet med forældrene som et opmærksomhedspunkt – især i forbindelse med opstarten i og udslusningen fra modtagelsesklasse. Det kræver en særlig opmærksomhed at sikre, at forældrene forstår og føler sig trygge ved det skoleforløb, som barnet indgår i. Netop mødet mellem forældre, modtagelsesklasselærer og almenlærer i forbindelse med overgangen er værdifuldt, fordi det viser forældrene, at der er tale om et sammenhængende skoleforløb, om end barnet skal skifte klasse og eventuelt skole efter endt forløb i modtagelsesklasse.

Nogle forældre kan have svært ved at forstå modtagelsesklassekonceptet, og at deres barn måske ikke skal starte skoleforløbet på distriktsskolen. Modtagelsesklassen opleves ikke altid som ”rigtig” skole, og nogle forældre kan have travlt med at få deres barn videre i almensystemet – fx fordi de kan have svært ved at forstå logikken i, at barnet skal tilegne sig dansk i en kontekst, hvor ingen af eleverne har dansk som modersmål. Derfor er dialogen både i opstarten og løbende i takt med, at barnet gennemgår en udvikling afgørende.

Hyppeghed og frekvens for samtaler med forældrene varierer. Det opleves som en udfordring, at forældre og lærere ikke har et fælles kommunikationssprog, idet det vanskeliggør den løbende og uformelle dialog om barnets udvikling og trivsel.

På nogle skoler har man udviklet procedurer, som letter forældresamarbejdet. Eksempler på dette kan være, at skolen påtager sig ansvaret for at oversætte forældres beskeder i kontaktbog/på ForældreIntra, hvis forældrene endnu ikke taler/skriver dansk, at tosprogede medarbejdere SMS'er til forældrene i forhold til arrangementer mv., at forældrene inviteres med ind i undervisningen i forbindelse med barnets opstart, så de får et indblik i skolehverdagen, at skolen påtager sig den koordinerende funktion og fx ringer til sprogskolen, hvis forældrene skal have fri for at deltage i et arrangement. I forhold til den ældste elevgruppe kan der være behov for at udvide forældrenes kendskab til uddannelsessystemet, fx via UU med henblik på at øge forståelsen for ”vejene” gennem systemet.

Opmærksomhedspunkter

I forbindelse med ankomsten til Aarhus kan det for nogle forældre være svært at navigere i visitationssystemet, hvorfor de henvender sig til flere forskellige instanser (visitationscentre, forvaltning, distriktsskole), hvilket i nogle tilfælde fører til, at der arbejdes med sagsbehandling i flere spor sideløbende.

Ved visiteringen af skoletilbud til DSA-børn med behov for basisundervisning ses der på den enkelte elevs skolebaggrund, læringsmæssige forudsætninger og fremadrettede behov. Målet med de differentierede tilbud er at give eleverne de bedst mulige læringsmæssige rammer. Der kan dog stilles spørgsmålstegn ved denne differentiering set i lyset af diskursen om 'den udelte folkeskole' og inklusionsdagsordenen, som ellers dominerer folkeskolens praksis. Argumentet for de differentierede tilbud skal findes i den logik, at målet om at sikre lige muligheder for alle (95 % målsætningen) kræver forskellige pædagogiske indsatser. For at kunne vurdere effekten af de differentierede modtagelsesklassetilbud anbefales det, at den systematiske viden om området optimeres ved at styrke det samlede datagrundlag. Der bør desuden være et øget fokus på effekten af indsatser målrettet den ældste elevgruppe set i forhold til elevernes uddannelsesparathed.

Ved eventuelt forslag om omorganisering af modtagelsesklasseområdet, herunder hvor modtagelsesklasserne fysisk skal placeres, er det vigtigt, at der fortsat tages hensyn til bl.a. lokalekapacitet, lokalområde, erfaringer med DSA-området samt muligheden for at have flere trin samlet, således at eleverne så vidt muligt undgår et skoleskifte i forbindelse med oprykning til næste modtagelsesklassetrin.

Af afsnittet vedrørende modtagelsesklasseområdet i tal fremgår det, at vi på baggrund af data kan give et overordnet indblik i området. Afsnittet afspejler dog ligeledes et behov for at udvikle en samlet plan for en styrkelse af datagrundlaget for området fx med fokus på effekten af de differentierede tilbud, samt den differentierede målgruppes udbytte af de etablerede tilbud.

Planen for datagenerering skal naturligvis funderes i en vurdering af, hvilke data det giver mening at følge i forhold til den konkrete målgruppe. Væsentlige fokusområder kan fx være trivsel, resultater ved afgangsprøven, vejen videre i uddannelsessystemet, socioøkonomiske betingelser for DSA-elevs succes i uddannelsessystemet mv.

Afsnittet vedrørende den pædagogiske praksis afspejler, at der eksisterer mange forskellige pædagogiske initiativer på skolerne, som har til formål at understøtte DSA-eleverne bedst muligt i forbindelse med modtagelsesklasseforløbet, udslusningen til og opstarten i almenklassen. Der er imidlertid behov for at rette fokus mod udbredelse af en systematisk pædagogisk modtagelsespraksis, som understøtter elevernes sproglige og faglige udvikling, og hvor systematikken omkring den løbende evaluering af elevens faglige og sproglige progression i modtagelsesforløbet samt i forbindelse med udslusningen til almenklasse udvikles. Afsnittet giver endvidere anledning til et skærpet fokus på samarbejde på tværs af skoler med modtagelsesklasser (netværksdannelse) og på tværs af modtagelsesklasser og almenklasser.

Som det fremgår er dialogen med de nyankomne forældre afgørende med henblik på at sikre en fælles forståelse af og en fælles opbakning til barnets skoleforløb. Udfordringen kan være at sikre, at forældrene ikke mødes med et hav af informationer, men at samarbejdet bygger på en gensidighed, hvor forældrenes ressourcer bringes aktivt i spil i mødet med den nye institutionskultur.

Dette giver anledning til at tænke i nye modeller for samarbejdet mellem skole og hjem. Kunne man fx arbejde med mentorforløb for hele familien, således at familien oplever en kontinuitet i dialogen mellem skole og hjem – evt. faciliteret af andre familier i lokalområdet med børn på samme skole?

Fritids- og Ungdomsskoleområdet

Fritids- og Ungdomsskoleområdet i Aarhus Kommune har fritidstilbud til børn og unge mellem 10 og 18 år i form af klubvirksomhed, ungdomsskoler og pædagogisk ledede legepladser. I det følgende beskrives FU's indsatser i forhold til børn og unge med DSA, herunder flygtningebørn. Kapitlet indledes med et blik på lovgivningen for området, herefter følger den nuværende organisering og praksis samt en opsummering af særlige opmærksomhedspunkter.

Lovgivning

Kommunerne skal jf. dagtilbudsloven sørge for, at der er de nødvendige klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge. Kommunen skal også sørge for, at der er det nødvendige antal pladser i særlige klubtilbud til større børn og unge, der på grund af betydelig og varig nedsat fysisk og psykisk funktionsevne har et særligt behov for støtte (LBK nr. 248, § 4).

Kommunen skal jf. lov om ungdomsskoler også sikre kommunens unge et alsidigt tilbud om ungdomsskolevirksomhed. Tilbuddet skal være åbent for unge mellem 14 og 18 år i kommunen. Ungdomsskolen skal overordnet give unge mulighed for at fæstne og uddybe deres kundskaber, give dem forståelse for og dygtiggøre dem til samfundslivet og bidrage til at give deres tilværelse forøget indhold samt udvikle deres interesser for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund (LBK nr. 375, § 1).

I henhold til Lov om Ungdomsskoler har Byrådet vedtaget en plan for fritids- og ungdomsskoleområdet, som indeholder bestemmelser om kommunens ungdomsskoleordning – "FU-planen i Aarhus".

Nuværende organisering og praksis

FU-området i Aarhus er i henhold til Byrådets beslutning den 27. august 2014 organiseret i fire geografiske områder: Syd, Nord, Vest og Gellerup/Toveshøj.

De almene tilbud inden for FU-området er for børn og unge fra 5. klasse til 17 år¹⁰. Fritidsklubberne er målrettet 4. til 6. klasse. Ungdomsklubberne og ungdomsskolerne målrettet børn og unge fra 7. klasse til og med 17 år. Børn og unge med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse kan benytte FU-områdets tilbud til og med det 20. år.

Aktiviteterne er målrettet til de forskellige aldersgrupper, så det er attraktivt for både den yngste og den ældste del af målgruppen at benytte tilbuddet.

Hvert område er inddelt i et antal fritidscentre, der hvert er ledet af en fritidsleder. Hvert fritidscenter består som hovedregel af to lokaldistrikter (skoledistrikter) med et fritidstilbud i hvert distrikt. Fritidslederen er ansvarlig for aktiviteter og indsatser for fritidscenterets børn og unge.

FU har en særlig opgave og et særligt potentiale i forhold til at sikre, at alle børn og unge kan indgå på lige fod i de forskellige klubber, ungdomsskoletilbud og legepladser.

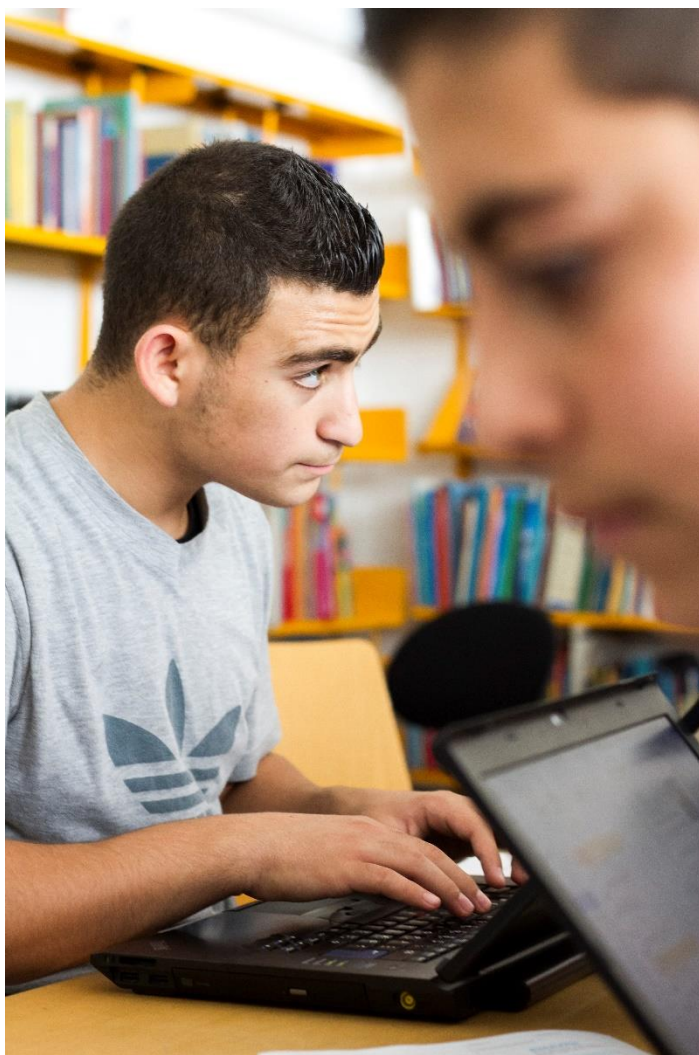
FU-områdets opsøgende indsats

På tværs af byens fire FU-områder er der tilknyttet teams af opsøgende medarbejdere, som skal formidle kontakt til børn og unge, der ikke indgår i fritidstilbud, foreningsliv eller andre fællesskaber efter skoletid. De opsøgende medarbejdere sikrer, at FU-områdets samlede tilbud er involveret i det lokale kriminalpræventive

¹⁰ Fra skoleåret 2017/2018 udvides målgruppen til at gælde børn fra 4. klasse

samarbejde, de særlige socialt forebyggende indsatser mm. Der er pt. intet særligt fokus på gruppen af nyankomne børn og unge med DSA. Arbejdet med denne målgruppe er en del af den generelle opsøgende indsats i det offentlige rum, i byens boligområder og ungdomskulturelle arenaer.

I arbejdet med børn og unge med DSA har FU-området ikke iværksat særlige tiltag. Der er dog enkelte steder, hvor klubberne indgår i konkrete aktiviteter og lokale indsatser omkring sprogstøtte, proces- og metodekonsultation for pædagogiske medarbejdere, ungdomsskolehold med særligt tilrettelagt undervisning i dansk, løbende kontakt og vejledningstilbud. I enkelte klubber er der kontakt med integrationsmedarbejdere i MSB. Flere klubber har tilknyttet medarbejdere med særlige kompetencer inden for interkulturel pædagogik, og/eller som er arabisktalende.

Visitation og pædagogisk praksis

Som det er tilfældet for alle andre børn, er det Pladsanvisningen, som foretager indmeldelse i klubtilbud for DSA-børn, herunder flygtningebørn. I forhold til flygtningebørn modtager Pladsanvisningen oftest ansøgninger direkte fra integrationsmedarbejderne i MSB. Her sker der dog ikke en visitation, som det er tilfældet på dagtilbudsområdet, da forældre til børn i klubalderen har krav på, at barnet optages i et klubtilbud på den skole, hvor barnet er indskrevet i modtagelsesklasse eller på distriktsskolen.

Den daglige praksis i klubberne er forskellig. Af interviews foretaget som et led i analyseprocessen og i forbindelse med arbejdet med den tværmagistratslige Flygtningehandleplan er der fremkommet forskellige perspektiver på den pædagogiske praksis, som præsenteres i det følgende.

Hverdagen i klubregi bærer præg af, at der er tale om et fritidstilbud, som adskiller sig fra den strukturerede og rammesatte hverdag, som børnene og de unge oplever i skoleregim. En del af klubbens funktion er dermed at give børnene og de unge frihed til at socialisere. Det kan dog være udfordrende for nogle børn og unge at navigere i den ikke så strukturerede hverdag,

ligesom en tendens kan være, at der forekommer tydelige grupperinger, som fx afspejler børnene og de unges etniske oprindelse. Nogle børn og unge opsøger fx andre, der taler samme modersmål.

I klubregi har man oplevelsen af, at modtagelsesklasseleverne gerne vil klubmiljøet, og at de ligeledes gerne vil lære mere dansk. Samarbejdet mellem modtagelsesklasselærere og klubpædagoger anses for meget værdifuldt i forhold til at kunne tage bedst muligt imod og hånd om modtagelsesklasseleverne i klubregi. Personalet giver dog også udtryk for, at de ikke føler sig klædt på til sprogstimuleringsopgaven og gerne vil

have øget viden om, hvorledes de kan være med til at understøtte de nyankommne DSA-børn og unges læring og sproglige udvikling.

Man har gode erfaringer med at udbyde danskundervisning til en gruppe af de ældste elever fra modtagelsesklasserne, som har samme modersmål, med tilknytning af dansklærer såvel som medarbejder, der taler elevernes modersmål.

Forældresamarbejde

Mange forældre til nyankommne børn og unge med DSA har behov for en grundig introduktion til FU-området. For mange er klubkonceptet et ukendt fænomen, og forældrene mangler således den fornødne forforståelse til at kunne se tilbuddet i en trivsels- og læringsmæssig kontekst.

Selve indmeldingsproceduren giver anledning til udfordringer, fordi indmeldingsblanketten ikke er oversat til målgruppens sprog, hvorfor mange familier ikke selv har mulighed for at sørge for digital indmelding. De mest ressourcestærke familier søger hjælp, fx i form af åben rådgivning på Dokk1, som er et særligt MSB-tilbud målrettet flygtningefamilier, mens de mere ressourcetsvage familier har behov for en mere håndholdt assistance.

De FU-tilbud i Aarhus Kommune, som gennem årene har haft DSA-børn og unge som målgruppe og medlemmer, vægter tæt, systematisk og vedholdende forældresamarbejde højt. Uden et tæt personligt/individuel forældresamarbejde vil fastholdelse og accept af fritidstilbuddenes aktiviteter og samvær ofte være vanskeligt.

Opmærksomhedspunkter

På baggrund af interviews foretaget med klubmedarbejdere samt arbejdet med den tværmagistratslige Flygtningehandleplan fremgår det, at der er en række opmærksomhedspunkter, som kan tænkes ind i forhold til styrkelsen af en sammenhængende og by-dækkende FU-indsats for nyankommne DSA-børn og unge. Behovet herfor er øget i takt med den spredte boligplacering af flygtningefamilier, som betyder, at flere FU-tilbud har eller vil få berøring med målgruppen.

Der efterlyses en fælles koordinering på tværs i forhold til *skole-* og klubstart, hvilket kan give anledning til et styrket samarbejde mellem forældre, FU, MSB (integrationsmedarbejdere) og modtagelsesklasseområdet. Man oplever pt. en tilstrømning til "centrale" klubber som klubberne i Læssøesgade og Gellerup, selvom de unge ikke er boligplacerede i disse områder. Denne tendens tolkes som udtryk for, dels at nogle unge er tilknyttet modtagelsesklasser i disse områder, dels at de unge opsøger miljøer, hvor de kan spejle sig i andre, der har en baggrund, der ligner deres egen. Dette giver en skævvridning i forhold til klubbernes kapacitet, ressourcetildeling (der ikke nødvendigvis matcher den konkrete målgruppe, som søger om optagelse i klubben) samt de unges integration i det lokalmiljø, hvor de bor.

Hos nogle af de nyankommne unge oplever klubpersonalet store frustrationer, som ifølge personalet er funderet i en følelse af "forkerthed", der opstår på baggrund af de unges bevidsthed om, at de ikke har samme muligheder som alle andre unge.

Personalet oplever, at de unge eksempelvis er frustrerede over ikke at være erklæret uddannelsesparate, fordi de i første omgang har behov for et (i nogle tilfælde længere) forløb i modtagelsesklasse.

I en klub har man gode erfaringer med etablering af ungdomsskolehold særligt målrettet de unge, som er kommet til Danmark sent i deres skoleforløb. Dialogen er her det bærende element, og fokus er rettet mod

de emner, som optager de unge i forbindelse med deres møde med det danske samfund. Desuden er man opmærksom på at inddrage rollemodeller, som kan være med til at give de unge et mere nuanceret og mulighedsorienteret syn på fremtiden.

I forhold til en videreudvikling af en bydækkende FU-indsats målrettet nyankomne børn og unge anbefales det bl.a. at arbejde med at indsamle og dele viden og erfaringer med henblik på at styrke børnene og de unges oplevelse af tilhørsforhold i deres lokalområde.

Indsatser i Pædagogisk Afdeling

I de foregående tre kapitler har fokus været rettet mod henholdsvis dagtilbuds-, skole- og FU-området, hvormed hensigten har været at kortlægge de konkrete pædagogiske tilbud, som børn, unge og familier møder i forbindelse med deres ankomst til Aarhus Kommune. I det følgende beskrives henholdsvis PPR's, Sundhedsplejens og Tandplejens ydelser rettet mod målgruppen. Det er her vigtigt at være opmærksom på, at afdelingernes generelle ydelser er målrettet *alle* børn, unge og deres familier. Fokus i det følgende vil være rettet mod de ekstraordinære indsatser, som afdelingerne tilbyder – primært i relation til erfarede behov hos børn, unge og familier med flygtningebaggrund.

PPR

PPR's ydelser dækker alle børn og unge (0-18 år), hvilket betyder, at daginstitutioner og skoler har samme muligheder for at søge bistand til DSA-børn, herunder flygtningebørn, som det er tilfældet med alle andre børn, hvor barnets udvikling giver anledning til det.

Til understøttelse af dagtilbud og skolers indsatser for flygtningebørn har PPR endvidere etableret et flygtningetovholdersteam, der specifikt er kompetenceudviklet inden for området. Dette team består af en psykolog fra hvert af de fire PPR team, en tovholder på tale- hørekonsulentområdet, en tovholder på det specialpædagogiske område og en tovholder på klubområdet.

Teamets opgaver er at give sparring og rådgivning samt at videndele med det pædagogiske personale, herunder fx om traumatiserede børn og unge og samarbejde med traumatiserede forældre.

Flygtningebørn med behov for særlig specialpædagogisk støtte

Som det generelt er tilfældet med andre børn, er det muligt at visitere flygtningebørn fra 0 år til skolestart med vidtgående støttebehov til særlig støtte, hvilket kan udmønte sig i ekstra støtte i det almindelige dagtilbud eller en plads i en specialinstitution. I 2015 var der tre flygtningebørn med vidtgående handicap ud af de i alt 68 modtagne (4,4 %).

Sammenlignet med alle børn er det en væsentligt større andel, som har behov for og får tildelt støtte. Merudgiften til flygtningebørn svarer dermed til at være ca. 4 gange større end for et gennemsnitligt barn. Dette er beregnet på baggrund af et spinkelt talmateriale på tre børn, men PPR's erfaring fra praksis er, at tallet er retvisende.

På skoleområdet er ca. 5 % af de udslusede modtagelsesklasselever visiteret til specialklasse/-skole i perioden 2007/08 til 2015/16. Her er der tale om alle børn i modtagelsesklasserne, ikke blot børn med flygtningebaggrund. Til sammenligning visiteres kun ca. 4 % af alle elever til specialklasse/-skole.

Dette skal ses i lyset af, at de elever, der blev udsluset frem til 2015/16 typisk er ankommet i 2013/14 og tidligere. I perioden fra 2013/14 og frem har flygtningebilledet imidlertid ændret sig, og derfor er

forventningen, at børn med flygtningebaggrund fremover får større behov for særlig støtte i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse, fx grundet reaktioner på traumatiserende oplevelser.

Dermed forventes det, at en endnu større andel af elever med flygtningebaggrund bliver visiteret til specialklasse eller specialskole. For de flygtningebørn, der er ankommet i 2015, er ca. 4 % startet direkte i specialklasse/-skole (5 elever ud af 121 elever), hvilket er et forholdsvist højt niveau allerede, før eleverne har gået i modtagelsesklasse.

Når flygtningebørnene skal udsleses fra modtagelsesklasse, er der en forventning om, at yderligere flygtningebørn bliver indskrevet i et specialundervisningstilbud. Mange af de flygtningebørn, som er ankommet fra 2015 og frem, er imidlertid stadig i modtagelsesklasserne. Derfor er der ikke konkrete opgørelser, men et forsigtigt bud er, at overrepræsentationen i specialklasse/-skole for alle elever med flygtningebaggrund ender på ca. seks gange et gennemsnitligt folkeskolebarn, hvor kun ca. 4% kommer i specialklasse/-skole.

Ovenstående er baseret på det begrænsede datamateriale, der er til rådighed, men PPR er i samarbejde med MSB i gang med at skabe grundlag for at have et mere kvalificeret datamateriale i fremtiden. På baggrund af de tilgængelige data samt erfaringer og oplevelser i modtagelsesklasserne og på dagtilbudsområdet er det dog PPR's vurdering, at kommunens udgifter til flygtningebørn på skoleområde samlet set skal beregnes til at være ca. 6 gange større pr. flygtningebarn.

Opmærksomhedspunkter

Netop specialområdet udgør et fokus i den tværmagistratslige Flygtningehandleplan, hvor en af de konkrete idéer til optimering af flygtningebørns vej ind i det danske samfund handler om etablering af såkaldte observationsmodtagelsesklasser for DSA-elever med særlige behov, herunder flygtningebørn. Idéen er at visitere børn med særlige udfordringer i form af fx opmærksomheds-, koncentrations-, indlærings- og/eller adfærdsvanskeligheder til et særligt modtagelsesforløb. Målet med forløbet er dels at give børnene mulighed for at falde til ro og føle sig trygge, dels at fagprofessionelle får mulighed for at vurdere barnets kompetencer og udfordringer med henblik på at kunne tilbyde dem det bedst mulige skoletilbud. Hermed er det intentionen at optimere det faglige grundlag for at kunne tilbyde børn det bedst mulige skoletilbud i forbindelse med ankomsten til kommunen.

Sundhedsplejen

Sundhed og Trivsel arbejder med sundhedsfremmende, forebyggende og indgribende indsatser som dækker alle børn og unge i et 0-18 års perspektiv. Tidlig indsats og forebyggelse samt forældre som ressource er grundlæggende præmisser for arbejdet i Sundhed og Trivsel. Familier med DSA, herunder flygtningefamilier, modtager således i første omgang almene sundhedsfremmende indsatser og derudover ved behov tillige forebyggende og indgribende indsatser, ligesom alle andre familier i Aarhus Kommune.

Sundhedsplejen registrer børns modersmål som en del af de almindelige registreringer på de enkelte børn under et år, og der sker således ikke en særskilt registrering af flygtningebørn.

Når flygtningefamilier med børn under et år eller gravide mødre med særlige behov visiteres til boligplacering i kommunen, modtager Sundhedsplejen oplysninger fra integrationsmedarbejdere, som er tilknyttet familierne. Sundhedsplejen aflægger hjemmebesøg, som følges op af behovsbesøg, såfremt barnet og/eller familien vurderes udsat. Der er typisk en tolk med ved besøg i hjemmet. Familien tilbydes deltagelse i Sundhedsplejens "åbent hus"-arrangementer, hvor de kan søge vejledning og støtte. Desuden tilbydes der deltagelse i mødregrupper.

I august 2015 blev der etableret et samarbejde mellem sociallæger fra Sociallægeinstitutionen, MSB, og en Børn- og Ungelæge fra MBU omkring flygtningefamilier. Her varetages en helbredsundersøgelse af de nyankomne flygtninge, herunder også en vurdering af deres generelle trivsel. Egen læge, integrationsmedarbejder samt familierådgiver får skriftlig journalkopi af helbredsundersøgelse.

I forhold til dagtilbuds- og skolebørn varetager Sundhedsplejen både generelle og specifikke indsatser. På dagtilbudsområdet er der dels årlige formaliserede møder både på dagtilbudsniveau og i den enkelte dagtilbudsafdeling. Dels afholdes der overgangsmøder for udsatte børn eller børn med opmærksomhedspunkter, når barnet overgår fra hjem til dagtilbud. Endelig varetager Sundhedsplejen afklarende individuelle undersøgelser og besøg i hjemmet ved behov og ved henvendelse fra dagtilbud.

I skoleregi foretages der individuelle undersøgelser på henholdsvis 0., 6. og 9. klassetrin. Barnets og den unges generelle udvikling og trivsel vurderes. I 0. klasse sker dette i fællesskab ved en sundhedssamtale mellem barn, forældre og sundhedsplejerske. På 6. og 9. klassetrin deltager børnene uden deres forældre. Der anvendes tolk ved behov. Desuden gennemføres klassebaserede sundhedspædagogiske aktiviteter. Ved behov eller efter henvendelse fra skole, barn, forældre eller integrationsmedarbejder tilbyder Sundhedsplejen en individuel støtte af sundhedsmæssig karakter. Ved behov inddrages andre relevante fagpersoner.

Sundhed og Trivsel tilbyder endvidere en række understøttende indsatser, som de nyankomne børn og familier kan profitere af på lige fod med alle familier i Aarhus Kommune. Det gælder fx Familieiværksætterne, som er et familiegruppebaseret og netværksdannende læringsforløb i barnets første 1,5 leveår samt to Sundhedshuse i Område Sydvest, hvor familierne kan møde sundhedsplejersker og andre fagpersoner mv.

Opmærksomhedspunkter

I forhold til målgruppen kan der opleves kommunikative udfordringer i forældresamarbejdet, som kan udmønte sig i, at forældre føler sig nødsagede til at bruge deres børn som tolke i hjemmet, ligesom familiernes deltagelse i gruppeforløb kan kompliceres af forskellige sproglige forudsætninger og behov for tolk på flere forskellige sprog.

Endvidere kan forskellige sundhedsopfattelser give anledning til udfordringer i samarbejdet med hjemmet. Fx kan kulturelle forskelle gøre det vanskeligt at samarbejde tæt med familierne, når tidlig opsporing og indsats i forhold til psykiatriske udfordringer hos børn kommer på tale.

I forbindelse med registrering af nyankomne DSA-familier, herunder flygtningefamilier, kan det være interessant at følge, hvilke tilbud i Sundhed og Trivsel de enkelte familier benytter sig af.

I forhold til det fremadrettede fokus er det vigtigt fortsat at være opmærksom på, hvorledes samarbejdet mellem de forskellige afdelinger i MBU og på tværs af magistratsafdelingerne kan styrkes. Sundhedsplejen har en løbende kontakt med de nyankomne familier med småbørn og udgør således et vigtigt og naturligt bindeled mellem familie og dagtilbud. Den tætte kontakt giver desuden gode forudsætninger for etablering af et tættere samarbejde om en styrket tidlig indsats for DSA-børn uden for dagtilbud.

Tandplejen

Kommunal tandpleje for børn og unge er behovsorienteret og skal tilbyde et opsøgende, forebyggende og behandlende tandplejetilbud tilpasset det enkelte barn. DSA-børn har samme adgang til tandplejeydelser som alle andre børn.

For flygtningebørns vedkommende er der etableret et tværfagligt samarbejde med MSB, som sikrer, at Tandplejen får direkte besked, når børnene ankommer til kommunen. Den kommunale tandklinik samarbejder med integrationsmedarbejderen, som sikrer kommunikationen med familien og understøtter et fremtidigt samarbejde. Hele familien indkaldes samlet til tandklinikken med deltagelse af integrationsmedarbejder og evt. tolk med henblik på undersøgelse og udredning af børnene og de unges tandsundhed. Ved første besøg forsøges desuden etablering af smertefrihed ved behov. Der udarbejdes en tandplejeplan for fremtidige besøg, og herudover informeres forældrene om tandplejetilbuddet, tandbørstning mv.

Ved familiens første besøg spørges også til forældrenes tandstatus og deres eventuelle behov for smertelindrende behandling. På basis af dette træffer integrationsmedarbejderen de nødvendige foranstaltninger vedrørende tandbehandling af forældre.

Opmærksomhedspunkter

Det kan være en særlig udfordring at yde tandpleje til flygtningebørn. Opgaven er mere tidskrævende, blandt andet fordi udredning og tandbehandling kræver deltagelse af tolk. Mange flygtningebørn har dårlige oplevelser med sig og er angst for at komme på tandklinikken, så omhyggelig tilvænnelse for at skabe tryghed er nødvendig, før eventuel behandling er mulig. Hos en del af flygtningebørnene ses et stort akut behandlingsbehov, og det kan være nødvendigt at behandle i narkose.

Kommunikationen med familierne kan kompliceres af kulturelle forskelle i sundhedsopfattelse. Dette kommer især til udtryk i forhold til samarbejde om forebyggelse af yderligere tandsygdom hos børn, unge og voksne. Rent strukturelt kan det også være en udfordring at imødekomme et eventuelt behov for tandregulering hos en ung flygtning, som er tæt på at fylde 18 år ved ankomsten.

Magistraten for Sociale forhold og Beskæftigelse (MSB)

I dette afsnit flyttes fokus fra ydelserne i Pædagogisk Afdeling i MBU til det tværmagistratslige samarbejde med MSB. Som beskrevet under de enkelte afsnit vedrørende ydelserne i Pædagogisk Afdeling er der et formaliseret samarbejde mellem MSB og MBU omkring nyankomne flygtningebørn.

I det følgende beskrives, hvordan "Familierådgivning og Integration" (afdeling under MSB) er organiseret, og hvilke opgaver de løfter i relation til samarbejdet med MBU.

Organisering

Familierådgivning og Integration er et tværfagligt team, som indgår i et tæt tværgående samarbejde i forhold til modtagelsen af flygtninge. Familierådgivning og Integration er både myndighed og udfører under samme organisation og ledelse. Begrundelsen herfor er, at myndighed og udfører arbejder tæt sammen om opgaverne i de familier, hvor der er bekymring for børnenes trivsel eller udvikling.

Antallet af medarbejdere i Familierådgivning og Integration justeres efter antallet af flygtninge, der modtages i kommunen. Teamet yder en bydækkende indsats, og det samlede mål hermed er at understøtte familiernes inklusion i det danske og aarhusianske samfund med et særligt fokus på børns og unges trivsel.

Myndighedsrådgiverne henviser familien til integrationsindsatsen, jf. servicelovens § 11, stk. 3. Denne opgave varetages af integrationsmedarbejderen. Myndighedsrådgiveren involveres i sagen, hvis et barn viser tegn på mistroivsel.

Integrationsmedarbejderen spiller en central rolle i forbindelse med den enkelte families ankomst til Aarhus Kommune. I kraft af deres tætte kontakt til de nyankomne familier har de en stor viden om muligheder såvel som udfordringer forbundet med ankomsten til kommunen.

Boligplacering af flygtninge

Flygtningefamilierne bliver boligplaceret i hele kommunen ud fra Den Sociale Boligtildeling. Som tidligere nævnt boligplaceres flygtningefamilier ikke i socialt udsatte områder og i områder med mange beboere med anden etnisk herkomst. Flygtningefamilier boligplaceres som udgangspunkt i permanente boliger ved ankomst til kommunen, men enkelte familier tildeles en midlertidig bolig, hvis der ikke er en passende bolig med passende husleje ledig.

Integrationsmedarbejderens opgaver

Ved flygtningefamilier med børn arbejder integrationsmedarbejderne ud fra servicelovens § 11 stk. 3, som foreskriver, at kommunen skal tilbyde en forebyggende indsats til børn, unge eller familier, når det vurderes at man med en forebyggende indsats kan imødekomme barnets eller den unges behov. Den vigtigste opgave for integrationsmedarbejderen er at skabe vedvarende relationer mellem familien og netværk, såsom skole, institution, foreninger mv. og dermed være medvirkende til at skabe stabilitet i deres hverdag.

Udgangspunktet for den forebyggende indsats er at hjælpe familien i gang med at blive etableret i dagtilbud, skole og fritid, herunder at etablere deres base med fokus på bolig, økonomisk overblik, kontakt til sundhedspersonale, kulturforståelse, navigation i systemerne samt øvrige behov for at forældrene kan støtte deres børn.

Overordnet set skal indsatsen være integrationsfremmende, og det er vigtigt at være opmærksom på, at den enkelte indsats er differentieret i forhold til familiens udgangspunkt.

Et grundlæggende element i integrationsmedarbejderens arbejdsopgaver er at hjælpe familierne med at opbygge en base for deres familie. Så snart en flygtningefamilie bliver henvist til Aarhus Kommune, går en række processer i gang:

- Udlændingestyrelsen informerer Aarhus Kommune om, at en flygtningefamilie ankommer.
- Flexjob og Integration boligplacere familien ud fra den sociale boligtildeling.
- Flexjob og Integration informerer Familierådgivning og Integration om, at en familie med børn ankommer.
- Integrationsmedarbejderen kontakter familien cirka 14 dage inden ankomst til kommunen. Her underskrives en samtykkeerklæring, og andre administrative opgaver gennemgås. Desuden forbereder integrationsmedarbejderen familien på, hvad de kan forvente, der skal ske i deres første tid i Aarhus. Er der tale om familiesammenførte eller kvoteflygtninge, møder integrationsmedarbejderen først familien, når de er ankommet til Aarhus. Alle får dog præcis den samme service herfra.
- Integrationsmedarbejderen tager imod familien ved ankomst til kommunen.

Integrationsmedarbejderen sørger desuden for at indskrive børn i dagtilbud (via Pladsanvisningen) og skole (via Visitationscentret) med henblik på, at børnene hurtigst muligt kan påbegynde en normal hverdag.

Ovenstående punkter opsummerer kort den indledende proces for familierne. Herefter er integrationsmedarbejderen til rådighed for familien i cirka 3-9 måneder alt afhængig af familiens behov. Hvis der er bekymring for barnet, tilbydes familien forskellige indsatser i henhold til servicelovens § 11 eller efter § 52 efter udarbejdelse af undersøgelse, jf. § 50. Der kan her være tale om indsatser, som strækker sig over en længere periode. Det kan oplyses, at staten giver 100% udgiftsrefusion for integrationsmedarbejderens arbejde og andre forebyggende foranstaltninger i tre år fra den først ankomne forælder har fået ophold i Danmark.

Samarbejdet mellem MSB og MBU

Qua deres arbejde med flygtningefamilier, herunder børn, indgår integrationsmedarbejderen i en række samarbejdsrelationer med MBU. Integrationsmedarbejderen tager den første kontakt til dagtilbud eller skole og deltager desuden i de indledende møder med henblik på at skabe tryghed og sammenhæng for familien. Integrationsmedarbejderen følger også op på den information, som forældrene får til møderne, hvilket typisk sker ved et efterfølgende besøg hjemme hos familien.

Integrationsmedarbejderen støtter op om, at forældrene hurtigst muligt skal i gang med det lovgivningsmæssige krav om deltagelse i integrationsprogram. I nogle familier er der behov for en ekstra lang indkøring i institutionen for at skabe den nødvendige tryghed for barnet. Dette skal godkendes af beskæftigelsesrådgiveren, og der skal laves aftaler mellem familierne og institutionen. Integrationsmedarbejderen anbefaler familien, at flygtningebørn på 0.-4. klassetrin starter i distriktsskolens SFO, hvis barnet går i modtagelsesklasse på en anden skole end distriktsskolen. Integrationsmedarbejderen fokuserer meget på nærmiljøet, herunder muligheden for at få et netværk i nærmiljøet og kendskabet til lokalområdet. Når børn går i SFO i deres eget distrikt, får de kendskab til nogle af de børn, som de skal gå i klasse med, når de er færdige med forløbet i modtagelsesklassen.

Opmærksomhedspunkter

I arbejdet med modtagelsen af flygtningefamilier er Familierådgivning og Integration blevet opmærksomme på en række udfordringer, som kan komplicere den første tid i kommunen for familierne.

Boligplaceringen kan betyde, at en familie har forholdsvis langt fra hjem til forældrenes skoletilbud. Hvis en familie for eksempel bliver boligplaceret i Sydbyen, kan det være en hård proces at indkøre et barn i

institution i lokalområdet, da forældrene skal rundt med bus og derfor har lang transporttid.

Enkelte familier får tildelt en midlertidig bolig og hvis det ikke vides, hvor familien på sigt skal boligplaceres permanent, kan det betyde, at nogle børn kan opleve daginstitutionsskift i forbindelse med flytning. Mange børn skoleplaceres lagt fra deres bopæl, hvilket giver en lang transporttid, som i nogle tilfælde betyder, at de ikke kan meldes ind i SFO på deres distriktsskole, fordi de ikke kan nå hjem om eftermiddagen.

Integrationsmedarbejderne har ofte behov for at tydeliggøre deres funktion over for samarbejdspartnere. De oplever således også, at der mellem MSB og MBU mangler en fælles forståelse for, hvornår og hvordan man kan samarbejde om barnet og familien, fx om det er skolen eller integrationsmedarbejderen, der har ansvaret for en konkret opgave. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at bekymringer om et barns udvikling og trivsel nogle gange rettes til integrationsmedarbejderen og ikke til myndighedsrådgiveren, som er den, der kan handle på bekymringen og igangsætte hjælpende foranstaltninger. Er der bekymring for et flygtningebarns udvikling og trivsel, skal skoler og institutioner sende en underretning til Aarhus Kommunes underretningsenhed, ligesom man gør ved alle andre børn. Dette kalder på et styrket tværmagistratsligt samarbejde med fokus på videndeling i forhold til arbejdsopgaver, procedurer m.v.

Integrationsmedarbejderne oplever ligeledes, at der er forskel på, hvordan og hvornår skoler henvender sig til myndighedsrådgiveren med problemer eller underretninger. Dette tolkes som udtryk for, at der er forskellige holdninger til, hvornår mistroivsel kræver en underretning. Erfaringen er, at nogle skoler virker hærdede og dermed har en anden tærskel end skoler, som måske ikke er vant til at møde socialt udsatte familier i deres daglige arbejde.

Der opleves endvidere store socioøkonomiske forskelle mellem flygtningefamilierne. Familier fra de større byer har typisk et højere uddannelsesniveau. De ved godt, hvad et socialt belastet område er og ønsker eksempelvis ikke, at deres børn skal gå i modtagelsesklasse der. Nogle forældre er endvidere bekymrede for deres børns muligheder for at lære dansk blandt andre børn, der heller ikke taler dansk eller på skoler med en overrepræsentation af DSA-elever.

Integrationsmedarbejderne oplever et behov for øget fokus på kommunikationen med forældrene, fx tydelighed omkring behovet for anvendelse af tolk. Det opleves som værdifuldt, hvis der løbende holdes møder ved behov, også selvom der ikke er konkrete problemer eller udfordringer. Dette bl.a. med henblik på etablering af en tæt kommunikation mellem forældre og pædagoger og / eller lærere, således at der er en god relation at bygge videre på, når integrationsmedarbejderens indsats ophører.

I forhold til det fremadrettede arbejde er det vigtigt, at der arbejdes tæt sammen om at give de nyankomne familier det bedste afsæt for at kunne blive en del af det lokale samfund. Det anbefales derfor, at der på tværs af magistratsafdelingerne arbejdes med et øget fokus på forældre som ressource og involvering af lokalsamfundet, fx ved afprøvning af områdebaserede modtagelsestilbud målrettet både børn og forældre, mentorordninger i forbindelse med opstart i dagtilbud og skole for såvel børn som for hele familien mv.

Økonomi

Nedenfor beskrives de overordnede budgetmodeller for udmøntningen af Børn og Unges budgetter på DSA-området, samt hvorledes midlerne udmøntes til de decentrale enheder.

Budgetmodeller

Budgetmodel på skoleområdet

Den overordnede budgetmodel for Børn og Unges ressourcer til undervisning af børn med dansk som andetsprog er en ren demografisk model, hvor budgettet reguleres op eller ned i takt med udsving i antallet af borgere i en objektiv defineret målgruppe – i dette tilfælde er målgruppen børn fra ikke-vestlige lande¹¹.

Det demografiafhængige budget beregnes ved at gange enhedsbeløbet pr. elev med befolkningsprognosen for de relevante målgrupper. Enhedsbeløbet er oprindeligt fastsat med udgangspunkt i det faktiske antal personer i målgruppen i 1997 samt de daværende udgifter til området. Modellen forudsætter dermed implicit, at samme andel af de relevante aldersgrupper fra ikke-vestlige lande går i folkeskolen og benytter ovenstående ydelser i samme omfang som i 1997. Modellen forudsætter dermed en fast efterspørgselsprocent og efterreguleres ikke.

Budgetmodellen omfatter udgifter til a) supplerende undervisning § 5 stk. 6 (7-16-årige), b) sprogstøtte på modersmålet og modersmålsundervisningen (7-16-årige), c) tolkebistand (7-16-årige), d) sproglig støtte i børnehaveklasser (6-årige), e) modtagelsesklasser (7-16-årige) og f) modtagelsesbørnehaveklasser (6-årige).

Af tabellen nedenfor fremgår udviklingen i de ovennævnte budgetposter i Læring og Udvikling (LU).

Tabel 14: Udviklingen i budgetposter på skoleområdet i Læring og Udvikling

Beløb i mio. kr.	2014	2015	2016	2017	2018
Budgetposter i LU, der reguleres via budgetmodel	67,5	65,4	63,5	69,1	69,0
Besparelse på Sprogstøtte på modersmålet (budgetforlig 2016)				-3,5	-8,5
Tilbageførsel af midler til sprogstøtte til udsusede elever fra modtagelsesklasser (budgetforlig 2016)				1,6	4,5
Ekstraordinær flygtningetilskud fra staten		5,4	5,6	6,4*	6,4*
SUM	67,5	70,8	69,1	73,6	71,4

Noter: Det ekstraordinære flygtningetilskud i 2017 efterreguleres efter det faktiske antal modtagne flygtningebørn. Det ekstraordinære flygtningetilskud i 2018 er sat til samme niveau som i 2017, men den reelle udmøntning kendes først ved udmøntningen af budget 2018.

Budgetposterne reguleres via budgetmodellen som følge af ændringer i målgruppen. Herudover reguleres budgetposterne som følge af politiske beslutninger.

¹¹ Når der er tale om en budgetmodel efter antal børn fra ikke-vestlige lande betyder det, at alle børn fra vestlige lande (dvs. de 28 EU-lande samt Norge, Island, Schweiz, USA, Canada, Australien, New Zealand, Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino og Vatikanstaten) ikke tæller med i modellen.

Budgetmodel på dagtilbudsområdet

Den overordnede budgetmodel for Børn og Unges ressourcer til sprogstimulerende støtte til 3-5 årige DSA-børn (jf. dagtilbudslovens § 11) er en demografisk model på samme måde som på skoleområdet, hvor budgettet reguleres i takt med udsving i antallet af børn fra ikke-vestlige lande. Budgetposter i Læring og Udvikling fremgår af næste afsnit.

De generelle DSA-midler på dagtilbuds-, SFO- og klubområdet

De generelle DSA-midler anvendes til en generel indsats i forhold til børn med DSA i pasnings- og fritidstilbud. Budgetmodellen vedrører således både dagtilbudsområdet som SFO- og klubområdet.

Denne budgetmodel er ligeledes en demografisk model. Den udløser budget ud fra antallet af børn fra ikke-vestlige lande i alderskategorierne ½-5 år, 6-13 år og 6-9 år. Når der er overlappende alderskategorier skyldes det, at modellen er oprettet før samlingen af pasning-, skole- og fritidsområdet i Magistratsafdelingen for Børn og Unge. Den største andel af budgettet udløses til før-skoleområdet (56 %) ¹², mens de resterende midler udløses til SFO og klubtilbud via midler til udsatte børn ¹³.

Udviklingen i budgetposter i Læring og Udvikling, der anvendes til formål dækket af budgetmodellen på dagtilbudsområdet og budgetmodellen for de generelle DSA-midler, fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 15: Udviklingen i budgetposter på dagtilbudsområdet i Læring og Udvikling

Budgetposter i LU - Mio. kr. -	2014	2015	2016	2017	2018
Budgetposter i LU, der reguleres via budgetmodel	15,9	15,6	15,4	16,1	16,7

Budgetposterne reguleres via budgetmodellen som følge af ændringer i målgruppen. Herudover reguleres budgetposterne som følge af politiske beslutninger.

Forventede flygtningerelaterede merudgifter

Den gældende prognose for merudgifter til flygtninge og familiesammenførte til flygtninge er udarbejdet i foråret og sommeren 2016. Børn og Unges samlede prognosticerede merudgifter er beregnet med udgangspunkt i det forventede antal flygtninge og beregnede merudgifter pr. flygtning i aldersgrupperne 0-5 år og 6-15 år.

Prognosen for det forventede antal flygtninge, der er indarbejdet i budget 2017, fremgår af nedenstående tabel. I beregningen er der i antallet af helårspersoner taget højde for en "normal" flygtningestrøm ved, at der er fratrukket det antal flygtninge og familiesammenførte, som kommunen modtog i 2013.

Tabel 16: Forventet antal nyankomne flygtninge i 2016 og 2017 fordelt på aldersgrupper

	2016	2017
Forventet antal nyankomne flygtninge 0-5-årige	141	217
Forventet antal nyankomne flygtninge 6-15-årige	161	248

De samlede merudgifter beregnes ved at gange væksten i antallet af flygtninge med de gennemsnitlige flygtninge-relaterede merudgifter pr. år, som er opgjort til 57.287 kr. for 0-5-årige flygtninge og 55.667 kr.

¹² Ifølge rapport fra 2011 fra Borgmesterens Afdeling: "Analyse af budgetmodeller og ikke-styrbare udgifter i Aarhus Kommune"

¹³ Budgetpost i PPRS

for flygtninge i 6-15 års alderen. Udgifter til børn med vidtgående støttebehov i SFO og klub er grundet usikkerhed ikke medregnet i de flygtningerelaterede merudgifter.

Tabel 17 viser indledningsvist de samlede prognosticerede merudgifterne for Børn og Unge. Prognosens samlede merudgifter er efterfølgende korrigeret for merudgifter på det ikke-decentraliserede driftsområde og for de budgetkompensationer Børn og Unge tilføres via budgetmodeller som følge af de flere flygtninge.

Dertil kommer, at regeringen i 2015, 2016, 2017 og 2018 har givet kommunerne ekstraordinære midler som følge af den aktuelle flygtningesituation. De modtagne midler er udmøntet for 2015 og delvist også for 2016. For 2016 resterer der dog et forhøjet tilskud, som mangler at blive udmøntet. Beløbet fremgår i tabellen sammen med budgetkompensationen for 2017 under yderligere kompensation med B2017.

Det reelle ekstraordinære tilskud for 2017 og 2018 er afhængigt af, hvor mange flygtninge og familiesammenførte til flygtninge, som kommer til Aarhus samt tidspunktet herfor. Midlerne for 2018 afventer udmøntning, da der endnu ikke er klarhed over merudgifternes omfang i dette år.

Tabel 17: Samlede flygtningerelaterede merudgifter i 2016 og 2017

(Beløb i 1.000 kr.)	2016	2017
Merudgifter i alt	17.040	26.237
- heraf på det ikke-decentraliserede område	3.522	5.423
- heraf kompenseret via budgetmodeller		8.300
Merudgifter herefter	13.518	12.514
Hidtidig kompensation *)	6.895	0
Yderligere kompensation med B2017	1.621	7.884
Samlet kompensation	8.516	7.884
Kompensationsgrad pct.	63%	63%

*) Heraf har Læring og Udvikling fået udmøntet 5,6 mio.kr. i 2016 (og 5,4 mio.kr. i 2015). Den øvrige del er udmøntet i PPRS til specialpædagogiske indsatser.

Den samlede kompensation svarer til ca. 63 pct. af de flygtningerelaterede merudgifter på det decentraliserede driftsområde. Dette efterlader således en rest, der skal finansieres inden for Børn og Unges nuværende ramme.

Udmøntning af ressourcer

Nedenfor beskrives hvorledes udmøntningen af Børn og Unges budgetter på DSA-området sker til de decentrale enheder.

Udmøntning af ressourcer på skoleområdet

Tildelingen af ressourcer til skolerne sker efter forskellige fastlagte budgetkriterier. Herunder opridses de to budgetpuljer, som har direkte betydning for denne analyse:

A) Tildeling af ressourcer til supplerende støtte

Alle børn med DSA, som har behov for dansksproglig støtte, skal tilbydes supplerende støtte i dansk som andetsprog jævnfør folkeskolelovens § 5 stk. 6.

På området er der en besluttet budgettildelingsmodel af ressourcerne mellem skolerne. En gang årligt pr. 5. september udløses ressourcer til skolerne til det efterfølgende regnskabsår. Udgangspunktet for fordelingen er antallet af børn med DSA på 0.-10. klassetrin samt skolebegynder-sprogscreeningsresultater for elever på

0.-4. klassestrin. Sidstnævnte reguleres i forhold til klassestrin og sprogscreeningsresultat ved skolebegynderscreeningen – jo mere sprogstøttebehov, des større ressourcetildeling.

B) Tildeling af ressourcer til modtagelsesklasser

Visiteringen og oprettelse af modtagelsesklasser sker fra centralt hold i Læring og Udvikling. De skoler, som har modtagelsesklasser, får tildelt budget efter den oprettede modtagelsesklasser's ugentlige timetal.

Udgiften til en modtagelsesklasse afhænger af klassestrinnet, da der skal tilbydes forskelligt antal timer i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. I sidste skoleår 2015/16 var den gennemsnitlige udgift pr. modtagelsesklasse kr. 803.646, hvilket svarer til en gennemsnitlig elevpris på ca. 67.000 kr. ved forudsætningen om 12 elever i hver klasse.

Udmøntning af ressourcer på dagtilbudsområdet

Alle 3-5 årige DSA-børn, som har behov for dansksproglig støtte, skal tilbydes sprogstimulering i dansk som andetsprog, jævnfør dagtilbudslovens § 11.

På området er der en besluttet budgettildelingsmodel af ressourcerne mellem dagtilbuddene. En gang årligt pr. oktober måned udløses der ressourcer til dagtilbuddene til det efterfølgende regnskabsår/kalenderår. Udgangspunktet for fordelingen er antallet af indmeldte børn med dansk som andetsprog på 3-5 år.

Udmøntning af ressourcer på SFO- og klubområdet

Udover ovennævnte sker der også en fordeling af de generelle DSA-midler til SFO'er og klubber. Disse midler indgår i budgetpuljen til "udsatte børn", hvor ressourcerne fordeles efter fastlagte objektive socioøkonomiske faktorer.

Udgifter til befordring

På skoleområdet er der desuden udgifter til befordring af elever til modtagelsesklasser og modtagerskoler. Elever med DSA, som er henvist til en modtagelsesklasse på en anden skole end distriktsskolen, eller som er henvist til en modtagerskole (elever som på grund af et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte er henvist til en almenklasse på en anden skole end distriktsskolen), har jævnfør folkeskoleloven krav på fri befordring.

Børn fra 0.-4. klassetrin, som er henvist til en modtagerskole får tilbudt befordring til og fra skole/SFO med en særlig skolebus. Børn fra 5. klassetrin får tilbudt abonnementskort til de offentlige bybusser. Nogle børn, som er henvist til en modtagelsesklasse, får tilbudt befordring med taxa, hvis dette vurderes at være mest hensigtsmæssigt.

Udviklingen i udgifterne til befordring af elever til modtagelsesklasser og modtagerskoler er opgjort i tabellen nedenfor.

Tabel 18: Udgifter til befordring af elever i modtagelsesklasser og modtagerskoler

(Beløb i mio. kr.)	2014	2015
Skolebus	14,1	12,8
Abonnementskort	1,3	1,8
Taxakørsel af elever i modtagerklasser	2,4	2,8
I alt	17,9	17,5

Note: Udgifterne til skolebus dækker over udgifter til skolebuskørsel til modtagerskoler samt udgifter til ekstra medhjælp i busserne. Udgifter til abonnementskort indeholder udgifter til abonnementskort til elever, der er henvist til anden skole end distriktsskolen, samt udgifter til abonnementskort for elever, der går i modtagelsesklasser. Taxakørsel af elever i modtagelsesklasser indeholder også få udgifter til elever, der er henvist til anden skole end distriktsskolen (konkrete vurderinger på baggrund af barnets tarv).

Som det ses har udgifterne samlet set været stabile i de seneste to år og niveauet i 2015 forventes også i 2016. Der er dog fra 2014 til 2015 sket et fald i udgifterne til skolebusbefordring, hvilket skyldes færre henviste børn til modtagerskoler. Samtidig ses en stigning i udgifterne til taxakørsel, hvilket skyldes den øgede tilstrømning af flygtningebørn, som skal gå i modtagelsesklasser.

Budgettet til befordring af elever i modtagelsesklasser og modtagerskoler indgår i den samlede budgetpost til befordring¹⁴, der ikke reguleres i forhold til udviklingen i demografien.

¹⁴ Budgetpost i Budget og Regnskab

2. Vidensramme

Analysens første del tjener et kortlæggende sigte og har til hensigt at give et overordnet indblik i den nuværende organisering af DSA-området i Aarhus Kommune med afsæt i lovgivningen, de konkrete ydelser som DSA-børn møder i forbindelse med opstart i dagtilbud, skole og FU. Dertil ydelser i PPR, Sundhedsplejen og Tandplejen i forbindelse med ankomsten til kommunen, samarbejdet mellem MSB og MBU om især flygtningebørn samt de budgetmodeller, som udgør områdets økonomiske ramme. Endvidere er der i kortlægningen peget på særlige opmærksomhedspunkter, som skal tænkes ind i anbefalinger til en styrkelse af området.

Samlet set centrerer opmærksomhedspunkterne sig omkring følgende hovedtemaer:

- Øget viden og styrket datagrundlag
- Styrket pædagogisk praksis
- Styrkede kompetencer og videndeling
- Styrket systematik i forhold til indslusning i og udslusning fra modtagelsesklasse
- Øget fokus på og inddragelse af forældre som ressource
- Styrkede indsatser for yngste (0-2 år) og ældste (16-18+ år) del af målgruppen
- Nye organiseringsmuligheder med fokus på tilknytningen til lokalområdet

Opmærksomhedspunkterne skal i samspil med den vidensramme, som præsenteres i det følgende, danne afsæt for anbefalinger til en styrkelse af modtagelsesområdet i et 0-18-års perspektiv, som følger i analysens 3. del.

Vidensrammen er konstrueret af to overordnede afsnit:

I *det første afsnit* præsenteres to overordnede perspektiver, hhv.:

- Et sprogtilegnelsesperspektiv med fokus på de særlige processer, der gør sig gældende for børn, der skal lære et andetsprog.
- Et medborgerskabsperspektiv med særligt fokus på, hvad der skal til for at blive en inkluderet og aktiv del af fællesskabet.

De to perspektiver er udvalgt på baggrund af Børne- og ungepolitikens holistiske fokus på læring, trivsel og udvikling samt de fire strategiske overskrifter, som rammesætter arbejdet i MBU. Heraf fremgår, at opgaven ikke alene er at sikre det enkelte barn de bedste betingelser for læring og uddannelse men i lige så høj grad handler om barnets trivsel og mulighed for aktiv deltagelse i samfundet.

I *det andet afsnit* tages der afsæt i de nyeste undersøgelser af feltet samt deraf udledte faktorer, som spiller ind i forhold til modtagelsestilbuddets kvalitet.

Intentionen med vidensrammen er at flytte fokus fra det konkrete og kortlæggende perspektiv (*sådan gør vi i Aarhus Kommune*) til et vidensperspektiv. Formålet hermed er at sikre at forslag og anbefalinger til en styrkelse af modtagelsesområdet foruden opmærksomhedspunkter fra praksis er funderet i viden om, hvad der spiller ind, når målet er at styrke nyankomne DSA-børns læring, trivsel og udvikling.

To perspektiver

Sprogtilegnelse

I det følgende er fokus rettet mod tilegnelsen af dansk som andetsprog hos børn og unge. Det særlige fokus på *sprog* skyldes bl.a., at netop den dansksproglige udvikling er omdrejningspunktet for den lovgivning, som henholdsvis dagtilbuds- og skoleområdet er bundet op på, når det gælder DSA-børn.

Som nævnt i afsnittet vedrørende lovgivningen (se s. 7) har man på dagtilbudsområdet ikke en pendant til etableringen af modtagelsestilbud på skoleområdet. I dagtilbud starter barnet direkte i almentilbuddet uagtet, om det taler dansk eller ej. Jf. de tildelte § 11-ressourcer er man på dagtilbudsområdet dog ligeledes forpligtet til at yde en særlig sprogstimulerende indsats målrettet DSA-børn med begrænsede eller ingen dansksproglige kompetencer.

Legitimeringen af en etablering af modtagelsestilbud på skoleområdet har sproglig udvikling som omdrejningspunkt, jævnfør § 4 i bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog, hvor *sproget* fremhæves som nøglen til deltagelse i den almindelige undervisning. Begrænsede eller ingen dansksproglige kompetencer udløser således et behov for basisundervisning (se s. 17 for uddybning af lovgivningen på skoleområdet).

Det er derfor væsentligt at kaste et blik på andetsprogstilegnelse og de særlige forhold, som er forbundet med at skulle lære et andetsprog, idet majoritetssproget (her dansk) jf. lovgivningen tolkes som nøglen til læring og aktiv deltagelse.

Grundlæggende optik

I det følgende præsenteres en overordnet sprogteoretisk optik, som er vigtig at have in mente, når man ønsker at bringe fokus på behovet for og effekten af modtagelsestilbud i et 0-18 års perspektiv. Lidt forsimplet kan man sige, at andetsprogstilegnelsen kan opfattes ud fra to forskellige positioner:

Inden for *den ene* position ansues sprog som noget, man enten har eller ikke har. Der er tale om et *statisk sprogsyn*, hvor sproget opfattes som et fundament, der skal være etableret, før man kan bygge ovenpå med fx fagligt stof (EVA 2007:22, Holmen i Bisgaard & Rasmusen 2005:186). Dette sprogsyn ligger ofte til grund for kompensatoriske tilbud, som arbejder hen i mod et bestemt mål, og som dermed bliver overflødige, når målet er nået.

Inden for *den anden* position ansues sproget som noget, der er under konstant udvikling, og som dermed udgør en uomtvistelig del af alle de sociale og læringsmæssige sammenhænge, som et barn indgår i. Man taler om et *dynamisk sprogsyn*, idet sproget ansues som noget, man skaber i meningsfulde sammenhænge (ibid.).

Generelt vinder det dynamiske sprogsyn mere og mere indpas i de overordnede rammer for sprogarbejdet på henholdsvis dagtilbuds- og skoleområdet. På dagtilbudsområdet er det skærpede sproglige fokus i forbindelse med hverdagsrutiner såvel som arbejdet med de pædagogiske læreplaner et udtryk for, at sprogudvikling i højere og højere grad tænkes ind i den pædagogiske praksis. Det skærpede sproglige fokus udspringer af viden om væsentligheden i den tidlige sprogstimulering: Arbejdes der målrettet og kvalificeret med børnenes sproglige kompetencer i dagtilbudsalderen, skabes der et solidt afsæt for børnenes muligheder for læring og udvikling fremadrettet.

På skoleområdet kan indførelsen af sproglig udvikling som det ene af tre tværgående emner i Fælles Mål (2015) ses som en tydelig indikator for, at sproglig udvikling ikke er en afgrænset disciplin, der blot vedrører sprogfag; sproglig udvikling udgør en central disciplin i alle fag.

Eksemplerne indikerer retninger i den aktuelle diskurs om sprogtilegnelse, hvor svaret på spørgsmålet om, hvad der kommer først; sprog eller læring, synes at være; ingen af delene. Der er tale om processer, som går hånd i hånd.

I Aarhus Kommune danner det dynamiske sprogsyn udgangspunkt for måden, hvorpå vi betragter den sprogtilignelsesproces, som børn, der lærer DSA, gennemgår. Alle de sociale og læringsmæssige sammenhænge, som børnene indgår i, udgør betydningsfulde byggesten i deres fortløbende sproglige udvikling. Det sprog, som er tilknyttet de forskellige arenaer, hvad enten der er tale om familien, daginstitutionen, skolen, klubben osv., er værdifuldt og uundværligt i opbygningen af barnets samlede sproglige repertoire.

Med afsæt i fremhævelsen af den dynamiske tilgang til sproglig udvikling kan man stille spørgsmålstegn ved behovet for etablering af særlige modtagelsestilbud: Hvis sprogudvikling er en livslang og dynamisk proces, som finder sted i de kontekster, hvor behov for sprog eksisterer (fx hverdagssituationer i daginstitutionen og fagundervisningen i skolen), er det da overflødigt at iværksætte særligt koncentrerede læringsforløb for nyankomne DSA-børn?

En legitim besvarelse af spørgsmålet kræver en forståelsesramme, som bygger på grundlæggende viden om andetsprogstilignelse. Det er i den sammenhæng vigtigt at pointere, at etableringen af modtagelsestilbud kan tjene andre formål end sproglig og faglig udvikling – fx øget trivsel og bedre integration.

Der sondres i det følgende ikke i henhold til børnenes alder, da pointerne gør sig gældende, uagtet om barnet kommer til Danmark i dagtilbuds- eller skolealderen. Det skal dog pointeres, at jo senere et barn starter tilegnelsen af andetsproget, desto mere udfordrende og tidskrævende vil processen typisk være. Derfor er *den tidlige indsats* (hvor tidlig forstås som så tidligt som muligt i barnets livsforløb og rettidigt i forhold til barnets ankomst) afgørende.

Den følgende beskrivelse af andetsprogstilignelsen rummer grundlæggende pointer vedrørende:

- Hverdagssprog versus skolefagligt sprog
- Udviklingen af ordkendskab
- Modersmålets betydning

Hverdagssprog versus skolefagligt sprog

Sondringen mellem udviklingen af et hverdagssprog og udviklingen af et skolefagligt sprog er en grundlæggende distinktion, som er væsentlig i forståelsen af de processer, som børn, der lærer DSA, gennemgår.

Udviklingen af *hverdagssproget* finder sted, når man deltager i og anvender sproget i forskellige sociale sammenhænge. I international forskning benævnes disse hverdagssproglige kompetencer BICS (Basic Interpersonal Communications Skills), og det vurderes, at disse kan tilegnes i løbet af to-tre år (Cummins 2000).

Anderledes ser det ud med udviklingen af, hvad vi på dansk ofte benævner *det skolefaglige sprog* – i international forskning benævnt CALP (Cognitive Academic Language Proficiency). Udviklingen af CALP kræver en særlig og målrettet sprogpædagogisk indsats. Forskning viser, at det kan tage op til 10 år at udvikle

et skolefagligt sprog svarende til jævnaldrene etsprogedes sproglige niveau, alt afhængig af barnets sproglige forudsætninger, og hermed i særdeleshed, hvorvidt barnet har et veludviklet modersmål (ibid.).

Udviklingen af det skolefaglige sprog bliver mere og mere presserende, jo længere DSA-barnet når i skolesystemet. Den faglige deltagelse og progression på mellemtrinet kræver et veludviklet skolefagligt sprog, fordi undervisningen gradvist bliver mere og mere abstrakt. Et uudviklet skolefagligt sprog får dermed konsekvenser for DSA-børns muligheder for at klare sig på lige fod med deres etsprogede jævnaldrende, fordi sprogtilegnelse og faglig udvikling finder sted sideløbende. Den mulige konsekvens af denne udfordring betegnes "The Fourth Grade Slump" med henvisning til, at det netop er omkring 4. klasse, at uddannelseskloften mellem et- og flersprogede elever kan blive tydelig, såfremt der ikke arbejdes bevidst og målrettet med udviklingen af elevernes sproglige kompetencer sideløbende med den faglige udvikling (Horst 2006:59).

Beskrivelsen af hverdags sproget og det skolefaglige sprog har ikke til hensigt at fremhæve nogle sproglige kompetencer frem for andre. Det afgørende er barnets samlede sproglige ressourcer og dermed dets mulighed for at kunne begå sig i alle de sociale arenaer, som det færdes i. En vigtig pointe er imidlertid, at nogle sproglige kompetencer ikke kommer af sig selv ved "sprogbad", dvs. ved at lade et nyankommet DSA-barn indgå i dansksprogede fællesskaber med en forventning om, at det med tiden pr. automatik samler det danske sprog op ("sink og swim-method"), eftersom et veludviklet skolefagligt sprog, som skal danne afsæt for barnets videre vej gennem uddannelsessystemet, kræver en målrettet sprogpædagogisk indsats. Det samme gør sig i øvrigt gældende for alle andre børn, som i højere eller mindre grad vil have behov for målrettede sprogpædagogiske indsatser. For børn med DSA tilføjes dette behov blot en yderligere dimension, da der er tale om andetsprogsudvikling.

Disse opmærksomhedspunkter i relation til udviklingen af hverdagsprog og skolefagligt sprog kan kobles direkte til analysens første del og det særlige opmærksomhedspunkt vedrørende mellemtrins- og udskolingselevs sproglige og faglige udfordringer i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse (se afsnittet vedrørende den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse, s. 42).

Udviklingen af ordkendskab

Dansk såvel som international forskning har vist, at der er en positiv sammenhæng mellem ordkendskabets størrelse hos 3-årige småbørn og deres læseforståelse i 16-års-alderen (Frost et al. 2005). Et begrænset og/eller unuanceret ordkendskab kan derfor få konsekvenser for barnets videre udvikling og læring, fx i skoleforløbet, hvor et begrænset ordkendskab kan mindske barnets tekstforståelse og dermed begrænse tilegnelsen af viden. Denne udfordring er ikke en specifik DSA-problematik men vedrører også børn, som vokser op i sprogfattige hjem. Her spiller familiens socioøkonomiske betingelser en afgørende rolle.

For børn, der lærer dansk som andetsprog finder udviklingen af ordkendskab sted sideløbende på to eller flere sprog. Dette kan forsinke den dansksproglige udvikling, men ser man på barnets samlede ordkendskab (dets konceptuelle ordforråd), vil nogle børn med DSA have et større ordkendskab end deres etsprogede jævnaldrende.

Udfordringen for nogle DSA-børn vil være, at etsprogede jævnaldrendes ordkendskab ligeledes løbende øges. Ideelt set skal barnet med DSA udvikle et alderssvarende ordkendskab på dansk og dermed "indhente" deres etsprogede jævnaldrende samtidig med, at deres ordkendskab på modersmålet fortløbende skal udbygges og nuanceres. Her bliver behovet for en målrettet pædagogisk indsats skærpet med henblik på at sikre barnets fortløbende progression.

Modersmålets betydning for tilegnelsen af andetsprog

Modersmålet spiller en betydningsfuld rolle i barnets tilegnelse af dansk som andetsprog. Et veludviklet modersmål vil lette den dansksproglige udvikling, fordi mange koncepter og begreber vil være på plads på modersmålet og kræver "blot" en oversættelse.

Den sproglige viden, som barnet har tilegnet sig via sit modersmål, vil således lette barnets tilegnelse af andetsproget, hvorfor barnets to eller flere sprog samlet set udgør en ressource i sprogtilegnelsesprocessen. Det er vigtigt at tænke forældrene som en sproglig ressource, der kan understøtte, udfordre og bibringe barnet sproglige nuancer. Som nævnt ovenfor er der forskel på, hvor meget og hvilket sprog det enkelte barn møder i hjemmet. En vigtig pointe er imidlertid, at forældrene skal tale med barnet på det sprog, som de mestrer bedst, da det har stor betydning for deres mulighed for at understøtte barnets sproglige udvikling. Endvidere er det vigtigt at sikre, at alle forældre ved, hvordan de kan understøtte deres barns sproglige udvikling, hvad enten det er på dansk eller på modersmålet.

I en globaliseret verden er der naturligvis åbenlyse fordele forbundet med at mestre flere sprog. Endvidere peger undersøgelser på, at folk, der taler flere sprog, har en større metalingvistisk forståelse, end folk, der kun har modersmålet til deres disposition. Dette vil bl.a. være en fordel i tilegnelsen af andre sprog. Disse kognitive fordele kommer også til udtryk på ikke-sproglige områder såsom i håndteringen af kompleks information samt i sorteringen af relevant information fra irrelevant information (Højen 2009).

Opmærksomhedspunkter

Med afsæt i den præsenterede viden om sprogsyn og sproglig udvikling kan man ikke konkludere, hvorvidt særlige modtagelsestilbud er afgørende for et DSA-barns dansksproglige udvikling eller ej. Men man kan dog slutte, at et veludviklet andetsprog ikke kommer af sig selv men kræver en særlig pædagogisk indsats igangsat så hurtigt som muligt med afsæt i det enkelte barns samlede sproglige kompetencer samt de sproglige ressourcer, som er tilstede i hjemmet. Man kan endvidere konkludere, at der er kognitive fordele forbundet med det at mestre flere sprog, hvorfor det særlige sproglige potentiale, som DSA-børn er i besiddelse af, bør anerkendes og udnyttes som en ressource i barnets læringsproces.

I Aarhus Kommune er sproget den centrale begrundelse for iværksættelse af forskellige initiativer:

På dagtilbudsområdet er projekter som kuffertprojektet, Biliteracy i børnehaven, Read og Tidlig Indsats samt kompetenceudvikling fx med fokus på sprogvejledere og løbende sparring med sprogkonsulenter udtryk for et stærkt og fortløbende fokus på sprog, som i høj grad læner sig op ad pointer fra den skitserede teori om sprogtilegnelse.

På skoleområdet er etableringen af modtagelsesklasser, henvisning af elever med et ikke uvæsentligt sprogstøttebehov til skoler med max 20 % elever med DSA med sprogstøttebehov, etablering af heldagsskoler, uddannede tosprogscoordinatorer på alle skoler, løbende DSA-kompetenceudvikling, tilknytning af flersprogede medarbejdere, udvikling af READ-projektet, deltagelse i forsknings- og udviklingsprojektet Tegn på Sprog mv. eksempler på, hvorledes man i en kommunal skolekontekst har fortolket og omsat viden om sprog og sprogtilegnelse til konkret praksis.

Eksemplerne vidner om en række iværksatte initiativer, som netop har sproglig udvikling for DSA-børn som omdrejningspunkt. I forhold til det fremadrettede fokus på modtagelsesområdet i Aarhus Kommune er det vigtigt at fastholde, at der fortsat er behov for et stærkt sprogligt fokus, eftersom man ikke kan forvente, at en tilegnelse af det danske sprog sker af sig selv alene ved mødet med sproget ("sprogbad").

Sammenkobles pointerne vedrørende tilegnelsen af et andetsprog med de identificerede opmærksomhedspunkter i analysens første del, er følgende pointer vigtige:

- Sproglig udvikling er en fortløbende proces, som kræver et kontinuerligt fokus. Hensigten med et særligt modtagelsesforløb er dermed at sikre udviklingen af et dansksprogligt fundament, der skal bygges ovenpå
- Udviklingen af et alderssvarende dansk sprog er en tidskrævende proces, hvorfor det er vigtigt at kende forskellen på udviklingen af de sproglige kompetencer, som kan opnås i socialt samspil med andre, og de sproglige kompetencer, som kræver en særlig pædagogisk indsats. Det er her vigtigt at 'det skolefaglige sprog' ikke udelukkende tænkes i et 6-18 års perspektiv, da kimen hertil og dermed behovet for det målrettede sprogpædagogiske fokus i lige så høj grad (og måske i virkeligheden i endnu højere grad) eksisterer hos børn i 0-6 årsalderen
- Fokus skal rettes mod iværksættelse af en kvalificeret sprogstimuleringsindsats så tidligt som muligt, jf. resultaterne af treårsvurderingerne, som taler for en styrkelse af 0-2-års-området
- Familiens samlede sproglige kompetencer udgør en ressource i barnets udviklings- og læringsproces. Dels fordi et stærkt modersmål er en vigtig ressource i forhold til tilegnelsen af andetsproget, dels fordi der generelt er kognitive fordele forbundet med flersprogethed, som vil være en ressource for barnet i dets videre uddannelsesforløb
- De fagprofessionelle omkring børnene skal have de nødvendige sprogpædagogiske kompetencer, som er forudsætningen for at tilrettelægge sprogstimulerende læringsforløb. Dette bl.a. med henblik på at undgå "the fourth grade slump" og dermed, at der opstår en kløft mellem elever med dansk som modersmål og elever med DSA. Her er resultaterne af treårsvurderingerne, sproglige og faglige udfordringer forbundet med overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse samt det fortløbende behov for at arbejde med DSA-elevernes sproglige udvikling, også efter udslusning, indikatorer for dette behov

Det er endvidere vigtigt at være opmærksom på, at et stærkt sprogligt fokus ikke alene handler om dansk som andetsprog men om en generel opmærksomhed på at imødekomme børns divergerende sproglige forudsætninger og behov (jf. pointeringen af socioøkonomisk betingede forudsætninger).

Med afsæt i ovenstående præsentation af den sprogteoretiske del af vidensrammen er det vigtigt at være opmærksom på, at et ensidigt fokus på sproglig udvikling kan give udfordringer på andre fronter – fx i forhold til barnets mulighed for deltagelse i sociale fællesskaber. Endvidere er det væsentligt at fastholde målgruppens diversitet som et argument for, at der ikke findes en "one size fits all"-løsningsmodel. Barnet møder det danske dagtilbuds- og skolesystem med forskellige sproglige forudsætninger, som giver anledning til forskellige indsatser.

Med visionen for børn og unge i Aarhus Kommune in mente er det dermed vigtigt at fastholde et holistisk syn på barnet og dermed være opmærksom på, hvilke andre faktorer end de dansksproglige, der spiller ind på barnets muligheder for læring, trivsel og udvikling, samt hvordan de forskellige faktorer kan understøtte hinanden. Dette vil blive uddybet i det følgende under overskriften 'medborgerskab', hvor fokus udvides fra det enkelte barn til også at omfatte familien og dens mulighed for aktiv deltagelse i fællesskabet.

Medborgerskab

Som vidensrammens andet fokus introduceres begrebet *medborgerskab* med henblik på at nuancere det forhold, at sprog ikke alene er parameter for en vellykket integration. Jf. visionen for alle børn og unge i Aarhus Kommune udgør dét at *opleve og bruge medborgerskab* samt at *deltagelse i og inkludere hinanden i fællesskaber* et eksplicit fokus (Aarhus Kommune 2016a).

Helt grundlæggende handler medborgerskab om at skabe lige muligheder for, at alle børn, unge og deres forældre kan indgå aktivt i samfundet og bidrage konstruktivt til fællesskaber. I forhold til den enkeltes læring er dette afgørende, fordi læring sker i fællesskaber og gennem samarbejde. I forhold til deltagelse i samfundet er medborgerskab ligeledes afgørende, fordi følelsen af tilhørsforhold bidrager til, at alle kan begå sig med forståelse og respekt for hinanden (Aarhus Kommune 2010).

I forhold til dagtilbuds-, skole- og fritids- og ungdomsskoleområdet er målet om den aktive deltagelse i fællesskabet ekspliciteret i lovgrundlaget, hvoraf det fremgår at:

Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund. (Dagtilbudsloven § 7, stk. 4)

Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge skal i samarbejde med børnene og de unge skabe aktiviteter og samværsformer, der fremmer den enkeltes alsidige udvikling, selvstændighed og forståelse for demokrati. Klubtilbud m.v. skal som led heri bidrage til at udvikle børn og unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber. (Dagtilbudsloven § 65, stk. 1)

Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati. (Folkeskoleloven § 1, stk. 3)

Ungdomsskolen skal give unge mulighed for at fæstne og uddybe deres kundskaber, give dem forståelse for og dygtiggøre dem til samfundslivet og bidrage til at give deres tilværelse forøget indhold samt udvikle deres interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund. (Ungdomsskoleloven § 1)

Der ligger således en tydelig (ud)dannelsesmæssig opgave i at etablere rammer omkring de pædagogiske tilbud for børn og unge i alle aldre, som giver anledning til at styrke deres mulighed for og evne til at deltage aktivt i fællesskaber.

I Aarhus Kommunes Medborgerskabspolitik udfoldes dette fokus i bredden med afsæt i intentionen om, at vi (forstået som alle Aarhusborgere) i fællesskab skal skabe det bedste Aarhus for alle. Her pointeres bl.a., at følelsen af ligeværd er en forudsætning for, at vi kan deltage lige og frie i samfundet (Aarhus Kommune 2016b: 3). Den lige og frie deltagelse handler bl.a. om, at alle oplever sig selv som en del af fællesskabet og yder en indsats, fordi det giver mening og værdi. Både for den enkelte og for fællesskabet.

Desuden fremhæves det, at forskellighed ses som en styrke, hvorfor medborgerskab også handler om at bygge bro på tværs af generationer, køn, etnicitet, indkomst, fagområde, boligområde mv. (ibid.). De mindre lokalområder fremhæves som gode eksempler på, hvorledes man etablerer fællesskaber, der bygger på det, der samler frem for det, som er forskelligt.

I forhold til omdrejningspunktet for nærværende analyse står det altså klart, at muligheden for aktiv deltagelse og dermed medborgerskab er et centralt fokusområde i relation til borgere, som kommer hertil med en anden etnisk baggrund end dansk. Det centrale spørgsmål bliver derfor, hvorledes vi i modtagelsen af DSA-børn og deres forældre kan være med til at understøtte familiens mulighed for aktivt, meningsfuldt og værdifuldt medborgerskab igennem de forskellige ydelser og indsatser, som de møder i forbindelse med deres ankomst til kommunen.

Analysens første del peger på udfordringer forbundet med samarbejdet med familier med en anden etnisk baggrund end dansk, som kommer til Aarhus. Det kan der være flere årsager til, men en af begrundelserne er bl.a., at forældrene ikke kender de danske institutionslogikker og måske møder systemet med en anden forforståelse end majoriteten.

På dagtilbuds-, skole- og FU-området kan dette fx komme til udtryk i konkrete udfordringer forbundet med forståelsen af, hvordan og hvorfor dagen er struktureret, som den er, hvad formålet med de forskellige aktiviteter er, hvilke forventninger der er til samarbejde mv. Tandplejen og Sundhedsplejen fremhæver forskellige sundhedsopfattelser som noget, der kan vanskeliggøre samarbejdet.

Traditionelt set er samarbejdet mellem de fagprofessionelle (hvad enten der er tale om pædagogen, læreren, tandlægen eller sundhedsplejersken) i høj grad præget af en informationsorienteret kommunikation, der bl.a. har til hensigt at tydeliggøre, hvordan vi griber forskellige ting an i en dansk institutionskultur. Intentionen om det aktive medborgerskab giver imidlertid anledning til refleksioner over, hvordan vi på alle niveauer kan anerkende og se forskelligheden som en styrke.

Fra forskningen ved vi, at det fremmer barnets læring, når det oplever, at mangfoldighed og forskellighed opfattes som en ressource, og når barnets eksisterende viden og færdigheder aktiveres i læringsmæssige sammenhængen. Afgørende bliver dermed:

1. Hvordan de professionelle opbygger inkluderende fællesskaber, som bygger på anerkendelse og respekt, og som giver alle børn og elever mulighed for at bidrage og bygge oven på deres hidtidige læring og erfaringer
2. Hvordan forældre inddrages som en ressource i barnets læringsproces

En kvalificering af praksis i henhold til de to punkter handler bl.a. om at sikre, at der sker en kobling mellem hjemmets erfaringsverden, barnets eksisterende viden og erfaringer samt den nye læring, som barnet møder i dagtilbuddet / skolen.

I forhold til inddragelsen af forældrenes ressourcer er det dermed vigtigt at aktivere og anerkende deres ukendte ressourcer, bl.a. ved at gå i dialog og stille spørgsmål i stedet for blot at give svar.

I forhold til en styrkelse af organiseringen af modtagelsesområdet er det dermed væsentligt at være opmærksom på, hvorledes vi på det organisatoriske niveau såvel som i den pædagogiske praksis kan være med til at understøtte barnets og familiens mulighed for og lyst til aktivt medborgerskab.

Kvalitet og effekt

Vidensrammens andet afsnit handler om kvalitet og effekt. Intentionen er at inddrage undersøgelser, som kan bibringe viden om, hvilke faktorer der spiller ind på kvaliteten og dermed effekten af DSA-børns læring, trivsel og udvikling i modtagelsestilbud.

Kapitlet indledes med et blik på, hvorledes man i andre kommuner har valgt at udvikle og nytænke modtagelsesområdet. Det skal bemærkes, at der ikke er tale om en udtømmende beskrivelse men et udpluk af interessante initiativer, som vedrører henholdsvis dagtilbuds- og skoleområdet samt et særligt fokus på sent ankomne unge.

Herefter følger en skitsering af de nyeste undersøgelser af modtagelsesområdet. Dette med henblik på at sikre, at forslag til nye organiseringsmuligheder er forankret i viden om, hvilke parametre der spiller ind på effekten af modtagelsestilbud.

Som indledning til vidensrammens tredje del er det vigtigt at pointere, at modtagelsesområdet i en dansk kontekst ikke er forskningsmæssigt velbelyst, hvorfor det *ikke* er muligt at give ét evidensbaseret bud på en helhedsorienteret organisering af området. Ikke desto mindre kan erfaringer fra egen kommune (analysens første del) såvel som fra andre kommuner sammenholdt med undersøgelser af området tegne mulige veje at gå, når intentionen er en styrket modtagelsespraksis.

Et blik på andre kommuner

Mange kommuner arbejder netop nu med at omorganisere modtagelsesområdet og afprøve initiativer. I de fleste tilfælde er der tale om nye initiativer, hvorfor det er for tidligt at sige noget om, hvorvidt de har den

ønskede effekt. Følgende gennemgang tager bl.a. afsæt i KLS inspirationskatalog: "Kommunale veje til god integration" (KL 2015).

Dagtilbud

Uddannelsespakker

Kolding Kommune har udviklet en særlig praksis omkring uddannelsespakker til dagtilbud, som modtager flygtningebørn. Behovet herfor udspringer bl.a. af en spredt boligplacering af nyankomne flygtningefamilier, som betyder, at dagtilbud med begrænset erfaring med området modtager flygtningebørn.

Uddannelsespakken består af en fælles temadag samt muligheden for at søge konsultativ bistand. Desuden tilføres institutionerne 40 "introduktionstimer", når de modtager et flygtningebarn. Timerne skal bruges de første fire uger, hvor barnet er indmeldt i institutionen og har til hensigt at sikre den bedst mulige start for flygtningebørn og deres forældre i kommunens daginstitutioner, bl.a. med fokus på kommunikation og tryghed.

Modtagehus

I Odder Kommune har man etableret et modtagehus, som har til formål at gøre flygtningebørn klar til at komme i en dansk daginstitution. Barnet kan tilbringe 3-4 måneder i modtagehuset og i denne periode arbejdes der også intensivt med forældrene med det formål at give dem en introduktion til den danske institutionskultur. Barnet udsluses herefter til et givent dagtilbud i kommunen.

Skole

Praktikforløb

I Holstebro Kommune har man iværksat en såkaldt 'fireugers praktik' for unge modtagelsesklasseelever på 7.-9. klassetrin, som går i modtagelsesklasse på den kommunale ungdomsskole. Praktikken indledes ved et møde mellem den unge, forældre, en lærer fra modtagelsesklassen, UU-vejleder samt en leder og en lærer fra den modtagende folkeskole med fokus på forventningsafstemning. Intentionen med praktikforløbet er at lade den unge afprøve folkeskolen inden en reel indmelding. Efter de fire uger mødes den samme gruppe igen med henblik på en evaluering af forløbet samt en vurdering af, hvorvidt eleven er klar til udslusning.

Modtagelseshold på distriktsskolen

Jammerbugt Kommune har pr. 1. februar 2016 nedlagt sine modtagelsesklasser og erstattet disse med modtagelseshold på fem skoler i kommunen. Den nye model baserer sig på et ønske om at sikre gode betingelser for integration i det nære lokalmiljø samt den erfaring, at elever, som startede i modtagelsesklasse i kommunen, ikke i tilstrækkelig grad blev udsluset inden for de to år, som lovgivningen foreskriver.

Eleverne indskrives i en almenklasse og undervises i starten 25 timer ugentligt på et modtagelseshold (i henhold til bekendtgørelsens § 4, stk. 2,2). På disse hold samles elever fra 0.-10. klasse og holdene må ikke overstige 7 elever. I takt med at elevernes dansksproglige kompetencer udvikles, undervises eleven i stigende grad i almenklassen. Der suppleres med enkeltintegration af elever på skoler, hvor der ikke er basis for etablering af en hold. Kommunen har oprettet et ressource-team bestående af lærere og pædagoger med særlige kompetencer inden for området. De skal vejlede og understøtte den lokale skole i forhold til at tilrettelægge undervisningen for eleverne. Endvidere skal de lærere, der varetager undervisningen på modtagelsesholdene indgå som ekstra ressource i den almene klasse ved behov. Ved den brede oprettelse af modtagelseshold er det ligeledes intentionen at sikre, at der er lærere med de nødvendige kompetencer til stede på de enkelte skoler.

Det skal bemærkes, at Jammerbugt Kommune er en langstrakt kommune rent geografisk, og at kommunens modtagelsesklasser alle var placeret i den ene ende af kommunen. Det har haft som konsekvens, at blot 1/3 af de nyankomne elever har modtaget undervisning i modtagelsesklasse. De resterende er blevet undervist på hold eller enkeltintegreret, hvorfor kommunen i forvejen har kendskab til den praksis, som man nu har valgt skal være gældende.

Direkte indslusning af flygtningebørn

I Hørsholm Kommune har man på forsøgsbasis i perioden november 2015 til februar 2016 indsluset ni DSA-børn direkte i almenklasser. Formålet er dels at undgå for mange overgange for det enkelte barn, dels at sikre gode betingelser for integration i lokalmiljøet ved at skoleplacere eleverne på deres distriktsskole. Eleverne modtager sprogundervisning hver morgen (i 1,5 time), mens de øvrige elever fx har læsebånd. Derudover indgår eleverne i undervisningen i almenklassen. Der er ansat to mentorer, som taler børnenes modersmål, og som er med i undervisningen. Modellen er nu indført som gældende praksis i kommunen.

Udviklingen af "Hørsholmmodellen" er sket med inspiration fra og i samarbejde med The EAL-Academy, som består af specialister indenfor EAL-området (English as an Additional Language), der har arbejdet indgående med modtagelsesområdet, bl.a. i forbindelse med det gennemgribende skoleudviklingsprogram 'London Challenge'¹⁵. The EAL-Academy læner sig op ad anbefalinger fra OECD-rapporten: "Immigrant Students at School – Easing the Journey Towards Integration", hvor en anbefaling handler om at integrere nyankomne elever i almenundervisningen fra starten. Suppleret med en særlig sprogstimulerende støtte (OECD 2015:10).

I Hørsholm arbejder man ud fra et grundlæggende mindset, som er inspireret af The EAL-Academys tilgang til modtagelsen af flygtningebørn: Børn er først og fremmest børn, og det handler om at betragte deres forskellige forudsætninger ud fra et resourcesyn, ikke et mangel- eller problemsyn.

I forbindelse med den direkte indslusning af nyankomne børn har man etableret en elevmentorordning, således at eleverne i almenklassen en uge ad gangen på skift har ansvaret for deres nye klassekammerat. Desuden har man planer om udarbejdelse af et uddannelsesforløb med henblik på en bred opkvalificering til opgaven blandt de modtagende lærere. Indtil videre har den direkte indslusning ikke omfattet udskolingselever, men Hørsholm Kommune samarbejder med The EAL-Academy om en udvikling af konceptet (bl.a. med fokus på kompetenceudvikling af lærere og udvikling af egnede undervisningsmaterialer) med henblik på at kunne overføre modellen til alle elever.

Sent ankomne unge

Modtagelsestilbud for sent ankomne unge 16-25 år

I Ballerup Kommune har man etableret et modtagelsestilbud for sent ankomne unge i alderen 16-25 år, som kommer med minimum seks års skolegang fra hjemlandet og er læringsparate. Ca. halvdelen af undervisningstiden bruges på danskuddannelsen 'dansk 2' eller 'dansk 3'. Den anden halvdel af undervisningstiden undervises frem mod 9. klasses afgangsprøve i fagene dansk, matematik, engelsk, fysik/kemi, biologi og geografi. Intentionen er, at de unge i løbet af tre år kan fuldføre en 9. klasses prøve samt en dansk 2 eller dansk 3 prøve, hvorved det er muligt at komme videre i uddannelsessystemet. Tilbuddet er fysisk placeret i Ballerup Kommune, men 13 omegnskommuner har tilkøbt pladser til elever.

¹⁵ Labour-regeringens gennemgribende skoleudviklingsprogram 'London Challenge' blev etableret i 2003 med fokus på at løfte de svageste elever igennem en totalforvandling af skolerne bl.a. med henblik på at bryde den negative sociale arv. London Challenge-Programmet har givet rum til at arbejde i dybden med udfordringerne over en lang periode, hvor bl.a. tydelige forventninger, databaserede kortlægninger og løbende målinger, samarbejde på tværs af skoler og mentorordninger for skoleledere fremhæves som faktorer, der har medvirket til at fremme den positive udvikling (Friis 2016).

Unge uledsagede på efterskole

Der er mulighed for at sende unge uledsagede flygtninge på efterskoleophold. Det sker efter Servicelovens § 52a (børn under 18 år) eller Integrationslovens § 23a (voksne over 23 år). 52 efterskoler har reserverede pladser til målgruppen og 64 efterskoler tilbyder undervisning i dansk som andetsprog. Imidlertid er der barrierer, som efterskoleforeningen arbejder på at få fjernet, bl.a. i forhold til forskellig lovgivning og mulig finansiering, tillægstakster til unge med behov for sprogstøtte samt sikring af værtsfamilier, som efterskoleelever kan komme hjem til i weekender, ferier mv.

Roskilde Kommune har erfaringer med at sende unge uledsagede på efterskole og har i den forbindelse gjort sig både positive og mindre positive erfaringer, bl.a. i relation til ovennævnte barrierer.

Samarbejde med EUD10

I Hedensted Kommune har man etableret et samarbejde med det nye 10. klassestilbud EUD10 omkring nyankomne unge med flygtningebaggrund. De unge kan indgå på lige fod med de andre elever i engelsk- og matematikundervisningen og undervises på mindre hold i dansk. Desuden har EUD10 et samarbejde med erhvervsskolerne to dage om ugen, så eleverne kan finde ud af, hvad de vil efter 10. klasse. På den led får de unge flygtninge en indføring i nogle af de muligheder, der foreligger efter en afsluttet 10. klasse.

Som gennemgangen af initiativer fra andre kommuner viser, er flere kommuner netop nu i gang med at afprøve nye organiseringsmuligheder. Intentionen med inddragelsen af erfaringer fra andre kommuner er at tydeliggøre interessante initiativer, som Aarhus Kommune eventuelt kan lade sig inspirere af.

Et er imidlertid organiseringen. Et andet er effekten af de iværksatte initiativer. Med henblik på at fastholde fokus på sidstnævnte inddrages i det følgende relevante undersøgelser af området i dagtilbuds- og skoleregion. Intentionen er at identificere særlige forhold, som spiller ind på kvalitet og effekt. Sammenholdt med de opmærksomhedspunkter, som analysens første del peger på samt vidensrammens første to perspektiver, kan viden om kvalitet og effekt give en pejling i forhold til mulige veje at gå, når målet er en styrket modtagelsespraksis med en særlig opmærksomhed rettet mod sprogtilegnelse (og dermed læring) og medborgerskab.

Det skal bemærkes at beskrivelsen af skoleområdet i det følgende har mest tyngde, hvilket udelukkende er et udtryk for en tydelig og omfattende lovgivning på skoleområdet, som betyder, at dette område er mere velbelyst og forskningsmæssigt dokumenteret. Den inddragede undersøgelse på dagtilbudsområdet giver dermed ikke direkte evidensbaserede anvisninger til en optimering af modtagelsespraksis på 0-6 års området men giver snarere et indblik i udvalgte pædagogiske og læringsmæssige udfordringer, som nogle DSA-børn ser ud til at møde i institutionslivet.

Dagtilbudsområdet

På dagtilbudsområdet foreskriver lovgivningen som tidligere nævnt ikke særlige modtagelsesforanstaltninger svarende til modtagelsesklasser på skoleområdet, hvilket betyder, at der ikke foreligger konkrete undersøgelser af effekten af særligt tilrettelagte modtagelsestilbud. Ikke desto mindre er der fortløbende et stort fokus på læring og sproglig udvikling hos børn generelt og DSA-børn specifikt. Det kommer fx til udtryk i det skærpede fokus på den løbende sprogvurdering af alle børn samt udviklingen og afprøvningen af særlige sprogstimuleringsprogrammer (fx Spell, Fart på Sproget, READ mv.).

Desuden har Ministeriet for Børn, Ligestilling og Undervisning iværksat et fireårigt udviklingsprogram, *Fremtidens dagtilbud*, som er igangsat i 2013 og løber frem til medio 2017. Formålet med programmet er at få viden om, hvordan man understøtter børns læring, trivsel og udvikling gennem en målrettet og systematisk pædagogisk praksis og et målrettet forældresamarbejde med dagtilbuddets ledelse som drivkraft. I den

sammenhæng er der i august 2016 offentliggjort en videnspublikation vedrørende *Børns tidlige udvikling og Læring* (Syddansk Universitet, Aarhus Universitet og Rambøll 2016)¹⁶.

Denne giver en karakteristik af de socioemotionelle (0-6 år), de sproglige (0-6 år) og de tidlige matematiske (3-6 år) kompetencer samt kvaliteten af aspekter af de læringsmiljøer, som børnene færdes i i dagtilbuddene og i hjemmene (Rambøll, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet 2016:3). Der er tale om baselinedata, hvilket betyder, at data er indsamlet inden igangsættelsen af indsatsen Fremtidens Dagtilbud.

Når resultaterne af publikationen inddrages i denne sammenhæng skyldes det, at en af konklusionerne er, at børnenes etniske oprindelse har betydning for deres kompetencer (ibid.:5). Nogle af hovedpointerne vil blive fremhævet i det følgende¹⁷.

Kortlægningen af de tre kompetenceområder viser, at der er store systematiske forskelle i børnenes kompetencemæssige forudsætninger. Allerede i vuggestuealderen er der identificeret markante forskelle i børnenes kompetencer inden for de tre områder. Ved udgangen af børnehavetiden er der op imod to års forskel i kompetenceniveau, når man sammenligner børn med de svageste kompetencer med gennemsnittet. Forskellene ser ikke ud til at udligne sig over tid.

Man har undersøgt sammenhængen mellem børnenes kompetencer, deres familiemæssige baggrund og læringsmiljøet i hjemmet. Der fokuseres på tre forhold: Mødrenes uddannelsesbaggrund, den familiemæssige status (dvs. om barnet bor sammen med en eller begge forældre/andre voksne) og om børnene har en vestlig/ikke vestlig baggrund. Disse tre baggrundsfaktorer er udvalgt, fordi de i tidligere lignende undersøgelser har vist sig at have en stor forklaringskraft.

Konklusionen er bl.a., at børn med en ikke-vestlig baggrund har en hyppigere forekomst af svage kompetencer inden for de målte kompetenceområder, om end der naturligvis forekommer individuelle forskelle, som viser en anden tendens (ibid.:16). Det fremgår ikke direkte, om børn med højtuddannede mødre med ikke-vestlig baggrund ligeledes klarer sig markant dårligere end børn af højtuddannede mødre med vestlig baggrund.

Det konkluderes endvidere, at majoriteten af børnene vokser op med rige læringsmiljøer i hjemmet. Der finder en højere grad af læringsunderstøttelse sted i hjem, hvor moderen har en videregående uddannelse, mens der tilsyneladende finder en lavere grad af læringsunderstøttelse sted i hjem med forældre med ikke-vestlig baggrund. Det skal dog bemærkes, at en høj andel forældre med ikke-vestlig baggrund ikke har besvaret det spørgeskema, der ligger til grund for vurderingen af hjemmets læringsmiljø (ibid.:20).

Undersøgelsen af den læringsmæssige understøttelse i dagtilbuddene viser, at pædagogerne generelt er gode til at organisere aktiviteter og understøtte børnenes engagement og aktive deltagelse, men at de har svært ved at understøtte børnenes læring og udbytte af de forskellige aktiviteter uagtet hvilke kompetencer, der understøttes. Dette kommer til udtryk i pædagogernes samspil med børnene, hvor kommunikationen er præget af begrænsede ordvekslinger, et begrænset omfang af åbne spørgsmål og en begrænset udvidelse af børnenes udsagn. Pædagogerne anvender ligeledes i mindre grad hverdagshandlinger som afsæt for sprogliggørelse af børnenes erfaringer og viden om verden, fx i forhold til at sammenligne eller klassificere ting, forudsige forhold som fx hændelsesforløb mv. (ibid.:26).

¹⁶ Rapporten er en del af udviklingsprogrammet Fremtidens Dagtilbud, som er et fireårigt program fordelt på 140 institutioner i 14 kommuner. I alt 13.000 børn og 400 dagplejere har deltaget i programmet. Aarhus Kommune deltager ikke i udviklingsprogrammet.

¹⁷ Analyserne af børnenes udvikling og læring er baseret på valide redskaber, der afdækker den socioemotionelle, sproglige og tidlige matematiske forståelse hos børn på de forskellige alderstrin. Undersøgelsen omfatter ca. 9000 børn på tværs af aldersgruppen. Med børnegruppens størrelse er undersøgelsen repræsentativ for børnegruppen i Danmark (Rambøll, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet 2016:8).

Læringsdagsordenen er relativt ny i en dansk daginstitutionskontekst. Det øgede fokus på læring og udvikling kom for alvor på dagsordenen med indførelsen af de pædagogiske læreplaner og initiativer målrettet børnenes sproglige udvikling bl.a. i form af de obligatoriske sprogvurderinger. Derfor vurderes det som forventeligt, at kvaliteten af den læringsmæssige understøttelse i dagtilbuddene (stadig) er relativt lav (ibid.:27).

Publikationen og den bagvedliggende forskningsrapport har været udsat for kritik. Bl.a. problematiseres det, at kategoriseringen af "vestlige" og "ikke-vestlige" børn skaber en uhensigtsmæssig opdeling, som ikke tager højde for den diversitet, der præger virkeligheden. Endvidere kritiseres undersøgelsen for at bygge på en snæver forståelse af, hvad et barn skal kunne. Fx siger undersøgelsen ikke noget om børns fantasi eller selvstændighed. (Information 2016)

Hvorom alting er, bidrager undersøgelsen med værdifuld viden om, at der inden for udvalgte kompetenceområder er stor forskel på børnenes læringsmæssige udbytte af den pædagogiske praksis i dagtilbuddene. Endvidere ser det ud til, at nogle børn er i mere udsatte positioner end andre, og at forskellen i kompetenceniveau ikke udligner sig. Her spiller forældrenes etniske oprindelse tilsyneladende en rolle.

Undersøgelsen lægger derfor op til en række refleksioner, som er relevante i forhold til fokus i nærværende analyse, og som bl.a. centrerer sig om:

- Styrkelse af den tidlige indsats: Hvordan kan vi nå DSA-børnene så tidligt som muligt i deres læringsforløb?
- Den pædagogiske praksis i dagtilbuddene: Hvordan kan vi understøtte den læringsmæssige (herunder sproglige) understøttelse af alle børn i den daglige praksis med et særligt blik for DSA-børns behov?
- Forældresamarbejdet: Hvordan kan vi styrke samarbejdet med forældre til DSA-børn om den læringsmæssige understøttelse af børnenes kompetencer i hjemmet?

Skoleområdet

I det følgende præsenteres de nyeste nationale undersøgelser af modtagelsesområdet i skoleregi. Formålet hermed er at sammenholde opmærksomhedspunkter relateret til praksis med faktorer, som er betydningsfulde for kvaliteten og effekten af basisundervisningen. Der inddrages tre undersøgelser, som Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling har iværksat i skoleåret 2015/16 med henvisning til, at (...) *basisundervisningen for tosprogede elever generelt er et underbelyst område, når det gælder både forskning på området og den måde, hvorpå landets kommunale forvaltninger og skoler varetager opgaven* (Rambøll 2015).

Det drejer sig om følgende:

- Basisundervisning for tosprogede elever, Kvalitativ kortlægning af praksis i 20 kommuner (EVA 2016a)
- Basisundervisning i dansk som andetsprog på seks skoler (EVA 2016b)
- Litteraturstudie om modtagelsestilbud for nyankomne elever (Rambøll 2015)

De to EVA-rapporter tjener det samlede formål at styrke vidensgrundlaget for, hvordan man i Danmark organiserer, tilrettelægger og gennemfører basisundervisning for tosprogede elever (EVA 2016a:5). Den første delundersøgelse (EVA 2016a) undersøger praksis i 20 kommuner på tværs af forvaltnings- og skoleniveau. Den anden delundersøgelse går i dybden med praksis på seks udvalgte skoler (EVA2016b).

De to undersøgelser kommer ikke med forskningsmæssigt funderede refleksioner over god praksis men giver snarere en status på, hvorledes man på kommuneniveau organiserer modtagelsestilbuddene samt et indblik i de særlige udfordringer, som man har identificeret i praksis på de seks inddragede skoler.

Litteraturstudiet (Rambøll 2015) inkluderer forskning i modtageordninger i Skandinavien, Nordamerika og Canada med henblik på at afdække følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvordan tilrettelægges og organiseres modtagelsestilbud bedst muligt, og hvilke implementeringsfaktorer¹⁸ er væsentlige?
- Hvilket udbytte har nyankomne elever af at deltage i modtagelsestilbud, og hvilke pædagogiske og didaktiske metoder og praksisser er særligt virkningsfulde¹⁹?

Den samlede rapport er baseret på en undersøgelse af 31 studier med varierende grad af evidensvægt²⁰.

Tabel 19: Studiernes fordeling på lande

Undersøgelseskontekst	Antal studier
Danmark	7
Sverige	15
Norge	4
Finland	1
Canada	3
USA	3

Note: Det samlede antal studier summerer ikke til 31, da enkelte studier undersøger flere lande og derfor går igen flere steder.

Litteraturstudiet giver ikke et klart evidensbaseret bud på, hvorledes modtagelsesområdet tilrettelægges og organiseres bedst muligt men opsummerer en række faktorer, som er af betydning for effekten af tilbuddene.

Konklusionerne på de tre undersøgelser behandles i det følgende med det formål at holde litteraturstudiets konklusioner op mod de udfordringer, som EVA-rapporterne peger på, sammenholdt med opmærksomhedspunkter identificeret i forbindelse med kortlægningen af modtagelsesområdet i Aarhus Kommune (analysens første del).

Identificerede faktorer

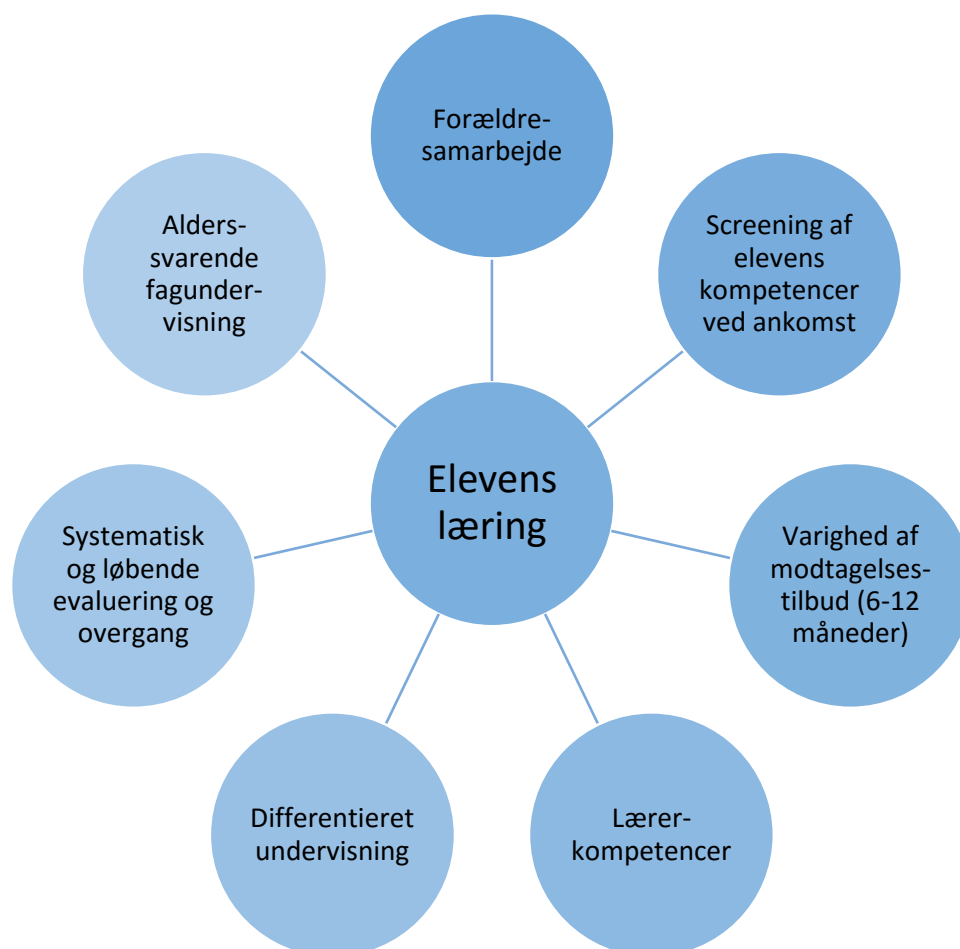
Figuren nedenfor opsummerer de faktorer, der ifølge litteraturstudiet spiller en vigtig rolle i forhold kvalitet og effekt af den ydelse, som eleverne møder i modtagelsestilbud.

¹⁸ Med implementeringsfaktorer menes eksempelvis procedurer for visitation til modtagelsestilbud og overgang til almentilbud, herunder kommunale procedurer og procedurer på skoleniveau samt skole- og lærersamarbejde om overgang til almentilbud (Rambøll 2015: 1).

¹⁹ Hvad angår elevernes udbytte forstås såvel elevernes faglige, sociale som trivselsmæssige udvikling (Rambøll 2015:1).

²⁰ Udvalgelsen af inkluderede studier er gennemført med afsæt i praksis for systematiske litteraturstudier, hvor metoden er kendetegnet ved en systematisk kortlægning af eksisterende litteratur inden for et afgrænset område. Litteraturstudiet er baseret på en tematisk syntesetilgang, som er kendetegnet ved at organisere, udforske og finde mønstre i den viden, der er indsamlet i litteraturstudiet (Rambøll 2015:7).

Figur 15: Faktorer for elevens læring i modtagelsestilbud

I det følgende tematiseres og uddybes de identificerede faktorer under følgende hovedoverskrifter:

- Planlægning og gennemførelse af undervisningen
- Kontinuitet
- Kompetencer
- Forældresamarbejde
- Rammer og organisering

Under hvert tema perspektiveres der til opmærksomhedspunkter udledt af EVA-rapporterne såvel som kortlægningen af praksis i Aarhus Kommune.

Planlægning og gennemførelse af undervisningen

Undervisningsdifferentiering med udgangspunkt i individuelle undervisningsplaner fremhæves i litteraturstudiet som et bærende princip for undervisningen i modtagelsesklasserne. Det kan endvidere være nødvendigt at holde del for at imødekomme elevernes forskellige læringsmæssige udgangspunkt og forudsætninger. Det fremhæves, at en effektiv undervisningsdifferentiering bør tage afsæt i en kortlægning af elevernes baggrund og faglige udgangspunkt fra start, som tager højde for de sproglige og faglige kompetencer, som eleverne bringer med sig fra deres hjemland. Desuden har det positiv betydning for elevernes læring, når denne følges tæt og evalueres løbende (Rambøll 2015:24f).

Elevernes udbytte optimeres, hvis undervisningen har et fagligt eller et tematisk afsæt, således at det faglige indhold bliver udgangspunkt for sprogindlæringen. Sproget er således et middel til kommunikation, som løbende udvikles og kvalificeres i takt med den faglige udvikling. Desuden fremhæves fagrelaterede og alderssvarende undervisningsmaterialer samt varierede undervisningsformer som vigtige elementer i forhold til elevernes læring. Det styrker endvidere elevernes læring og sprogtilegnelse, hvis deres modersmål inddrages i undervisningen. På tværs af studier gennemført i svensk, norsk og amerikansk kontekst påpeges, at det er vigtigt at sammentænke eventuelt udbudt modersmålsundervisning med undervisningen i modtagelsestilbuddet (ibid.:29).

De sent ankomne unge fremhæves som en særlig målgruppe at tage hensyn til. Eleverne er særligt udfordret grundet det faktum, at de har kort tid til at indhente almeneleverne både sprogligt og fagligt for at kunne deltage på lige fod med dem i almentilbuddet (ibid.:24).

De identificerede faktorer, som spiller ind på elevernes læringsudbytte i relation til undervisningens planlægning og gennemførelse er i opsummeret form følgende:

Figur 16: **Læringsudbytte som følge af undervisningens planlægning og gennemførelse**

I det følgende relateres de identificerede faktorer til konklusionerne i EVA-rapporten (EVA2016a) samt erfaringerne fra Aarhus Kommune (analysens første del).

I relation til planlægning og gennemførelse af undervisningen fremhæver EVA-rapporten (EVA2016b) en stor spredning i elevernes forudsætninger og faglige niveau som et grundvilkår for undervisningen, som lærerne er meget opmærksomme på. Spredningen relaterer sig bl.a. til alder, modersmål, sproglige kompetencer, skoleerfaringer, kulturelle baggrunde, forforståelse og fagligt niveau.

Undervisningsdifferentiering er dermed et af de bærende principper for basisundervisningen. I Aarhus Kommune har man via de differentierede tilbud forsøgt at kompensere for den store spredning med henblik på at sikre de bedste betingelser for læring hos den enkelte elev. Det betyder, at der i visitationen lægges vægt på elevernes kompetencer ved ankomst, bl.a. hvorvidt eleverne har haft stabil skolegang i hjemlandet, om de er alfabetiserede osv.

Oprettelsen af forskellige typer af modtagelsesklasser er imidlertid under pres grundet et stigende elevtal og den spredte boligplacering af nyankomne flygtningefamilier. I praksis er det således svært at fastholde eksempelvis differentieringen på de ældste klassetrin, hvor intentionen har været at give børn med stabil skolebaggrund og børn med ustabil eller begrænset skolebaggrund forskellige tilbud.

På de enkelte skoler har man forskellige modeller for den mere organisatoriske differentiering. Har man flere hold på samme trin (hhv. trin 0, A, B, C eller D) giver det anledning til holddeling, hvor nyankomne elever fx så vidt muligt placeres på samme hold.

Som det fremgår af analysens første del giver den nye bekendtgørelse for området mulighed for en øget differentiering, eftersom et klassetrinsspænd på fem samt en øgning af elevtallet på op til 18 elever pr. modtagelsesklasse kræver, at eleverne overvejende har *samme sproglige behov og øvrige forudsætninger* (BEK nr. 1053 af 29/6/2016). En implementering heraf forudsætter således et stærkt screeningsværktøj. Endvidere giver det anledning til overvejelser om, hvorvidt tilknytningen til lokalområdet (og dermed den almenklasse, som eleven på sigt bliver en del af) eller centralt placerede modtagelsestilbud med et mere eller mindre sprogligt og fagligt homogent klassemiljø har størst effekt på elevernes udbytte af undervisningen.

EVA-rapporten (2016b) fremhæver, at det er en stor udfordring at nå det alderssvarende niveau i fag i basisundervisningen. Baggrunden herfor er bl.a., at lærerne vurderer, at det kan være vanskeligt for eleverne at overkomme både at lære et nyt sprog og derudover, hvad der fagligt forventes på det pågældende klassetrin. Desuden efterlyses læremidler, som er egnede til basisundervisningen. Igen fremhæves udfordringer relateret til undervisningen på udskolingsniveau, hvor lærerne savner materialer, der kan motivere eleverne, og som samtidig har en passende sproglig og faglig sværhedsgrad.

Udfordringer relateret til det dobbelte fokus på sproglig såvel som faglig udvikling er genkendelig i en Aarhuskontekst, hvor især lærere i almenklasserne peger herpå i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse. Udfordringen fremhæves for elever på mellemtrinnet og især i udskolingen, hvor der stilles store faglige krav, som det kan være svært for de udslusede elever at honorere. Det kalder på en særlig opmærksomhed rettet mod samarbejdet mellem modtagelsesklasse og almenklasse. Endvidere efterspørges t mere formaliseret samarbejde på tværs af skoler mellem lærere, som arbejder i modtagelsesklasseregion, dette bl.a. med henblik på at kunne give hinanden sparring og konkret dele læremidler og erfaringer.

Rapporten (EVA 2016b) giver eksempler på, hvorledes elevernes modersmål udnyttes som en ressource i undervisningssammenhænge men beskriver ligeledes det grundlæggende sprogsyn, som noget der deler vandene. Hvor nogle lærere primært ser DSA-elevernes modersmål som en ressource, som de kan udnytte i undervisningen, opfatter andre lærere primært modersmålet som en udfordring i forbindelse med

tilegnelsen af danskundskaber, fx når eleverne taler deres modersmål indbyrdes, mens de skal lære dansk (ibid.:31).

EVA-rapporten peger endvidere på en bekymring for, at elever med generelle indlæringsvanskeligheder eller adfærdsmæssige og / eller følelsesmæssige forstyrrelser overses i basisundervisningen med den konsekvens, at nogle elever er tilknyttet en modtagelsesklasse i længere tid end nødvendigt, fordi deres særlige behov overses.

I Aarhus Kommune er PPR meget opmærksomme på denne udfordring, idet de oplever en stigning i antallet af elever i modtagelsesklasser, som har behov for et specialpædagogisk tilbud i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse (se kapitlet vedrørende PPR s. 52). Dette kalder bl.a. på behovet for en tydelig procedure, som sikrer, at børn ikke bliver længere tid end nødvendigt i et modtagelsestilbud, fx fordi indlæringsmæssige udfordringer forveksles med sproglige udfordringer.

Kontinuitet

Det tætte samarbejde mellem lærere i modtagelsesklasse og lærere i almenklasse både i forhold til den daglige undervisning og i forhold til udslusningen fra modtagelses- til almenklasse er afgørende for undervisningens kvalitet (Rambøll 2015). Det gælder fx i forhold til udarbejdelse af årsplan, anvendelse af materialer, grundig overlevering i forbindelse med udslusningen mv. (ibid.:5). Endvidere øger det nykomne elevs udbytte af modtagelsestilbuddet, hvis der så tidligt som muligt i forløbet etableres en tæt relation til almenklassen.

I relation hertil problematiserer litteraturstudiet, at der er mangel på viden om det rette tidspunkt for udslusning, idet ingen studier beskriver hvilke kriterier, der bør lægges til grund for vurderingen af elevens parathed (ibid.:18). Der peges imidlertid på elementer, der kan bidrage til en vellykket overgang (ibid.:19f.). Disse sammenfattes i det følgende under overskrifterne: Forberedelse, udslusning og opfølgning.

Forberedelse

- Løbende evaluering af elevens læring ud fra tydelige mål, som eleven kan forholde sig til, og som dermed kan virke som en motivationsfaktor.
- Intensiveret samarbejde med almentilbud, både på elevniveau, fx i form af øget timetal i almenklassen, og på lærerniveau med fokus på det fælles ansvar for elevens læring og overgang – herunder udarbejdelse af individuel plan for eleven, som begge lærere har ansvar for.

Udslusning

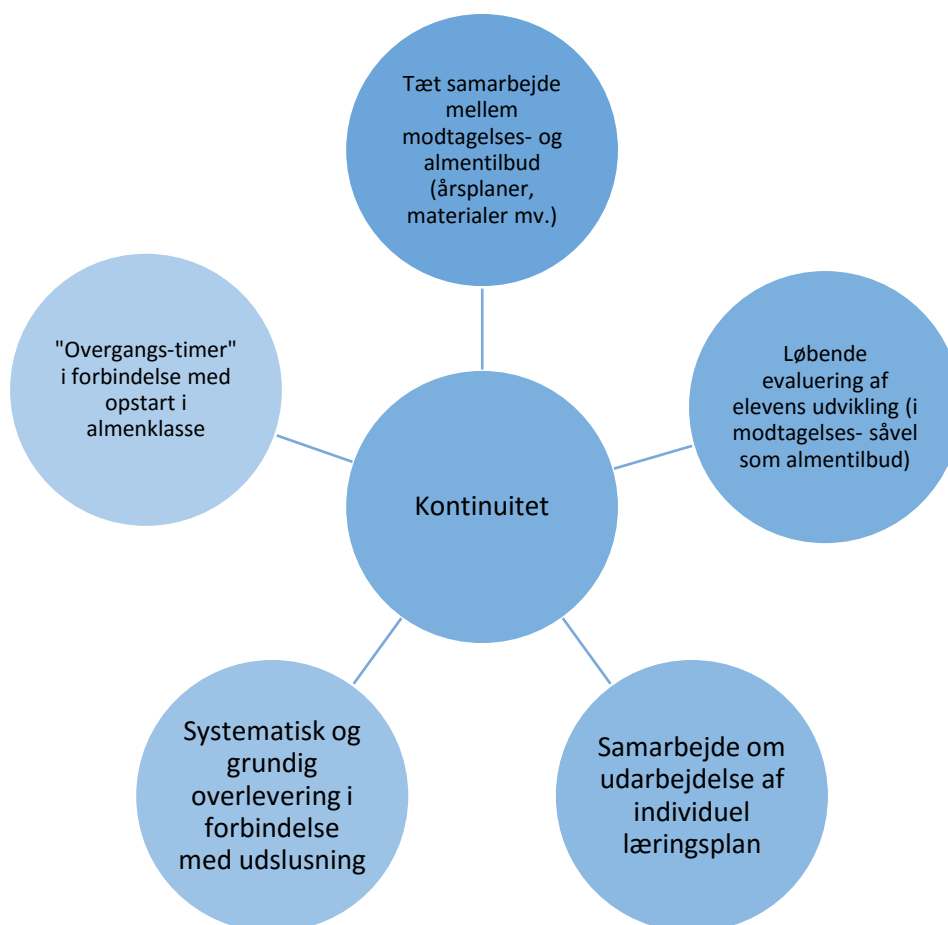
- Udviklingssamtale på skolelederens initiativ med deltagelse af elev og forældre samt lærere i modtagelsesklassen, lærere i almenklassen, andetsproglærer og eventuelt modersmållærer. Formålet er at informere elev og forældre om skolens vurdering af eleven samt at tale udslusningsforløbet igennem med fokus på elevens videre læringsforløb.
- Systematisk og grundig overlevering af viden mellem afgivende og modtagende lærer samt evt. andetsproglærer og modersmållærer, som skal undervise eleven.
- Udarbejdelse af individuel læringsplan for eleven på baggrund af udviklingssamtalen og overleveringen af viden. Det er vigtigt, at planen udarbejdes i fællesskab af såvel modtagelses- som almenlærer, og at elev og forældre inddrages i processen.

Opfølgning

- "Overgangstimer" i form af ekstra ressourcer, som anvendes til at støtte op om elevens læring i almentilbuddet. Dette kan bidrage til en hurtigere udslusning fra modtagelsestilbud til almentilbud.

De identificerede faktorer i relation til temaet kontinuitet er opsummeret i figur 17:

Figur 17: **Faktorer for kontinuitet i modtagelsesforløbet**

EVA-rapporten (2016b) peger på store forskelle på praksis i relation til samarbejdet mellem modtagelsesklasse og almenklasse. Hvad angår den løbende udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse (i rapporten benævnt den gradvise deltagelse i den almindelig undervisning), fremgår det, at vurderingen af hvornår en elev er klar til deltagelse i den almindelige undervisning, er meget individuel og beror på en faglig såvel som social vurdering af den enkelte (ibid:24).

I Aarhus Kommune er praksis vedrørende den løbende udslusning (forstået som gradvis deltagelse i almenundervisningen) begrænset af den overordnede organisering. Det faktum, at modtagelsesklasserne er placeret på få skoler, og at nogle elever dermed står over for et skoleskift efter endt forløb i modtagelsesklasse betyder, at den løbende udslusning finder sted i et begrænset omfang for elever, der ikke er visiteret til modtagelsesklasse på deres distriktsskole.

Det systematiske og tætte samarbejde mellem lærere i modtagelsesklasse og almenklasse, som litteraturstudiet fremhæver som en vigtig faktor, begrænses ligeledes bl.a. af, at der for nogle elevers vedkommende er tale om et modtagelsestilbud placeret på en anden skolen end distriktsskolen.

I forhold til den endelige udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse fremhæver EVA-rapporten tre forskellige eksempler på praksis:

- Ensartet vurdering for alle elever med udgangspunkt i faste tests eller materialer
- Vurdering på skiftende grundlag fra gang til gang
- Der finder ikke en egentlig vurdering sted, men tidsfristen på to år (jf. lovgivningen) er et afgørende parameter

I Aarhus Kommune danner modtagelsesklasselærerteamets faglige vurdering af den enkelte elevs samlede kompetencer afsæt for udslusningen. Forskelle i systematik og tilgange kalder på en øget opmærksomhed med henblik på at sikre, at elevernes kompetencer følges og evalueres med afsæt i enslydende kriterier, som er funderet i en viden om, hvilke kompetencer eleverne reelt har behov for i forbindelse med udslusningen. Dertil vil der naturligvis være en række individuelle forhold, som spiller ind i forhold til barnets udslusningsparathed, som lærere i samarbejde med forældre må forholde sig til. Ministeriet for Børn, Ligestilling og Undervisning ønsker netop at styrke dette område og har derfor afsat midler til udviklingen af screeningsmaterialer, som forventes klar i løbet af skoleåret 2016/17 (KL 2016b).

I forhold til modtagelsen af elever fra basisundervisningen i almenundervisningen fremhæver EVA-rapporten, at de modtagende lærere er åbne og positive i forhold til at tage imod de udslusede modtagelsesklasseelever. Det fremhæves imidlertid ligeledes, at lærerne ikke altid oplever at have tid til at yde en særlig indsats for de nye elever (ibid.:6). Lærernes primære bekymring handler om, hvorvidt de kan kommunikere med eleverne i tilstrækkelig grad, og hvorvidt eleverne kan fungere socialt i den nye kontekst. Lærerne er ikke umiddelbart bekymrede for det faglige niveau hos de nye elever, da de giver udtryk for, at de er vant til at håndtere en stor faglig spredning i deres pædagogiske arbejde (ibid.:25).

Af interviews med lærere i Aarhus Kommune fremgår det, at lærerne har oplevelsen af, at eleverne trives socialt i almenklasserne, men at der er store faglige udfordringer forbundet med overgangen, som det kan være svært for lærerne at håndtere. Det problematiseres, at der følger begrænsede ressourcer med, hvilket kan have den konsekvens, at en særlig indsats målrettet den enkelte elev sker på bekostning af andre elever, som også har behov for særlig støtte.

Det er interessant at sammenholde lærernes oplevelse af elevernes trivsel med data fra trivselsundersøgelsen, som umiddelbart indikerer et markant fald i elevernes trivsel i forbindelse med udslusningen fra modtagelsesklasse til almenklasse (se tabel 12, s. 38). Såvel trivsel som faglige udfordringer for udslusede elever er væsentlige fikspunkter i forhold til det fremadrettede arbejde med området.

Kompetencer

Lærerkvalifikationer i form af formelle kompetencer relateret til andetsprogstilegnelsen fremhæves i litteraturstudiet som et grundlæggende element i forhold til at sikre elevernes udbytte af undervisningen. Det fremhæves endvidere, at der i lovgivningen i de nordiske lande stilles krav til medarbejdernes kvalifikationer, men at det i praksis kan være svært at finde personale med de relevante kvalifikationer (Rambøll 2015:21).

Denne udfordring ekspliciteres ligeledes i de to EVA-rapporter, hvor det fremgår, at ledelsens udfordringer med at rekruttere undervisere med formelle kompetencer inden for DSA-området resulterer i, at en række andre kompetencer vægtes, når der ansættes nye medarbejdere til modtagelsesklasseområdet, fx tosproget baggrund, vejlederuddannelse, erfaring fra AKT-området, erfaring fra andre sprogfag, personlige kvalifikationer som robusthed og ro mv. (EVA 2016a:34).

Som det fremgår af analysens første del udgør kompetenceudvikling ligeledes et kontinuerligt fokus i Aarhus Kommune, hvor det er skoleledelsens opgave at sikre, at der ansættes lærere, som besidder de relevante kvalifikationer i forhold til opgaven. Af beskrivelsen af den pædagogiske praksis fremgår det imidlertid, at der er stor forskel på, hvorvidt lærerne besidder formelle kompetencer relateret til DSA-fagfeltet, samt at der pt. efterspørges et fortsat fokus på kompetenceudvikling særligt relateret til modtagelsen af børn med flygtningebaggrund.

Eftersom såvel litteraturstudiet som EVA-rapporterne er centreret omkring basisundervisningen, behandles lærerkompetencer i almentilbuddene ikke direkte. Ikke desto mindre peger erfaringerne fra Aarhus Kommune på behovet for et stærkt fokus her, da det er afgørende at sikre, at eleven ikke stagnerer i sin udvikling efter endt modtagelsesklasseforløb, og at der i almenundervisningen fortløbende er fokus på sproglig og faglig udvikling som to sideløbende processer. Dette kræver ligeledes, at lærere i almenklasserne har grundlæggende kompetencer i forhold til at kunne tænke DSA ind som en dimension i undervisningen.

Forældresamarbejde

I litteraturstudiet fremhæves det som et grundlæggende element, at der i organiseringen af modtagelsestilbud tages højde for et tæt samarbejde mellem skole og hjem, hvor det bl.a. sikres, at nyankomne elever og deres forældre på modersmålet får grundig information om modtagelsestilbuddet og den fremadrettede plan for eleven i relation til almentilbuddet (ibid.:22).

Der peges på forskelle i tilgangen til skole-hjem-samarbejde i hhv. en nordisk og en nordamerikansk kontekst. Hvor det i Norden primært vægtes, at forældre informeres om skoletilbuddet, arbejder man i den nordamerikanske kontekst med en mere helhedsorienteret tilgang til familien. Modtagelsestilbuddene inkluderer her indsatser målrettet forældrene, fx i form af aktiviteter, der sigter mod at styrke forældrenes kompetencer og muligheder i det nye land (ibid.:5).

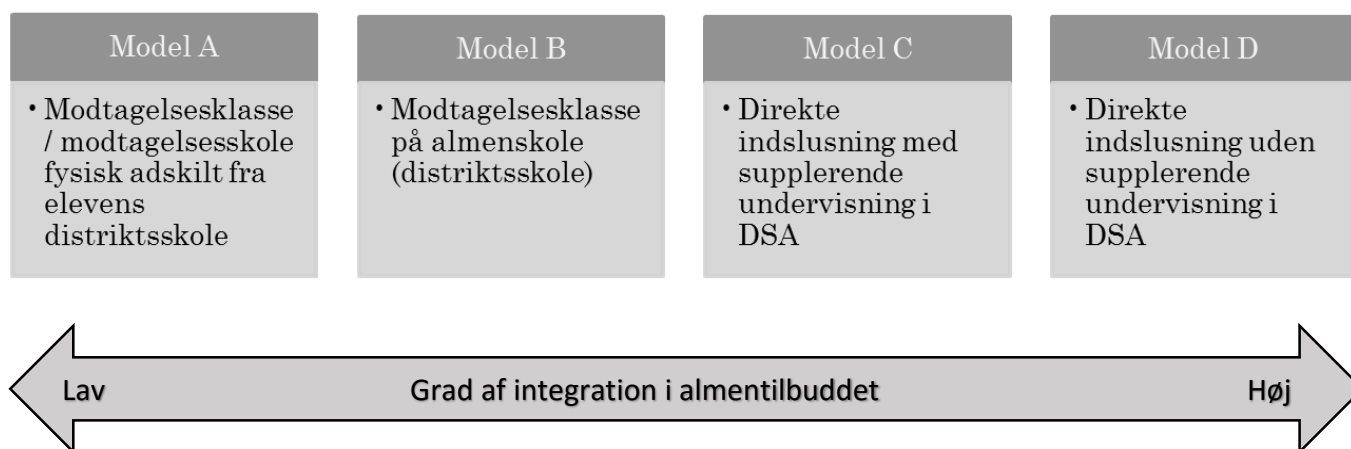
EVA-rapporterne har ikke et eksplicit fokus på forældresamarbejdet, men det fremhæves som et særligt fokus i forhold til den gode overgang fra modtagelsesklasse til almenklasse (EVA2016a:26). Erfaringerne fra Aarhus Kommune tyder på, at der er en stor bevidsthed om etableringen af et frugtbart samarbejde med forældrene, men at praksis herfor varierer fra skole til skole og bl.a. afhænger af erfaringer med området (herunder elevsammensætningen på den pågældende skole). Dette giver anledning til et øget fokus på, hvorledes forældrene kan tænkes ind som en ressource både i forbindelse med elevernes forløb i modtagelsesklasse og i forbindelse med overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse.

Endvidere kan forskellige organiseringsformer virke henholdsvis befordrende og hæmmende for den løbende kontakt med forældrene. Er der langt mellem familiens bopæl og elevens skole, har forældrene ikke deres daglige gang på skolen, hvilket kan vanskeliggøre den uformelle og løbende dialog. Omvendt kan den centrale placering af flere modtagelsesklasser på samme skole give anledning til tilknytning af flersprogede medarbejdere, hvilket ligeledes fremhæves som befordrende for forældresamarbejdet.

Rammer og organisering

I litteraturstudiet opererer man med fire forskellige organiseringsmodeller placeret på et kontinuum med henholdsvis høj grad og lav grad af integration i almentilbuddet som de to yderpoler (ibid.:13):

Figur 18: Fire modeller for organisering af modtagelsen på skoleområdet

Overordnet set kan der ikke udledes en klar anbefaling af, hvilken organiseringsform, der er den mest hensigtsmæssige i relation til elevernes læringsudbytte. Litteraturen peger dog entydigt på, at det er u hensigtsmæssigt med direkte integration i almentilbud uden støtte (model D).

Der tegner sig ikke et klart billede af, hvilken elevsammensætning, der giver det bedste læringsudbytte. Hvor nogle studier peger på fordele forbundet med sproghomogene klasser, fremhæver andre studier dette som en udfordring med afsæt i argumentet om, at eleverne ikke får stimuleret deres andetsprog i tilstrækkelig grad, hvis de kan kommunikere på modersmålet (ibid.:30).

Det har positiv effekt, hvis modtagelsesforløbet er begrænset til 6-12 måneder (ibid.:4). EVA-rapporten belyser ikke dette spørgsmål direkte men konkluderer, at tidsbegrænsningen på 2 år nogle steder fungerer som indikator for, hvornår en elev er udslusningsparat. I Aarhus Kommune viser opgørelsen over tid i modtagelsesklasse, at den overvejende del af eleverne på nuværende tidspunkt tilbringer mellem 6 og 12 måneder i modtagelsesklasserne (se tabel 10, s. 35).

Endvidere har det positiv betydning, hvis modtagelsestilbuddet er fysisk placeret på samme skole som almentilbuddet. Sidstnævnte kobles sammen med, at det har en positiv betydning for elevens læringsmæssige udbytte af undervisningen, hvis der etableres et tæt samarbejde mellem lærere i modtagelsesklasse og almenklasse, samt at der så tidligt som muligt i forløbet etableres en tæt relation mellem modtagelsestilbud og almentilbud for den enkelte elev (ibid.:4).

I EVA-rapporten (2016a) konkluderes det, at basisundervisningen i en dansk kontekst organiseres ensartet, dvs. som modtagelsesklasser på udvalgte skoler i den enkelte kommune, hvilket ligeledes er i tråd med Aarhus Kommunes organisering af området. I nogle kommuner oprettes hold som et supplement til modtagelsesklasserne, når der er få elever og / eller store geografiske afstande (EVA 2016a.:5). Det fremgår dog også, at området netop nu gennemgår en markant udvikling, hvilket bl.a. resulterer i, at en række forvaltninger er i gang med at se nærmere på den praksis og de procedurer, der er på området (ibid.), jf. gennemgangen af iværksatte initiativer i forskellige kommuner (se s. 72).

I forhold til fremtidige organiseringsmodeller er det dermed relevant at indtænke muligheden for en tættere kobling mellem modtagelses- og almentilbud.

Af litteraturstudiet kan man udlede, at indholdet i undervisningen, lærernes kompetencer og samarbejde lærerne imellem samt samarbejdet med forældrene er afgørende for elevernes udbytte af undervisningen. Organiseringen i sig selv spiller således ikke en afgørende rolle, men kan i forskellig grad understøtte den mest fordelagtige undervisning (ibid.:24).

Opmærksomhedspunkter

I forhold til anbefalingerne, som følger i analysens tredje del, er det vigtigt at udlede centrale pointer af det præsenterede stof i vidensrammen. Dette med henblik på at have øje for, hvorledes modtagelsesområdets organisering og pædagogiske praksis kan understøtte intentionen om en styrket sproglig og læringsmæssig udvikling samt et øget fokus på medborgerskab og aktiv inddragelse af forældres ressourcer.

En prioritering af dette fokus udspringer bl.a. af følgende opmærksomhedspunkter:

- DSA-børn fra ikke-vestlige lande ser ud til at have et ringere læringsmæssigt (herunder sprogligt) udbytte af den pædagogiske praksis i dagtilbud.
- Forældres mulighed for læringsunderstøttelse i hjemmet er forskellig og afhænger tilsyneladende bl.a. af etnisk oprindelse.
- En række faktorer spiller ind i forhold til DSA-elevs læringsudbytte i modtagelsestilbuddene.

Anbefalinger til en styrkelse af modtagelsesområdet præsenteres i det følgende.

3. En styrket modtagelse af børn og unge med DSA

Analysens tredje del har til formål at komme med anbefalinger til en styrkelse af modtagelsen af børn og unge med DSA i Aarhus Kommune. Anbefalingerne bygger på de opmærksomhedspunkter, som er identificeret i analysens første del samt de perspektiver, som analysens vidensramme er bygget op omkring. Denne del rummer ikke en færdig plan, som kan implementeres på hele modtagelsesområdet i et 0-18-års perspektiv men kommer med anbefalinger, som falder inden for tre centrale fokuspunkter:

1. Styrket vidensgrundlag med fokus på effekten af iværksatte initiativer

- *Det anbefales, at vores viden om området styrkes via:*
 - A. *Udvikling af en plan for datagenerering i et 0-18 års perspektiv*
 - B. *Et styrket tværgående samarbejde om videndeling og kompetenceudvikling*

2. Kvalificering og systematisering af den pædagogiske praksis

- *Det anbefales, at der udvikles pædagogiske værktøjer og retningslinjer, som skal sikre en styrket systematik omkring indslusning i og udslusning fra modtagelsesklasse*
- *Det anbefales, at der på tværs af afdelingerne i MBU og i samarbejde med MSB arbejdes med en styrkelse af indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og den ældste (16-18+ år) del af målgruppen*
- *Det anbefales, at den lokale FU-indsats målrettet nyankomne DSA-børn og –unge udvikles og styrkes*

3. Afprøvning af nye organiseringsmodeller

- *Det anbefales, at der udvikles og afprøves et familierettet modtagelsestilbud*
- *Det anbefales, at der udvikles og afprøves nye modeller for organiseringen af modtagelsestilbud med henblik på at styrke sammenhængen mellem modtagelsestilbud og almentilbud samt tilknytningen til lokalområdet*
- *Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles*

De tre overordnede fokuspunkter og anbefalingerne er affødt af en række perspektiver udledt af analysearbejdet. I det følgende vil perspektiver og anbefalinger blive udfoldet.

Perspektiver og anbefalinger i forhold til den fremadrettede proces

Perspektiver og anbefalinger relateres i det følgende til de fire strategiske overskrifter, som udgør rammen om alle indsatser i MBU- regi, henholdsvis:

- 'Samskabelse – forældre som ressource'
- 'Vidensbaseret ledelse og praksis'
- 'Tidlige og forebyggende indsatser'
- 'Helhedssyn – øget fokus på de ikke-kognitive kompetencer'

Intentionen hermed er at sikre den røde tråd i forhold til anbefalinger målrettet det konkrete område og den overordnede strategi for arbejdet i MBU.

Samskabelse – forældre som ressource

Perspektiv 1: Differentieret inddragelse af forældre som ressource i børnenes lærings- og sprogtilegnelsesproces

De opsamlede erfaringer tyder på, at der er en stor bevidsthed om betydningen af et frugtbart samarbejde med forældre til nyankomne DSA-børn, men at praksis varierer fra dagtilbud til dagtilbud, fra skole til skole og fra klub til klub. Analysen peger på behovet for et øget fokus på inddragelse af og samarbejde med forældre som en ressource i forhold til barnets læring, trivsel og udvikling. Samarbejdet må tage afsæt i en differentieret tilgang, der afspejler den diversitet, som forældre til børn og unge med DSA i modtagelsessystemet rummer.

Særligt for den stærkeste gruppe af forældre kan der trækkes mere på de positive erfaringer med fx READ-projektets fokus på at understøtte forældre som en ressource i børnenes sprogtilegnelsesproces. For den svageste gruppe af forældre er det vigtigt at aktivere og anerkende deres ressourcer, bl.a. ved at gå i dialog og stille spørgsmål i stedet for blot at give information og svar og ved at understøtte forældrene i, hvordan de kan understøtte barnets læring i hjemmet, uagtet om forældrene taler dansk eller ej.

Perspektiv 2: Gensidig dialog og tydelig forventningsafstemning med forældrene

Analysen viser, at det kræver en særlig opmærksomhed at sikre, at forældre til nyankomne DSA-børn forstår og føler sig trygge ved det institutions- eller skoleforløb, som barnet indgår i. Der kan således være behov for endnu mere tydelighed i kommunikationen med især de nyankomne forældre for at sikre en fælles forståelse og opbakning.

Som det fremgår af analysen, indgår dialogen med forældrene som et generelt opmærksomhedspunkt fx i forhold til opstart i dagtilbud, skole og klub og i forbindelse med overgange (dagtilbud til skole, modtagelsesklasse til almenklasse, SFO til FU-tilbud mv.).

I forhold til sundhedspleje og tandpleje kan forskellige sundhedsopfattelser give anledning til udfordringer i samarbejdet med hjemmet, hvor der er behov for en særlig kommunikativ indsats. På FU-området er der ligeledes behov for særlig opmærksomhed på dialogen med forældrene, herunder en introduktion til FU-området. Mange forældre mangler forståelse i forhold til at kunne se FU-tilbuddet i en trivsels- og læringsmæssig kontekst.

Perspektiv 3: Frivillige mentorordninger og øget involvering af civilsamfundet på både børne- og familieniveau

Af analysen fremgår det, at man på nogle skoler med succes etablerer elevmentor- eller buddyordninger for elever, som udsluses fra modtagelsesklasse til almenklasse. Dette giver anledning til, at de positive erfaringer

udbredes fx i form af anbefalinger om mentorordninger i forbindelse med et DSA-barns skolestart i modtagelsesklasse og i forbindelse med udlusningen til almenklasse. Intentionen er at styrke elevens tilknytning til almenområdet tidligt i skoleforløbet, uagtet om eleven på sigt skal fortsætte på den pågældende skole.

Med henblik på at styrke den nyankomne families tilknytning til og mulighed for aktiv deltagelse i lokalområdet kan mentor- eller buddyordningen udfoldes til familieniveau, således at familien ved ankomst til et lokalområde tilknyttes en venskabsfamilie, hvis primære opgave er at byde den nye familie velkommen og give dem en introduktion til lokalområdet, invitere dem med til arrangementer mv. Denne involvering af civilsamfundet er vigtig i forhold til udvikling af medborgerskab, kulturforståelse og lokal tilknytning.

Samtidig kan gode erfaringer fra etableringen af forældregrupper for nyankomne forældre til børn med DSA udbredes for at sikre forældrene et forum, hvor de har mulighed for at stille spørgsmål og mulighed for at drøfte nogle af de forundringspunkter, udfordringer og dilemmaer, som de møder i hverdagen.

Anbefaling 1

Det anbefales, at der udvikles og afprøves et familierettet modtagelsestilbud

Det familierettede modtagelsestilbud skal sikre den differentierede inddragelse af forældre som ressource, den gensidige dialog og tydelige forventningsafstemning samt involveringen af civilsamfundet (jf. perspektiv 1, 2, 3). Det kan med fordel tænkes sammen med Socialdistriktsgruppe Syds innovationsprojekt "En god start i lokalområdet".

Tilbuddet skal imødekomme nogle af de udfordringer, der opleves på tværs af magistratsafdelinger og afdelinger og kan fx læne sig op ad kommunale erfaringer med familieskolekonceptet.

Forløbet er ikke tænkt som et informationsforløb, hvor familien skal informeres om, hvordan man skal være forælder i en dansk institutionskultur. Forløbet skal derimod være dialogbaseret og give rum til og mulighed for at drøfte spørgsmål og perspektiver med afsæt i de behov og udfordringer, som de nye familier støder på.

Desuden skal forløbet bibringe familierne vigtig viden om det lokalsamfund, som de er en del af, bl.a. med henblik på at synliggøre deres muligheder (fritidstilbud, aktiviteter i lokalområdet, traditioner mv.). Forløbets indhold vil være fleksibelt og kan fx tage afsæt i overordnede emner som institutionskultur, sundhed og trivsel, livet i lokalsamfundet, leg og læring mv.

Det er vigtigt, at forløbets indhold planlægges i et tæt samarbejde mellem MSB og MBU, så de forskellige fagligheder med deres viden om og erfaringer med målgruppen udvikler konceptet sammen. Der kan hentes inspiration i idéen om "En god familiestart i Aarhus", som er udviklet i forbindelse med arbejdet med den tværmagistratslige Flygtningehandleplan.

Det vil endvidere være væsentligt at sikre, at forløbet kan supplere eller erstatte forældrenes integrationsundervisning med henblik på at sikre en meningsfuld sammenhæng for familien.

Det anbefales, at forløbet i første omgang afprøves sammen med en mindre gruppe af nyankomne familier.

Vidensbaseret ledelse og praksis

Perspektiv 4: Styrket datagrundlag

Analysen peger på et generelt behov for at øge den systematiske opsamling af viden om modtagelsesområdet i et 0-18 års perspektiv bl.a. med henblik på at kunne følge effekten af iværksatte initiativer.

Perspektiv 5: Styrkede kompetencer og videndeling

Analysen peger på, at der er stor forskel på de enkelte distrikters erfaringer med og formelle kompetencer inden for DSA-området. Dette hænger bl.a. sammen med den spredte boligplacering af familier med flygtningebaggrund, som betyder, at områder med begrænset erfaring med DSA-området modtager flygtningebørn i dagtilbud, SFO/klub og skole. Dette kalder på et fortsat fokus på kompetenceudvikling og videndeling på tværs af distrikter og områder, bl.a. med fokus på balancen mellem specialistkompetencer (formelle kompetencer inden for DSA-området) og DSA som en dimension af almenkompetencer.

Anbefaling 2

Det anbefales, at vores viden om området styrkes via:

1. **Udvikling af en plan for datagenerering**
2. **Et styrket tværgående samarbejde om videndeling og kompetenceudvikling**

Ad 1: Det anbefales, at der udvikles en samlet plan for datagenerering i et 0-18 års perspektiv med afsæt i:

- Generelle målsætninger, som gælder alle børn og unge (fx inklusionsmål, læringsmål, sundhedsmål) med henblik på at styrke sammenhængen mellem de generelle indsatser og målsætninger og de særlige indsatser, som er målrettet nyankomne DSA-børn.
- De særlige indsatser, som iværksættes for nyankomne DSA-børn og deres forældre med henblik på at komme tættere på effekten heraf.

Desuden anbefales det, at muligheden for forskningstilknytning i forhold til modtagelsesklasseområdet undersøges og overvejes. Dette bl.a. med henblik på komme tættere på effekten af de differentierede modtagelsestilbud, som Aarhus Kommune pt. tilbyder, samt at følge effekten af eventuelle afprøvninger af nye organiseringsmuligheder.

Ad 2: Det anbefales, at der i et tværgående samarbejde fortsat er et bredt fokus på viden- og kompetenceudvikling i relation til de behov, der erfares i praksis.

Endvidere anbefales det, at videndeling på tværs af distrikter og områder styrkes, fx via styrket netværksdannelse. Der bør fortsat være fokus på udbredelse af viden og erfaringer i allerede etablerede netværk såvel som eventuelle nye netværk (fx for modtagelsesklasselærere).

Perspektiv 6: Styrket og systematisk pædagogisk og ledelsesmæssig praksis

Som det fremgår af analysen, er der stor forskel på den pædagogiske praksis i relation til nyankomne DSA-børn, hvilket bl.a. hænger sammen med de forskelligartede erfaringer inden for området. I takt med den spredte boligplacering af nyankomne flygtningefamilier er behovet for systematik og udbredelse af viden og erfaringer på tværs af områder / distrikter øget.

På dagtilbudsområdet peger analysen på, at der er behov for, at der arbejdes med at optimere systematikken omkring læreplansarbejdet og inkorporeringen af DSA-dimensionen, udbredelse af eksisterende indsatser samt et øget fokus på den systematiske evaluering af børnenes dansksproglige progression.

På skoleområdet er der behov for at sikre sammenhængen mellem almenindsatser og indsatser i modtagelsestilbuddet med henblik på at undgå, at forløbet i modtagelsesklasse isoleres fra den generelle pædagogiske praksis på skolerne. Endvidere peger analysen på, at der er behov for udvikling af værktøjer og anbefalinger til den løbende evaluering af elevernes dansksproglige og faglige progression.

På ledelsesniveau er der behov for at styrke det strategiske arbejde med fokus på den fælles opgave omkring modtagelsen af DSA-børn. Især på skoleområdet er der nogle steder et begrænset samarbejde mellem almensystemet og modtagelsesklassesystemet, primært fordi egenskole-andelen i modtagelsesklasserne er begrænset.

Anbefaling 3

Det anbefales, at der udvikles pædagogiske værktøjer og retningslinjer, som skal sikre en styrket systematik omkring indslusning i og udslusning fra modtagelsesklasse

Det anbefales, at den pædagogiske modtagelsespraksis videreudvikles og systematiseres med særligt fokus på overgangene (dvs. indslusningen i og udslusningen fra modtagelsesklasse). Derfor anbefales det, at der udvikles et dialogværktøj med et fagligt, personligt og socialt fokus, som tager udgangspunkt i det enkelte barns kompetencer, men som også inddrager et familieperspektiv med fokus på forældrenes ressourcer. Det anbefales, at dialogværktøjet anvendes i forbindelse med visitationen til modtagelsesklasse og som et redskab i den løbende evaluering af elevernes udvikling. Her bør det materiale, som ministeriet er i gang med at udvikle, naturligvis inddrages.

Endvidere anbefales det, at der udvikles retningslinjer for den løbende evaluering, vurdering af udslusningsparathed, overlevering samt den efterfølgende indsats i almenklassen. Retningslinjerne bør have fokus på ledelsens rolle samt samarbejdet mellem lærere i modtagelsesklasser, lærere i almenklasser, forældre og eventuelle integrationsmedarbejdere (for flygtningebørns vedkommende).

Tidlige og forebyggende indsatser

Perspektiv 7: Indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og ældste (16-18+ år) del af målgruppen

Analysen peger på et behov for at styrke vores indsatser målrettet den yngste henholdsvis den ældste del af målgruppen. Dette med henblik på at udnytte det særlige potentiale, som er forbundet med den tidlige indsats forstået som så tidligt som muligt i barnets liv. I forhold til den ældste del af målgruppen er rettidigheden afgørende, eftersom et stærkt modtagelsestilbud, der sikrer brobygning og en fremadrettet plan for den enkelte unges uddannelsesforløb, er afgørende for realiseringen af målsætningen om, at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Anbefaling 4

Det anbefales, at der på tværs af afdelingerne i MBU og i samarbejde med MSB arbejdes med en styrkelse af indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og den ældste (16-18+ år) del af målgruppen

På **0-2-årsområdet** anbefales det, at der udvikles et styrket læringstilbud til familier med DSA-børn uden for dagtilbud. Sundhedsplejen kan med fordel indgå som en central aktør i dette samarbejde, idet man her allerede har et tæt samarbejde med familierne. Endvidere anbefales en styrkelse af DSA-dimensionen i læreplansarbejdet målrettet de yngste dagtilbudsbørn.

På **16-18+-årsområdet** anbefales det, at der i et samarbejde arbejdes med udviklingen af modtagelsestilbud på tværs af skoleområdet, ungdomsuddannelser og erhvervsliv. Det anbefales i den sammenhæng, at de muligheder, som den nye lov om særlige skoletilbud for unge op til 25 år åbner op for, undersøges nærmere.

Helhedssyn

Perspektiv 8: Et sammenhængende skole- og fritidsliv

Analysen peger på, at adskillelsen af elevernes modtagelsesklassetilbud og distriktsskole kan have ulemper for nogle elever, herunder begrænset samarbejde mellem modtagelsesklasse og den almenklasse der udsluses til, skoleskift i forbindelse med udslusningen, udfordringer i forhold til et sammenhængende fritidsliv samt sværere betingelser for forældresamarbejdet bl.a. grundet afstand mellem skole og hjem.

En afprøvning af alternative modtagelsesmodeller forankret i lokalmiljøet kan bidrage til at afdække, hvorvidt tilknytningen til distriktsskolen styrker barnets læring, trivsel og udvikling og familiens aktive deltagelse i lokalområdet. En forudsætning for udvikling og afprøvning af alternative modeller er, at der udvikles et stærkt dialog- og screeningsværktøj, som kan sikre, at elevernes personlige, faglige og sociale kompetencer ved ankomst afdækkes med afsæt i enslydende kriterier.

Anbefaling 5

Det anbefales, at der udvikles og afprøves nye modeller for organiseringen af modtagelsestilbud med henblik på at styrke sammenhængen mellem modtagelsestilbud og almentilbud samt tilknytningen til lokalområdet

Eksempler på modeller kan være:

Etablering af DSA-hold på distriktsskolen alternativt på en skole i området, såfremt det ikke er muligt at samle elever til et hold på distriktsskolen. Holdene etableres med afsæt i Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog § 4 stk. 6 (BEK nr. 1053 af 29/06/2016), hvoraf det fremgår, at et hold kan rumme op til syv elever. Intentionen hermed er at give eleven et intensivt undervisningstilbud i et trygt miljø med gode betingelser for at differentiere undervisningen i henhold til den enkelte elevs behov. Sideløbende med undervisningen på modtagelseholdet har eleven en fast og tæt tilknytning til almenklassen, hvortil en løbende udslusning finder sted på baggrund af elevens faglige, personlige og sociale kompetencer og løbende udvikling.

Modtagelsesklasseforløb suppleret med hurtig tilknytning til og løbende "besøg" i almenklasse. Der kan herunder afprøves forskellige modeller for tilknytningen fx i form af hurtig tilknytning til enkelte fag, hele undervisningsdage i almenklassen hver uge, jævnlige "praktikforløb" i almenklassen mv.

Direkte opstart i almenklassen med undervisning i dansk som andetsprog efter behov. Enten på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning.

Det anbefales, at afprøvningen af modtagelsesmodeller indgår i Socialdistriktsgruppe Syds innovationsprojektet "En god start i lokalområdet".

Anbefaling 6

Det anbefales, at den lokale FU-indsats målrettet nyankomne DSA-børn og –unge udvikles og styrkes

Det anbefales, at rammerne for en fælles koordinering på tværs i forhold til skole- og klubstart styrkes ved et øget fokus på samarbejdet mellem familie, FU, MSB (integrationsmedarbejdere for flygtningebørns vedkommende) og modtagelsesklasselærere. Der kan hentes inspiration i idéen om en Styrket integrationsindsats i FU-regi udviklet i forbindelse med udarbejdelsen af den tværmagistratslige Flygtningehandleplan.

Anbefaling 7

Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles

Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles med henblik på i højere grad at inddrage elever og forældres kompetencer ved ankomst i visitationen – bl.a. set i lyset af en eventuel iværksættelse af forskellige former for modtagelsesforløb med varierende grad af tilknytning til almenklassen (jf. anbefaling 5).

Som et led i udviklingen af hensigtsmæssige visitationsprocedurer kan muligheden for en afprøvning af områdebaseret visitation via lokale visitationsteams overvejes, ligesom det kan overvejes, om det vil være hensigtsmæssigt med en omstrukturering af den nuværende organisering med to visitationscentre.

Afrunding: En ny vision for modtagelsesområdet i MBU

Analysen har tjent det formål at kortlægge modtagelsesområdet i MBU i et 0-18 års perspektiv med henblik på at komme med anbefalinger til en robust og helhedsorienteret indsats.

Analyserapporten har affødt en række relevante perspektiver, som ligger til grund for de konkrete anbefalinger til udvikling og afprøvning af initiativer, som er præsenteret i analysens tredje del.

Som det fremgår af analysens indledning, lægger analysearbejdet op til, at der skal formuleres og træffes beslutning om en vision for modtagelsesområdet i MBU i et 0-18 års perspektiv. Med den samlede analyserapport står vi stærkt i forhold til formuleringen af en vision, som læner sig op ad de erfaringer og den viden, som analyseprocessen har genereret.

Litteraturliste

Aarhus Kommune (2010): *Medborgerskab i hverdagen 0-18 år.*

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/MBU/VI/Redskaber-og-inspiration/Medborgerskab/Pjece-om-Medborgerskab.pdf>

Aarhus Kommune (2014): *Forskningsprojekt: Eksperimentel undersøgelse af forstærkede indsatser over for børn med dansk som andetsprog i alderen 3-6 år*

Lokaliseret d. 14.11.2016 på:

<https://www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/Boern-og-Unge/PA/LU/Indsatser-for-0-6-aarige-boern/Forskning-paragraf-11.aspx>

Aarhus Kommune (2016a): *Børne- og ungepolitik (2016).*

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/MBU/Kommunikation/Organisation/BUpolitik2015/Aarhus-Kommunes-boerne--og-ungepolitik.pdf>

Aarhus Kommune (2016b): *Medborgskabspolitik.*

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<http://www.medborgerskabi aarhus.dk/da/Medborgerskabspolitik/~media/Subsites/Medborgerskab-I-Aarhus/Dokumenter/Opdateringer-januar-2016/Medborgerskabspolitik.pdf>

Aarhus Kommune (2016c): *Flygtningehandleplan.*

- Brugerrejse

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<http://www.aarhus.dk/~media/eDoc/2/7/6/2762419-4387717-1-pdf.pdf>

- Idékatalog – bruttoliste.

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<http://www.aarhus.dk/~media/eDoc/2/7/6/2762419-4395267-1-pdf.pdf>

Aarhus Kommune (2016d): *Biliteracy i børnehavens hverdag – et forskningssamarbejde*

Lokaliseret d. 14.11.2016 på:

<https://www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/Boern-og-Unge/PA/LU/Indsatser-for-0-6-aarige-boern/Sprogstimulering/Biliteracy-i-boernehaven-et-pilotprojekt.aspx>

Aarhus Kommune (2016e): *Read – sammen om læsning*

Lokaliseret d. 14.11.2016 på:

<http://www.aarhus.dk/read>

Cummings, J. (2000): *Language power and pedagogy: Bilingual students in the crossfire.*

Multilingual Matters.

EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2007): *Undervisning for tosprogede elever.*

Lokaliseret d. 28.10.2016 på:

file:///C:/Users/az18780/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/DN5FES48/Undervisning_af_tosprogede_elever_i_folkeskolen.pdf

EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2016a): *Basisundervisning for tosprogede elever – Kvalitativ kortlægning af praksis i 20 kommuner.*

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<file:///C:/Users/az18780/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/DN5FES48/Basisundervisning%20for%20t osprogede%20elever.pdf>

EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2016b): *Basisundervisning i dansk som andetsprog på seks skoler.*
Lokaliseret d. 28.10.2016:

<file:///C:/Users/az18780/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/DN5FES48/Basisundervisning%20i%20dan sk%20som%20andetsprog%20pa%20seks%20skoler www.pdf>

Friis, K. (2016): Når folkeskolen og lokalsamfundet harmonerer.

Boligen, juni 2016, s. 18-25

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<http://www.blboligen.dk/media/1536622/indblik-boligen-6.pdf>

Frost, J., Madsbjerg, S., Niedersøe, J., Sørensen, P. M., & Olofsson, Å. (2005):

Semantic and phonological skills in predicting reading development: from 3-16 years of age.

Dyslexia

Holmen, A. (2005): Tosprogethedspædagogik.

I Bisgaard, N.J. & Rasmussen, J. (red.): *Pædagogiske Teorier* (4. udg.)

Billesøe & Baltzer

Horst, C. (2006): *Interkulturel Pædagogik* (2. udg.).

Kroghs Forlag

Højen, A. (2009): Tosprogethed: Sproglig udvikling, kompetencer og konsekvenser.

I: Bleses, D. & Højen, A. (red): *Når børn lærer sprog*

Center for Børnesprog

Information (2016): *Ikke-vestlige børn er mindre empatiske end danske.*

August 2016

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.information.dk/indland/2016/08/rapport-ikkevestlige-boern-mindre-empatiske-danske>

KL (2015): *Kommunale veje til god integration – et inspirationskatalog om gode kommunale integrationsindsatser.*

Lokaliseret d. 28.10.2016:

http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_79124/cf_202/Kommunale_veje_til_god_integrationsindsatser_-_2016.PDF

KL (2016a): *Justering af landstal for 2017.*

1.9.2016

Lokaliseret d. 14.11.2016:

http://www.kl.dk/Beskaftigelse/Justering-af-landstal-for-2016-og-2017-id209764/?utm_source=kl.dk&utm_medium=email&utm_content=advisering&utm_campaign=email-advisering-03-09-2016&utm_id=46de43b7-65ea-4607-b38b-fb32651ada5f

KL (2016b): Ny inspiration til kommunernes modtagelse af flygtningebørn er på vej.

8.9.2016 Lokaliseret d. 28.10.2016:

<http://www.kl.dk/Born-og-unge/Ny-inspiration-til-kommunernes-modtagelse-af-flygtningeborn-er-pa-vej-id210066/>

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, *Fælles Mål, dansk som andetsprog – Basisundervisning*

Lokaliseret d. 2.11.2016 på:

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/dansk-som-andetsprog-basis>

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, *Fælles Mål, dansk som andetsprog - Supplerende undervisning*

Lokaliseret d. 2.11.2016 på:

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/dansk-som-andetsprog-supplerende>

OECD (2015): *Helping immigrant students to succeed at school – and beyond*.

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.oecd.org/education/Helping-immigrant-students-to-succeed-at-school-and-beyond.pdf>

Rambøll Management Consulting, Aarhus Universitet & Syddansk Universitet (2016): *Børns tidlige udvikling og læring i dagtilbud – Analyser af 0-6 årige børn i dagtilbud*. Videnspublikation til kommuner.

Udviklingsprogrammet Fremtidens Dagtilbud

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<file:///C:/Users/az18780/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/DN5FES48/160809%20Videnspublikation%20Boerns%20tidlige%20udvikling%20og%20laering.pdf>

Rambøll (2015): *Litteraturstudie om modtagelsestilbud for nyankomne elever – Rapport*.

Lokaliseret d. 28.10.2016 på:

<file:///C:/Users/az18780/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/OEZODASC/160113%20Litteraturstudie%20ommodtagelsestilbud%20for%20nyankomne%20elever.pdf>

Undervisningsministeriet, Afdelingen for grundskole og folkeoplysning (2007): *Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever – en vejledning*.

Lovgivning

Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubområdet mv. til børn og unge (Dagtilbudsloven)

LBK nr. 248 af 20/06/2016

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=182051>

Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog

- BEK nr. 690 af 20/06/2014

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=163934>

- BEK nr. 1053 af 29/06/2016

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=183352>

Lov om kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge

LBK nr. 747 af 20/06/2016

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=181806>

Bekendtgørelse af lov om ungdomsskoler

LBK nr. 375 af 04/04/2014

Lokaliseret d. 28.10.2016:

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=162472>

UDGIVET AF: AARHUS KOMMUNE, BØRN OG UNGE, LÆRING OG UDVIKLING, NOVEMBER 2016

Bilag 5/5

Dokument Titel: **Bilag 3 - Analyse af modtagelsesområdet, Pixi**

Dagsordens titel: **Udvalgets temadrøftelse om DSA-området (OKJ)**

Dagsordenspunkt nr **2**

ANALYSE AF MODTAGELSESSOMRÅDET

INDHOLDSFORTEGNELSE

BAGGRUND OG FORMÅL	04
SAMMENFATNING AF HOVEDPUNKTER	05
DAGTILBUDSOMRÅDET	06
LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING	07
PÆDAGOGISK PRAKSIS	08
FORÆLDRESAMARBEJDE	09
SKOLEOMRÅDET	10
LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING	11
ELEVERNES LÆRING, TRIVSEL OG UDVIKLING	14
PÆDAGOGISK PRAKSIS	15
FORÆLDRESAMARBEJDE	16
FRITIDS- OG UNGDOMSSKOLEOMRÅDET	18
LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING	19
PÆDAGOGISK PRAKSIS	20
FORÆLDRESAMARBEJDE	21
INDSATSER I PÆDAGOGISK AFDELING	22
PPR	23
SUNDHED OG TRIVSEL	24
TANDPLEJEN	25
MAGISTRATEN FOR SOCIALE FORHOLD OG BESKÆFTIGELSE (MSB)	26
ANBEFALINGER TIL EN STYRKET MODTAGELSE	28
TRE CENTRALE FOKI	29
PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER	30

BAGGRUND OG FORMÅL

Med analysen af modtagelsesområdet er der udarbejdet en samlet afdækning af modtagelsen af børn og unge med dansk som andetsprog (herefter DSA) i Aarhus Kommune. Intentionen med analysen har været at kortlægge modtagelsesområdets organisering og pædagogiske praksis i et 0-18 års perspektiv med henblik på formulering af anbefalinger til en styrkelse af området.

I denne pixi-rapport sammenfattes hovedpointerne fra analysen samt anbefalingerne til kvalificering af modtagelsesområdet.

Iværksættelsen af en analyse af modtagelsesområdet er aktualiseret af et pres på området, som dels hænger sammen med en øget tilstrømning af borgere med flygtningebaggrund, dels at der fortsat er mange internationale borgere, der vælger at bosætte sig i Aarhus Kommune.

Behovet for analysen er ligeledes affødt af et skærpet fokus på, om Børn og Unge i et 0-18 års perspektiv anvender organisationens ressourcer bedst muligt i forhold til modtagelsen af nyankomne børn uden dansksproglige kompetencer, herunder særligt i forhold til flygtningebørn. Dette skal ses i relation til målsætningen om, at alle unge af-

slutter folkeskolen med mindst karakteren 02 i dansk og matematik, samt at 95 % af de unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Analysens primære målgruppe er nyankomne DSA-børn uden dansksproglige kompetencer og er derfor kun en del af den samlede gruppe af DSA-børn. Ikke desto mindre omfatter analysen også DSA-børn i dagtilbudsalderen, som måske er født i Danmark, men som først møder dansk i forbindelse med opstart i dagtilbuddet. Målgruppen består dermed af børn med mange forskellige baggrunde (etnisk, sprogligt, socioøkonomisk) og med forskellige læringsmæssige forudsætninger.

Analysen af modtagelsen af DSA-børn er nært koblet til den tværmagistratslige Flygtningehandleplan og den viden, som arbejdet hermed har genereret i forhold til, hvorledes man kan styrke samarbejdet og initiativerne omkring modtagelsen af flygtningebørn og -unge i Aarhus Kommune. Om end målgruppen for analysen er modtagelsen af alle børn og unge med DSA, er flygtningeperspektivet vigtigt, idet der er en særlig opgave i forhold til børn og familier med flygtningebaggrund.

SAMMENFATNING AF HOVEDPUNKTER

Analysen af modtagelsesområdet falder i tre overordnede dele:

- En kortlægningsdel med fokus på modtagelsesområdets nuværende organisering i Aarhus Kommune.
- En vidensramme bestående af henholdsvis et sprogtilegnelsesperspektiv og et medborgerskabsperspektiv samt et kvalitets- og effektperspektiv.
- En anbefalingsdel som med udgangspunkt i de to første analysedele kommer med anbefalinger til udvikling og nytænkning af området.

I det følgende sammenfattes hovedpointer fra analysen. For en fuldstændig beskrivelse af de enkelte pointer henvises der til hovedrapporten.

DAGTILBUDS- OMRÅDET

DAGTILBUDSOMRÅDET

LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING

På dagtilbudsområdet har der i en årrække været et stærkt fokus på dansk som andetsprogsområdet, hvilket bl.a. har udmøntet sig i, at alle dagtilbud har en uddannet sprogvejleder, at der er en sprogkonsulent fra Læring og Udvikling tilknyttet alle dagtilbud, at dansk som andetsprogsområdet skal indgå i dagtilbuddenes læreplaner mv.

Mange steder har man således etableret gode procedurer, som skal sikre DSA-børn, herunder flygtningebørn, og deres forældre en god opstart og et udbytterigt dagtilbudsforløb.

Lovgivningsmæssigt er dansk som andetsprogsområdet bundet op på dagtilbudslovens § 11, hvoraf det fremgår, at der skal gennemføres en sprogvurdering af børn i treårsalderen, hvis der er forhold, som giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering.

Byrådet har på baggrund heraf besluttet, at alle treårige DSA-børn skal sprogvurderes med henblik på at vurdere deres eventuelle behov for sprogstimulering. Desuden foreskriver § 11, at alle børn uden for dagtilbud skal sprogvurderes.

På dagtilbudsområdet har man ikke særlige modtagelsesforanstaltninger svarende til modtagelsesklasser på skoleområdet. Barnet indskrives, som alle andre børn, via den digitale pladsanvisning og tildeles en dagtilbudsplads.

Tabel 1 viser udviklingen i DSA-børn i dagtilbudsalderen.

TABEL 1: Udvikling i antal og andel af DSA-børn 3-6 år i perioden 2010-15

	Antal DSA-børn 3-6 år i dagtilbud	Antal børn 3-6 år i dagtilbud	Andel DSA-børn i procent
2010	1.645	9.356	17,6%
2011	1.589	9.418	16,9%
2012	1.579	9.694	16,3%
2013	1.550	9.890	15,7%
2014	1.529	9.912	15,4%
2015	1.544	9.889	15,6%

Note: Hvert år i oktober måned udarbejdes en statistik over alle indskrevne DSA-børn i alderen 3-6 år

Siden 2015 har Pladsanvisningen systematisk registreret alle flygtningebørn, der er indskrevet i kommunens dagtilbud, hvilket fremgår af tabel 2.

TABEL 2: Antal modtagne flygtningebørn i dagtilbud i perioden 2015-16

	Antal modtagne flygtningebørn i dagtilbud
2015	66
2016	47

Note: Tallene er opgjort pr. 14. september 2016.

DAGTILBUDSOMRÅDET

PÆDAGOGISK PRAKSIS

Analysen viser, at der er stor forskel på den pædagogiske praksis i relation til dansk som andetsprogsområdet i de enkelte dagtilbud, hvilket naturligvis bl.a. hænger sammen med viden om og erfaringer inden for området. Tendensen er imidlertid, at flere og flere dagtilbud får berøring med nyankomne DSA-børn, bl.a. på grund af strategien for boligplacering, som ligger op til, at flygtninge så vidt muligt ikke boligplaceres i områder med mange socialt udsatte borgere eller i områder med en stor andel af beboere med udenlandsk herkomst.

Analysen peger derfor på et behov for øget sparring og videndeling på tværs samt en kompetenceudviklingsplan, som tager afsæt i behov erfareet i praksis, fx i forhold til modtagelse af flygtningefamilier, idet nogle dagtilbud med begrænset erfaring inden for området modtager flygtningebørn.

Analysen sætter endvidere fokus på den tidlige indsats. Af sprogvurderingsresultaterne for 2016 for treårige DSA-børn fremgår det, at alene 2 % af børnene har et alderssvarende dansk. Dette er ikke overraskende, idet definitionen på et DSA-barn netop er, at forældrene ikke har talt dansk med barnet fra fødslen, og at barnet dermed ofte først ved indmeldelsen i et dagtilbud har stiftet bekendtskab med det danske sprog (jf. definitionen i dagtilbudslovens § 11).

Dette giver imidlertid anledning til at rette fokus mod en styrket tidlig indsats - bl.a. målrettet DSA-børn i 0-2 års alderen uden for dagtilbud. For en styrkelse af den tidlige indsats for DSA-børn i dagtilbud er det endvidere et oplagt styrkeområde at lade den tidlige sprogstimuleringsindsats indgå i læreplansarbejdet, om end 0-2 års området ikke er omfattet af den lovpligtige § 11-sprogstimuleringsindsats.

DAGTILBUDSOMRÅDET

FORÆLDRESAMARBEJDE

I forhold til samarbejdet mellem forældre og dagtilbud giver analysen anledning til refleksion over, hvordan det gensidige samarbejde med nyankomne forældre kan styrkes, således at der findes en balance mellem en informationsbaseret kommunikation (hvordan fungerer hverdagen

i et dansk dagtilbud, og hvilke forventninger er der til samarbejdet mellem forældre og hjem?) og den inddragende og gensidige dialog, hvor forældrenes viden og ressourcer bringes i spil som en afgørende dimension i forhold til barnets læring, trivsel og udvikling.

SKOLE- OMRÅDET

SKOLEOMRÅDET

LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING

På skoleområdet er lovgivningen vedrørende modtagelsestilbud for DSA-børn mere kompleks end det er tilfældet på dagtilbudsområdet.

DSA-barnets sprogstøttebehov giver anledning til forskellige sprogstøtteforanstaltninger:

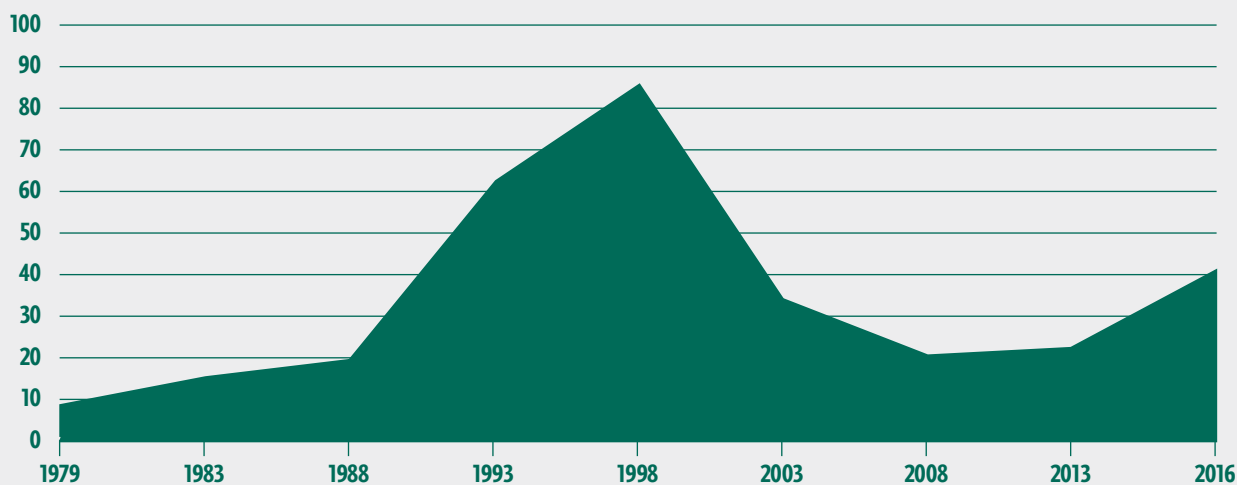
- Basisundervisning målrettet DSA-børn med begrænsede eller ingen dansksproglige kompetencer - i Aarhus Kommune struktureret som modtagelsesklasse.
- Supplerende undervisning i dansk som andetsprog for DSA-elever, som er i stand til at deltage i almenundervisningen, men som stadig har et sprogstøttebehov.
- Sprogscreening og henvisning af DSA-elever med sprogstøttebehov i forbindelse med skolestart, skoleskift eller tilflytning til kommunen jf. folkeskolelovens § 5 stk. 7 og en byrådsbeslutning om, at der max må være 20 % DSA-elever med sprogstøttebehov pr. årsgang på folkeskolerne i Aarhus Kommune.

Som det fremgår af analysen, er bekendtgørelsen om undervisning i dansk som andetsprog ændret med virkning fra 1.8.2016. Ændringen medfører nye muligheder for organiseringen af modtagelsesklasserne, hvad angår klasse-

trinsspænd, elevtal og timetal. Desuden er der vedtaget en ny Lov om særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge (ligeledes trådt i kraft pr. 1.8.2016), som muliggør etablering af særlige tilbud til børn og unge i alderen 6-25 år uden for folkeskolens rammer. En eventuel øgning af elevtallet modtagelsesklasserne (i henhold til den nye bekendtgørelse) og en eventuel implementering af den nye Lov om særlige tilbud om grundskoleundervisning skal vedtages af Byrådet.

Analysen viser en stigende tendens i den procentvise andel af elever med DSA på 0. – 10. klassetrin i Aarhus Kommune fra 0,37 % (120 elever) i 1973 til 20,36 % (5.792 elever) i 2015. Over tid har der ligeledes været en markant udvikling i antallet af modtagelsesklasser. Behovet for oprettelse af modtagelsesklasser steg markant op gennem 1990'erne og nåede toppen i 1998 med over 80 modtagelsesklasser med et efterfølgende fald op gennem 2000'erne. Fra 2013 er der igen opstået et øget behov for at oprette modtagelsesklasser, hvilket betyder en udvidelse fra 22 klasser i skoleåret 2013/14 til 40 klasser i skoleåret 2016/17. Figur 1 illustrerer denne udvikling.

FIGUR 1: Udvikling i antal modtagelsesklasser i perioden 1979-2016

SKOLEOMRÅDET

LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING

En opgørelse over nyankomne elever visiteret til modtagelsesklasse i skoleåret 2016/17 viser, at godt halvdelen af de modtagne elever er børn med flygtningebaggrund (125 børn ud af 139 børn i alt).

I Aarhus Kommune er modtagelsesklasserne etableret som differentierede tilbud målrettet forskellige elevgrupper og deres læringsmæssige forudsætninger. Der er tale om fem forskellige typer af modtagelsesklasser:

1. **Almindelige modtagelsesklasser:** Klasser for børn, som har haft en stabil og alderssvarende skolegang, som har kendskab til det latinske alfabet.
2. **Alfaklasser:** Klasser for børn, som ikke har haft en stabil og alderssvarende skolegang, og som ikke er latinsk alfabetiseret.
3. **Mixklasser:** Klasser for børn, som er ægte og latinske analfabeter, og som ofte har brug for yderligere udredning.
4. **Internationale velkomstklasser:** Klasser for børn, som har haft en stabil og alderssvarende skolegang fra hjemlandet eller et andet land, som kan det latinske alfabet, og som i udgangspunktet har et modersmål af den germanske sprogstamme
5. **Ældste modtagelsesklasser:** Klasser for unge på 8.-10. klassetrin, som er ankommet til Danmark, efter de er fyldt 14 år. Der differentieres mellem tilbuddene således:
 - o Klasser for fagligt stærke elever med alderssvarende skolegang fra hjemlandet.
 - o Klasser for nyankomne elever med blandede læringsmæssige forudsætninger.
 - o Klasser for elever med ikke alderssvarende skolebaggrund, som vurderes at have behov for en mere praktisk tilgang til læring.

De 40 klasser er fordelt på seks folkeskoler samt Center 10 og Aarhus Produktionsskole, som har tilbud målrettet den ældste gruppe af modtagelsesklasseelever. Af analysen fremgår det, at den skoledistriktsmæssige tilknytning for de nyankomne modtagelsesklasseelever i skoleåret 2015/16 og indtil videre i skoleåret 2016/17 (opgjort medio september 2016) er fordelt på 43 ud af 46 skoler. Dette betyder, at modtagelsesklasseforløbet for mange elevers vedkommende finder sted på en anden skole end distriktsskolen. Efter endt forløb i modtagelsesklassen kan familien vælge, om de ønsker, at barnet skal fortsætte på modtagesskolen eller skifte til distriktsskolen. Familien har krav på en plads på distriktsskolen uagtet elevsammensætningen her.

SKOLEOMRÅDET

LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING

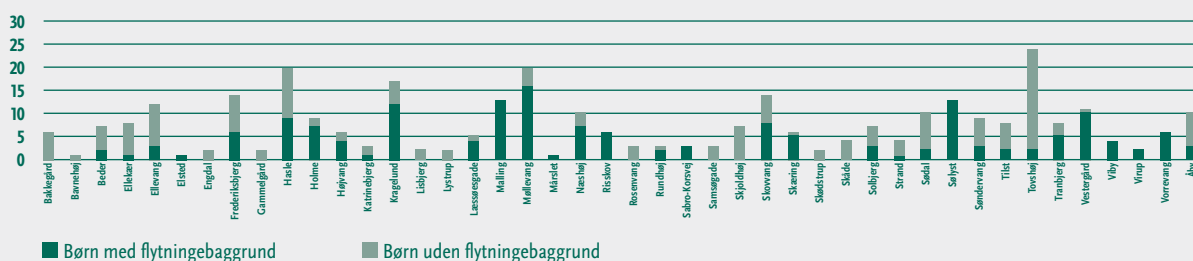
Analysen viser endvidere, at der er markant forskel på, hvor flygtningefamilier boligplaceres, og hvor andre nyankomne familier vælger at bosætte sig. Nyankomne familier bosætter sig fx i Tovshøjskolen, Ellekærskolen, Sødalskolen og Søndervangskolens distrikt, hvor flygtningefamilier så vidt muligt ikke boligplaceres.

Elevers basisundervisning i dansk, herunder undervisningen i modtagelsesklasser, skal afsluttes, når eleverne er i stand til at deltage i den almene undervisning i alle fag. Udslusningen af elever fra modtagelsesklasser til almenklasser sker derfor løbende, når det vurderes, at den konkrete elev har de fornødne dansksproglige forudsætninger – dog som udgangspunkt max efter et forløb på to år i modtagelsesklasse medmindre eleven er ankommet til Danmark efter at være fyldt 14 år

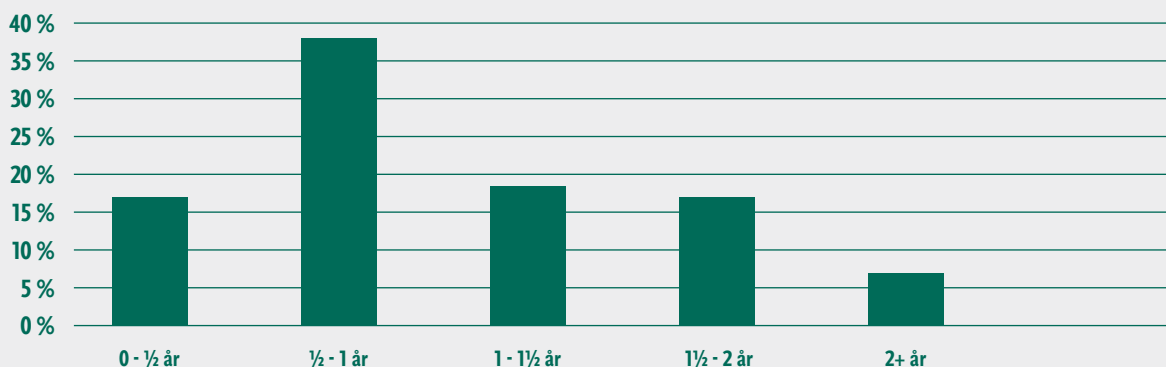
Analysen viser, at 56% af de udslusede elever går under et år i modtagelsesklasse, samt at hovedparten af eleverne går i modtagelsesklasse i under to år. Samtidig har 7% af de udslusede elever gået mere end to år i en modtagelsesklasse. Dette kan skyldes konkrete elevers særlige forhold, eller at eleverne først er tilflyttet Danmark, efter at de er fyldt 14 år og har haft behov for at afslutte folkeskolen i modtagelsesklassen.

Analysen peger på, at der er behov for en styrkelse af det systematiske datagrundlag på området med henblik på mere viden om effekten af de differentierede modtagelsesklassetilbud.

FIGUR 2: Skoledistriktsmæssig tilknytning fordelt på DSA-børn med og uden flygtningebaggrund i skoleåret 2015/16 og 2016/17

FIGUR 3: Tid i modtagelsesklasse for elever udsluset til almenklasse, specialklasse/-skole i perioden 2007/08 - 2015/16

SKOLEOMRÅDET

LÆRING, TRIVSEL OG UDVIKLING

Som vist i analysen opnår en forholdsmæssig stor andel (32 %) af de udslusede modtagelsesklasselever ikke et resultat ved afslutning af folkeskolen, der giver adgang til erhvervsuddannelserne. De udslusede DSA-elevs forudsætninger for gennemførelse af afgangsprøven er dog meget forskellige alt afhængig af, hvor længe de har opholdt sig i Danmark. Det er dermed ikke muligt at opsætte standardkriterier for, hvornår en udsluset modtagelsesklasselev har klaret sig godt eller som forventet.

Ikke desto mindre er målsætningen, at alle elever – uagtet baggrund – skal have mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Derfor giver resultaterne bl.a. anledning til refleksioner over, hvordan modtagelsesklasse tilbuddet styrkes, særligt for de elever, som ankommer sent i skoleforløbet, med henblik på at styrke deres muligheder for at komme videre i uddannelsessystemet.

I forhold til elevernes trivsel er resultaterne af elevernes besvarelse af trivselsundersøgelsen i 2016 ikke entydige, hvorfor det ikke er muligt at komme med entydige kon-

klusioner. Resultaterne giver dog anledning til en særlig opmærksomhed rettet mod elevernes trivsel i modtagelsesklasserne samt ved overgangen fra modtagelsesklasse til almenklasse, idet noget tyder på, at der sker et fald i elevernes trivsel i forbindelse med overgangen, ligesom elevernes vurdering af deres faglige standpunkt falder.

Samlet set giver analysens faglige og trivselsrelaterede resultater anledning til at rette opmærksomheden mod systematikken i overgangen – både i forhold til det trivselsmæssige aspekt (elevens løbende tilknytning til almenklassen, øget brug af mentorordninger mv.) og i forhold til det faglige aspekt (systematisk videndeling og samarbejde mellem lærere i modtagelsesklassen og lærere i almenklassen).

Der er endvidere behov for et styrket datagrundlag for modtagelsesområdet, herunder hvorledes og i hvilket omfang elevernes baggrund, både den skolemæssige og socioøkonomiske/familiemæssige, har indflydelse på det faglige udbytte af undervisningstilbuddene samt trivslen.

SKOLEOMRÅDET

PÆDAGOGISK PRAKSIS

Afsnittet vedrørende den pædagogiske praksis afdækker, at der eksisterer mange forskellige pædagogiske tiltag på skolerne, som har til formål at understøtte DSA-eleverne bedst muligt i forbindelse med modtagelsesklasseforløbet samt udslusningen til og opstarten i almenklassen. Et grundvilkår for undervisningen i modtagelsesklasserne er, at eleverne befinder sig på forskellige faglige niveauer, ligesom nye elever uden eller med meget begrænsede dansksproglige kompetencer løbende kommer til. Dette betyder, at undervisningsdifferentieringsopgaven er stor.

Analysen giver anledning til at rette fokus mod udbredelse af viden og gode erfaringer i forhold til en systematisk pædagogisk modtagelsespraksis, som understøtter elevernes sproglige og faglige udvikling, og hvor systematikken omkring den løbende evaluering af elevens faglige og sproglige progression i modtagelsesforløbet samt i forbindelse med udslusningen til almenklasse udvikles. Afsnittet giver endvidere anledning til et skærpet fokus på samarbejde på tværs af skoler med modtagelsesklasser (netværksdannelse) og på tværs af modtagelsesklasser og almenklasser i forhold til udslusning fra modtagelsesklasse til almenklasse.

SKOLEOMRÅDET

FORÆLDRESAMARBEJDE

Fundamentet for et godt skole-hjem-samarbejde etableres i modtagelsesklasseforløbet, og dialogen med de nyankomne forældre er afgørende for at sikre en fælles forståelse af og en fælles opbakning til barnets skoleforløb. Analysen viser således, at man på skolerne gør meget ud af samarbejdet med de nyankomne familier. Fokus er rettet mod at give forældrene en grundlæggende forståelse for barnets skoleforløb og for samarbejdet mellem skole og forældre.

Udfordringen kan være at sikre, at forældrene ikke mødes med alt for mange informationer, men at samarbejdet bygger på en gensidighed, hvor forældrenes ressourcer bringes aktivt i spil i mødet med den nye institutionskultur. Analysen peger på muligheden for at tænke i nye modeller for samarbejdet mellem skole og hjem, fx via arbejde med mentorforløb for hele familien, således at familien oplever en endnu større kontinuitet i dialogen.

FRITIDS- OG UNGDOMSSKOLE- OMRÅDET

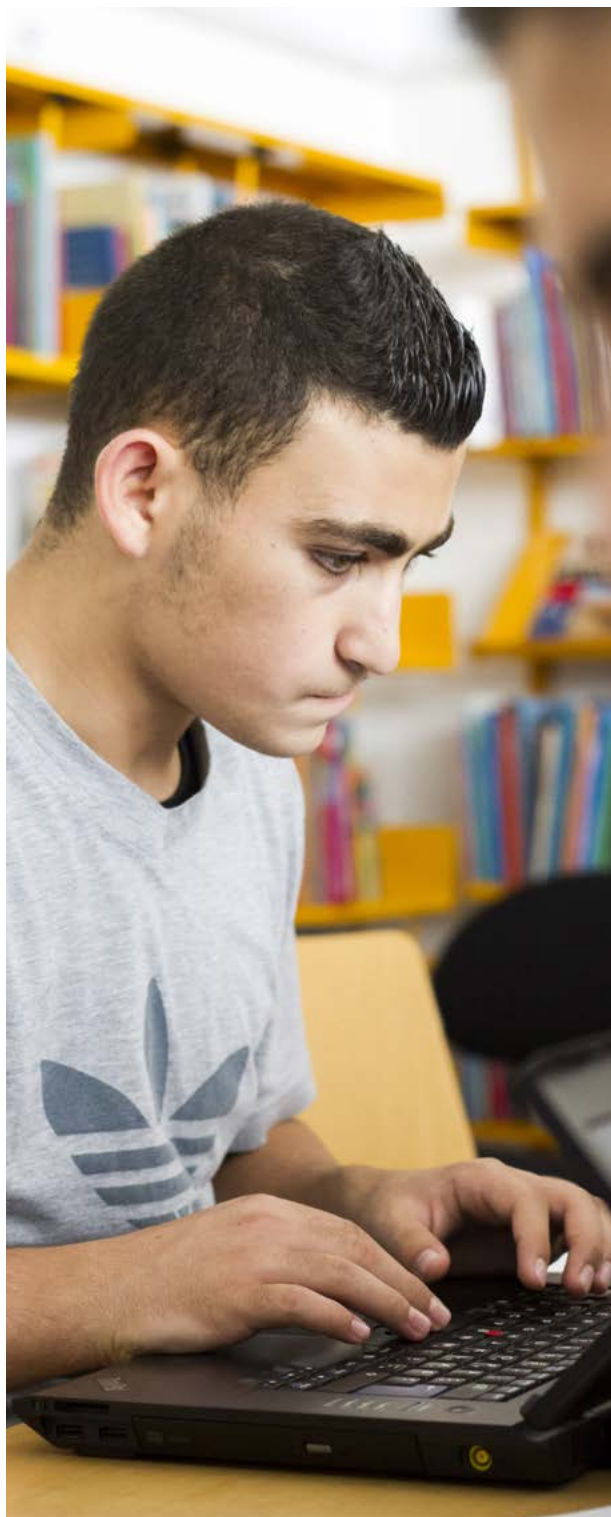
FRITIDS- OG UNGDOMSSKOLEOMRÅDET

LOVGIVNING, RAMMER OG ORGANISERING

FU-området i Aarhus Kommune omfatter fritidstilbud til børn og unge mellem 10 og 18 år i form af klubvirksomhed, ungdomsskoler og pædagogisk ledede legepladser. Udgangspunktet er dagtilbudsloven, ungdomsskoleloven samt FU-planen i Aarhus og Børne- og unge-politikken. FU har en særlig opgave og et særligt potentiale i forhold til at sikre, at alle børn og unge kan indgå på lige fod i de forskellige klubber, ungdomsskoletilbud og legepladser.

I forbindelse med det opsøgende arbejde og de særlige socialt forebyggende indsatser mm. er arbejdet med gruppen af nyankomne børn og unge med DSA en del af den generelle opsøgende indsats i det offentlige rum, i byens boligområder og ungdomskulturelle arenaer.

Nogle klubber indgår i konkrete aktiviteter og lokale indsatser omkring sprogstøtte, proces- og metodekonsultation for pædagogiske medarbejdere, ungdomsskolehold med særlig tilrettelagt undervisning i dansk, løbende kontakt og vejledningstilbud. I enkelte klubber er der kontakt med integrationsmedarbejdere i MSB. Flere klubber har tilknyttet medarbejdere med særlige kompetencer inden for interkulturel pædagogik, og/eller som er arabisktalende.

FRITIDS- OG UNGDOMSSKOLEOMRÅDET

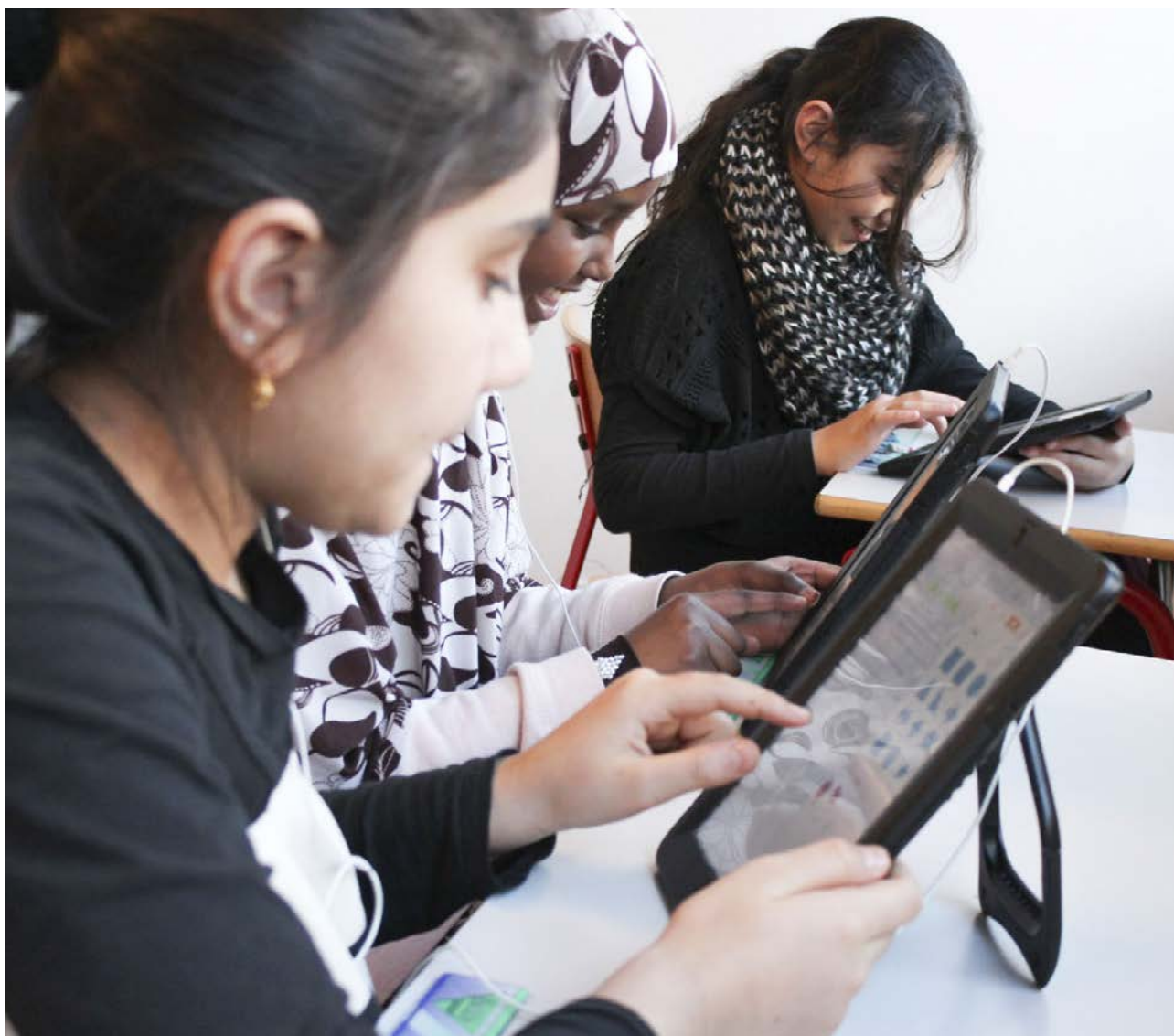
PÆDAGOGISK PRAKSIS

Den daglige praksis i klubberne er varieret, og hverdagen i klubregi bærer præg af, at der er tale om et fritidstilbud, som adskiller sig fra den strukturerede og rammesatte hverdag, som børnene og de unge oplever i skoleregii.

Analysen peger på, at der kan være behov for en fælles koordinering på tværs i forhold til skole- og klubstart, hvilket giver anledning til et styrket samarbejde mellem forældre, FU, MSB (integrationsmedarbejdere) og modtagelses-

klasseområdet. Man oplever pt. en tilstrømning til "centrale" klubber som klubberne i Læssøesgade og Gellerup, selvom de unge ikke er boligplacerede i disse områder.

I forhold til en videreudvikling af en bydækkende FU-ind-sats målrettet nyankomne børn og unge anbefales det bl.a. at arbejde med at indsamle og sprede gode erfaringer med henblik på at styrke børnene og de unges oplevelse af tilhørsforhold i deres lokalområdet.

FRITIDS- OG UNGDOMSSKOLEOMRÅDET

FORÆLDRESAMARBEJDE

Analysen viser bl.a., at de FU-tilbud i Aarhus Kommune, som gennem årene har haft DSA-børn og -unge som målgruppe og medlemmer, vægter tæt, systematisk og vedholdende forældresamarbejde højt. Uden et tæt personligt/individuel forældresamarbejde vil fastholdelse og accept af fritidstilbuddenes aktiviteter og samvær ofte være vanskeligt.

Samtidig peges der på, at mange forældre til nyankomne børn og unge med DSA har behov for en grundig introduktion til FU-området. For mange er klubkonceptet et ukendt fænomen, og forældrene mangler således den fornødne forforståelse i forhold til at kunne se tilbuddet i en trivsels- og læringsmæssig kontekst. Endvidere kan selve indmeldingsproceduren give anledning til udfordringer på grund af begrænsede dansksproglige kompetencer i de nyankomne familier.

INDSATSER I PÆDAGOGISK AFDELING

INDSATSER I PÆDAGOGISK AFDELING

PPR

PPRs ydelser dækker alle børn, hvilket betyder, at daginstitutioner og skoler har samme muligheder for at søge bistand til DSA-børn, herunder flygtningebørn, som det er tilfældet med alle andre børn, hvor barnets udvikling giver anledning til det.

Til understøttelse af dagtilbuds og skolars indsatser for flygtningebørn har PPR endvidere etableret et flygtningetovholderteam, der specifikt er kompetenceudviklet inden for området. Dette team består af en psykolog fra hvert af de fire PPR-team, en tovholder på tale- hørekonsulentområdet, en tovholder på det specialpædagogiske område og en tovholder på klub området. Teamets opgaver er at give sparring og rådgivning samt at videndele med det pædagogiske personale, herunder fx om traumatiserede børn og unge og samarbejde med traumatiserede forældre.

PPR erfarer, at en markant større andel af børn med flygtningebaggrund har behov for særlig støtte. Endvidere er der en forventning om, at der vil være en overrepræsentation af flygtningebørn, som indskrives i et specialundervisningstilbud i forbindelse med udslusning fra modtagelsesklasse.

Netop specialområdet udgør et fokus i den tværmagistratslige Flygtningehandleplan, hvor en af de konkrete idéer til optimering af flygtningebørns vej ind i det danske samfund handler om etablering af såkaldte observationsmodtagelsesklasser for DSA-elever med særlige behov, herunder flygtningebørn. Intentionen hermed er at optimere muligheden for at vurdere de enkelte børns kompetencer og udfordringer med henblik på at kunne tilbyde dem det bedste mulige skoletilbud.

INDSATSER I PÆDAGOGISK AFDELING

SUNDHED OG TRIVSEL

Sundhed og Trivsel arbejder med sundhedsfremmende, forebyggende og indgribende indsatser, som dækker alle børn og unge i et 0-18 års perspektiv. Sundhed og Trivsel tilbyder bl.a. en række understøttende indsatser, som de nyankomne børn og familier kan profitere af på lige fod med alle familier i Aarhus Kommune, fx Familieiværksætterne samt to sundhedshuse i Område Sydvest.

Familier med DSA, herunder flygtningefamilier, modtager i første omgang almene sundhedsfremmende indsatser og derudover ved behov tillige forebyggende og indgribende indsatser, ligesom alle andre familier i Aarhus Kommune. Sundhedsplejen aflægger hjemmebesøg, som følges op af behovsbesøg, såfremt barnet og/eller familien vurderes udsat. Familien tilbydes deltagelse i Sundhedsplejens "åbent hus"-arrangementer, hvor de kan søge vejledning og støtte. Desuden tilbydes der deltagelse i mødregrupper.

I august 2015 blev der etableret et samarbejde mellem sociallæger fra Sociallægeinstitutionen, MSB, og en Børn- og Ungelæge fra MBU omkring flygtningefamilier. Her varetages en helbreds-vurdering af de nyankomne flygtninge, herunder også en vurdering af deres generelle trivsel. Egen læge, integrationsmedarbejder samt familierådgiver får skriftlig journalkopi af helbreds-erklæring.

I forhold til dagtilbuds- og skolebørn varetager Sundhedsplejen både generelle og specifikke indsatser, herunder overgangsmøder, individuelle undersøgelser af børn og unge, sundhedssamtaler samt klassebaserede sundhedspædagogiske aktiviteter.

Analysen viser, at der i forhold til målgruppen opleves kommunikative udfordringer i forældresamarbejdet, og at forskellige sundhedsopfattelser kan give anledning til udfordringer i samarbejdet med hjemmet. Fx kan kulturelle forskelle gøre det vanskeligt at samarbejde tæt med familierne, når tidlig opsporing og indsats i forhold til psykiatriske udfordringer hos børn kommer på tale.

INDSATSER I PÆDAGOGISK AFDELING

TANDPLEJEN

Kommunal tandpleje for børn og unge er behovsorienteret og skal tilbyde et opsøgende, forebyggende og behandlende tandplejetilbud tilpasset det enkelte barn. DSA-børn har samme adgang til tandplejeydelser som alle andre børn.

For flygtningebørns vedkommende er der etableret et tværfagligt samarbejde med MSB, som sikrer, at tandplejen får direkte besked, når børnene kommer til kommunen. Den kommunale tandklinik samarbejder med integrationsmedarbejderen, som sikrer kommunikationen med familien.

Hele familien indkaldes samlet til tandklinikken, med deltagelse af integrationsmedarbejder og eventuelt tolk, med henblik på undersøgelse og udredning af børnenes og de unges tandsundhed. Ved familiens første besøg spørges også ind til forældrenes tandstatus. På basis af dette træffer integrationsmedarbejderen de nødvendige foranstaltninger vedrørende tandbehandling af forældre.

Analysen viser, at det kan være en særlig udfordring at yde tandpleje til flygtningebørn. Hos en del af flygtningebørnene ses et stort akut behandlingsbehov, og det kan være nødvendigt at behandle i narkose.

Udover de sproglige udfordringer, der ofte kræver deltagelse af tolk, har mange flygtningebørn dårlige oplevelser med sig og er angste for at komme på tandklinikken, så omhyggelig tilvænnning for at skabe tryghed er nødvendig. Kommunikationen med familierne kan kompliceres af kulturelle forskelle i sundhedsopfattelse.

**MAGISTRATEN FOR
SOCIALE FORHOLD
OG BESKÆFTIGELSE**

MAGISTRATEN FOR SOCIALE FORHOLD OG BESKÆFTIGELSE(MSB)

Der er et formaliseret samarbejde mellem MSB og MBU omkring nyankommne flygtningebørn.

Familierådgivning og Integration under MSB er et tværfagligt team, som indgår i et tæt tværgående samarbejde i forhold til modtagelsen af flygtninge. Teamet yder en bydækkende indsats, og det samlede mål hermed er at understøtte familiernes inklusion i det danske og aarhusianske samfund med et særligt fokus på børn og unges trivsel. Ved ankomst til kommunen får alle flygtningefamilier tilknyttet en integrationsmedarbejder.

Integrationsmedarbejderne arbejder ud fra servicelovens § 11 stk. 3, som foreskriver, at kommunen skal tilbyde en forebyggende indsats til børn, unge eller familier, når det vurderes, at man med en forebyggende indsats kan imødekomme barnets eller den unges behov.

Udgangspunktet for den forebyggende indsats er at hjælpe familien i gang med at blive etableret i dagtilbud, sko-

le, fritid – herunder at etablere deres base med fokus på bolig, økonomisk overblik, kontakt til sundhedspersonale, kulturforståelse, navigation i systemerne samt øvrige behov for, at forældrene kan støtte deres børn. Overordnet set skal indsatsen være integrationsfremmende, og det er vigtigt at være opmærksom på, at den enkelte indsats er differentieret i forhold til familiens udgangspunkt.

I forhold til det fremadrettede arbejde er det vigtigt, at der arbejdes tæt sammen om at give de nyankommne familier det bedste afsæt for at kunne blive en del af det lokale samfund.

Der peges derfor på, at der på tværs af magistrater arbejdes med et øget fokus på forældre som ressource og involvering af lokalsamfundet – fx ved afprøvning af områdebaserede modtagelsestilbud målrettet både børn og forældre, mentorordninger i forbindelse med opstart i dagtilbud og skole for såvel børn som for hele familien mv.

**ANBEFALINGER
TIL EN STYRKET
MODTAGELSE AF
BØRN OG UNGE
MED DSA**

ANBEFALINGER TIL EN STYRKET MODTAGELSE

TRE CENTRALE FOKI

Analysen tjener bl.a. det formål at komme med anbefalinger til en styrkelse af modtagelsen af børn og unge med DSA i Aarhus Kommune. Anbefalingerne bygger på de opmærksomhedspunkter, som er identificeret i analysen samt de perspektiver, som analysens vidensramme er bygget op omkring.

Det følgende er ikke udtryk for en færdig plan, som kan implementeres på hele modtagelsesområdet i et 0-18-års perspektiv, men anbefalinger, som falder inden for tre centrale foki.

1. STYRKET VIDENSGRUNDLAG MED FOKUS PÅ EFFEKTEN AF IVÆRKSATTE INITIATIVER

Det anbefales, at vores viden om området styrkes via:

1. Udvikling af en plan for datagenerering i et 0-18 års perspektiv
2. Et styrket tværgående samarbejde om videndeling og kompetenceudvikling

2. KVALIFICERING OG SYSTEMATISERING AF DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS

Det anbefales, at der udvikles pædagogiske værktøjer og retningslinjer, som skal sikre en styrket systematik omkring indslusning i og udslusning fra modtagelsesklasse

Det anbefales, at der på tværs af afdelingerne i MBU og i samarbejde med MSB arbejdes med en styrkelse af indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og den ældste (16-18+ år) del af målgruppen

Det anbefales, at den lokale FU-indsats målrettet nyankomne DSA-børn og -unge udvikles og styrkes

3. AFPRØVNING AF NYE ORGANISERINGSMODELLER

Det anbefales, at der udvikles og afprøves et familierettet modtagelsestilbud

Det anbefales, at der udvikles og afprøves nye modeller for organiseringen af modtagelsestilbud med henblik på at styrke sammenhængen mellem modtagelsestilbud og almentilbud samt tilknytningen til lokalområdet

Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

DE FIRE STRATEGISKE OVERSKRIFTER

De tre overordnede fokuspunkter og anbefalingerne er af født af en række perspektiver udledt af analysearbejdet. I det følgende udfoldes perspektiver og anbefalinger.

Perspektiver og anbefalinger relateres til de fire strategiske overskrifter, som udgør rammen om alle indsatser i MBU- regi, henholdsvis:

- **SAMSKABELSE – FORÆLDRE SOM RESSOURCE**
- **VIDENSBASERET LEDELSE OG PRAKSIS**
- **TIDLIGE OG FOREBYGGENDE INDSATSER**
- **HELHEDSSYN – ØGET FOKUS PÅ DE IKKE-KOGNITIVE KOMPETENCER**

Intentionen hermed er at sikre den røde tråd i forhold til anbefalinger målrettet det konkrete område og den overordnede strategi for arbejdet i MBU.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

SAMSKABELSE – FORÆLDRE SOM RESSOURCE

PERSPEKTIV 1:

Differentieret inddragelse af forældre som ressource i børnenes lærings- og sprogtilegnelsesproces

De opsamlede erfaringer tyder på, at der er en stor bevidsthed om betydningen af et frugtbart samarbejde med forældre til nyankomne DSA-børn, men at praksis varierer fra dagtilbud til dagtilbud, fra skole til skole og fra klub til klub.

Analysen peger på behovet for et øget fokus på inddragelse af og samarbejde med forældre som en ressource i forhold til barnets læring, trivsel og udvikling. Samarbejdet må tage afsæt i en differentieret tilgang, der afspejler den diversitet, som forældre til børn og unge med DSA i modtagelsessystemet rummer.

Særligt for den stærkeste gruppe af forældre kan der trækkes mere på de positive erfaringer med fx READ-projektets fokus på at understøtte forældre som en ressource i børnenes sprogtilegnelsesproces. For den svageste gruppe af forældre er det vigtigt at aktivere og anerkende deres ressourcer, bl.a. ved at gå i dialog og stille spørgsmål i stedet for blot at give information og svar og ved at understøtte forældrene i, hvordan de kan understøtte barnets læring i hjemmet, uagtet om forældrene taler dansk eller ej.

PERSPEKTIV 2:

Gensidig dialog og tydelig forventningsafstemning med forældrene

Analysen viser, at det kræver en særlig opmærksomhed at sikre, at forældre til nyankomne DSA-børn forstår og føler sig trygge ved det institutions- eller skoleforløb, som barnet indgår i. Der kan således være behov for endnu mere tydelighed i kommunikationen med især de nyankomne forældre for at sikre en fælles forståelse og opbakning.

Som det fremgår af analysen, indgår dialogen med forældrene som et generelt opmærksomhedspunkt fx i forhold til opstart i dagtilbud, skole og klub og i forbindelse med overgange (dagtilbud til skole, modtagelsesklasse til almenklasse, SFO til FU-tilbud mv.).

I forhold til sundhedspleje og tandpleje kan forskellige sundhedsopfattelser give anledning til udfordringer i samarbejdet med hjemmet, hvor der er behov for en særlig kommunikativ indsats.

På FU-området er der ligeledes behov for særlig opmærksomhed på dialogen med forældrene, herunder en introduktion til FU-området. Mange forældre mangler forståelse i forhold til at kunne se FU-tilbuddet i en trivsels- og læringsmæssig kontekst.

PERSPEKTIV 3:

Frivillige mentorordninger og øget involvering af civilsamfundet på både børne- og familieniveau

Af analysen fremgår det, at man på nogle skoler med succes etablerer elevmentor- eller buddyordninger for elever, som udsluses fra modtagelsesklasse til almenklasse. Dette giver anledning til, at de positive erfaringer udbredes fx i form af anbefalinger om mentorordninger i forbindelse med et DSA-barns skolestart i modtagelsesklasse og i forbindelse med udslusningen til almenklasse. Intentionen er at styrke elevens tilknytning til almenområdet tidligt i skoleforløbet, uagtet om eleven på sigt skal fortsætte på den pågældende skole.

Med henblik på at styrke den nyankomne families tilknytning til og mulighed for aktiv deltagelse i lokalområdet kan mentor- eller buddyordningen udfoldes til familieniveau, således at familien ved ankomst til et lokalområde tilknyttes en venskabsfamilie, hvis primære opgave er at byde den nye familie velkommen og give dem en introduktion til lokalområdet, invitere dem med til arrangementer mv. Denne involvering af civilsamfundet er vigtig i forhold til udvikling af medborgerskab, kulturforståelse og lokal tilknytning.

Samtidig kan gode erfaringer fra etableringen af forældregrupper for nyankomne forældre til børn med DSA udbredes for at sikre forældrene et forum, hvor de har mulighed for at stille spørgsmål og mulighed for at drøfte nogle af de forundringspunkter, udfordringer og dilemmaer, som de møder i hverdagen.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

SAMSKABELSE – FORÆLDRE SOM RESSOURCE

ANBEFALING 1

Det anbefales, at der udvikles og afprøves et familierettet modtagelsestilbud

Det familierettede modtagelsestilbud skal sikre den differentierede inddragelse af forældre som ressource, den gensidige dialog og tydelige forventningsafstemning samt involveringen af civilsamfundet (jf. perspektiv 1, 2, 3). Det kan med fordel tænkes sammen med Socialdistriktsgruppe Syds innovationsprojekt "En god start i lokalområdet".

Tilbuddet skal imødekomme nogle af de udfordringer, der opleves på tværs af magistratsafdelinger og afdelinger og kan fx læne sig op ad kommunale erfaringer med familieskolekonceptet.

Forløbet er ikke tænkt som et informationsforløb, hvor familien skal informeres om, hvordan man skal være forælder i en dansk institutionskultur. Forløbet skal derimod være dialogbaseret og give rum til og mulighed for at drøfte spørgsmål og perspektiver med afsæt i de behov og udfordringer, som de nye familier støder på.

Desuden skal forløbet bibringe familierne vigtig viden om det lokalsamfund, som de er en del af, bl.a. med henblik på at synliggøre deres muligheder (fritidstilbud, aktiviteter i lokalområdet, traditioner mv.).

Forløbets indhold vil være fleksibelt og kan fx tage afsæt i overordnede emner som institutionskultur, sundhed og trivsel, livet i lokalsamfundet, leg og læring mv.

Det er vigtigt, at forløbets indhold planlægges i et tæt samarbejde mellem MSB og MBU, så de forskellige fagligheder med deres viden om og erfaringer med målgruppen udvikler konceptet sammen.

Der kan hentes inspiration i idéen om "En god familiestart i Aarhus", som er udviklet i forbindelse med arbejdet med den tværmagistratslige Flytningehandleplan.

Det vil endvidere være væsentligt at sikre, at forløbet kan supplere eller erstatte forældrenes integrationsundervisning med henblik på at sikre en meningsfuld sammenhæng for familien.

Det anbefales, at forløbet i første omgang afprøves sammen med en mindre gruppe af nyankomne familier.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

VIDENSBASERET LEDELSE OG PRAKSIS

PERSPEKTIV 4:

Styrket datagrundlag

Analysen peger på et generelt behov for at øge den systematiske opsamling af viden om modtagelsesområdet i et 0-18 års perspektiv bl.a. med henblik på at kunne følge effekten af iværksatte initiativer.

PERSPEKTIV 5:

Styrkede kompetencer og videndeling

Analysen peger på, at der er stor forskel på de enkelte distrikters erfaringer med og formelle kompetencer inden for DSA-området. Dette hænger bl.a. sammen med den spredte boligplacering af familier med flygtningebaggrund, som betyder, at områder med begrænset erfaring med DSA-området modtager flygtningebørn i dagtilbud, SFO/klub og skole.

Dette kalder på et fortsat fokus på kompetenceudvikling og videndeling på tværs af distrikter og områder, bl.a. med fokus på balancen mellem specialistkompetencer (formelle kompetencer inden for DSA-området) og DSA som en dimension af almenkompetencer.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

VIDENSBASERET LEDELSE OG PRAKSIS

ANBEFALING 2

Det anbefales, at vores viden om området styrkes via:

1. Udvikling af en plan for datagenerering
2. Et styrket tværgående samarbejde om videndeling og kompetenceudvikling

AD 1:

Det anbefales, at der udvikles en samlet plan for datagenerering i et 0-18 års perspektiv med afsæt i:

- Generelle målsætninger, som gælder alle børn og unge (fx inklusionsmål, læringsmål, sundhedsmål) med henblik på at styrke sammenhængen mellem de generelle indsatser og målsætninger og de særlige indsatser, som er målrettet nyankomne DSA-børn.
- De særlige indsatser, som iværksættes for nyankomne DSA-børn og deres forældre med henblik på at komme tættere på effekten heraf.

Desuden anbefales det, at muligheden for forskningstilknytning i forhold til modtagelsesklasseområdet undersøges og overvejes. Dette bl.a. med henblik på komme tættere på effekten af de differentierede modtagelsestilbud, som Aarhus Kommune pt. tilbyder, samt at følge effekten af eventuelle afprøvninger af nye organiseringsmuligheder.

AD 2:

Det anbefales, at der i et tværgående samarbejde fortsat er et bredt fokus på viden- og kompetenceudvikling i relation til de behov, der erfares i praksis.

Endvidere anbefales det, at videndeling på tværs af distrikter og områder styrkes, fx via styrket netværksdannelse.

Der bør fortsat være fokus på udbredelse af viden og erfaringer i allerede etablerede netværk såvel som eventuelle nye netværk (fx for modtagelsesklasselærere).

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

VIDENSBASERET LEDELSE OG PRAKSIS

PERSPEKTIV 6:

Styrket og systematisk pædagogisk og ledelsesmæssig praksis

Som det fremgår af analysen, er der stor forskel på den pædagogiske praksis i relation til nyankomne DSA-børn, hvilket bl.a. hænger sammen med de forskelligartede erfaringer inden for området. I takt med den spredte boligplacering af nyankomne flygtningefamilier er behovet for systematik og udbredelse af viden og erfaringer på tværs af områder/distrikter øget.

På dagtilbudsområdet peger analysen på, at der er behov for, at der arbejdes med at optimere systematikken omkring læreplansarbejdet og inkorporeringen af DSA-dimensionen, udbredelse af eksisterende indsatser samt et øget fokus på den systematiske evaluering af børnenes dansksproglige progression.

På skoleområdet er der behov for at sikre sammenhængen mellem almenindsatser og indsatser i modtagelsestilbuddet med henblik på at undgå, at forløbet i modtagelsesklasse isoleres fra den generelle pædagogiske praksis på skolerne.

Endvidere peger analysen på, at der er behov for udvikling af værktøjer og anbefalinger til den løbende evaluering af elevernes dansksproglige og faglige progression.

På ledelsesniveau er der behov for at styrke det strategiske arbejde med fokus på den fælles opgave omkring modtagelsen af DSA-børn. Især på skoleområdet er der nogle steder et begrænset samarbejde mellem almensystemet og modtagelsesklasserensystemet, primært fordi egenskoleandelen i modtagelsesklasserne er begrænset.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

VIDENSBASERET LEDELSE OG PRAKSIS

ANBEFALING 3

Det anbefales, at der udvikles pædagogiske værktøjer og retningslinjer, som skal sikre en styrket systematik omkring indslusning i og udslusning fra modtagelsesklasse

Det anbefales, at den pædagogiske modtagelsespraksis videreudvikles og systematiseres med særligt fokus på overgangene (dvs. indslusningen i og udslusningen fra modtagelsesklasse).

Derfor anbefales det, at der udvikles et dialogværktøj med et fagligt, personligt og socialt fokus, som tager udgangspunkt i det enkelte barns kompetencer, men som også inddrager et familieperspektiv med fokus på forældrenes ressourcer.

Det anbefales, at dialogværktøjet anvendes i forbindelse med visitationen til modtagelsesklasse og som et redskab i den løbende evaluering af elevernes udvikling. Her bør det materiale, som ministeriet er i gang med at udvikle, naturligvis inddrages.

Endvidere anbefales det, at der udvikles retningslinjer for den løbende evaluering, vurdering af udslusningsparathed, overlevering samt den efterfølgende indsats i almenklassen.

Retningslinjerne bør have fokus på ledelsens rolle, samt samarbejdet mellem lærere i modtagelsesklasser, lærere i almenklasser, forældre og eventuelle integrationsmedarbejdere (for flygtningebørns vedkommende).

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

TIDLIGE OG FOREBYGGENDE INDSATSER

PERSPEKTIV 7:

Indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og ældste (16-18+ år) del af målgruppen

Analysen peger på et behov for at styrke vores indsatser målrettet den yngste henholdsvis den ældste del af målgruppen. Dette med henblik på at udnytte det særlige potentiale, som er forbundet med den tidlige indsats forstået som så tidligt som muligt i barnets liv. I forhold til den ældste del af målgruppen er rettidigheden afgørende, eftersom et stærkt modtagelsestilbud, der sikrer brobygning og en fremadrettet plan for den enkelte unges uddannelsesforløb, er afgørende for realiseringen af målsætningen om, at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

ANBEFALING 4

Det anbefales, at der på tværs af afdelingerne i MBU og i samarbejde med MSB arbejdes med en styrkelse af indsatser målrettet den yngste (0-2 år) og den ældste (16-18+ år) del af målgruppen

0-2-ÅRSOMRÅDET

På 0-2-årsområdet anbefales det, at der udvikles et styrket lærings-tilbud til familier med DSA-børn uden for dagtilbud. Sundhedsplejen kan med fordel indgå som en central aktør i dette samarbejde, idet man her allerede har et tæt samarbejde med familierne. Endvidere anbefales en styrkelse af DSA-dimensionen i læreplansarbejdet målrettet de yngste dagtilbudsbørn.

16-18+-ÅRSOMRÅDET

På 16-18+-årsområdet anbefales det, at der i et samarbejde arbejdes med udviklingen af modtagelsestilbud på tværs af skoleområdet, ungdomsuddannelser og erhvervsliv. Det anbefales i den sammenhæng, at de muligheder, som den nye lov om særlige skoletilbud for unge op til 25 år åbner op for, undersøges nærmere.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

HELHEDSSYN

PERSPEKTIV 8:

Et sammenhængende skole- og fritidsliv

Analysen peger på, at adskillelsen af elevernes modtagelsesklassetilbud og distriktsskole kan have ulemper for nogle elever, herunder begrænset samarbejde mellem modtagelsesklasse og den almenklasse der udsluses til, skoleskift i forbindelse med udslusningen, udfordringer i forhold til et sammenhængende fritidsliv samt sværere betingelser for forældresamarbejdet bl.a. grundet afstand mellem skole og hjem.

En afprøvning af alternative modtagelsesmodeller forankret i lokalmiljøet kan bidrage til at afdække, hvorvidt tilknytningen til distriktsskolen styrker barnets læring, trivsel og udvikling og familiens aktive deltagelse i lokalområdet.

En forudsætning for udvikling og afprøvning af alternative modeller er, at der udvikles et stærkt dialog- og screeningsværktøj, som kan sikre, at elevernes personlige, faglige og sociale kompetencer ved ankomst afdækkes med afsæt i enslydende kriterier.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

HELHEDSSYN

ANBEFALING 5

Det anbefales, at der udvikles og afprøves nye modeller for organiseringen af modtagelsestilbud med henblik på at styrke sammenhængen mellem modtagelsestilbud og almentilbud samt tilknytningen til lokalområdet

EKSEMPLER PÅ MODELLER KAN VÆRE:

- Etablering af DSA-hold på distriktsskolen alternativt på en skole i området, såfremt det ikke er muligt at samle elever til et hold på distriktsskolen. Holdene etableres med afsæt i Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog § 4 stk. 6, hvoraf det fremgår, at et hold kan rumme op til syv elever. Intentionen hermed er at give eleven et intensivt undervisningstilbud i et trygt miljø med gode betingelser for at differentiere undervisningen i henhold til den enkelte elevs behov. Sideløbende med undervisningen på modtagelsesholdet har eleven en fast og tæt tilknytning til almenklassen, hvortil en løbende udslusning finder sted på baggrund af elevens faglige, personlige og sociale kompetencer og løbende udvikling.
- Modtagelsesklasseforløb suppleret med hurtig tilknytning til og løbende ”Besøg” i almenklasse. Der kan herunder afprøves forskellige modeller for tilknytningen fx i form af hurtig tilknytning til enkelte fag, hele undervisningsdage i almenklassen hver uge, jævnlige ”praktikforløb” i almenklassen mv.
- Direkte opstart i almenklassen med undervisning i dansk som andetsprog efter behov. Enten på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning.

Det anbefales, at afprøvningen af modtagelsesmodeller indgår i Socialdistriktsgruppe Syds innovationsprojektet ”En god start i lokalområdet”.

PERSPEKTIVER OG ANBEFALINGER

HELHEDSSYN

ANBEFALING 6

Det anbefales, at den lokale FU-indsats målrettet nyankomne DSA-børn og –unge udvikles og styrkes

Det anbefales, at rammerne for en fælles koordinering på tværs i forhold til skole- og klubstart styrkes ved et øget fokus på samarbejdet mellem familie, FU, MSB (integrationsmedarbejdere for flygtningebørns vedkommende) og modtagelsesklasselærere.

Der kan hentes inspiration i idéen om en styrket integrationsindsats i FU-regi udviklet i forbindelse med udarbejdelsen af den tværmagistralslige Flygtningehandleplan.

ANBEFALING 7

Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles

Det anbefales, at de nuværende visitationsprocedurer kortlægges og udvikles med henblik på i højere grad at inddrage elever og forældres kompetencer ved ankomst i visitationen – bl.a. set i lyset af en eventuel iværksættelse af forskellige former for modtagelsesforløb med varierende grad af tilknytning til almenklassen (jf. anbefaling 5).

Som et led i udviklingen af hensigtsmæssige visitationsprocedurer kan muligheden for en afprøvning af områdebaseret visitation via lokale visitationsteams overvejes, ligesom det kan overvejes, om det vil være hensigtsmæssigt med en omstrukturering af den nuværende organisering med to visitationscentre.

UDGIVET AF: AARHUS KOMMUNE, BØRN OG UNGE, LÆRING OG UDVIKLING, NOVEMBER 2016

Bilagsforside

Dokument Titel:	Beslutningsmemo om Charter for Social Nytænkning
Dagsordens titel	Drøftelse af Charter for Social Nytænkning
Dagsordenspunkt nr	3

Beslutningsmemo

22. november 2018
Side 1 af 1

Emne **Drøftelse af Charter for Social Nytænkning**
Til Rådmandsmødet den 28. november 2018

BØRN OG UNGE
Stabe
Aarhus Kommune

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Rådmanden har på stabsmødet den 22. november bedt om at få sagen på dagsorden med henblik på en åben drøftelse af Charter for Social Nytænkning på rådmandsmødet.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Det indstilles, at

- 1) Deltagerne på rådmandsmødet drøfter Charteret for Social Nytænkning samt drøfter hvorvidt Børn og Unge skal være medunderskrivere på Charteret.

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Center for Social Nytænkning (CFSN) blev grundlagt i december 2017 af Steffen Rasmussen, den tidligere leder af Fundamentet. På deres hjemmeside oplyser CFSN, at tænketanken består af ca. 35 forskellige forskere, selvstændige, konsulenter, forfattere, m.fl. i et større arbejdsfællesskab

CSFN og Lind Invest har udformet et charter med ønsket om at skabe bedre offentlige løsninger inden for det sociale område for mennesker på kanten af samfundet. CFSN oplyser på deres web, at målet med charteret er at skabe en fælles platform på tværs af politikere, faggrupper, sektorer og ideologier, som skal nytænke løsninger på Danmarks sociale udfordringer, hvor viden og data danner grundlaget.

Beskrivelse af CFSN og charteret er vedlagt som bilag 1.

4. Videre proces og kommunikation

CFSN oplyser, at medunderskrivere af charteret med deres tilslutning tilkendegiver, at de skal turde at prøve nye løsninger. Der er ikke økonomiske eller andre forpligtelser forbundet med at tilslutte sig charteret.

Ledelsessekretariatet
Rådhuspladsen 2
8000 Aarhus C

Telefon: 89 40 20 00
Direkte telefon: 41 84 84 66

Direkte e-mail:
mibrje@aarhus.dk

Sag: 18/030308-13
Sagsbehandler:
Mia Brix Jensen

Bilag 2/2

Dokument Titel: **Bilag 1 Om CFSN og
Charter for Social
Nytækning**

Dagsordens titel: **Drøftelse af Charter for
Social Nytækning**

Dagsordenspunkt nr **3**

CFSN arbejder for nytænkningen af de sociale indsatser. Vi er:

Sociale projektudviklere. En tænketank. Et arbejds- og udviklingsfællesskab. Et knudepunkt for social nytænkning. Et tæt samarbejde imellem forskellige forskere, iværksættere, projektmagere og fagpersoner som arbejder sammen og individuelt.

CFSN er opstartet af Steffen Rasmussen, og består af ca. 35 forskellige forskere, selvstændige, konsulenter, forfattere, m.fl. i et større arbejdsfællesskab. Snart åbner vi i forlængelse af CFSN et nyt projekt: "New Currency". Vi glæder os til at fortælle mere.

Charter kalder på nytænkning af offentlige løsninger for udsatte

Center for Social Nytænkning og Lind Invest har udformet et charter, der kalder på nytænkende, offentlige løsninger på sociale udfordringer, som skal hjælpe mennesker på kanten.

Vil din kommune, din virksomhed, din organisation være med? så læs mere her.

I Danmark har vi et af verdens bedste velfærdssamfund og et offentligt system, der fungerer som sikkerhedsnet og ønsker at tage hånd om børn, unge, voksne og ældre, der har brug for det. 282.000 danskere betegnes i øjeblikket som udsatte og får blandt andet hjælp af det offentliges sociale indsatser til at komme ud af hjemløshed, arbejdsløshed, misbrug, håndtere psykiske eller andre personlige problemer. Men en andel af dem strandes i de sociale indsatser og får ikke den hjælp, de har brug for.

Derfor har Center for Social Nytænkning og Lind Invest udformet et charter med ønsket om at skabe bedre offentlige løsninger inden for det sociale område for mennesker på kanten af samfundet. Charteret er et initiativ, der skal skabe en fælles platform på tværs af politikere, faggrupper, sektorer og ideologier, som skal nytænke løsninger på Danmarks sociale udfordringer, hvor viden og data danner grundlaget.

"Når man arbejder med de generelle indsatser for de af vores medmennesker, som har det sværest, må man hverken lade sig styre af politiske overbevisninger eller forudindtagethed. Man er nødt til at turde at se på, hvad forskningen viser og møde disse mennesker i øjenhøjde og med respekt for individet. Og man er nødt til at turde at prøve noget nyt på tværs af de politiske partier, hvis man vil ramme en lovgivning, som har en reel effekt. Hvis vi kan skabe nogle helt andre rammer for mennesker, imens kommunerne og staten får en stor økonomisk gevinst, så er det vel værd at prøve?" siger Steffen Rasmussen, Center for Social Nytænkning.

Charter for Social Nytænkning er udarbejdet i samarbejde med Lind Invest, som bakker op om tilgangen til at turde nytænke sociale indsatser.

"Vi tror på, at alle mennesker rummer et potentiale, som kan udfoldes, når vi skaber muligheden for det. Derfor støtter vi op om charteret. Vi tror på, at flere mennesker kan hjælpes endnu bedre end den måde vi prøver at løse sociale udfordringer og problemer på i dag, men det kræver, at vi tør nytænke måden, vi hjælper udsatte på. Det handler om at skabe vedvarende forandringer og en større og mere målbar effekt ud fra de eksisterende rammer og økonomi i de offentlige indsatser," siger Henrik Lind, stifter og ejer af Lind Invest.

Det nye charter er opbygget af seks søjler, som nye mulige løsninger er forankret i. Løsningerne skal være vidensbaserede, løsningsorienterede, have fokus på mennesker, operere inden for eksisterende rammer, fokusere på opfølgning og evaluering samt at turde prøve at arbejde i nye modeller og løsninger.

Charteret er allerede blevet positivt modtaget af politikere på tværs af partier samt af flere af landets kommuner, men for at kunne skabe nye løsninger, som løfter de sociale udfordringer, er der brug for endnu bredere opbakning.

"Vi vil i dialog med endnu flere politikere, kommuner og erhvervslivet og med deres opbakning finde, undersøge og teste nye offentlige løsninger af. Så vi sammen kan skabe tværpoltiske, langsigtede løsninger, som er funderet i data- og viden. Og så vi sammen kan skabe løsninger, der hjælper mennesker på kanten af samfundet til at finde fodfæste og udvikle sig ud fra deres individuelle præmisser," siger Henrik Lind.

Med udgangspunkt i charteret arbejder Center for Social Nytænkning aktuelt på en forundersøgelse, som undersøger beskæftigelsesindsatsen for kontanthjælpsmodtagere i Danmark.

Forundersøgelsen afdækker, om der er et behov for at nytænke, hvordan kontanthjælpsmodtagere hjælpes til at komme i beskæftigelse samt arbejdsvilkårene for de fagprofessionelle sagsbehandlere på jobcentrene.

Forundersøgelsen udarbejdes af Center for Social Nytænkning, Aros Policy Research, VIVE og Move the Elephant for Inclusiveness og er finansielt sponseret af Lind Invest. Undersøgelsen forventes at være færdig i december 2018.

Vil du være medunderskriver på vores charter på vores nye hjemmeside som lander indenfor få uger, tage del i den kommende tids resultater og viden - og modtage en stor plakater til jeres kontor? så kontakt Steffen Rasmussen på steffen@cfsn.dk eller 26195278.

CHARTER FOR SOCIAL NYTÆNKNING

BAGGRUND

Alle er vi født forskellige og med forskellige forudsætninger. Vi tror på, at alle mennesker rummer et potentiale – et potentiale, der udfoldes, når vi skaber muligheden for det.

Mulighederne for udfoldelse af menneskers potentiale kan vi forbedre.

Vi ser en offentlig sektor indenfor det sociale område hvor noget ikke virker. Borgere går forgæves, farer vild og strander. Medarbejdere låses i faste rammer. Men hvad kan vores velfærdssamfund gøre bedre og anderledes, så vi kan udfolde potentialet hos de mennesker, der har svært ved at finde fodfæste i vores samfund?

Vi tror på, at vi kan sikre bedre udnyttelse af potentialet for de, der har mistet fodfæstet. Derfor vil vi sikre bedre offentlige løsninger, der både skaber vedvarende forandringer og giver en større effekt ud fra det offentliges eksisterende økonomiske ramme. Løsninger, der gavner borgerne, der har brug for hjælp, samt løsninger, der løfter de socialfaglige medarbejdere, kommunerne, regionerne og staten.

FORMÅL

Charter for Social Nytænkning er et initiativ, der er udviklet i samarbejde mellem Lind Invest og Center for Social Nytænkning i Aarhus. Formålet er at skabe en fælles platform på tværs af sektorer; politiske overbevisninger og faggrupper, som arbejder for at undersøge, teste, udvikle og implementere nationale, nytænkende løsninger på Danmarks sociale udfordringer.

Målet er, at charteret skal skabe rammer for nye lovforslag på de offentlige indsatser gennem særlove og pilotforsøg. Charteret består af seks søjler. En nytænkende løsning har således sin forankring i de seks søjler.

CHARTERETS 6 SØJLER

01 VIDENS BASERET

Vi vil i tæt samarbejde med borgere, det private og det offentlige bruge forskning, erfaringer, statistik og fakta som vigtige pejlemærker for løsningsmodeller, der kan testes via særlovgivning, følgegrupper og yderligere forskning.

02 LØSNINGS-ORIENTERET

Vi vil sikre implementering og formidling af undersøgelser, hvor arbejdet og samarbejdet skal være bredt fagligt funderet med det formål at skabe fokus på problemstillinger og udvikle konkrete, værdiskabende tiltag.

03 FOKUS PÅ MENNESKER

Vi vil skabe løsninger, der har menneskers potentiale i fokus ved at udvikle lovmønstre på tværs af sektorer, partipolitiske overbevisninger og ideologiske tilgange.

04 EKSISTERENDE RAMMER

Vi vil sikre bedre sociale løsninger, der skaber vedvarende forandringer og giver en større effekt ud fra det offentliges eksisterende økonomiske ramme.

05 OPFØLGNING

Vi vil sikre, at løsningerne evalueres via effektmåling, følgeforskning og dybdgående undersøgelser, der følger op på indsatserne og deres effekt for målgruppen.

06 HVORFOR IKKE PRØVE?

Vi vil ud fra præmissen "Hvorfor ikke prøve?" nytænke løsninger, der er anderledes end før. Dette gør vi ud fra en fælles tro på, at vi kan skabe bedre resultater i de sociale indsatser.